

Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq

- **Inatsisilerinikkut, tarnip pissusaatigut
immikkoorsititaarinikkullu isigalugu nalunaarusiaq**

Jonas Christoffersen aamma Jensine Nedergaard

KOLOFON

Qulequtaa: Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq

Allattut: Jonas Christoffersen aamma Jensine Nedergaard

Copyright © 2026

Jonas Christoffersen aamma Jensine Nedergaard

Kalaallisoortaata naqitanngorlugu saqqummersinnera: ISBN xx

Kalaallisoortaata digitalikkut saqqummersinnera: ISBN xx

Qallunaatoortaata naqitanngorlugu saqqummersinnera: ISBN xx

Qallunaatoortaata digitalikkut saqqummersinnera: ISBN xx

Qulaajaaneq uani aaneqarsinnaavoq ....

SIULEQUT

Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq tassaavoq Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni pissutsinut sunniuteqarsimasuni suliani eqqartorneqarnerpaat assortuussutigineqarnerpaallu ilaat. Spiralilersuisimanerup tunngavia sorsunnersuup aappaata kingorna aallartippoq, tamannalu Danmarkip Kalaallit Nunaatalu akornanni oqaluttuarisaanikkut politikikkikku annerusumik attaveqarnerup nunasiaataasimanerullu atorunnaarsikkiartornerata ilaatut isigineqassaaq.

Aammattaaq qallunaat kalaallinut isiginninnerannut atatillugu isummiutiinnagaat, tassunga ilanngullugit kalaallit arnartaannut tunngatillugu isiginninnerannut isummiutiinnagaat pineqarput. Naliliinermi nunasiaataanerup kingorna Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni pissutsit kiisalu suiaassutsimut sunniutit eqqarsaatigineqartariaqarput, aamma tunngaviit uppersarnerqarsinnaasut atorerisigut oqimaatigiissaarisoqartariaqarpoq, taamaalluni pissaaneqarnermi pissutsit pillugit nalinginnaasumik teoriini - aalangersimasumik inerniliinissamut tunngaviit uppersarnerqarsinnaasut pillugit piumasaqaatit tunulliunneqassanngimmata. Tamannali kingusinnerusukkut uterfigeqqikkumaarparput.

Assigiinngitsunik suliaqartuusugut suleqatigiinnitsinni paasivarput suliaq manna minnerpaamik assigiinngitsunit marlunnit –tunngaviatigullu assigiinngeqisunit isigineqarsinnaasoq. Siullermik suliamut matumunga tunngasunik pisimasuiit tunngavigalugit qulaajaasoqassaaq, suliamummi tunngatillugu inatsisilerinikkut naliliinermi pissutsit pisimasuiit qulaajarneqarsimanissaat piumasaqaataammat. Illuatungaani aamma Naalakkersuisut oqaatigaat suliaq ”oqaluttuarisaanerup imaluunniit siornatigut pisimasut” tunngavigalugit paasineqarsinnaasoq.

Naalakkersuisut suliassiissutaanni suliassanut allattorsimaffimmi ersersinneqarpoq pisimasut aammalu inunnit oqaluttuarineqartut assigiinngissuteqarnerat. Pisimasut tassaapput uppersarnerqarsinnaasut misilittakkatigullu paasisanik tunngaveqartut, oqaluttualli tassaallutik uppersarnerqarsinnaagunangikkaluarlutik inuit namminneq paasinninnerat misigisaallu aallaavigalugit ilumoortut piviusuusullu. Inatsisilerituujullutalu tarnip pissusiinik ilisimasaliugatta inatsisilerinermi ilumoortut aamma tarnip pissusiinut tunngatillugu ilumoortut immikkoortissavut. Tamannali kingorna uterfigeqqikkumaarparput.

Misissuinermi matumani spiralilersuisimaneq pillugu suliapi tunngaviit uppersarnerqarsinnaasut oqaluttuallu tunngavigalugit susoqarsimaneranik paasinninnerput pillugu saqqummiussivugut. Inatsisilerinerup tungaanit suliap qanoq naliliiffigineqarsinnaaneranut tunngatillugu paasinninnerput oqaatigissavarput. Aamma suliap kulturip tarnikkut isiginnittaasiata tungaanit qanoq sukumiinerusumik paasineqarsinnaanersoq sammineqassaaq.

Piviusut oqaluttuallu ilungersunartutut isigaavut, tassami taakku tamarmik ilumoortutut piviusuunerat ataqqivavut. Tamarmik piupput, imminnut sunnertarput, tamarmik immikkut assigiinngitsunik atuuffeqarput minnerunngitsumillu assigiinngitsunik inerineqarlutik. Tamannattaaq uterfigeqqissavarput, taamaattorli inatsisilerinermi tarnillu pissusiinut tunngatillugu ilumoortut assigiinngissutaasa eqqumaffiginissaat pingaaruteqarpoq.

Naalakkersuisut 2024-mi augustimi immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanik pilersitsipput, taakku apeqqutit aalajangersimasut arfinillit akissutissarsinissaat anguniarlugu qulaajaanermik suliaqartussaapput. Nalunaarusiaq ilisimatusarnikkut malitassanik naammassinnittussaavoq.

Sulineq eqqarsaatigalugu ilisimatusarnikkut malitassanut piumasaqaatit suunerannut tunngatillugu immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitani ilaasortat assigiinngitsunik paasinninnerat paasinarsivoq. Sulinermi suut ilanngunneqarnissaannut, sulinerup qanoq ingerlanneqarnissaanut qanorlu kinguneqarnissaanut tunngatillugu immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat isumaqatigiinngissuteqarput. Taamaammat Jonas Christoffersen 2025-mi decembarip aallartinnerani immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanit anivoq Naalakkersuisunulli immikkut ilisimasani, kulturpsykologiimik tunngasortaqaanngitsut, tunngavigalugit allaaserinninnissaminik neqerooruteqarluni.

2025-mi decembarip qeqqani suleqatigiissitani siulersuisoqatigiit suliaannik, ataatsimut nalunaarusiamut missingiummik tigusaqarnerup eqqartuinerullu kingorna, Jensine Nedergaardip ilaasortaaginnarnissani isumaliutigisariaqarsimavaa. Jensine Nedergaardip qinnuiginninnerata kingorna Jonas Christoffersenip missingiutaa tiguaa, taamaalilluni immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitani ilaasortatut kisinngoruttutut sulinermi peqataaginnarnissani aalajangiiffigisinnaalerlugu. 2026-mi januaarip aallartinnerani Jensine Nedergaard, siulersuisoqatigiit inerniliinissamut missingiutaannik tigusaqarpoq, tamatumalu kingorna aalajangerpoq immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitani ilaasortatut kisinngoruttutut inaarutaasumik nalunaarusiami peqataasinnaanani. Taamaammat Jensine Nedergaard 2026-p aallartinnerani immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitani kisinngoruttuulluni anivoq.

Tamatumalu kingorna peqatigiilluta qulaajaaneq manna naammassivarput, taanna paasinninnerput malillugu ilisimatusarnikkut malitassanut naammassinnippoq. Tamatta immikkut ilisimasaqarfitsinnik paasisimasaqarluarnerput pissutigalugu soorunami immitsinnut tatigigatta aamma isumaqaratta tamatta immikkut allaaserisavut inerniliinivullu naleqquttuusut - naak soorunami immikkut ilisimasaqarfitsinnik paasisimasaqarluarnitta pitsaassusiinik tamakkiisumik qulakkeerinnissinnaanngikkaluarluta - immikkoortut tamarmik peqatigiilluta misissorsimavavut taakkulu pillugit isumaqatigiilluta.

Immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat sulinerannut tapersiisimasut tamarmik, matumani minnerunngitsumik siunnersuisoqatigiit (advisory groupip) kiisalu arnat eqqugaasut inuillu allat, immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat 2025-mi ukiakkut Nuummiinneranni naapissimasaat qutsavigaavut.

Suliatigut isumaqatigiinngissutigisavut apeqqutaatinngagit – ilisimatusartuunerup ph.d. Dalee Dorough Sambop aamma lektorip ph.d. Miriam Cullenip suleqatigisimanerinut qutsavigerusuppavut, naak tamatta immikkut ingerlaqqikkaluarluta.

Kiisalu Misu Benjaminsenip immikkut ilisimasalittut suleqatigiinnut ikiuisimasup ikiuussimaneranut qujanarujussuaq.

Jonas Christoffersen

Eqqartuussissuserisoq, dr.jur.

Jensine Nedergaard

Tarnip pissusiinik ilisimasalik,
ph.d.

IMAI

Siulequt	3
Imai	6

IMMIKKOORTOQ 1 – AALLAQQAASIUT, PERIUSEQ EQIKKARNERALU	15

Kapitali 1 – aallaqqaasiut	17
1 Tunuliaqut	17
2 Suliassanut allattorsimaffik	20
3 Killiliineq	22

Kapitali 2 – Periuseq	24
1 Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq	24
2. Oqaluttuarisaanikkut inatsisilerinermut tunngasunut tunngatillugu aamma tarnip pissusiinut tunngatillugu periutsit	25
2.2 Immikkoorsititaarinikkut misissueqqissaarneq	28
2.3 Tarnip pissusiinut tunngasutigut inatsisitigullu ilumoortut	31
2.3.2 Inatsisilerinermut tunngatillugu naliliinerit periuserlu	36
2.3.3 Naggasiineq	39
2.4 Tarnip pissusiinut tunngasutigut inatsisitigullu akuersissuteqarneq	40
2.5 Piffissap ingerlanerani inatsisitigut ineriartorneq	45
2.6 Kalaallit Nunaanni inatsisit	46
2.7 Inuit pisinnaatitaaffii inatsisitigut pisussaaffiliisut pisussaaffiliinngitsullu	46

Kapitali 3 – Eqikkaaneq	49
1 Aallaqqaasiut	49

2 Sammisat qitiusut arfineq-marluk	50
2.1 Kalaallit niviarsiaqqat arnallu piumassuserinngisaminnik spiralilerneqarsimappat?	50
2.2 Kalaallit niviarsiaqqat arnallu sunik pisinnaatitaaffeqarsimappat?	51
2.3 Kalaallit innuttaasut amerlassusiisa killilernissaat siunertaasimava?	56
2.4 Innuttaasunik innarliinissaq siunertaasimava?	59
2.5 Sooq kalaallit niviarsiaqqat arnallu piumassuserinngisaminnik spiralilersorneqarsimappat?	59
2.6 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq arnanut eqqorneqartunut qanoq kingunerluuteqarsimava?	61
2.7 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq kalaallinut inuiaqatigiinnut qanoq kingunerluuteqarsimava?	61
3. Naalakkersuisut apeqqutaat arfinillit	63
4 Innersuussutit	66
4.1 Aalajangersimasunik iliuuseqarnerit	66
4.2 Pissutsit ataatsimut isigalugit	67

IMMIKKOORTOQ 2: SPIRALILERSUISIMANEQ PILLUGU SULIAQ..... 70

Kapitali 4 – Ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni naartunaveersaasersuineq	72
1 Aallaqqaasiut	72
2 Peqqinnissaqarfik	72
3 Naartunaveersaatit	74
3.1 P-pillet	74
3.2 Depo-Provera	78
3.3 Spirali	79
3.3.1 Akuerineqarneranut tunngaviusut	79
3.3.2 Spiralimik atuineq pillugu nunap nakorsaanerata kaajallaasitaa nr. 80	81

Spiralimik atuineq ilitsersuinerlu.....	82
Akuersititsineq, tassunga ilanngullugit ukiukitsut	83
4 Spiralip eqqunneqarneranut siunertaq	85
4.1 Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq	86
4.2 1950-ikkunni ineriartorneq	87
4.3 1960-ikkunni ineriartorneq	89
4.3.1 Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliaq	89
4.3.2 Grønlandsrådi.....	91
4.3.3 1969-ip naanerani nunap nakorsaanera	95
5 Inerniliineq	95
Kapitali 5 –Spiralimik atuineq pillugu	100
1 Aallaqqaasiut	100
2 Spiralip siammarnera.....	101
3 Nakorsat nakorsiallu akornanni pissutsit.....	104
4 Paasissutissat 1960-ikkunneersut	110
1970-ikkunniit paasissutissat	113
5.1 Killilersugaanngitsumik naartuersittarneq pillugu oqallinneq	117
5.2 Immikkut Tunu pillugu (Tasiilaq aamma Ittoqqortoormiit)	119
5.2.1 Tasiilaq	119
5.2.2 Ittoqqortoormiit.....	120
6 Arnat oqaluttuaat – pingaartumik 1970-ikkunneersut	121
6.1 Niviarsiaqqat 18-it inorlugit ukiullit	123
6.2 Arnat 18-ileereersimasut	125
6.3 Danmarkimi spiralilersuisimaneq	125
7 Sunniutaasut il.il. pillugit oqaluttuat	126
8 Eqqartuussivimmi suliassami eqqartuussivilersuussineq	126
9 1980-ikkunniit ullumimut oqaluttuat	129

9.1 1980-ikkunni	129
9.2 1990-ikkunniit ullumimut	129
10 Pisimasoq: Aasiaat 1973-1978.....	130
11 Pisimasoq: Tasiusaq (Avannaata) 1974-75.....	132
12 Inerniliineq	133

Kapitali 6 – Inuiaqatigiinnut kalaallinut sunniutai.....	136
1 Aallaqqaasiut	136
2 Innuttaasut amerlassusii.....	136
3 Innuttaasut paasinninnerat	138

IMMIKKOORTOQ 3: DANMARKIMI, KALAALLIT NUNAANNI NUNANILU TAMALAANI INATSISIT	142

Kapitali 7 - 1960-ikkunni aamma 1970-ikkunni Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni inatsisit.....	144
1 1968 sioqqullugu inatsisini maleruagassat	144
2 Nunatta nakorsaanerata kaajallaasitaa nr. 80, 10. juli 1968-imeersoq	147
3 Niviarsiaqqat 15-18-it akornanni ukiullit	149
4 Niviarsiaqqat 15-it inorlugit ukiullit	150
5 Ukiukitsunik ilitsersuinnermut tunngaviusut	151
6 Nalunaarsuiffinni allattuineq	152
7 Inerniliineq	153

Kapitali 8 - 1980-ikkunni Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni inatsisit.....	154
1 1970-ikkut naajartulerneranni suleriaatsimik allannguneq.....	154
2 Ilitsersuineq aamma akuersisitsisarneq	154
4 Inerniliineq.....	158

Kapitali 9 – 1990-ikkunni Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni

inatsisit	161
1 Nakorsanut inatsit aamma nakorsianut inatsisitigut inissisimanerannut inatsit 1992-imeersoq il.il.....	161
2. 2001-imiit paasissutissiiviusumik akuersisarneq	162
3 Immikkut meeqqat inuusuttullu pillugit	164
4 Nalunaarsuiffimmi allattuineq	164
5 Inerniliineq	165

Kapitali 10 – Nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffii.....168

1 Aallaqqaasiut	168
2 Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut	168
2.1 Nammineq inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffik (EMRK artikeli 8)	168
2.2 Nikanarsarneqannginnissaq (EMRK artikeli 3)	173
2.3 Assigiinngisitsineq (EMRK artikeli 14)	175
2.4 Inatsisitigut illersugaalluarnissaq (EMRK artikeli 8 aamma 3)	175
2.5 Inatsisitigut sakkussaqaqluarnissaq (EMRK artikeli 13)	176
3 Pisinnaatitaaffiit allat asigiinngitsut.....	177
4 Nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii.....	178
5 Taartisinissaq (ajunngitsorsiassat aamma taarsiissuteqarnissaq)	180
6 PISOQALISOORTARNEQ	182
7 Inerniliineq	183

Kapitali 11 – Inuinannik nungusaaneq.....188

1 Aallaqqaasiut	188
2 Inunngortussanik akornusiineq	190
3 Aseruinissamik siunertaqarneq	192
4 Inerniliineq.....	194

IMMIKKOORTOQ 4: KULTURI AAMMA TARNIP PISSUSIINIK	
ILISIMATUSAATIT	195

KAPITALI 12 – Kingunerluuteqarsinnaaneranik ilisimarinnittumik, kingunerlutsitsinerillu kinguaariinnut sunniuteqarsinnaanerinik isiginnittaaseqarneq.....	196
Aallaqqaasiut	196
2 Piviusut, misigisat, inatsisillu akornanni	198
2.1 Siunertaq misissueqqissaarnerlu	198
2.2 Piviusut oqaluttuallu – pisariaqartumik immikkoortitsineq	199
3 Inatsisilerinermi naliliinerit ataqtiginnerat	200
3.1 Misigisaq, eqqaamasat piffissarlu	201
3.2 Tamanut atuutsitsinani assigiinngisitaartitsineq	203
3.3 Qanoq ittoqartariaqarneranut katsorsaannermilu naliliinernut killiliineq.....	205
4 Oqartussaaneq, akuersineq, tatiginninnerlu	205
4.1 Killiliineq aallaavillu.....	205
4.2 Peqqinnissaqarfiup innuttaasumik naapitsinerani oqartussaaneq naligiinnginnerlu	206
4.3 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu nakorsap nakorsiallu akornanni atassuteqarneq	208
4.4 Nakorsap aamma nakorsiap akornanni ataqtigiinneq ataqtigiinnertut, ussersornertullu killitut	212
4.5 Inatsisitigut sinnaakkutit iliuuseqarnissamullu kiffaanngissuteqartutut misigisimanerup akornanni akuersineq.....	214
4.6 Tatiginninneq imminut illersuutitut	215
4.7 Attaveqaqtigiinneq, oqaatsit, kingornalu isummat nikingaratarsinnaanerat	217
4.8 Eqqaamasinnaaneq, ileqqut allanngornerat kingumullu qiviarluni nassuiaaneq.....	218
4.9 Eqikkaaneq, ikaarsaarnerlu.....	220

5 Spiralilersuisimaneq pillugu suliami eqqaamasat, oqaluttuat ataatsimullu misigisanik paasinninneq	220
5.1 Siunertaq killiliinerlu	220
5.2 Eqqaamasat misigeqqiinertut.....	221
5.3 Ataasiakkaatut misigisamiit oqaluttuamut	222
5.4 Ataatsimut eqqaamasat, piffissatigullu tamanut atuutsitsineq	224
5.5 Kingunerlutsitsineq, isumaa, oqaluttuatigullu allanngujuissuseq	225
5.6 Oqaluttuaq, kinaassuseq aamma Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni atassuteqaat	226
5.7 Nipangersimaneq, erseqqissaaneq inuiaqatigiinnilu oqaasertaliineq	228
5.8 Eqikkaaneq ikaarsaernerlu	229
6 Ataatsimut isumaa, naligiinnginneq tarnip pissusiinullu tunngatillugu nassuiaanermi sinaakkutit	230
6.1 Ukkataq, nalunaarusiamilu inissiineq	230
6.2 Ataatsimoorussamik isumaa ataatsimut sunniutaa(sariaqa)nngilaq	231
6.3 Naligiinnginneq nassuiaasiinermi sinaakkutitut – uppersakkamik siunertatuunngitsaq.....	232
6.4 Inuiaqatigiinni assigiinngisitaarneq misigisallu assigiinnginnerat.....	233
6.5 Naapertuilluannngitsumik misigisamit inuiaqatigiinni isumaqartitsinermut	234
6.6 Isumaqartitamik isuma suliallu inuiaqatigiinni eqqartorneqarnera.....	235
6.7 Immikkoortup ilaanut inerniliineq.....	237
7 Kingunerlutsitsinerit kinguaariinnut sunniuteqarsinnaanerit	237
7.1 Siunertaq periutsitigullu sinaakkut.....	238
7.2 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqinneq: taaguut killiliinerlu.....	238
7.3 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatseqqiffiusinnaasut	239
7.4 Atassuteqarnikkut ingerlatitseqqinneq ilaqutariillu aaqqissugaanerit ..	240
7.5 Oqaluttuat, piffissaq kingumullu qiviarluni nassuiaasersuineq	242

7.6 Innuttaasut ineriartornerat aamma kingumut qiviarluni nassuiaasersuineq	242
7.7 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni isuma, ataatsimoorussamik nappaatilersuinertaqanngitsumik	243
7.8 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni oqaluttuat, inuiaqatigiinnilu sammivik	243
7.9 Immikkoortup ilaanut inerniliineq	244
8 Piviusut oqaluttuallu: misissuinermi periutsitigut killit, suliatigut akisussaaffik ilisimasaqarfiillu assigiinngitsut	245
8.1 Immikkoortup siunertaa, nalunaarusiamilu inissisimanera	245
8.2 Piviusoq: inatsisitigut, oqaluttuarisaanikkut ilisimasallu uppersarsarneqarsinnaasut	246
8.3 Oqaluttuat: ataasiakkaat misigisaat tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasatut	246
8.4 Kukkusumik inerniliisoqaratarsinnaanera	247
8.5 Tarnip pissusiinut tunngasut inatsisillu sunniivigeqatigiinnerat	248
8.6 Misigissutsit isumalittut – ilumoortumut uppersarsaatituunngitsaq	250
8.7 Ataatsimoorussamik tamanut atuutsitsinnginnissamut illersuineq	251
8.8 Inuiaqatigiinni ataatsimoorussamik aammalu inuttut ataasiakkaat tunngavigalugit aaqqissuussinerit – spiralilersuisimaneq pillugu suliap kingorna kulturikkut qisuariaatsit	252
8.9 Politikikukut inuiaqatigiinnullu atatillugu misissuinermi periutsitigut akisussaaffik	254
8.10 Immikkoortup ilaanut inerniliineq	256
9 Inatsisitigut uppersarsaanermut atatillugu tarnip pissusiinut tunngatillugu isiginnittaatsit	257
9.1 Siunertaq killiliinerlu	258
9.2 Tarnip pissusiinut tunngatillugu isiginnittaatsit qanoq takutitsivinnerisut	258
9.3 Misissuueqqissaarnerup suna uppersarsannginneraa	260
9.4 Nalunaarusiap inatsisitigut inerniliussaasa ataqatigiinnerat	262

9.5 Pisut, oqaluttuat, suliatigullu tatiginassuseq	263
9.6 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni isiginnittaatsit – periarfissat killissallu	264
9.7 Ataatsimut naliliineq.....	265
10 Inerniliineq	268

IMMIKKOORTOQ 1 – AALLAQQASIUT, PERIUSEQ EQIKKARNERALU

KAPITALI 1 – AALLAQQAASIUT

1 Tunuliaqut

1. Naalakkersuisut 2024-mi augustimi immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanik pilersitsipput, taakku inatsisilerinikkut aamma kulturpsykologip tungaatigut isigalugu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq qulaajaasussaapput. Immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat januaarip 31-anni 2026 qulaajaanerminnik tunniussinissaminut piffissalernerqarsimapput.
2. Kalaallit niviarsiaqqat arnallu tamakkiisumik akuersitinneqaaqaarnatik spiralilersorneqarsimanerat pillugu ukiorpassuarni ilaannakortumik ilisimasaqartoqarnera pissutigalugu immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanik pilersitsisoqarpoq. Aatsaalli Danmarks Radiop (DR-ip) 2022-mi podcastimik saqqummersitsinerata kingorna pissutsit aatsaat annertunerusumik sammineqarnerulerput.
3. Danmarkimi politikip ilaatut Kalaallit Nunaanni kalaallinik arnanik niviarsiaqqanillu spiralilersuisoqarsimanera pillugu DR 2022-mi oqaluttuarpoq, DR malillugu Kalaallit Nunaanni inunngortartut amerlassusiisa ikilisarnissaat siunertarineqarsimavoq.
4. Taamatuttaaq kalaallit arnat niviarsiaqqallu 4.500-t missaanniittut, allaammi ilaat 12-inik ukiullit, piffissami 1963-imiit 1970-ikkut tungaannut spiralilersorneqarsimanerat pillugu DR oqaluttuarpoq. Tassunga atatillugu amerlanertigut akuersititseqqaarani spiralilersuisoqarsimanera aamma niviarsiaqqat arnallu inuunermi sinnerani tarnikkut timikkullu anniaateqarnerannik kinguneqarsimanera pillugu DR oqaluttuarpoq.
5. DR-ip podcastiliornerata kingornalu oqallitsitsinerup ilaatigut kingunerisaanik Naalakkersuisut aamma Danmarkimi naalakkersuisut 2023-mi maajimi suleqatigiissitanik pilersitsipput, taakkulu pingaarnertut oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugu piffissami 1960-imiit 1991-imut suliaq pillugu qulaajaanermik 2025-mi septembarimi tunniussipput (matuma kingorna "Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq", kapitali 2-mi immikkoortumi siullermi sukumiinerusumik atuarneqarsinnaavoq).
6. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanerup tamanut saqqummiunneqanngitsiarnerani aggustip 27-anni 2025 kalaallit arnat aqqissuussaasumik assigiinngitsumik pineqarsimanerat pillugu Danmarkimi naalakkersuisut utoqqatserput, Danmark 1992-ip tungaanut Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfinnut akisussaasuvoq, taamatuttaaq Kalaallit Nunaata Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfinnut akisussaaffeqalereernerata kingorna piffissami tassani arnanut pineqartunut Naalakkersuisut siulittaasuat utoqqatserpoq¹.
7. Arnat 300.000 kr.-nik taarsiiffigineqarnissamut ajornanngitsumik qinnuteqarsinnaangussasut Naalakkersuisut aamma Danmarkimi naalakkersuisut

---

¹ Statsministeriep aggustip 27-anni 2025 tusagassiorfinnut nalunaarutaa ([link](#)).

oktobarip 17-ianni 2025² aamma decembarip 10-anni 2025³ aalajangerput. Danmarkimi aaqqissuussaannermi malitassat malillugit piumasaqaataavoq arnat ataasiakkaat namminneerlutik oqaluttuarisamik ilumoortuunera uppersarsarsinnaassagaat, taamaattorli pisut apeqqutaallutik oqaluttuarnissamik/nalunaaruteqarnissamik piumasaqaateqartoqarsinnaalluni, akerlianilli Kalaallit Nunaanni aaqqissuussaaneq malillugu qinnuteqaatit inatsisilerineri aamma peqqissutsimut immikkut ilisimasalinnit naliliiffigineqartussaapput. Piumasaqaatit sukumiinerusut maannakkuugallartoq (januaarip 31-at 2026) ilisimaneqanngillat.

8. Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni suliat assigiinngitsut imaannaanngitsuusimapput pisinnaatitaaffitsigullu innarliisoqarsimalluni, taakku pingaarnertut oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugu arlalitsigut qulaajaaffigineqarsimapput aamma qulaajaaffigineqarput. Pingaartumik sammisat allat matumunnga assingusut siornatigut qulaajaaffigineqarsimasut tassaapput:

- Nunasiaateqarunnaarneq pillugu qulaajaaneq: Danmarkimi naalakkersuisunit peqquneqarnerup kingorna aamma naalakkersuisunik⁴ isumaqatigiissuteqarnerup kingorna "Kalaallit Nunaata nunasiatut inissisimajunnaarfiani killiffik 1945-1954 – Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq"-mik Dansk Institut for Internationale Studier tunniussivoq (2007).⁵
- Inatsisitigut ataataqanngitsut pillugit qulaajaaneq: "1914-1974-ip tungaanut uersakkat inatsisitigut inissisimanerat pillugu oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq" Naalakkersuisut isumaqatigiissuteqarfiginerisa kingorna suleqatigiissitanit pilersinneqarsimasunit tunniunneqarpoq (2011).⁶
- Meeqqat misiligutaasut pillugit qulaajaaneq: "1951-imi kalaallit meeqqat 22-t Danmarkimukartinneqartut pillugit oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq" suleqatigiissitanit Danmarkimi naalakkersuisunit aamma Naalakkersuisunit pilersinneqartunit tunniunneqarpoq (2020).⁷

9. Sammisat assingusut tullinnguuttumi allassimasut suliarineqarput:

- Kalaallit Nunaannik nunasiaateqalernermik misissuineq: 1953-imi Kalaallit Nunaata nunasiaajunnaarneranik aamma nunasiaajunnaarsitsineq pillugu Naalagaaffiit

---

² Inuussutissarsiornermut, Aatsitassanut Nukissiuutinut, Inatsisit Atuutsinneqarnerannut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup oktobarip 17-ianni 2025 nalunaarutaa ([link](#)).

³ Nunamut namminermut Peqqissutsimullu ministerieqarfiup decembarip 10-anni 2025 tusagassiorfinnut nalunaarutaa ([link](#)).

⁴ "Kalaallit Nunaata nunasiatut inissisimajunnaarfiani killiffik 1945-54 – Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq" januaarip 18-ianni 2007 saqqummersinneqarpoq ([link](#)).

⁵ 2009-mi Namminersorlutik Oqartussat pillugit inatsimmik atulersitsinissap tungaanut Landsstyret Kalaallit Nunaanni naalakkersuisunut pisortatigoortumik taaguutaasimavoq, ullumikkut Naalakkersuisut taaguutigaa.

⁶ "1914-1974-ip tungaanut uersakkat inatsisitigut inissisimanerat pillugu oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq" juunip aallaqqaataani 2011-mi tunniunneqarpoq ([link](#)).

⁷ "1951-imi kalaallit meerartaasa 22-t Danmarkimukartinneqarnerat pillugu oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq" 13. novembari 2020 tunniunneqarpoq ([link](#)).

Peqatigiit piumasaqaataannik Danmark naammassinninnersoq paasiniarniarlugu misissuineramik aallartitsisoqarnissaa pillugu Inatsisartut 2022-mi maajimi aalajangerput.

- Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni pissutsit pillugit oqaluttuarisaanermik misissuineq: Sorsunnersuup aappaaniit ullumikkumut oqaluttuarisaanermi pisimasunik suliaqartussanik 2022-mi juunimi Naalakkersuisut aamma Danmarkimi naalakkersuisut oqaluttuarisaanermik misissuisussanik aallartitsissallutik isumaqatigiipput. Danmarkimi naalakkersuisut aningaasaliiffigisaannik misissuinissamut 45 mio.kr.-t immikkoortinneqarput.

10. Tamatuma saniatigut Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni pissutsinik ilungersunartorsiortitsisimasunik sulianik allanik misissuinissaq pissusissamisoorpoq, matumani pingaartumik:

- 1951-imi meeqqanik misiligutaasunik nuussineq: 1951-imi kalaallit meerartaat 22-t kalaallinut maligassiulluarnissaat siunertaralugu qallunaatut perorsarneqarnissaat anguniarlugu ilaquttaminnit avissaartinneqarlutik Danmarkimukartinneqarput. Amerlanerit ilaquttaminnut attaveqarnertik oqaatsitillu annaavaat inuttullu kingunerlutsitserujussuarlutik. 2015-imi Røde Korsimiit utoqqatserfigineqarput 2020-milu statsministerimit utoqqatserfigineqarlutik. 2022-mi inuit arfinillit eqqartuussivimmut suliaannagortitsinermi kingorna 250.000 kr.-nik taarsiiffigineqarput.
- 1953-imi Thulemiit pinngitsaalisamik nuutsitsineq: 1953-imi ilaqutariit 27-t, tassa inuit 116--t sapaatip-akunnerinik pingasunik periarfissillugit Thulemiit, Ummannamiit 150 km-t misaannik avannarparitsigisumiit Qaanaamut pinngitsaalisamik nuutsinneqarput. 1960-imi najukkami piniartut taarsiiffigineqarnissamik piumasaqarput, aatsaalli novembari 28-anni 2003 eqqartuussiviit qullersaanniit killissamik qaangiinertut akuerineqarluni. Pinngitsaaliilluni nuutsitsineq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsinertut ittuusoq eqqartuussiviit qullersaat isumaqarpoq, aamma Thulemiutut nagguillit 500.000 kr.-nik aamma taamani pineqartut ukiui apeqqutaallutik tamarmik immikkut 15-25.000 kr. taarsiiffigineqassasut eqqartuussiviit qullersaat isumaqarpoq.
- Qullissani aamarsuarsiorfimmik matusineq: Aamarsuarsiorfik illoqarfittaalu 1924-mi pilersinneqarsimasoq matuneqassasut Folketinget aamma Landsrådi 1968-imi aalajangerput. 1972-imi matusineq najugaqartunut pinngitsaalisamik nuutsitaasunut inooqataanikkut annertuumik kingunerluuteqarpoq, matusinerli najukkami innuttaasunut killissamik qaangiinerunersoq ilisimaneqanngilaq.
- Inatsisitigut ataataqanngitsut: Piffissami 1914-imiit 1963/1974-imut kalaallit meerartaannut uersakkanut tunngatillugu ataataarsuineramik aallartitsisoqarsinnaasimanngilaq, naak 1937-imi 1960-imilu annertusineqartumik tamanna Danmarkimi periarfissaalersinneqarsimagaluartoq. Eqqorneqartut taarsiiffigineqarsinnaatitaanerannut tunngatillugu eqqartuussivimmut suliaannagortitsineq maannakkut ingerlavoq.

- 1950-imiit 1979-imut meeravissianngortitsinerit: Unioqqutitsilluni Danmarkimiit Kalaallit Nunaannut meeravissianngortitsisimaneq pissutigalugu taarsiiffigineqarnissaq pillugu 2024-mi inuit arfinillit eqqartuussivikkut suliassanngortitsipput. Paasissutissiissutigineqartut malillugit piffissami 150-it aamma 250-it akornanniittut meeravissianngortinneqarsimapput.

11. Suliat eqqaaneqartut Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni sunniuteqarsimapput sulilu sunniuteqarnissaat naatsorsuutigineqarluni, tassami Danmarkip Kalaallit Nunaannik nunasiaateqarsimanera eqqarsaatigalugu qanga ullumilu annertuumik kingunerluuteqarpoq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliameq nunasiaateqarsimanerup eqqarsaatiginissaa paasinninnissamut suliameq naliliinissamut qitiuvoq – tamanna kingusinnerusukkut uterfigissavarput.
12. Ataatsimut isigalugu Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni pissutsit aamma spiralilersuisimaneq pillugu suliameq pillugit paasissutissanik suli allanik takkuttoqarnissaa naatsorsuutigissavarput, aamma paasissutissat nutaat spiralilersuisimaneq pillugu suliameq paasinninnissatsinnut iluaqutaanissaat naatsorsuutigaarput. Piffissami 1960-imiit 2025-mut pisimasunik paasinninnerulersinnaavugut, taamaattorli ilisimasat nutaat misilittagaqalernerillu aamma paasinninnernik nutaanik pilersitsisinnaapput. Qanorluunniit qulaajaanermi matumani saqqummiussigaluarutta spiralilersuisimaneq pillugu paasinninnissamut sapinngisamik pitsaanerpaamik tunniussinissarput anguniarparput.

2 Suliassanut allattorsimaffik

13. Apeqqutit aalajangersimasut arfinillit akineqarnissaat pillugit Naalakkersuisut immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanut qinnuiginnipput, aammali immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat – arfineq-aappaasaattut - kingunerlutsitsisimasut immikkut eqqarsaatigalugit misissuinissaminnik qinnuigineqarput. Suliassanut allattorsimaffik tuluttut allanneqaqqaarpoq kalaallisullu nutsernera imaappoq:

”1960-imiilli Kalaallit Nunaanni pinngitsaaliilluni peqquserlunnikkulluunniit naartunaveersaasersuisoqarsimaneranik pasitsaassineq tunngavigalugu inuit pisinnaatitaaffii nunanilu tamalaani inatsisit suut atorineqarsimanersut qanorlu annertutigisumik malittarisassat taakku unioqqutinneqarsimasinnaanersut immikkut ilisimasallit aalajangersarusuppaat. Tamanna siunertaralugu Naalakkersuisut immikkut ilisimasallit qinnuigaat;

1) 1960-imiilli Kalaallit Nunaanni pinngitsaaliilluni peqquserlunnikkulluunniit naartunaveersaasersuisoqarsimaneranik pasitsaassineq tunngavigalugu inuit pisinnaatitaaffii nunanilu tamalaani inatsisit unioqqutinneqarsimanersut suullu unioqqutinneqarsimasinnaanersut, tassunga ilanngullugit inuttut ataasiakkaatut pisinnaatitaaffiit ataatsimoortutullu inuttut pisinnaatitaaffiit, aalajangersassagaat. Sulinermut atatillugu naliliinerup ilaatut kulturikkut, tarnikkut, politikikkut inuiaqatigiittullu pissutsit immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanit ilanngunneqassapput.

2) arnanut pisinnaatitaaffiit aalajangersimasut atuussimanerannik, tassunga ilanngullugit namminneq timiminnut, kinguaassiornermut ataatsimullu isigalugu

naartunaveersaateqarnermut tunngatillugu pisinnaatitaaffiit aalajangersimasut unioqquatinneqarsimasinnaanerannik misissuissasut.

- 3) *1992-ip kingorna Kalaallit Nunaanni pinngitsaalisamik peqquserlunnikkulluunniit naartunaveersaasersuisoqarsimaneranik pasitsaassinerit eqqarsaatigalugit piffissami tamatumani piaaraluni aaqqissuussaasumillu periuseqartoqarsimanersaq misissussagaat (Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup misissuina naluunarsiaalu innersuussutigineqarput).*
  - 4) *Kalaallit Nunaanni pinngitsaalisamik peqquserlunnikkulluunniit naartunaveersaasersuisoqarsimaneranik pasitsaassineq eqqarsaatigalugu nunani tamalaani inatsisit ataanni 'inuiannik nungusaanertut' taaneqarnissaanut naammannersaq nalilersussallugu, tassunga ilanngullugu innersuussutigalugu 1948-mi inuiannik nungusaannginnissamik isumaqatigiisummi artikeli 2, imm. (d) "eqimattat ilaannut meeqqiortoqannginnissaa anguniarlugu iliuusissanik atuutilersitsineq".*
  - 5) *arnanut inuiaqatigiinnullu eqqugaasunut suli sunniuteqartut ilimanaatillit misissussagaat, aamma suliaq piffissap ingerlanerani qanoq sunniuteqarsimanersaq ullumikkullu sunniuteqarnerisq misissussagaat, aamma misissuinnermi suliaq oqaluttuarisaanermi pisimasutut qangalu pisimasutut taamaallaat isigineqassanngitsaq.*
  - 6) *1960-imiilli arnat nivarsiaqqallu illersugaasussaagaluit pinngitsaalisamik peqquserlunnikkullu imaluunniit akuersisinneqaaqqarnatik naartunaveersaasersorneqarsimanersut, assersuutigalugu isumaginnittoqarfimmi sulisut ilisimannittutut uppersaasinnaasut tusarniaaviginerisigut qulaajaallutillu nalilersuiffigissagaat.*
  - 7) *sulinerup inunnut kingunerluuteqarsimasinnaanera aamma kingunerluuteqarnerup kinguaariinnut ingerlaqqinnera eqqarsaatigissagaat, tassunga ilanngullugit kulturikkut tarnikkullu sunniutit, pisut ataatsimut isigissagaat kingunerluuteqarnerullu kinguaariinnut sunniutaat eqqarsaatigissagaat."*
14. Tuluttut allassimaqqaarfiini oqaatsit atorineqarput "forced, coerced, deceptive or nonconsensual practices". Oqaatsit "forced" aamma "coerced" danskisut påtvungen, kalaallisut pinngisaaliineq isumaqatigaat, soorluttaaq oqaaseq "deceptive" "peqquserlunnermut" nutseraanni pitsaanerusaq. Oqaatsit taakkua ersersippaat pinngitsaaliineq assigiinngitsunik sakkortussuseqarsinnaasaq, soorluttaaq akuersineq imaluunniit akuersititseqqaarani iliuutsinut tunngatillugu sakkortussutsit aamma assigiinngitsuusinnaasut (kap. 2, immikkoortoq 2.4 takuuk).
15. 1992-ip kingorna piffissami pineqartumi "piaaraluni, aaqqissuussaasumik suliaqartoqarsimanersaq" paasiniarniarlugu apeqqummut 3-mut tunngatillugu immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat nalileeqqullugit Naalakkersuisunit qinnuigineqarput; allatut oqaatigalugu piaaraluni aaqqissuussaasumillu aamma akuersititseqqaarani spiralilersuisoqarsimanagera ingerlanneqarsimanersaq nalilersoqqullugu. 1991-imit 1992-imut ukiup nikinnerani peqqissutsimut suliaqqarfiup akisussaaffigineqalernerata kingorna piffissaq apeqqummi 3-mi pineqarpoq, taamaattoorli apeqqummut 6-imut attuumassuteqarpoq, tassami 1960-ip kingorna nivarsiaqqat arnallu mianerisariiallit qanoq

annertutigisumik naartunaveersaasersorneqarsimanersut (“practice of contraception”) tassani pineqarmat, taamatuttaaq akissutigineqartut inuiannik nungusaaneq pillugu apeqquummi 4-p akissutaanut attuumassuteqarput (kap. 11 takuuk).

16. Spiralilersuisimaneq pillugu suliap inuiaqatigiinnut sunniuteqarsimanera pillugu apeqqutip 5-ip akinerani - immikkoortumi 7-imi kingunerluuteqarsimasinnaanerata ilanngunneqarnera oqaatigissavarput, taamatuttaaq ataatsimut isigalugu ingerlaavartumik misissueqqissaarnitsinni naliliinitsinnilu inatsisilerinermut kulturpsykologiimullu tunngasut ilanngunnikuuavut (kapitali 2.3 takuuk). Tarnip pissusiinut tunngasut kapitali 12-imi sukumiinerusumik sammineqarput.

3 Killiliineq

17. Naalakkersuisut suliassiissutaannut atatillugu suliassanut allattorsimaffimmi killiliinermut tunngatillugu arlalinnik apeqqtissaqalersitsivoq, taamaammat qulaajaanitsinni apeqqutit ilaasa matumani pineqannginnerat erseqqissarusupparput.
18. Apeqqutit nunasiaataanerup nalaanut tunngasut matumani samminngilavut, taakku ilaatigut DIIS-ip 2007-imiit qulaajaanerani sammineqarput aamma inatsisitigut ataataqanngitsut pillugit qulaajaanermi eqqaaneqarput (imm. 8 takuuk), soorluttaaq qulaajaanerni marlunni maanna ingerlanneqartuni sammineqarumaartut (imm. 9 takuuk). Isumaqarpugut apeqqutit nunasiaanerup nalaanut tunngasut ima annertutigalutillu imaannaanngitsigisut allaat qulaajaanermi matumani sammineqarsinnaanatik, taamatuttaaq spiralilersuisimaneq pillugu suliamut tunngatillugu apeqqutit aalajangersimasut akinissaannut pisariaqartinneqaratik.
19. Taamaakkaluartoq spiralilersuisimaneq pillugu suliaq Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni pissutsit eqqarsaatiginngikkaanni paasiuminaassaaq. Nunasiaanerup nalaa, pingaartumik aallaqqaataata nalaa Kalaallit Nunaata ineriartorneranut aalajangersimasumik sunniuteqarsimavoq, taamatuttaaq nunasiaataasimaneq ullumikkut suli ersarippallaanngikkaluartumik sunniuteqarpoq, tassani oqaluttuarisaaneq massakkullu pisut eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaat kalaallillu Danmarkimit danskinillu sunnerneqaqqapput. Ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaata Danmarkillu siornatigut nunasiaateqarsimasutut aamma Naalagaaffeqatigiinnerup malitsigisaanik Kalaallit Nunaanni pissutsinut malunnaatilimmik sunniuteqarsimanerat eqqarsaatiginagu – spiralilersuisimaneq pillugu suliap isummerfiginissaa ajornakusoorpoq. Pingaartumik suliat allat qulaani eqqaaneqareersut kiisalu allarpassuit oqaluttuarisaanikkut naapertuilluanngitsuliornernik naliliinissamat pingaaruteqarlutik (imm. 20 takuuk), taamaattorli nunasiaataanerup nalaa kingunerluutaalu pillugit isummernissaq suliassatsinnut ilaanngilaq, tamannali kingusinnerusukkut aamma uterfigeqqissavarput.
20. Apeqqutit nakorsaanerup Rosenip misileraaneranut aamma oqaluttuarisaanermi qulaajaanermut tunngasut matumani suliarinngilavut, tassami Naalakkersuisut apeqqutigisaattut naartunaveersaasersuinerup ilaattut isiginnginnatsigit.
21. 1968-imi akuerineqartutut spirali atorlugu naartunaveersaasiinermut tunngatillugu apeqqutit suliarinngilavut, tassami tamanna Kalaallit Nunaanni qanoq annertutigisumik periarfissaallunilu nakorsanit atorineqarsimanersoq pillugu paasissutissanik peqanngimmat.

22. Danmarkimi periuseq pillugu paasissutissat ima ikitsigipput suliap ilamernganut tamatumunnga isummernissatsinnut tunngavissaqarnata (kap. 5, immikkoortoq 6.3 takuuk).
23. Kinguaassiorsinnaajunnaarsitsineq pillugu inatsit Kalaallit Nunaannut atuutsinneqartoq Danmarkimi juulip aallaqqaataani 1975-imi inatsisitut atuutilerpoq.⁸ Inatsit malillugu kinguaassiorsinnaajunnaarsinneqartussaq nammineerluni qinnuiginnissaaq. Kalaallit Nunaanni kinguaassiorsinnaajunnaarsitsineq tarnikkut erloqissuteqalersitsisimanersoq ilisimanngilarput, taamaammat nalunaarusiami apeqquut tamanna suliarinnngilarput.
24. Kulturikkut inuiannik nungusaaneq pillugu apeqquutinik suliaqanngilagut, tassami nunani tamalaani inatsisini akuerineqanngimmata, taamattumillu tamanna aamma suliaqanngilagut allattorsimaffiup avataaniilluni.

---

⁸ Inatsit nr. 233, 12. juuni 1975-imeersoq, takuuk inatsit nr. 318, 13. juuni 1973-imeersoq

KAPITALI 2 – PERIUSEQ

1 Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq

25. 2025-mi septembarimi Naalakkersuisut aamma Danmarkimi naalakkersuisut ilisimatusartunik misissuisussanik pilersitsipput ”Piffissami 1960-imiit 1991 ilanngullugu Kalaallit Nunaanni naartunaveersaatini atuisitsinermi suleriaaserineqarsimasoq pillugu suliamut attuumassuteqanngitsunit qulaajaaneq” (matuma kingorna ”Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq”), taannalu ima suliassanut allattorsimaffeqarpoq:

“Arlaannaanulluunniit attuumassuteqanngitsut uku qulaajassavaat:

- Kalaallit Nunaanni 1960-ikkunni aallartittumik naartunaveersaartitsinermit tunngasunik suliaqarnerup aallartinnerani tunngaviit, matumani ”Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq”.

- Aalajangiinerup ingerlarnga, spiralini allanillu naartunaveersaatini atuilernermut tunngasunik suliaqalernermut aqquitasut, tassunga ilanngullugit suliniutip aallartisarneranut, ingerlanneqarneranut aamma aqqissuunneqarneranut tunngaviit suunersut. Qulaajaanermut pisortanit, suliniaqatigiiffinit aamma oqartussanit attuumassuteqartunit isumaliuutaasimasut, aalajangiunneqarsimasut iliuuserisimasallu ilaatinneqassapput.

- Kalaallit Nunaanni aamma Danmarkimi efterskolini allatsissimasunut kalaallinut nivarsiaqqanut suliniutip ingerlanneqarnera. Suliniut piffissami aamma Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfinni ukioqatigiiaanullu assigiinngitsunut qanoq atulersinneqarsimanersoq qulaajarniarneqassaaq. Aammattaaq ilisimannittut oqaluttuaat tunngavigalugit suliniut qanoq misigineqarsimanersoq qulaajarniarneqassaaq.

- Piffissami tamatumani Kalaallit Nunaanni Danmarkilu nivarsiaqqanut kalaallinut efterskolertunut naartunaveersaartitsinissamik qanoq periuseqartoqarsimanera spiralilersuisimanerillu inatsisitigut, allaffissornikkut aamma peqqinnissaqarfikkut sunik tunngaveqarsimanera misissussallugu.

Sulinerup ingerlanerani isiginninnernut sammiviit attuumassuteqartut allat, aamma ilisimatuunit ilanngunneqartussatut tulluarsorineqartut, Peqqinnissamut ministereqarfimmit aamma Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmit erseqqissarneqassapput.”⁹

26. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi paasissutissat tunngaviusumik najoqqutarineqartut amerlasuujupput, pingaartumillu oqaluttuarisaanermut isiginnittaaseq atorlugu

---

⁹ Suliassat allattorsimaffiata ullua allassimangilaq ([link](#)).

suliarineqarsimallutik, tassami inatsisilerinermut tunngasunut tunngatillugu periuseq tunngavigalugu inatsisitigut malittarisassat qulaajaanermi nassuiarneqarmata. Ilisimatusartut misissuitinneqartut nukiit isumalluutaat immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanit annertunerujussuupput. Taamaammat immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi paasissutissanik piviusunik suliaqarnissamut naliliinissamullu qaammatinik pingasunik piffissaqarniassammata immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat piffissap tunniussiffissap kinguartinneqarnissaa pillugu qinnuiginnissimapput.

27. Paasinninnerput malillugu nalunaarusiap ilisimatusarnikkut malitassanik naammassinnittuunissaa anguniarlugu oqimaaqatigiissaarluni pisimasunik piviusunik sapinngisamik peqqissaarluni qulaajarneqarnissaa pingaaruteqarpoq. Minnerunngitsumik inatsisitigut naliliisoqassappat tamanna pingaaruteqarpoq, tassami pissutsit piviusut qulaajarsimatinnagit inatsisitigut naliliinissaq ajornarmat. Aamma pisoqavissimaneranik qulaajaanissaq arnat pineqartut tungaanniit kissaatigineqarpoq. DR-ip podcastiliaani arnaq ilaatigut ima oqarpoq: "Susoqavissimanersaq paaserusuppara."¹⁰
28. Annerusumik oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq tunngavigalugu qulaajaavugut, tassani paasissutissat piviusut qulaajaanitsinnut qitiulluinnarmata. Immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat apeqqutit aalajangersimasut akineqarnissaannik qinnuigineqartut eqqarsaatigalugit qulaajaanerup allanneqarsimannginnera pissutigalugu oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq atuaruminaassinnaallunilu akissutit naniuminaassinnaapput.
29. Taamaattumik aalajangersimavugut naliliinitsinnut pisimasut immikkut pingaarutillit sammineruniarlugit, taamatuttaaq ilaatigut naalagaaffiup allagaataasiviani allakkanik najoqqutanillu allanik assigiinngitsunik misissuinitinni allakkanik ilanngussilluta.
30. Kalaallit Nunaata peqqissutsimut suliassa qarfimmik januaarip aallaqqaataanit 1992-imi akisussaaffeqalernerata kingorna piffissaq oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi pineqanngilaq.¹¹ Taamaammat tamanna pillugu qulaajaanerput oqaluttuarisaanermik tunngaveqanngilaq, taamatuttaaq tamanna pillugu paasissutissat pissarsiarineqarsinnaanerit pissutigalugu piffissaq tamanna pillugu sammineqartut annikinnerupput.
31. Quppernerup ataani nassuiaasiullugu ilanngussinikkut oqaluttuarisaanermik qulaajaanermut innersuussivugut, tassani ^{HU_22} oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi quppernermut 22-mut innersuussisoqarluni.

2 Oqaluttuarisaanikkut inatsisilerinermut tunngasunut tunngatillugu aamma tarnip pissusiinut tunngatillugu periutsit

Aallaqqaasiut

32. Taamaallaat inatsisilerinermut tunngasut isigineqannginnissaat anguniarlugu, aammali tarnip pissusiinut tunngasut ilanngunneqarnissaat naleqquttuusoq Naalakkersuisut

¹⁰ DR-ip podcastiliaa "Spiralkampagnen", Episode 1 (16:50).

¹¹ Kalaallit Nunaanni peqqinnissamik isumaginnittoqarfik pillugu inatsit nr. 369, 6. juni 1991-imeersaq.

isumaqarmata, inatsisilerinermut aamma tarnip pissusiinut tunngasunut tunngatillugu piginnaasalinnik - suliassaqaarfinni assigiinngitsuni immikkut ilisimasalinnik suleqatigiissitanik - Naalakkersuisut 2024-mi aggustimi pilersitsipput.

33. Taamatuttaaq siuleqummi eqqaallatsiarneqartutut suliassanullu allattorsimaffimmi (kap. 1, immikkoortut aappaat takuuk) eqqaaneqartutut arnanut inuiaqatigiinnullu eqqugaasunut suli sunniuteqartutut ilimanaatilinnik misissuinissaq, aamma suliap piffissap ingerlanerani qanoq sunniuteqarsimaneraniq ullumikkullu sunniuteqarneraniq misissuinissamik pisariaqartitsineq Naalakkersuisunit tikkuarneqarpoq. Tamatuma saniatigut kingunerlutsisimasinnaanerup aamma kingunerluuteqarnerup kinguaariinnut ingerlaqqinnera eqqarsaatigissagaat, tassunga ilanngullugit ”kulturikkut tarnikkullu sunniutit, pisut ataatsimut isigissagaat kingunerluuteqarnerullu kinguaariinnut sunniutaat” eqqarsaatigissagaat suliassanut allattorsimaffimmi allassimavoq. Naliliinermi ”suliaq taamaallaat oqaluttuarisaanermi pisimasutut qangalu pisimasutut isigineqarsinnaanngitsoq” Naalakkersuisut toqqaannartumik oqaatigaat.
34. Taamatullu suliaq suliatigut assigiinngitsunit isigineqarsinnaanera Naalakkersuisut oqaatigaat, tamannalu assigiinngitsunik inerineqarpoq, tassami suut isiginiarneqarnerunersut apeqqutaasorujussuugami. Suliatigut periutsit pingaarnersiorlugit naatsumik eqqartorneqarsinnaapput, taakkuli suliamut periutsit pingasut aamma kingusinnerusukkut uterfigeqqissavavut:
- Oqaluttuarisaanikkut periuseq: Pingaarnertut oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimatuutut misissuinermik periuseq tunngavigalugu oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq ingerlanneqarpoq (kap. 2.1 takuuk). Paasissutissat pigineqartut eqqarsaatigalugit najoqqutarineqartunik apeqqusiisarneq tunngavigalugu pissutsit piviusut allaaserineqarput. Najoqqutarineqartoq imaluunniit najoqqutarineqartut arlallit atorlugit oqaluttuarisaanermi pisimasunik inerniliinissamut naammattumik tunngavissaqarnerisooq oqaluttuarisaanermik ilisimatuup allannermini isumaliutigissavaa. Oqaluttuarisaanermik ilisimatuup – nalinginnaasumik - inerniliussani ileqqorineqartussanut naapertuunnersut nalilersornagit allat nalilersuinissaat anguniarlugu piviusumik tunngavilersuilluni inerniliissaaq. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi malittarisassat atuuttut ilaat aamma nassuiarneqarput, pissutsilli oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi saqqummiunneqartut pillugit inatsisitigut naliliiffigineqanngillat.
  - Inatsisilerinermut tunngatillugu periuseq: Inatsisilerinermut tunngatillugu periutsimi – oqaluttuarisaanermik ilisimatooq assigalugu – pissutsit piviusut pineqarput, taamaattoorli inatsisilerituup - oqaluttuarisaanermik ilisimatooq pissutsinik piviusunik ileqqorineqartussanut naapertuunnerannik naliliineq ajortoq assignagu – inatsisitigut malittarisassanik qaqugukkulluunniit atuuttunik tunngaveqartarpoq. Oqaluttuarisaanermik ilisimatuup qanga pisimasunik nassuiaaneranut assingusorujussuarmik inatsisileritooq pissutsinik piviusunik nassuiaasarpooq, tassami taakku tamarmik najoqqutarineqartut pisoqaanerat amigaataanerallu pissutigalugu nalornineq eqqarsaatigalugu piviusumik tunngavilersuillutik nassuiaasussaapput. Inatsisitigut kingunerisassat apeqqutaallutik oqaluttuarisaanermik ilisimatooq assignagu inatsisilerituup inerniliinermi tunngavinnut piumasaqaatit allanngorartissinnaavai, tassami inatsisitigut inerniliussat ilaanni qularnaannerusumik

piviusumik tunngavilersornissaq pisariaqartarmat. Inuit ataasiakkaat pillugit inerniliisoqarnersoq inatsisilerituumit immikkut eqqumaffigineqartussaavoq, tassami inuit ataasiakkaat inatsisitigut isumannaatsuunerannik ataqqinninnissaq qularnaarneqartussaammat. Tamatuma saniatigut inatsisitigut malittarisassat qaqugukkulluunniit atuuttut tunngavigalugit inatsisileritooq ileqqorineqartussat naapertuunnersut nalilertartussaavai, tassami assersuutigalugu 1966-imi inatsisitigut malittarisassat 2026-mi malittarisassanit allaanerungaatsiarsinnaammata.

- Tarnip pissusiinut tunngatillugu periuseq: Pisut qanoq misigineqarnersut, paasineqarnersut qanorlu eqqaamaneqarnersut aamma inunnit ataasiakkaanit ataatsimoortumillu oqaluttuarineqarnersut, tarnip pissusiinut tunngasunut tunngatillugu periutsimi pineqarput. Periutsimi ilaatigut pineqarput kliniskimik aamma kulturpsykologiskimik paasinninneq, assersuutigalugu inuup nammineq aalajangernissaa, kanngusunneq, pissaaneqarneq, oqaatsitigut aporfeqarneq oqartussanullu tatiginninneq periutsimi ilaatigut pineqarput. Pisoq inatsisitigut killissamik qaangiinertut taajuminaassinnaagaluartoq qanoq ililluni innarliinertut misiginarsinnaanersoq kapitali 12-imi tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnermi nassuiarneqarsinnaavoq, taamatuttaaq tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarneq - siornatigut pisimasut eqqaamanerannut tunngatillugu qanoq ililluni ileqqorineqartussat kingusinnerusukkut allanngortinneqarsimanerat pillugu qulaajaanermut - iluaqutaasinnaavoq.

35. Oqaluttuarisaanikkut, inatsisilerinermit tunngasunut tunngatillugu aamma tarnip pissusiinut tunngatillugu periutsit imminnut avissaaqqanngilluinnarput, aamma inatsisitigut naliliinermi oqaluttuarisaanermut aamma tarnip pissusiinut tunngasut ilaapput, ilaatigut inatsisitigut paasissutissat piviusut tunngavigalugit naliliinermi oqaluttuarisaanermut tarnillu pissusiinut tunngasut eqqumaffigineqarnissaat pingaaruteqarmata.
36. Assersuut ersarisoq tassaavoq kalaallit arnat 1970-ikkut aallartinneranni nakorsanik qallunaanik naapitsinerminnik oqaluttuarnerat, tamanna nunasiaataanerup kingorna pisut ataqatigiinnerat ilanngutsinnagu paasineqarsinnaanngillat, taamatuttaaq aamma ipput qallunaat kalaallillu akornanni pissutsit. Taamatuttaaq aamma tarnip pissusiinut tunngasut ilanngutsinnagit, matumani nakorsat nakorsiallu akornanni naligiinngitsumik pissaaneqarneq kiisalu nakorsiat piumassuserinngisaminnik ilusiortinnermut pissusissamisoortumik eqqarsartaatsikkut qisuariarnerat pillugit oqaluttuat ilanngutsinnagit, paasineqarsinnaanngillat, taamatuttaaq inuit inuttut ataasiakkaatut ataatsimoortutullu eqqaamasaasa allanngoriartortarnerat aamma inuttut ataasiakkaatut inuiaqatigiittullu pissutsinik eqqaamasaqarneq, matumani piffissap ingerlanerani eqqaamasat allanngoriartornerat eqqarsaatigalugit tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat aallaavigalugit oqaluttuat paasineqassapput.
37. Paasinninnerput malillugu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq sukumiisumik paasiniarlugu tamatuminnga qulaajaanermi naliliinermilu oqaluttuarisaanermut, inatsisilerinermit aamma tarnip pissusiinut tunngasut ilanngunneqarnissaat pingaaruteqartoq, taamatuttaaq periutsit assigiinngitsut killiisa ataqqinissaat pingaaruteqarluinnarpoq, pingaartumik inatsisitigut naliliinermi eqqarsartaatsikkut eqqaamasat uppersaataitaqanngitsut tunngavigineqassanatik, aammali eqqaamasat tapersernissaat eqqarsaatigalugu paasissutissanik naammattumik uppersaataitaqanngitsunik inatsisitigut naliliinissaq

tunngavigalugu misilittakkat itigartitsissutigineqassanatik. Tamanna kingusinnerusukkut uterfigissavarput (kap. 2, immikkoortoq 2.3 aamma kap. 12 takukkit).

2.2 Immikkoorsititaarinikkut misissueqqissaarneq

38. Nunasiaataanerup kingorna tamatuma qallunaanut kalaallinullu sunniteqarsimanera sulilu sunniteqarnera pissutigalugu spiralilersuisimaneq pillugu suliamik qulaajaanermut qanoq sunniteqarsinnaanersoq qanorlu sunniteqartariaqarnersoq aalajangissallugu periutsimut tunngatillugu apeqqutini ajornakusoornerpaanut ilaavoq. Naatsorsuutigineqarsinnaavoq nakorsat qallunaat kalaallit arnat pillugit pitsaanerusorisartik malillugu kalaallit arnat sinnerlugit aalajangiisarsimasinnaanerata pitsaanngitsunillu isummiussereernej aallaavigalugu iliuuseqarsimasinnaanerata, taamaattorli soorunami ukiut 30-t, 40-t, 50-it 60-illu qaangiunneranni nakorsat pissusiisa qanoq kinguneqarsimanerannik qulaajaassalluni ajornakusoorpoq. Tamatumunnga assingusumik qallunaat politikerit atorfilittallu kalaallinut siumut isummamikkut immikkoorsitsisumik isummiussinerit tunngavigalugit isiginnissinnaapput, nalinginnaasumilli taama isumaqarnerit qanoq sunniteqarsimanersut qanoq aalajangersaaffigineqarsinnaappat?
39. Suliatigut inissisimaffik periutsitigullu aallaavigineqartut apeqqutaallutik piviusoq assigiinngitsutigut aalajangersaaffigineqarsinnaavoq, piviusoq qanoq aalajangersaaffigineqassanersoq naggataatigut apeqqutaalersarpoq. Tamanna namminerimi immikkut ilisimatusarfissaavoq. Ilisimatusarnermi teoriinut tamanna aamma atuuppoq, ilisimatusarnerup qularnaatsumik uppersarsarneqarsinnaanerata (ass. nakorsaatini katsorsaaneq ajunnginnersoq, aamma seqerngup milai silap pissusiata allanngoriartorneranut pissutaanersut) qanoq aalajangersarneqarsinnaanera tassani pineqarpoq, taamaattorli epistemologii siammasinnerusoq aamma atuuppoq, tassani inuit qanoq ilillutik piviusoq pillugu pilersitsisinnaanerata pineqarpoq.
40. Itinerusumik sammisinnaanngikkaluarlutigu epistemologiip spiralilersuisimaneq pillugu suliamut assut pingaaruteqarnera eqqumaffigineqassaaq, tassami spiralilersuisimaneq pillugu suliap qanoq isiginera apeqqutaatillugu "piviusoq" sunnerneqartarmat. Minnerunngitsumik nunasiaataanerup kingorna pisimasut aamma arnat atugaat tunngavigalugu suliamut isiginnittaaseqarnissaa (feministisk perspektiv) pisariaqarpoq, taakkulu ataatsimoortillugit isiginnittaaseqarneq ataqatigiissinneqassalluni (intersektionelt perspektiv).
41. Nunasiaataanerup kingorna pisunik ilisimatuutut misissuineq assigiinngitsorpassuartigut nassuiarneqarsinnaallunilu ingerlanneqarsinnaavoq, qitiusumilli nunat killiit nutaaliaasumillu isiginneriaatsimut periutsinut apeqquusiisoqassalluni, taakkumi ass. nunap inoqqaavisa inuusaasiannut ersersitseriusiannut ammut isiginnissinnaammata. Ilisimatuutut misissuinersup periusia apeqqutaalluni (neo)liberalisme aamma naalagaaffimmi innuttaasut ilaasa aningaasaaterpassuaqarsinnaanerannik akerliliilluni isornartorsiuisoqarsinnaavoq, taamaattorli nunasiaataasimasut inuit isiginnittaasiat aallaavigalugu nunasiaatillit nunasiaataasullu akornanni pissutsit takuneqarsinnaanerata pingaarnerpaavoq. Taamaattumik qulaajaanerni imaattuni amerlanertigut aaqqissuussaanneri pissaanerup qanoq ittuunera sammineqakkajuttarpoq.
42. Ilisimatusarluni sulineri sumiluunniit pissaanerup aaqqissuussaanerata eqqumaffiginissaa pingaaruteqarluinnarpoq, tassami aaqqissuussaanerit inuit pissusilersornerannut sunniisut

paasitinnagit nunarsuaq paasineqarsinnaanngilaq, tamanna ass. inatsisitigut sulinermit takornartaanngilaq.

43. Nunasiaataanerup kingorna pisut aallaavigalugit isiginnittaaseqarnermi nalinginnaasumik nunat killiit periusii taamaallaat pinnagit allatigut ilisimasaqalertoqarsinnaanera aamma ataqqineqassasoq, taamaalilluni inuit nunasiaataasimasut nunarsuarmik isiginninnerat akerlilernerneqassanngilaq, taamaalillunilu ilisimasaasa pilersimanagerat innalernerneqassanani. Tamanna pillugu oqariartuutit qanorpiaq isumaqarnersut oqaatiginngikkaluarlugu 1960-ikkunniilli spiralilersuisimaneq pillugu suliamut tunngatillugu tusagassiuutini saqqummiunneqartarnera qallunaat pingasut ilisimatusartut ilaatigut ima oqarput:

”Nunasiaateqarsimasut aamma inuit inuiaqatigiillu nunasiaataasimasut akornanni nunasiaateqarsimasut kulturikkut, politikkikkut suullu ilumoortuunerannik aalajangersaanissamut pissaaneqarnerat suli ingerlavoq.”¹²

44. Tassa imaappoq naalagaaffiup nunasiaateqarsimasup inatsisitigut aaqqissuussaananeramik aamma nunat killiit ilisimatusarnermi malitassanik, uppersaanissamut piumasaqaatinik tunngaveqarluni inatsisitigut naliliinermit ilisimasat suut ilumoortuunerannut tunngatillugu pissaanermik atuiffiusut, taamalu pisoqartussaannngikkaluarpoq akuersaarneqarsinnaananilu. Tamatuma arnat atugaat tunngavigalugu suliamut isiginninnerneq assigaa, tassami (ataasiakkaat) arnat isiginnittaasiat taamaallaat eqqarsaatiginagu, aammali nunarsuarmik isiginninnerat paasineqassaq, arnammi ataasiakkaat oqaluttuaat ataqqineqartussaammata.
45. Humanistiskimik ilisimatusarnermi pissaanerup aaqqissuussaananera sammineqartarpoq, ass. inuit nunasiaataasimasut nunasiaateqartullu akornanni pissaaneqarnermi pissutsit qanoq issimanersut, taamatuttaaq suaassutsit akornanni pissaaneqarnermi pissutsit aamma arnat arnallu timaasa qanoq saqqummiunneqartarnerat paasiniarneqartarluni. Soorunami inernera periutsimi aalajangersarneqanngilaq, tassami paasissutissat piviusut misissoqqissaarneqassapput aamma periuseq toqqarneqarsimasoq atorlugu nunarsuarmi susoqarneranik naliliisoqartussaammat.
46. Paasinninnerput malillugu pingaaruteqarpoq ilisimatusarnermi nammineq kinaassuseq isiginnittaatsillu aallaavigalugit inerniliisoqannginnissaa eqqumaffigissallugu. Nunasiaatilittut pissaaneqarnermi oqimaaqatigiinngitsoqarsimanera sulilu oqimaaqatigiinngitsoqarnera najoqqutarineqartunik nassuiaanermit eqqumaffigissallugit pingaaruteqarpoq, taamatuttaaq nakorsat angutit arnallu nakorsiat akornanni oqimaaqatigiinngitsoqarnerata eqqumaffiginissaa pisariaqarluni, aammali ataatsimut isigalugu arnat timaasa saqqummiunneqartarnerat susasaqartunut qanoq sunniuteqarsinnaanerannik eqqumaffigininnissaa pisariaqarpoq. Pissutsit taakku eqqarsaatigisinnaanngikkaanni sapinngisamik pitsaanerpaamik suliamik paasinninnissamut paasissutissat pingaarutillit takunngitsoorneqarsinnaapput. Paasinninnerput malillugu nunasiaataanerup kingorna pisut, arnat atugaat tunngavigalugit suliamut

---

¹² Bolette B. Blaagaard, Stine W. Adrian aamma Signe A.P. Nordsted: “How journalism forgets: on the journalistic representation of colonial biopower in Greenland”, *Feminist Media Studies* 2024, qupp. 4.

isiginnittaaseqarnissaq, tarnip pissusiinut tunngatillugu aamma immikkoorsititaarinermik (intersektionelimik) isiginnittaaseqarnissaq pisariaqarpoq.

47. Illuatungaartigut nunasiaataanerup kingorna pisut, arnat atugaat tunngavigalugit suliamut isiginnittaaseqaraluarluni, tarnip pissusiinut tunngatillugu aamma immikkoorsititaarinermik (intersektionelimik) isiginnittaaseqaraluarluni (naammattumik) uppersarsarneqarsinnaasunik tunngavilersorneqarsimanngitsut aallaavigalugit inerniliisoqannginnissaa pingaaruteqarpoq, tassami periuseq aallaavigalugu inerniliinissaq suliatigut attanneqarsinnaanngilaq. Periuseq paasissutissallu piviusut ataqtigiissapput.
48. Tassa najoqqutarineqartunik nassuiaanermi ataatsimut isigalugu pisut ataqtigiinnerat eqqumaffigalugillu pingaartissimavavut, taamaattorli pissutsit piviusut pillugit taamaallaat aaqqissuusaaernerit pissaaneqarnerlu pillugit isummavut teoriillu atukkavut tunngavigalugit isummersinnaanngilagut. Uppersarsarneqarsinnaasunik tunngaveqarnissaq eqqarsaatigalugu - nunasiaataanerup kingorna pisut, arnat atugaat tunngavigalugit suliamut isiginnittaaseqarneq, tarnip pissusiinut tunngatillugu aamma immikkoorsititaarinermik (intersektionelimik) isiginnittaaseqarneq – misissueqqissaarnermut iluaqutaasinnaapput, taamatuttaaq teoriit atorlugit ass. pissaaneqarnermi pissutsit qanoq issimanersut paasineqakannersinnaallutik. Pissutsit pineqartut paasissutissanut piviusunut sanilliunnerisigut teoriit eqqortuunersut eqqunngitsuunersulluunniit uppersarsarneqarsinnaapput. Kisiannili periuseq teoriiluunniit aallaavigalugit pissutsinik piviusunik inerniliineq ilisimatusarnikkut attanneqarsinnaanngilaq.
49. Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni annertuumik naligiinngitsoqarnerata nalaani spiralilersuisoqarsimanerata eqqumaffiginissaa pisariaqarpoq, taamaattorli isumaqanngilaq (i) pinngitsaaliilluni innuttaasunik aqutsinissaq anguniarlugu periuseqarsimaneranik, (ii) innuttaasut tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit innuttaasunik nungusaanissaq pillugu inuiannik nungusaasoqarneranik imaluunniit (iii) kalaallinik kinguaariinnik annaasaqartoqarsimaneranik uppersarsarneqarsinnaasumik tunngavilersuisoqartoq.¹³ Pissutsit piviusut paasissutissallu piviusut tunngavigalugit inerniliisoqartarpoq. Taakku immikkoortut pingasut tamarmik kingusinnerusukkut uterfigiumaarpavut.
50. Tarnip pissusiinut tunngasut eqqarsaatigalugit pingaartumik nalorninarqartoqartillugu uppersarsaatilluunniit amigartillugit pisunut aalajangersimasunut tunngatillugu ataatsimut isummat malillugit isummertoqarnissaa, aamma ataatsimut isummat aallaavigalugit inerniliisoqarnissaa ilimanarnerulertarpoq. Tamanna taaneqartarpoq inerniliineq uppersarsaat sioqqullugu aalajangerneqartoq.
51. Taamaammat oqaluttuat uppersartut pissaaneqarnermilu pissutsinik peqqissaarluni misissueqqissaarnerit uppersarsarneqarsinnaasumik tunngaveqanngippata suut inerniliunneqarsinnaanerat apeqqutaalersarpoq. Paasinninnerput malillugu pissutsit pineqartut pillugit uppersartunik oqaluttuaqarnera pissutiginnarlugu pissutsit uppersarsarneqarsimasutut isiginissaat inissaminiissorinngilavut. Uppersartunik oqaluttuartaqarnera aamma nunasiaataanerup kingorna suaassutsit akornanni

---

¹³ Smh. herved Naja Dyrendom Graugaard aamma Amalie Høgfeldt Ambrosius: “The Silenced Genocide: Why the Danish Intrauterine Device (IUD) Enforcement in Kalaallit Nunaat Calls for an Intersectional Decolonial Analysis”, Kvinder, Køn & Forskning 2023, nr. 2, qupp. 162.

equngasoqarsimanera, tassani kalaallit niviarsiaqqat arnallu innarlerneqarsimanerat pissutiginnarlugit - assersuutigalugu kalaallit niviarsiaqqat arnallu innarlerneqarnissaat anguniarlugu nakorsap imaluunniit nakorsat sulisimanerannik uppersarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngippat tamatuminnga siunertaqarsimanerannik isumaqartoqarsinnaanngilaq. Assersuutigalugu kalaallit innuttaasut nungusarniarlugit nakorsat siunertaqarsimanerannut tunngatillugu uppersarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngippat – taama siunertaqarsimanerannik misigineq uppersaatitut isigineqarsinnaanngilaq. Aaqquissuussaneq eqqarsaatigalugu pissaaneqarnermi pissutsit qanoq ilisimanerat apequtaatinnagu inatsisilerinermi paasissutissat piviusut oqaluttuallu assigiinngissuteqarput.

2.3 Tarnip pissusiinut tunngasutigut inatsisitigullu ilumoortut

52. Ilaatigut inuit pisinnaatitaaffiisa aalajangersimasut unioqqutinneqarsimasinnaanerannut ('mätte'/'might') (apeqqut 1, 2 aamma 4), aamma ilaatigut niviarsiaqqat arnallu akuersitinneqaqqaaratik naartunaveersaasersorneqarsimanerannik (-simanerat) qanorlu annertutigisumik naartunaveersaasersuisoqarsimanerannik (apeqqut 6) naliliinissaq anguniarlugu Naalakkersuisut immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanut qinnuiginnissimapput. Apeqqutit, pingaartumik "-simasinnaanera" (mätte) atorpeqartillugu paasiuminaassinnaapput, paasinninnerpulli malillugu pissutsit piviusut pillugit paasissutissat annikitsut, inuit oqaluttuaat isummallu naammattumik uppersaatissaqanngikkallartut tunngavigalugit nalinginnaasumik akissuteqarnissaq naammannngilaq.
53. Paasinninnerput malillugu sapinngisamik peqqissaarluni pisimasuinnik nassuiaanissaq pingaaruteqarpoq, tassami ilaatigut pissutsinut pisimasuinnut aalajangersimasunut isummernissaq Naalakkersuisut piumasarimmassuk, ilaatigullu pissutsit piviusut pillugit naammattumik misissorneqarsimasunut tunngatillugu inatsisitigut imminut illersorsinnaasumik naliliinissaq pisariaqarmat.
54. Oqaluttuarisaanermik ilisimatuut, inatsisilerituut aamma tarnip pissusiinik ilisimasallit periutsinik assigiinngitsunik atuisarput, misissugassatut soqutigisaat suullu ilumoortuunerannut tunngatillugu qanoq naliliisarnerat assigiinngillat kiisalu inerniliinerannut atatillugu uppersarneqarsinnaasumik tunngaveqarnissamut tunngatillugu piumasaqaataat assigiinngitsuullutik (evidenskrav). Sammisamut aalajangersimasumut tunngatillugu ilisimasat ilisimasaniit allaniit eqqornerunngillat, apeqqutilli assigiinngitsut akineqarput, taamaammallu sammisamut aalajangersimasumut ilisimasanit allanit taarserneqarsinnaanatik. Ilaatigut sullitanik katsorsaanissaq anguniarlugu inunni ataasiakkaani ataatsimoortunilu pisut qanoq misigineqarnerannut, nassuiarneqarnerannut eqqaamaneqarnerannullu tunngatillugu tarnip pissusiinik ilisimasallit immikkut ilisimasaqarput. Inatsisilerituup sullitat katsorsarneq ajorpai, taamaattorli inatsisilerinermi akisussaaffiup inatsisitigullu pisinnaatitaaffiit il.il. isummerfiginissaat anguniarlugu inatsisilerinermi pingaarutillit aalajangersarnissaannut tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasani ilanngussisarput. Oqaluttuarisaanikkut, inatsisilerinermut tunngasunut tunngatillugu aamma tarnip pissusiinut tunngatillugu periutsit misissueqqissaarnermi iluaqutaasumik ataatsimut atorpeqarsinnaapput.
55. Periutsit assigiinngitsut killingi ataqqineqassapput. Oqaluttuarisaanikkut periuseq imaluunniit inatsisilerinermut tunngatillugu periuseq malillugu aaqquissuussaanikkut

innarliisoqarsimaneranut uppersarsaateqanngikkaluartoq niviarsiararpassuit arnarpassuillu tarnikkut kingunerluutilimmik ilungersunartumik killissaminnik qaangiiffiqeqarsimasutut misigisinnaapput. Illuatungaani eqqarsartaatsitigut misilittakkat namminermit inatsisitigut oqaluttuarisaanikkulluunniit uppersarsarneqarsinnaasumik inerniliinissamut tunngaviliisinnaanngillat. Eqqaamasat uppersarsaataapput, aamma eqqaamasat pillugit uppersarsaatit tutsuiginassusiat eqqarsaatigalugit suliarineqassapput.

56. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq assut imaannaanngitsuvoq, allanngorarpoq uppersarsaatillu eqqarsaatigalugit nalorninarluni, aamma piffissaq qulaajaaffiqeqartoq, tassa ukiut 65-it ingerlanerat kalaallinut niviarsiaqqanut arnanullu assigiinngitsorujussuarmik sunniuteqarsimalluni. Misigisat ataasiakkaat pisimasut aalajangersimasut aallaavigalugit paasineqassapput, inuit akornanni ataqatigiinnermut tunngasut paasineqassapput aamma avatangiisit ataqatigiinnerat paasineqassapput. Tarnip pissusiinik ilisimasallit ilisimasaat iluaqutigalugit inuit ataasiakkaat misigisaat, eqqaamasaat misigissutsitigullu qisuariarnerat piffissap ingerlanerani qanoq pilersarnerut, ilusilersorneqartarnerut ingerlateqqinneqartarnerullu paasineqarsinnaapput, pingartumik timimut, nammineq aalajangersinnaanermut aamma innuttaasut oqartussallu akornanni tatigeqatigiinnermut tunngatillugu suliat eqqarsaatigalugit.
57. Qulaajaanermi matumani suut ilumoortuunerannut tunngatillugu apeqqutinik eqqartuinissaq ajornakusoorsinnaavoq, paasinninnerpulli malillugu apeqqutip samminissaa pingaaruteqarpoq, tassami ilumoortutut oqaluttuarineqartut amerlammata. Tassa tamat oqallinneranni arnallu ataasiakkaat oqaluttuarneranni tamanna atuuppoq. Inatsisitigut ilumoortut aamma tarnip pissusiinut tunngasutigut ilumoortut ilaatigut immikkoortinneqarsinnaapput:
  - Inatsisitigut ilumoortoq: Inatsilerinerup silarsuaani piviusut aamma piviusut tunngavigalugit inatsisitigut aalajangiinerit immikkoortinneqartarput. Inatsisitigut aalajangiinnermi piviusut tunngavigalugit inatsisitigut aalajangiisoqartarpoq. Inatsilerituut tamarmik nalunngilaat itinerusumik isumaliutiginneqqissaarnermi (filosofisk forstand) piviusut taakku ilumooqqissaartariaqanngitsut. Ass. pillarneqaataasinnaasumik suliami unnerluutigineqartoq assut pinerlussimagaluarluni aamma pisuunera eqqartuussisumit qularineqanngikkaluarluni uppersarsaatit naammannginnerat pissutigalugu pinngitsuutinneqarsinnaavoq. Piviusut ilumoortut inatsisitigullu ilumoortut assigiittuaannanngillat, taamatuttaaq inuit ataasiakkaat ilisimannittutut – sallunngikkaluarlutik – ilumoortuusorisaminnik oqaaseqarsinnaapput, takuuk tarnip pissusiinut tunngasutigut ilumoortoq.
  - Tarnip pissusiinut tunngasutigut ilumoortoq: Inuit ataasiakkaatut eqimattatulluunniit misigisaat isumaallu tarnip pissusiinut tunngasutigut ilumoortumi pineqarput. Ilumoortoq tassaavoq maanna pisup qanoq misigineqarnerata eqqaamaneqarneratalu, atassuteqarnermut kinaassutsimullu sunniuteqarnerat. Ilumoortoq inummut isumaqartorujussuusinnaallunilu iliutsinik aqutsisinnaavoq, naak susoqarpiarsimansoq uppersarsarneqaaqqissaarsinnaanngikkaluartoq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliami tamanna pingaaruteqarpoq, tassami kalaallit arnat toqqagassaqsimanatik, kanngusussimallutik, timitsigut killissamik qaangiiffiqeqarsimallutik oqartussanullu tatiginninnatik oqaluttuaramik. Arnat tatiginnginnissaannut tunngavissaqanngilaq, taamaattorli oqaluttuarisaanikkut

inatsisitigullu uppernarsaatinut taarsiunneqarsinnaanngillat, matumani ass. inatsisitigut nassuiarnera nalinginnaasumik, tarnip pissusiinut tunngasunut oqaatsitsigullu nassuiarneranit allaaneruppat.

58. Inatsisilerineq tunngavigalugu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq isummerfigineqassappat inatsisilerinermi "ilumoortoq" aalajangersarneqartariaqarpoq, tarnip pissusiinut tunngasutigut ilumoortoq itigartitsissutiginnikkaluarlugu. Taamaammat siullermik oqaluttuat pissutsillu piviusut eqqarsaatigalugit tarnip pissusiinut tunngasut sammeqqaassavavut kingornalu inatsisitigut naliliinerit sammiumaarpavut.

2.3.1 Tarnip pissusiinut tunngasutigut naliliinerit periuserlu

59. Siusinnerusukkut eqqaaneqareersutut oqaluttuarisaanikkut, inatsisilerinermut tunngatillugu aamma tarnip pissusiinut tunngatillugu periutsit assigiissuteqarput, taamaattorli tarnip pissusiinut tunngatillugu periuseq oqaluttuarisaanikkut aamma inatsisilerinermut tunngatillugu periutsinit tunngaviatigut allaanerussuteqarpoq, taamaammat kulturpsykologiimi periutsip qitiuseraata ilaa naatsumik tullinnguuttumi ilisaritissavarput, taannami qulaajaanermi tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnermut tunngaviliimmat. Siunertaavoq tarnip pissusiinut tunngasutigut naliliinerimmi taaguutit periutsillu suut tunngavigineqarnersut erseqqissarnissaat, aamma oqaluttuarisaanermi inatsisitigullu periutsinit immikkoortinnissaat, taakkunani paasissutissat piviusut/uppernarsaatit qitiutinneqartarmata
60. Qulaajaanermi tarnip pissusiinut tunngasutigut naliliinernut tunngaviit tullinnguuttumi nassuiarneqarput, tassunga ilanngullugit eqqaamasanik oqaluttuanillu suliarinninneq aamma kingunerlutsitsinerup eqqarsartaatsimut sunniuteqarsinnaaneramik qitiutitsisumik kingunerlutsitsinerullu kinguaariinnut sunniuteqarsinnaaneramik isiginnittaaseqarluni misigisanik paasinninneq, taamatuttaaq tarnip pissusiinut tunngasut oqaluttuarisaanikkut inatsisitigullu uppernarsaatinit immikkoortinneqassapput. Tamatuma saniatigut nakorsap sullitallu akornanni atassuteqarneq eqqarsaatigalugu akuersissuteqarneq pillugu misigisat paasinninnerlu qanoq pilersarnersut qanorlu eqqaamaneqarnersut naatsumik nassuiarneqarput. Kingulleq eqqaaneqartoq pingaartumik kapitali 5-imi immikkoortut pingajuanni nakorsat sullinneqartullu akornanni pissutsit allaaserineqarneranni allasimavoq, aamma tarnip pissusiinut tunngasutigut periutsinik isumaliutiginninnerit kapitali 12-imi allaaserineqarlutik.

Ataatsimut isigalugu periutsit atorineqartut

61. Nalunaarusiami matumani tarnip pissusiinut tunngasutigut naliliinerni kulturpsykologiimi periutsit aallaavigneqarput, tassani inuit misilittagaat pisut, isummat oqaluttuallu aallaavigalugit paasineqartarput. Pisimasuinnik, pissutaasut ataqatigiinnerannik imaluunniit siunertarineqartunik aalajangersaanissaq periutsimi siunertaanngilaq, kisiannili inooqatigiinnermut oqaluttuarisaanermut oqartussanullu tunngatillugu inuit ataasiakkaat

ataatsimullu misilittakkat qanoq nassuiarneqassanersut, eqqaamaneqarnersut aamma isumaqarnersut misissoqqissaarneqassapput.¹⁴

Eqqaamasat oqaluttuallu periutsimi aallaavigalugit

62. Eqqaamasat pillugit misissuinermi pisimasuittut eqqaamaneqartut misissornagit eqqaamasalli allanngoriartortarnerannik periuseqarluni eqqaamasat misissorneqartarput. Oqaluttuat iluaqutigalugit misigisat paasineqarsinnaapput, misigisalli piffissap ingerlanerani eqqaamaneqartarput isumaalu paasineqartarlutik. Oqaluttuat oqaluttuarineqartarnerat, suussusiat qanorlu isumaqalersitsisarnerat tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnermi sammineqartarput, tassani oqaluttuarisaanerup tungaatigut eqqoqqissaarnera sammineqarneq ajorpoq.¹⁵

Ataatsimuussuseq inuillu ataasiakkaat

63. Inuit ataasiakkaat misigisaat piviusut pingaarutilittullu periutsimi isigineqarput, taakkuli kisimiitillugit misissoqqissaarneqarneq ajorput. Inuit ataasiakkaat misigisaat inuiaqatigiit paasinnittarnerannut, inuiaqatigiit ileqquannut kulturikkullu naleqartitanut tunngatillugu sunniivigeqatigiittarneq aallaavigalugu paasineqassapput. Taamaammat misigisat oqaluttuallu assigiinnittarnerat naatsorsuutigineqarsinnaavoq aamma oqaluttuarisaanermi pisimasut imaannaanngitsut paasinissaannut iluaqutaasinnaallutik.¹⁶

Kingunerlutsitsinerup eqqarsartaatsimut sunniuteqarsinnaaneraniq eqqumaffiginninneq aamma kingunerlutsitsinerit kinguaariinnut sunniuteqarsinnaaneraniq eqqarsaatigalugu paasinninneq

64. Kingunerlutsitsinerup eqqarsartaatsimut sunniuteqarsinnaaneraniq eqqumaffiginninneq misissuinermi tunngavigineqarpoq, tassani eqqarsartaatsikkut qisuariarnerit tatiginnikkunnaarnermik, nammineq aalajangersinnaajunnaarnermik siumullu oqaatigineqarsinnaanngitsunik misigisaqarnernut atassuserneqartarput, aamma kingunerlutsitsineq assigiimmik misigineqarneq ajorpoq. Kingunerlutsitsinerit kinguaariinnut sunniuteqarsinnaanerannik isiginnittariaaseq atorlugu piffissap ingerlanerani misilittakkat, misigissutsit, paasinnittariaatsillu qanoq ingerlateqqinneqartarnerannut, allanngortinneqartarnerannut imaluunniit puttallaqqittarnerannut tunngasut

---

14 Hastrup, K. (2019). Kultur: Det fleksible fællesskab. Gyldendal. Sato, T., Mori, N., & Valsiner, J. (Eds.). (2016). Making of the future: The trajectory equifinality approach in cultural psychology. Information Age Publishing. Stoler, A. L. (2016). Duress: Imperial durabilities in our times. Duke University Press. Valsiner, J. (2014). An invitation to cultural psychology. SAGE.

15 Abel, M., & Berntsen, D. (2021). How do we remember public events? Pioneering a new area of everyday memory research. Cognition, 214, Article 104745. Bartlett, F. C. (1932). Remembering: A study in experimental and social psychology. Cambridge University Press. Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From "collective memory" to the historical sociology of mnemonic practices. Annual Review of Sociology, 24(1), 105–140. Wagoner, B. (2017). The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction. Cambridge University Press.

16 Hastrup, K. (2019). Kultur: Det fleksible fællesskab. Gyldendal. Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. Psychological Review, 98(2), 224–253. Thisted, K. (1996). The Image of Greenland in Danish Literary Narratives. I The Northern Space (Arbejdsrapport 1996 udg., s. -). Triandis, H. C. (1995). Individualism & collectivism. Westview Press.

paasiniarneqartarput, taakku pinngitsooratik aalajangersimasumik ingerlaqqittarnerannik isumaqanngikkaluarluni .¹⁷

Ataatsimut isigalugu pisullu ataqatigiinnerat

65. Periuseq tamakkiisumik isiginniffusoq atorneqarpoq, tassani tarnip pissusiinut tunngasut suliffeqarfinni suleriaatsinut, pissaaneqarnermi pissutsinut attaveqarnerullu aaqqissuussaananeranut atassuserlugit misissoqqissaarneqartarput. Taamaalilluni inuit ataasiakkaat misigisaasa, peqqissutsimut tunngatillugu suliaqartut allaffissornikkullu suliaqartut suleriaasiannit kiisalu oqartussaasunit aalajangiiniarnermillu suliaqartunit qanoq ilusilersorneqartarnerisa paasinissaat ajornarunnaarluni.¹⁸

Misigisat ataqatigiinnerannik paasinninneq imaluunniit uppernarsaaneq (Kontekstualisering kontra dokumentation)

66. Tarnip pissusiinut tunngatillugu misigisat sunniutaannik misissueqqissaarneq aamma oqaluttuarisaanikkut inatsisitigullu uppernarsaatit immikkoortinnissaat periutsitigut pingaaruteqarpoq. Qulaajaanermi tarnip pissusiinut tunngasut ilanngunneqarneranni - nalitsinni misigisanik paasinninnerup ataatsimullu paasinninnerup paasisaqarfiginissaannut - misigisat, eqqaamasat oqaluttuallu misigisat ataqatigiinnerannik paasinninnissamut iluaqutaapput. Periuseq una pisimasuinnik, suleriaatsinik siunertarineqartunilluunniit uppernarsaanissamut atorneqarsinnaanngilaq, taamaattorli nalunaarusiami inatsisitigut

---

17 Alexander, J. C. (2012). Trauma: A social theory. Polity Press. Erikson, K. (1976). Everything in its path: Destruction of community in the Buffalo Creek flood. Simon & Schuster. Hamber, B. (2002). Symbolic closure through memory, reparation and revenge in post-conflict societies. *Journal of Human Rights*, 1(1), 35–53. Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Lerner, A. (2022). From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics. Cambridge University Press. Li, M., Turiel, E., & McWilliams, A. (2023). From Threat to Challenge: Understanding Historical Collective Trauma and Intergroup Conflict. *Perspectives on Psychological Science*. Pp. 190–209. Mucci, C. (2013). Beyond individual and collective trauma: Intergenerational transmission, psychoanalysis and the Holocaust. Karnac Books.

18 Charles, C., Gafni, A., & Whelan, T. (1997). Shared decision-making in the medical encounter: What does it mean?. *Social Science & Medicine*, 44(5), 681–692. Emanuel, E. J., & Emanuel, L. L. (1992). Four models of the physician–patient relationship. *JAMA*, 267(16), 2221–2226. Hall, M. A., Dugan, E., Zheng, B., & Mishra, A. K. (2001). Trust in physicians and medical institutions: What is it, can it be measured, and does it matter? *The Milbank Quarterly*, 79(4), 613–639. Krause-Kjær, E., & Nedergaard, J. (2018). The body in culture: Looking through the skin. In G. Jovanović, L. Allolio-Näcke, & C. Ratner (Eds.), *The challenges of cultural psychology: Historical legacies and future responsibilities*. Routledge. Milgram, S. (1974). Obedience to authority: An experimental view. Harper & Row. Nedergaard, J. (2016). Theory of semiotic skin: Making sense of the flux on the border. *Culture & Psychology*, 22(3), 387–403. Nedergaard, J. (2017). The border into wonderland: When words between doctor and patient are not enough. In M. F. Freda & R. De Luca Picione (Eds.), *Healthcare and culture: Subjectivity in medical contexts* (pp. xx–xx). Information Age Publishing. Nedergaard, J. (2018). Role differences in healthcare: Overcoming borders through semiotic skin as the basis for communication. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. Springer. Nedergaard, J., & Jensen, E. S. (2019). Communicative partnership between more than two: When a child becomes a patient. In R. De Luca Picione, J. Nedergaard, M. F. Freda, & S. Salvatore (Eds.), *Idiographic approaches to health*. Information Age Publishing. Stewart, M., Brown, J. B., Weston, W. W., McWhinney, I. R., McWilliam, C. L., & Freeman, T. (2003). *Patient-centered medicine: Transforming the clinical method* (2nd ed.). Radcliffe Medical Press

naliliinissamut aamma paasissutissat piviusut tunngavigalugit naliliinissamut tapertatut atorneqartarlutik.¹⁹

Nakorsap sullitallu attaveqatigiinnerat pisut misiginerannut paasinerannullu sunniuteqartarput

67. Nakorsat sullitallu attaveqatigiinnerat pisut misiginerannut paasinerannullu sunniuteqartarmata – tarnip pissusiinut tunngasutigut naliliinermi – taakku attaveqatigiinnerat periutsit ilanngunneqarput. Nakorsat iliuusiinik siunertaannillu ataasiakkaanik naliliisoqanngilaq, taamaakkaluarpalluunniimmi uppersaasatit amigarmata tunngavigineqarsinnaanngillat. Misigisat eqqaamasallu qanoq ilusilersorneqarlutillu paasineqartarnerannik paasisaqarnissaq anguniarlugu - attaveqarnermi pissutsit aamma peqqinnissamut tunngatillugu suliaqartunik naapitaqarnermi, tassunga ilanngullugit inissisimanerit, illuatungerit akornanni assigiinngitsunik paasissutissanik peqarneq (informationsasymmetri), kulturikkut atugassarititaasut - tarnip pissusiinut tunngasutigut periuttimi sammeneqarput.

Naggasiineq

68. Kulturpsykologiimi periuseq nassuiarneqartoq - qulaajaanermut atatillugu oqaluttuarisaanerup kulturillu ataqatigiinnerat eqqarsaatigalugit spiralilersuisimaneq pillugu suliaq tarnip pissusiinut tunngasutigut qanoq isumaqarsimaneq misigisanillu paasinninnissaq pillugit - misissueqqissaarnissamut tunngaviliivoq pissutsinilli piviusunik aalajangersaanani.

2.3.2 Inatsisilerinnermut tunngatillugu naliliinerit periuserlu

69. Siusinnerusukkut eqqaaneqareersutut pissutsinik piviusunik aalajangersaanissaq pillugu oqaluttuarisaanikkut periuseq aamma inatsisilerinnermut tunngatillugu periuseq assigiissuteqarput. Pissutsit pisimanerat tunngavilersorsinnaajumallugit uppersarneqarsinnaasariaqarput, tamanna assigiissutigaat, tassami ilaatigut aqqissuussaaneq eqqarsaatigalugu pissaaneqarnermi pissutsit aallaavigalugit paasissutissat aalajangersimasut paasineqassammata.
70. Qulaajaanermi matumani pissutsit piviusut, pingaartumik oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq aallaavigalugu nassuiarneqarput, tassanimi pissutsit piviusut inatsisitigullu uppersaasatitallit allakkatigut najoqqutarineqarput, taamatuttaaq atuakkiortut pingaartumik arnat eqqugaasut, aammali peqqinnissaqarfimmi sulisut allakkatigut oqaluttuarnikkullu oqaluttuaannik pissarsisimapput. Pissutsit pisimasuiit aalajangersarnissaannut paasissutissat suulluunniit tunngavittut uppersarneqarsinnaasut ilanngunneqarsinnaapput, naggaterpiaatigut pissutsit piviusut naleqquttutut pisariaqartutulluunniit isummerfigineqartumik qularnaarlugit qularnarunnaarsimasutut

---

19 Alexander, J. C. (2012). Trauma: A social theory. Polity Press. Hamber, B. (2002). Symbolic closure through memory, reparation and revenge in post-conflict societies. *Journal of Human Rights*, 1(1), 35–53. Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140. Stoler, A. L. (2016). *Duress: Imperial durabilities in our times*. Duke University Press. Valsiner, J. (2014). *An invitation to cultural psychology*. SAGE. Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

uppernarsarneqarsimasutulluunniit isummerfigineqarsinnaasut aallaavigalugit
aalajangersimasumik naliliisoqassaaq.

71. Ilaatigut piffissami qulaajaaffigineqartumi ukiut 65-it sinneqarmata paasissutissat tunngavigineqartut killeqarnerat erseqqippoq. Tassa imaappoq pissutsini assigiinngitsuni isumannaatsumik inerniliinissaq ajornakusoorsinnaavoq, illuatungaanili uppernarsaatit tammarsimasinnaanerannik toqqortarineqarsimasinnaanerannilluunniit isumaqarnerinnaq pissutigalugu pissutsit piviusut uppernarsarneqarsimanerannik tunngaviliisoqarsinnaanngilaq. Uppernarsarneqarsinnaasumik tunngaveqanngikkaanni isornaatsumik inerniliisoqarsinnaanngilaq.
72. Paasissutissat pigineqareersut aallaavigalugit oqimaaqatigiisumik naliliinissarput ilungersuutigisimavarput, paasivarpulli spiralilersuisimaneq pillugu suliami oqaluttuat qitiusut ilaasa uppernarsarneqarsinnaasumik tunngavilersornissaannut paasissutissat amigartut. Tamatumunnga pissutsit assigiinngitsut pissutaasinnaapput.
73. Pingaarnerpaamik piffissaq qulaajaaffigineqartoq sivisoorujussuuvoq, tassami ukiut 65-it pineqarmata, ukiorpassuillu ingerlareersimammata qanoq pisoqavissimanerannik qulaajaanissaq ajornarneruleriartuinnarluni. Inuit assigiinngitsut toqqaannartumik akuutinneqarsimasut oqaluttuaannik oqaaserisaannilluunniit peqannginnera unammillernartuuvoq. Nivarsiaqqanit arnanillu eqqugaasunit oqaluttuat pissarsiarinissaat pingaaruteqarpoq, aammali inunnit allatigut peqataasimasunit oqaluttuanik pissarsinissaq pingaaruteqarpoq. Taakku tassaasinnaapput nakorsat toqqaannartumik akuutinneqarsimasut, aammali peqqinnissaqarfimmi sulisut allat, soorlu ernisussiortut, peqqissaasut oqalutsillu kiisalu angajoqqaat aamma qanigisaasut, atuarfimmi ilinniartitsisut allallu pisimasunik ataasiakkaanik pingaarutilimmik ilisimasaqarsinnaasut. Taamaattorli ilaatigut peqqinnissaqarfimmi sulisut oqaluttuaat ikitsuararsuupput, taamaammat ataatsimut isigalugu assiliaq ^{HU-10} tamakkiisuunngitsoorsinnaavoq.
74. Taamatuttaaq oqaluttuarnikkut oqaluttuat mianersuullugit suliarineqassapput. Qulaani eqqaaneqartutuut eqqaamasat piffissap ingerlanerani allanngoriartorsinnaaneratt unammilligassaasinnaavoq, ^{HU-13} tassami ilaat puigorneqarsinnaapput allatullu eqqaamaneqalersinnaallutik. Pisut ilaanni inuup paasilersinnaavaa pisoq innarliinerusoq, pisunilu allani innarliinertut eqqaamaneqartut innarliinermut tunngassuteqanngissinnaapput. Tarnip pissusiinik ilisimasallit ilisimannittut oqaasiinut tunngasunik suliallit oqartarput eqqaamasat allanngorsinnaapput, tassa ilisimasaqalernerup misilittagaqarnerulernerulluunniit kingunerisaanik paasissutissat "qaammarsaasinnaapput" "mingutsinneqarsinnaallutillu". Qanorluunniit pisoqaraluarpat oqaluttuat piffissap ingerlanerani allanngorsinnaapput aamma piffissap sivilisunerusup ingerlanerani paasissutissat sukumiisut eqqaamaqqissaarniarnissaat ajornakusoornertarpoq. Taamaammat inatsisilerinermik suliaqarnermi mianersornissamut tunngavik atorineqartarpoq, matumalu kingorna qanga pisimasunik inerniliinermi mianersortoqartarpoq aamma inerniliinerit inatsisitigut isumannaatsuunissamut piumasaqaatinut naammassinninngitsut mianersuunneqartarlutik.²⁰

²⁰ Se om advokatundersøgelse Advokatrådets vejledning om advokatundersøgelser (2022) s. 20 og om kommissionsundersøgelser lovforslag nr. 3 af 8. oktober 1998 til lov om undersøgelseskommissioner (specielle bemærkninger til § 4) samt lovforslag 172 24. februar 2021 til lov om ændring af lov om

75. Paasinnittariaaseq tamanna pingaartumik spiralilersuisimaneq pillugu suliami attuumassuteqarpoq, tassani paasissutissanut, akuersititsisarnermut pisinnaatitaaffinnullu tunngatillugu inatsisitigut inuiaqatigiinnilu malitassat piffissap ingerlanerani allanngorujussuarsimammata. Siornatigut pisimasutut eqqaamaneqartut nalitsinni oqaluttuarineqaraangata nalitsinni ileqqorineqartussatut naatsorsuutigineqartut aallaavigineqartarnerat avaqqunneqarsinnaanngilaq, tamannalu eqqarsaatigalugu pisimasuiit allanngunngikkaluartut siornatigut pisimasut qanoq misigineqarnerat sunnerneqarsinnaavoq. Periuseq eqqarsaatigalugu tarnip pissusiinut tunngasut oqaluttuarisaanikkut inatsisitigullu uppersaatinin immikkoortinneqartariaqarput.
76. Taamatulli aamma peqqinnissaqarfimmi sulisut eqqaamasaat – naapertuilluarneq pillugu isummanit ilusilersorneqarsinnaapput – aamma naak qanga inatsisit aamma/imaluunniit ileqqussanut tunngasut malinneqanngikkaluartut. Tarnip pissusiinut tunngasut eqqarsaatigalugit tamanna paasinarpoq, aamma inatsisilerineq eqqarsaatigalugu qanga pisut nalitsinnilu pisut erseqqissumik immikkoortinneqartariaqarput aamma ajornartorsiutit annertussusiat eqqarsaatigalugu ingasaatinnginnissaat eqqumaffigineqassaaq.
77. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi oqaluttuat pissarsiarineqartut tunngavigineqarput, taakku aallaaviatigut allagaatinut aalajangersimasunut sanilliullugit ilumoornerat ilumuunnginneralluunniit uppersarsarneqarsimanngillat, taamatuttaaq oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi oqaluttuat pissarsiarineqartut inatsisitigut naliliivigineqarsimanngillat. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi siunertarineqartut uagutsinniit allaanerupput, tassami uagut ilaatigut inuit ataasiakkaat pisinnaatitaaffiinik innarliisoqarnersoq innarliisoqarsimasinnaanersorluunniit nalilertussaagatsigu. Arnanit eqqugaasunit peqqinnissaqarfimmilu sulisunit akuusimasunit allakkatigut uppersaatinin oqaluttuanillu pissarsisinnaanngikkaanni naliliinissaq ajornarluinnarpoq.
78. Kalaallit arnat oqaluttuaat akuersaarpavut eqqaamasatillu pillugit oqaasinnguinerattut isigaavut, aammali nassuerutigisariaqarparput pisoq aalajangersimasooq pillugu oqaluttuaq tutsuiginarmat imaanngilaq qanoq pisoqavissimaneranut uppersaatinut atornissaanut naammattoq. Tamanna kingusinnerusukkut uterfigissavarput, taamaattoorli akuersissuteqartoqarsimanersooq inatsisitigut naliliiffigineqaraangat inuup misigisai eqqaamasaalu kisiisa pineqartannginnerisa eqqumaffiginissaat pingaaruteqarpoq, tassami inatsisitigut naliliinermi tarnip pissusiinut tunngasut akerliannik silatikkut takuneqarsinnaasut, tassa oqaatsitigut timitsigullu takutinneqartut aallaavigineqartarput.
79. Allakkatigut najoqqutarineqartut aamma unammillernarput. Pisortani nalunaarsukkat amigarsinnaapput aamma suut tamarmik allanneqarsimanissaat qulakkeerneqarsinnaanngilaq. Allagaataasivimmi allakkat annaaneqarsimasinnaallutilluunniit iginneqarsimasinnaapput, aamma allakkat kukkunikkut nalunaarsorneqanngitsoorsimasinnaallutillu toqqorneqanngitsoorsimasinnaapput, taamatuttaaq allakkat ilaasa toqqorneqarnissaat piumasaqaataaneq ajorpoq.^{HU.13} Nakorsat ukiualunni nalunaarsuinissamut pisussaaffeqarsimanngillat, taamaammat nalunaarsukkanik peqarsimannginnera arlaannik pisoqarsimannginneranik takussutissinngilaq.

---

undersøgelseskommissioner og retsplejeloven (Indførelse af granskningskommissioner, Folketingets samtykke til nedlæggelse af undersøgelseskommissioner m.v.) (specielle bemærkninger til § 1b).

Sorpassuarnik pisoqarsimasinnaavoq nalunaarsorneqarsimanngikkaluartunik. Aamma allakkanik misissuinissatta oqaluttuallu tusarnaarnissaannut periarfissat killeqarsimanerat immikkut ilisimasallit suleqatigiissitanut unammillernarpoq. Taamaammat annerusumik oqaluttuarisaanermik qulaajaanermesut tunngavigaavut, aamma paasissutissanik pissarsiarisimasatsinnik ilanngussinikuuvugut.

80. Aamma peqqinnissaqarfimmi sulisut kukkusimanerarlugit, innarliisimanerarlugit allaammi inuiannik nungusaasimasutut pasillerneqarnerat erseqqissassavarput, tassami taakku oqaluttuarnissaminut periarfissaqarsimanngimmata. Pisut kinaassutsimik piffissanut sumiiffinnullu aalajangersimasunut atassusernagit isertuussiffiulluinnartuuppata kukkusoqarsimaneranik innarliisoqarsimaneranilluunniit isummernissaq ungasinnerussaaq, amerlanertigulli ataasiinnarmik nunap immikkoortuani nakorsaqaartarpoq aamma nakorsat sumiiffinni piffissanilu aalajangersimasuni sulisimasut ikittuaraannaapput. Taamaammat inuit ataasiakkaat aalajangersimasut kukkusimanerarlugit innarliisimanerarlugillu pasillernissaannut tunngatillugu mianersortoqassaaq. Minnerunngitsumik pillarneqaataasumik pasilliuteqartoqartillugu.
81. Taamaammat pissutsit piviusut pillugit inerniliinnginnitsinni tunngavitta tutsuiginassusissaanut piumasaqaatit assigiinngitsuupput. Ataatsimut isigalugu inuiaqatigiinni pissutsinik aamma aamma nalinginnaasunik pisartunik aaqqissuussaannernilluunniit nassuiaanermi misissuinerit, oqaluttuat amerlasuut paasissutissallu amerlasuut tunngavigineqarsinnaapput, pissutsinili aalajangersimasuni inerniliinissamut tunngavinnut piumasaqaatit sukannernerulertarput.
82. Nalinginnaasumik ilisimatusarnermi tunngavilersorluakkamik uppersaataillit tunngavigineqarsinnaapput, taamaattorli ilungersunartumik pasilliisoqarpat pissutsit piviusut tunngavigalugit inerniliinissamut tunngavigineqartussat pitsaasuusariaqarput. Minnerunngitsumik pisimasut eqqarsaatigalugit inuit ataasiakkaat akisussaaffeqartut kinaassusersineqarsinnaappata. Tassunga atatillugu inatsisitigut uppersaanaissamut piumasaqaatit assigiinneq ajornerat eqqarsaatigineqassaaq, ass. ilungersunartumik inuit pisinnaatitaaffiisa innarlarsimanerannut tunngatillugu inerniliiniarnermi nalinginnaasumik nalorninani uppersaasaqartariaqarpoq, ²¹ taamatuttaaq inuiannik nungusaanermut tunngatillugu inerniliinermi suli qularnaannerusumik uppersaanaissamut tunngaviit pisariaqarput. Inuit ataasiakkaat aalajangersimasut inuiannik nungusaanermi pisuusutut peqataasimasutulluunniit pasineqartutut isummerfiginnginnerini qularnaalluinnartumik tunngavissaqarluartoqartariaqarnera ersarippoq, taamatummi pinerlunneq pisoqalinani inuuneq tamaat parnaarusaanissamut pillarneqaataasussaavoq, tamannali naliliinitsinnut sunniuteqarsimanngilaq (tamanna pillugu kap. 11 takuuk).

2.3.3 Naggasiineq

83. Paasinninnerput malillugu - Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata kiisalu qallunaat kalaallillu akornanni pissutsit, angutit arnallu akornanni pissutsit aamma tarnip pissusiinut tunngasut aamma paasissutissat piviusut uppersarneqarsinnaasut akornanni pissutsit eqqarsaatigalugit - paasissutissat najoqqutarineqartullu pigineqartut aallaavigalugit arlaannaanulluunniit attuumassuteqanngitsumik naliliinerit tunngavigalugit pissutsinik

---

²¹ Guideline on Article 3 of the European Convention on Human Rights af 31. august 2025, pkt. 32.

piviusunik aalajangersaanissaq pingaaruteqarluinnarpoq. Allatut oqaatigalugu
immikkoorsititaarisumik (intersektionalimik) misissueqqissaarnissaq
avaqqunneqarsinnaanngilaq.

84. Inatsisilerinermi uppersaatinut, eqqoriaruminassutsimut pisullu ataqatigiinnissaannut piumasaqaateqarpoq, tarnip pissusiinut tunngasuni inuit pisunik qanoq paasisaqartarnerat aamma siornatigut pisimasut nalitsinni qanoq paasineqarsinnaanersut sammineqartarput. Tarnip pissusiinut inatsisilerinermullu tunngasut assigiinngitsunik siunertaqaraluarlutik, paaserusutat eqqarsaatigalugit assigiinngitsunik soqutigisaqaraluarlutik uppersaannissamullu piumasaqaatit assigiinngitsuugaluarlutik suliassaqarfiit taakku spiralilersuisimaneq pillugu suliamik paasisaqarnissamut angusaqarfiusumik suleqatigiissinnaalluarput. Tarnip pissusiinut tunngasuni misigisanik nassuiaallunilu paasinnittarnerup aamma inatsisilerinermi pissutsinut piviusunut ileqqorineqartussatullu piumasaqaatinut naliliisarneq imminnut akerleriinngillat, taamaattorli assigiinngitsunik siunertaqarmata assigiinngitsunik periuseqarlutillu misissueqqissaarnermi tunngaveqarput.
85. Paasissutissat piviusut oqaluttuallu, misigisat uppersaattillu kiisalu misigissutsit isumaat aamma tunngaviit uppersarneqarsinnaasut immikkoortinnissaat ilungersuutigaarput, tassami suliatigut tunngaveqarluartumik eqqarsarsinnaaneq kukkusumillu inerniliinnginnissamut pisariaqarmata. Periutsimi matumani arnat eqqugaasut misigisaat ataqqineqarput, taamaattorli ingasaassinani, tamanut atortutut oqaatiginninnani eqqoqqissaanngitsumik periaatsimik atuinani spiralilersuisimaneq pillugu suliamik nassuiaannissamut, misissueqqissaarnissamut naliliinissamullu ilisimatusarnikkut akisussaafeqarneq tunngavigineqarpoq. Taamatut immikkoortitsineri imaannngilaq anniaat soqutaanngitsoq, suliatigullu eqqortumik sulinissamut takussutissaavoq.
86. Akuersititseqqaarani piumananiluunniit aaqqissuussaarnikkut innarliisoqarsimanera pillugu oqaluttuat tutsuiginartut uppersaattitut atorsinnaanngilagut, aamma ataatsimut misigissutsitigut qisuariaatigineqarsimasutut nassuiaatigisinnaanngilavut. Taamatut naggasiineq periutsitigut attanneqarsinnaanngilaq aamma tarnip pissusiinut tunngasut inatsisilerinermullu tunngasut eqqarsaatigalugit tamanna akerliuvoq. Oqaluttuat pissutsinut piviusunut uppersaattitut atoraanni aamma pissutsit piviusutut isummiunneqartut oqaluttuat uppersaarnissaannut atorneqarpata periutsitigut attanneqarsinnaanngitsumik naggasiisoqassaaq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq malunnartumik imaannaanngitsuuvoq, annikitsualuttortat assigiinngitsut eqqumaffiginnikkaanni kukkusumik tamanullu atortumik oqaatiginnilluni inerniliisoqaratarsinnaavoq.

2.4 Tarnip pissusiinut tunngasutigit inatsisitigullu akuersissuteqarneq

87. Pinngitsaaliilluni peqquserlunnikkullu akuersititseqqaarani spiraliliisoqarsimanera pillugu Naalakkersuisut immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanut suliakkiutaanni allassimavoq. Paasinninnerput malillugu pinngitsaaliinnermut piumannginnermullu oqaatsit assigiinngitsut atorneqartut sakkortussusiisa immikkoortinnissaat pingaarnerpaanngilaq, tamarmimmi isumaat assigiippoq. Tassungali atatillugu inuiannik nungusaanerup nassuiarnerani pinngitsaaliinnermut innarliinnermullu tunngasut immikkoortinnissaat pingaaruteqarsinnaavoq, tamanna kapitali 11-mi immikkoortut aappaanni uterfiggissavarput.
88. Tarnip pissusiinut tunngasutigit inatsisitigullu akuersissuteqarnerup paasinissaa pingaaruteqarluinnarpoq, tassami spiralilersuisimaneq pillugu suliaq paasinissaanut

qitiummat, aamma inuk tarnip pissusiinut tunngasutigut akuersinertut misigiffiunngikkaluartumik inatsisitigut atuuttumik akuersissuteqarsimasinnaavoq.

- Tarnip pissusiinut tunngasutigut akuersissut: Inuup qamuuna malugigaangamiuk, misigigaangamiuk assigisaanilluunniit misigiffigigaangamiuk, ass. pineqartup spiralilersinnissani kissaatigisimappagu tamannalu allakkatigut, oqaatsitigut allatulluunniit pissusilersornikkut takutikkaangamiuk tarnip pissusiinut tunngasutigut akuersisoqartarpoq. Akuersilluni atsiornerusinnaavoq, oqaaseqarnerusinnaavoq "aap qujanaq perusuppunga" imaluunniit qamannga pisumik akuersinertut paasineqarsinnaasumik ass. spiralilersinniarluni nallavissamut innaruni suleqataagunilu akuersinertut paasineqarsinnaavoq.
- Inatsisitigut akuersissut: Ass. nakorsaasersuineramik aallartitsinissamut inatsisitigut piumasaqaatit naammassineqaraangata inatsisitigut akuersisoqartarpoq. Piffissap ingerlanerani inatsisitigut akuersissutitut piumasaqaatit allanngorsimapput, tamatigulli qamannga pisumik (subjektive) misigisat aalajangiisuutinngagit avatangiisinut ersittumik silatikkut pissusilersorneq (objektiv) aalajangiisuutinneqartarpoq. Ileqqorissaannginnertut isumaqarfiginarsinnaavoq, inatsisilerinermili ileqqorissaarneq pineqartuaannanngilaq, aamma inatsisilerinerup kingumut atuuttussanik allanngortinneratigut malittarisassanik allanngortitsisoqarsinnaanngilaq.

89. Tarnip pissusiinut tunngasutigut inatsisitigullu akuersititsinerit immikkoortinnissaat unammilligassaavoq, tassami qamannga pisumik akuersineq eqqarsaatigalugu nalinginnaasumik oqaatsinik paasinnittarnitsinnut naapertuutinngimmat. Oqaaseq akuersineq eqqarsaatigalugu isumaqaaqqajaanarsinnaavoq inuup qamuuna misiginini silatikkut takutikkaa, taamaattariaqanngilarli.
90. Ilisimatuup soraarnerup dr.phil. Lene Koch Københavns Universitetimeersup, Danmarkimi kinguaassiorsinnaajunnaarsitsinerit pillugit doktorinngorniummik allaaserisamini - anguniagaq naammalluinnartoq – ileqqorissaarneq (etisk aamma moralsk) nassuiaramigit "idealnørm" atorpaa, tassa qamannga pisumik piumaneq silatikkut akuersinermut takussutissaasariaqartoq. Piumassuserisamik akuersineq (frivilligt samtykke) eqqarsaatigalugu qamuuna silatikkullu assigiinngissinnaanerit pissutigalugu Lene Kochip tamanna atorpaa, tassami kajuminnerpissutigalugu anguniagaq naammalluinnartoq (angorusulluinnagaq) malillugu akuersisoqartariaqarpoq.²²
91. Ilisimatooq juris.dr. Henriette Sinding Aasen Oslomi Universitetimeersoq nakorsiat namminneq aalajangiisinnatitaanerit pillugu inatsisilerinerimi doktorinngorniummik allaaserisamini assingusumik allappoq, tassa akuersinermut piumasaqaatit tamatigut assigiinneq ajorput: "Akuersineq" pillugu piumasaqaammik qanoq erseqqitsigisumik kajuminnermik takutitsisoqassanersoq aamma akuersisussat qanoq ilisimasaqartigissanersut erseqqinngilaq."²³ Akuersissut allanngorartartoq pillugu oqaaseq "aalajangiisumassuseq"

---

²² Lene Koch: Tvangsterilisation i Danmark 1929-1967 (2002) s. 177f., qupp. 199-204 aamma qupp. 335-340.

²³ Henriette Sinding Aasen: Pasientens rett til selvbestemmelse ved medicinsk behandling (1998, disputats ved Universitetet i Bergen), s. 298.

(fasthed) atorpaa, tassami akuersineq "allanngorarsinnaammat", taamaalilluni pisunut aalajangersimasunut piumasaqaatit allanngortinneqarsinnaapput.²⁴

92. Kalaallit niviarsiaqqat arnallu inatsisitigut atuuttumik akuersititseqqaarlugit spiralilersorneqarsimasinnaalluarput, naak tarnip pissusiinut tunngasut eqqarsaatigalugit akuersisimanngikkaluarlutik. Inatsisitigut atuuttumik akuersissutilimmik spiralilersorneqarsimasinnaapput piumassuserinngisaannilli ikkussiffigalugit.
93. Piffissami qulaajaaffiusumi qamannga pisumik akuersineq silatikkullu akuersineq assigiinnissaat pillugu inatsisitigut malittarisassaqaanngilaq aamma tamakkiisumik kajumissuseq naapertorlugu pinissaa pillugu piumasaqaateqartoqarani. Piffissami qulaajaaffiusumi malittarisassat ingerlaavartumik ineriartorlutillu allanngortarput, taamaammat nakorsiat kajumillutik akuersinissaat anguniarlugu inatsisitigut piumasaqaatit annertusiartorput. Kapitali 7-9-mi tamanna uterfigeqqissavarput, tassani ilaatigut ilisimatinneqareersimalluni akuersinerup 1990-ikkut ingerlaneranni inatsisitigut piumasaqaataalernera nassuiarneqarpoq.
94. Inatsisitigut akuersinermut tunngatillugu marluk assersuutitut eqqaaneqarsinnaapput, tassani inatsisitigut atuuttumik akuersititseqqaarluni spiraliliisoqarsinnaavoq, taamaattorli inuk tarnip pissusiinut tunngasut eqqarsaatigalugit akuersinngitsutut misigisinnaavoq:
- Angajoqqaat akuersinerat: Angajoqqaat panimik ukiukitsuusut spiralilersinnissaannik isumaqarsimanerat arnat arlallit oqaluttuaraat, piumanatilli spiralilersorneqarsimapput. Pisumi tamatumani niviarsiaaraq iliuseqarluni itigartitsisimanngikkuni niviarsiaqqap eqqarsaatikkut akuersinnginneranut naapertuutinngitsumik angajoqqaat inatsisitigut atuuttumik akuersipput. Taamaalilluni spiralilineq inatsisitigut innarliinerunngilaq, taamaattorli tarnip pissusiinut tunngasutigit innarliinerusinnaalluarpoq.
  - Pissusilersuutitigut akuersineq: Arnat arlallit oqaluttuarput nakorsamut itigartitsisinnaasutut misigisimanatik. Nakorsaq spiralimik atuineq naartunaveersaatigineqartussatut siunnersuutigisimappagu nakorsiarlu itigartitsinani suleqataasimaguni, ass. spiralilersinniarluni nallavissamut innarsimaguni il.il., tamanna amerlanertigut inatsisitigut atuuttumik akuersissutaavoq, naak tamanna eqqarsartaatsitigut piumanermik oqaatigineqarsinnaanngikkaluartoq. Taamaassappat tarnip pissusiinut tunngasut eqqarsaatigalugit innarlineq pineqassaaq, kisianni inatsisilerinermiunngitsoq.
95. Taamaammat paasinninnerput malillugu kalaallit arnat oqaluttuaat paasiumallugit tarnip pissusiinut tunngasutigit inatsisitigullu akuersinerit assigiinngissutaasa eqqumaffiginissaat pingaaruteqarluinnarpoq. Arnaq akuersisimanani oqaluttuaruni tarnip pissusiinut tunngasutigit imaluunniit qamannga pisumik misigisat pineqarnerannut takussutissaavoq, tassa nammineq kajumissutsiminik spiralilersissimanngitsoq. Taamaattorli kajuminnginneq inatsisitigut atuuttumik akuersitinneqarsimannginnermut takussutissaanngilaq, tassami arnaq ass. nallavissamut innarnermigut pinngitsaalineqarnanilu spiralilersinnissamut suleqataasimaguni tamanna inatsisitigut akuersisimanertut paasineqarsinnaavoq. Peqqinnissaqarfimmi sulisumit tamakkiisumik akuersisutut paasineqarsinnaasumik

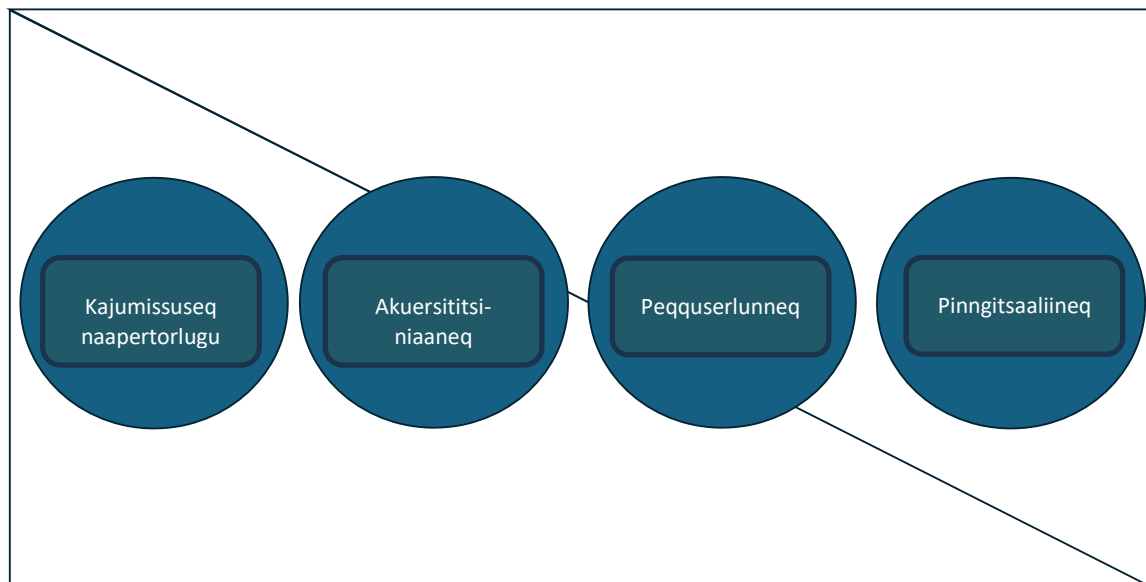
---

²⁴ Ibid. s. 299.

nakorsiaq pissusilersorsimasinnaavoq,
innarlerneqartutut misigiffigisaanik
pissusilersorsinnaavoq.

tamatumalu peqatigisaanik nakorsiap
naammanngitsumik akuersisutut

96. Tamakkiisumik piumalluni akuersinermiit allatigut pinngitsaaliilluni akuersititsinermut tunngasut takussutissiami ataani takutinneqarput:

97. Qanoq sukumiitigisumik paasissutissiisoqarluniluunniit ilitsersuisoqartigisimanera akuersissummut attuumassuteqarlunnarmat akuersineq pillugu inatsisitigut naliliinissaq ajornakusoortarpoq. Assersuutigalugu nakorsiaq nammineq kajumilluinnarluni spiralilersissimasinnaavoq, naak inatsisilerineq eqqarsaatigalugu paasissutissat naammanngikkaluartut, taamatuttaaq nakorsiaq paasissutissanik ilitsersuinnermillu attuumassuteqartunik tamanik pissarsisimasinnaavoq kingornalu nangaagaluarluni ass. qamuuna akerliugaluarluni nallavissamut nallarnikkut suleqataanikkullu spiralilersinnissamut akuersisimasinnaalluni.
98. Taamaammat paasissutissiineq/ilitsersuineq akuersinerlu immikkoortissavavut, taamatuttaaq niviarsiaqqat arnallu ataasiakkaat qamuuna akuersinermut takussutissartaqanngitsumik silatikkut akuersinermik takutitsisimasinnaaneratt pillugu oqaatsit piumanani imaluunniit naammanngitsumik akuersineq atussavavut, tassami nakorsiap qamuuna piumannginnini erseqqissumik oqaatsitigut pissusilersornikkullu takutinngitsoorsimasinnaavaa; oqaatsitigut timikkullu attaveqatigiinnermi (kapitali 5-imi immikkoortoq 3-mi nakorsat nakorsiallu akornanni pissutsit takukkit).
99. Taamaammat paasinninnerput malillugu qanoq pisoqavissimanera pillugu paasissutissat piviusut uppersarsaatillit tunngavigalugit naliliinnermi akuersititsinermut malittarisassanut nakorsallu pissusilersuutaannut tunngatillugu ileqqussatigut naliliinerit initunerunnginnissaat pingaaruteqarpoq. Qamuuna nammineq kajumissuseq naapertorlugu akuersisoqarnissaa angorusulluinnarneqaraluartoq (idealnorn), angorusulluinnakkap piffissap ilaani inatsisitigut atuutinngiffiani inatsisitigut malitassanut tamanna atorpeqarsinnaanngilaq.

100. Inatsisitigut naliliineq ileqqussanut naapertuuttuaannanngilaq. Nakorsiat nakorsallu naapinnerat tarnip pissusiinut tunngasut eqqarsaatigalugit innarliinertut misiginarsinnaanera ilimanartorujussuuvog, inatsisitigulli innarliinerunngilaq. Kalaallit arnarpasuit tarnip pissusiinut tunngasut eqqarsaatigalugit qamuuna akuersinatik spiralilersorneqarsimasinnaapput, tassungalu atatillugu kalaallit arnarpasuit inatsisitigut atuuttumik akuersissuteqarsimasinnaapput. Tamanna kingusinnerusukkut uterfigissavarput, uanimi periutsitigut unammilligassap ilisaritinnissaa siunertaammat.

2.5 Piffissap ingerlanerani inatsisitigut ineriartorneq

101. Siusinnerusukkut eqqaallatsiarneqartut piffissami qulaajaaffiusumi akuersititsisarnermut malittarisassat allanngorsimapput, ataatsimullu isigalugu nuna tamakkerlugu malittarisassat nunanilu tamalaani malittarisassat piffissami 1960-ikkunniit 2025-p tungaanut ineriartungaatsiarnikuupput.
102. Minnerunngitsumillu piffissami 1960-imiit 2025-mut nakorsat ilitsersuinissamut nakorsiallu akuersinissaannut tunngatillugu malittarisassat ineriartungaatsiarnikuullutik. Nutaanik malittarisassaqaalernikuuvog, aammali nakorsat pissusilersornissaannut tunngatillugu malittarisassat qaqugukkulluunniit atuuttussat ingerlaavartumik allanngortinneqartarsimapput. Ingerlaavartumik ineriartornerat tunngavigalugu malittarisassanik qanorpiaq qangarpiarlu malittarisassat allanngortinneqarsimanersut aalajangersarneqarsinnaanngilaq.
103. Nakorsiat passunneqarnissaminut tamakkiisumik ilisimatinneqareerlutik akuersinissaat eqqarsaatigalugu nakorsat akuersissummik pissarsinissaannut tunngatillugu piffissami sivisoorujussuarmi killilerujussuarmik pisussaafeqarsimapput, tassami nakorsat ullumikkutut ilisimatitsinissamut ilitsersuinissamulluunniit annertuumik piumasaqarfigineqarsimanngillat. Taamaattorli nakorsiat spiralilersinnissamut akuersinissaat soorunami piumasaqaataajuaannarnikuuvog, tassami pinngitsaaliilluni katsorsaanissamut tunngavissaqanngilaq tunngavissaqarnikuunngisaannarlunilu, taamatuttaaq ilitsersuinissaq piumasaqaataasarsimalluni.
104. Taamaammat niviarsiaqqap arnalluunniit spiralilersinnissaminut allamilluunniit naartunaveersaateqarnissaminut akuersinissaa eqqarsaatigalugu tamanna apeqqut ajornakusoortuunngilaq. Apeqqulli ajornakusoortoq tassaavog niviarsiaqqap arnalluunniit aalajangiinnginnermini qanog ilitsersorneqarlunilu ilisimatinneqassanera aamma akuersissut qanog inatsisinut naapertuutissanersog, matumani qaqugukkut angajoqqaat akuersinissaat piumasaqaataanersog aamma akuersinissamut nammineerluni qanog kajumissuseqartigissanersog.
105. Nakorsiap nammineq aalajangiisinnaatitaanera tunngaviujuaannarpoq, piffissamili 1960-imiit 2025-mut nammineq aalajangiisinnaatitaanermik atuinermut tunngatillugu inatsisitigut piumasaqaatit piviusumillu atukkat assigiinngitsorujussuusimapput. Nakorsiap ass. spiralilersinnermigut naartunaveersaateqalernissaminut allakkatigut akuersinissaa piumasaqaataasimanngisaannarlunilu ullumikkut suli piumasaqaataanngilaq, tassami nakorsiaq oqaasertaliinngikkaluarluni akuersisinnaagami, taamatuttaaq piumanani akuersineq inatsisitigut atuuttumik akuersinerusinnaalluni.
106. Nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffiit tamanna aamma atuuppoq, tassami 1960-imiit 2025-mut malunnartumik ineriartortoqarsimavog. Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit

Eqqartuussivik ("Menneskerettighedsdomstolen") assingusumik peqqinnissakkut katsorsartinnissamut akuersissutit pillugit ikittuinnarnik eqqartuussisimavoq. Siullermik 2006-imi eqqartuussisimavoq, pingaartumillu 2012-imiit ineriartulersimavoq. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussiviup nalilersorsimasai siulliit 1988-imi pisimapput.

107. Paasinninnerput malillugu Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussivik nalinginnaalluinnartumik nutaaliornanilu naliliisarsimavoq, taamaammat Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussivik 1960-ikkunni inatsisitigut atuuttumik akuersitseqqaaratik spiralilersuisoqarsimaneranik akuersaarsimanissaa ilimaginngilarput. Minnerunngitsumik piffissap ingerlanerani malittarisassat ineriartorsimanerisa, nalitsinnilu malittarisassat aallaavigalugit siornatigut pisimasunik naliliisinnaannginnitta aamma siornatigut pissusilersuutigineqarsimasut nalilersornissaannut atatillugu piumalluni ilisimatinneqareerlunilu akuersinissaq pillugu maannakkut malittarisassanik atuuttunik atuisinnaannginnerup eqqumaffiginissaat pingaaruteqarpoq. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussiviup 1970-ikkunni assinganik inatsisitigut akuersinissamut piumasaqaateqarsimasinnaanerit ilimagineqarsinnaanngilaq, piumasaqaatimmi ukiut 50-it qaangiunneranni, tassa 2020-mi assigiinngimmata, aamma oqaaseq ilisimatinneqareersimalluni akuersineq 1970-imi akuerineqarsimanngilaq.

2.6 Kalaallit Nunaanni inatsisit

108. Immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitani kalaallimik inatsisilerituumik ilaatitsisoqanngilaq. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi pingaartumik Danmarkimi inatsisit ilaatigullu Kalaallit Nunaanni inatsisit sammineqarsimapput, taamatuttaaq immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat ataatsimut sulinerannut atatillugu Kalaallit Nunaanni inatsisitigut inissisimaneq nassuiarsinnaajumallugu Jonas Christoffersen sukumiisumik misissuisimavoq.
109. Immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat tamakkiisumik paasissutissanik peqannginnamik immikkoortut ilaat pillugit Kalaallit Nunaanni inatsisitigut inissisimanermut tunngatillugu apeqqutit assigiinngitsut akineqarnissaat anguniarlugu Naalakkersuisunut qinnuiginnissimapput, taamaattorli akissutissarsisimanngilagut taamaammallu Kalaallit Nunaanni suut atuussimanerannut atuunnerannullu tunngatillugu paasissutissaatitta annikitsutigut amigaateqarsinnaanerit eqqumaffigeqqarput.

2.7 Inuit pisinnaatitaaffii inatsisitigut pisussaaffiliisut pisussaaffiliinngitsullu

110. Inuit pisinnaatitaaffii aamma nunani tamalaani inatsisit unioqqutinneqarsimasinnaanerannik naliliinissaq pillugu Naalakkersuisut immikkut ilisimasalittut suleqatigiinnut qinnuiginnissimapput. Oqaaseq inuit pisinnaatitaaffii arlariinnik paasineqarsinnaavoq, tassami inatsisitigut pisussaaffiliisutut pisussaaffiliinngitsutullu paasineqarsinnaagami.

- Inatsisitigut pisussaaffiliisut: Inuit pisinnaatitaaffii nunani tamalaani pisussaaffittut paasineqarsinnaapput, taakku Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu oqartussanut inatsisitigut pisussaaffiliipput, tassunga ilanngullugit peqqinnissaqarfimmi atorfillit.
- Inatsisitigut pisussaaffiliinngitsut: Illuatungaani inuit pisinnaatitaaffiini assigiinngitsorpassuit pineqarsinnaapput Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni oqartussanut ileqqut inatsisitigut pisussaaffiliinngitsut, soorlu pisinnaatitaaffinnik

paasinninnermi inuiaqatigiit ileqqoreqqusaat, ileqqorissaarnissamut najoqqutassat, ileqqussatigut naleqartitat allallu pisinnaatitaaffinnut paasinninnerit pineqarlutik.

111. Ileqqussat inatsisitigut pisussaaffiliisut ileqqussallu inatsisitigut pisussaaffiliinngitsut akornanni killingat arlalitsigut ersarissuusannigilaq, taamaattorli ass. Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaliat isumaqatigiissutinik inatsisitigut pisussaaffiliisunik nassuiaagaluarunilluunniit oqaaseqarnerisa pisussaaffiliinnginnerat eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq, taamaammat aalajangersimasumik oqaaseqarneq inatsisitigut pisussaaffiliisariaqannigilaq. Aamma ass. Naalagaaffiit Peqatigiit nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit nalunaarutaanni pisussaaffiliinngitsunik aalajangersagaqarpoq, tamatumali peqatigisaanik ass. Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut allanut pisussaaffiliisunik aalajangersagaqarpoq. Killingata aalajangersarnissaa ajornakusoorsinnaagaluortoq, taamaattoq suliatigut ilisimasallit ileqqussat pisussaaffiliisut pisussaaffiliinngitsullu immikkoorutaannik paasinninnissaat pingaaruteqarpoq.
112. Alla eqqaaneqartariaqartoq tassaavoq nunani tamalaani pisussaaffinnik eqqortitsinissamik qulakkeerinninnissaq eqqarsaatigalugu qanoq ililluni Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni inatsisitigut naammassinnittoqarsinnaanersoq. Tunngaviatigut nunani tamalaani pisussaaffiit eqqortinneqarnissaannut pisussaaffiliipput, ²⁵pingaartumik nunani tamalaani pisussaaffinnut naapertuuttunik Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni inatsisitigut nassuiaanikkut taamaaliortoqarsinnaavoq. Nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffii tamarmik Danmarkimut aamma Kalaallit Nunaannut pisussaaffiliisut, Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni oqartussanut kiisalu eqqartuussivinnut saaffiginninnermi tunngavittut atorneqarsinnaapput.
113. Isumaqatigiissutip Danmarkimi Kalaallit Nunaanniluunniit allanneratigut (ilanngussinikkut) eqqortinnissaa qulakkeerneqarsinnaavoq, Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissummut ("EMRK") atatillugu taama pisoqarnikuuvoq, taanna 1991-imi Danmarkimi inatsisinut ilanngunneqarpoq²⁶ aamma Kalaallit Nunaanni 2001-imi inatsisinut ilanngunneqarpoq.²⁷ Isumaqatigiissutit allat assignagit EMRK-mik ilanngussineq nalunaarusiatsinnut sunniuteqannigilaq, tassami nunani tamalaani pisussaaffiit tamarmik eqqortinneqartussaammata, ilanngunneqarsimanersut ilanngunneqarsimannginnersulluunniit apeqqutaatinagu.
114. Danmarkimi, Kalaallit Nunaanni aamma nunarsuaq tamakkerlugu eqqartuussiviit nunani tamalaani pisussaaffinnik nassuiaanissamut tunngatillugu akisussaaffeqarput. Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffiit aqqissuussinerit, inuit pisinnaatitaaffii pillugit suliniaqatigiiffiit, ilinniagartuut aamma inuit politikki siunertaralugu inatsisilerinermik suliallit assignagit Danmarkimi, Kalaallit Nunaanni aamma nunarsuaq tamakkerlugu

---

²⁵ Tamanna Danmarkimi inatsisini allassimannigilaq, taamaattorli Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsimmi § 16-imi allassimavoq inuiaat akornanni isumaqatigiissutit inuiaallu akornanni malitassat sukkulluunniit naalagaaffimmut atuuttut malillugit pisussaaffiit Kalaallit Nunaata malissagaat.

²⁶ Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissut pillugu inatsit nr. 285, 29. aprili 1992-imeersoq.

²⁷ Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutip Kalaallit Nunaanni atuutilersinnera pillugu peqqussut nr. 814, 18. septembari 2001-imeersoq.

eqqartuussiviit annikinnerusunik nassuiaagajuttarput. Eqqartuussiviit qullersaata suleriaasiani tamanna takuneqarsinnaavoq, tassami Eqqartuussiviit qullersaata Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissummi eqqartuusseriaaseq atuuttoq (aamma/imaluunniit EU-mi eqqartuussivik) pingaartimmagu,²⁸ akerlianilli Naalagaaffiit Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffii pillugit suliniaqatigiiffiit oqaasii il.il. pingaarutilerujussuurtut isiginngilaat.²⁹

115. Inuit pisinnaatitaaffii aalajangersimasut innarlerneqarsimanerannik isummerniaraanni tunngaviusumik piumasaqaateqarpoq, tassa nassuiaatit aalajangersimasut erseqqissumik inatsisitigut tunngaveqassasut, ³⁰ aamma pisussaaffiit inatsisitigut pisussaaffiliinngitsut inatsisitigut pisussaaffiliisutut isigineqassanatik.

---

28 Isumaliutissiissut 1407/2011 qupp. 56 tulliilu aamma isumaliutissiissut 1546(2021, qupp. 49.

29 Isumaliutissiissut 1546/2014, qupp. 43 tulliilu.

30 Isumaliutissiissut 1546/2014 qupp. 11 ("naammattumik erseqqissumik qularnaatsumillu inatsisitigut tunngavik") aamma isumaliutissiissut nr. 1546 qupp. 262.

KAPITALI 3 – EQIKKAANEQ

1 Aallaqqaasiut

116. Kalaallit arnat qassiit amerlassusiat ilisimaneqanngitsut piumassuserinngisaminnik spiralilersorneqarsimapput, pisullu apeqqutaallutik inuit pisinnaatitaaffinik unioqqutitsisumik ingerlanneqarsimasinnaallutik, taamaattorli malittarisassat piffissami qulaajaaffiusumi aalajangersimasumi, tassa ukiuni 65-ini atuuttut eqqarsaatigalugit – inatsisitigut atuuttumik il.il. akuersisimanersut paasiniaarlugit - pisut ataasiakkaat aalajangersimasumik naliliiffigineqartariaqarput.
117. Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussat, nakorsat peqqinnissaqarfimmilu sulisut allat Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerliartornerisa killilernissaannik kissaateqarsimanngillat, tassami ilaatigut politikki ingerlanneqartoq innuttaasut amerlassusiisa ineriartornerannut tunngatillugu immikkut sammivilimmik ingerlanneqarsimanngimmat (neutral), ilaatigullu nakorsat il.il. suliaasa avataaniilluinnartunik namminneerlutik tamatuminnaga anguniagaqarsimasinnaanerit pillugu ilisimannittutut takussutissaqanngimmat. Taamaattumik inuiannik nungusaasoqarsimaneranik oqartoqarnissaanut tunngavissaqanngilaq.
118. Nakorsat nakorsiallu akornanni ilaannikkut nalinginnaasumik paatsooqatigiittoqartarsimasinnaavoq, taamatuttaaq spiralip nakorsiamut (paatsoornikkut) nakorsanit amerlassutsimikkut ilisimaneqanngitsunit pilerisaarutigineqarnerata kingunerisaanik nakorsat aalajangersimasut kalaallit niviarsiaqqat arnallu amerlassutsimikkut ilisimaneqanngitsut sakkortuumik inuttut timikkullu innarlerneqaatigisaannik nammineq aalajangersinnaassusiannik tunulliussisimanissaat ilimanaatilerujussuuvoq.
119. Suliaq arnanut eqqugaasunut assigiinngitsumik kingunerluuteqarsimanissaa ilimagineqartariaqarpoq, taamatuttaaq suliaq Kalaallit Nunaanni innuttaasunut allanut assigiinngitsunik sunniuteqarsimanissaa ilimagineqartariaqarpoq. Suliaq pillugu innuttaasut qanoq sunnerneqarsimanerannut tunngatillugu innuttaasut isumaannik paasiniaasoqarsimanngilaq, taamaattorli suliaq inuiaqatigiit nukittorsarnerannut patajaallisitsisinnaavoq, imminut paasinerimik annerulersitsisinnaalluni maannamiillu iliuuseqarnissamut piumassuseqarnerulersitsisinnaalluni.
120. Qulaajaanerup sannaa malillugu pisut qitiusut pillugit eqikkaanermi tullinnguuttumi allanneqarnatik sammisat qitiusut malillugit allanneqarsimapput. Suliaq ataqatigiinneruniassammat qulaajaanermi immikkoortut ilaannut saalaartarnissaq pisariaqassaaq. Spirali taamaallaat sammissavarput aamma naartunaveersaatit allat kapitali 4-mi imm. 3.1-3.2-mi allassimasut innersuussutigaaavut.

121. Sammisat qitiusut eqikkarnerisa kingorna (imm. 2) Naalakkersuisut apeqqutaannut arfinilinnut akissutivut eqikkassavavut (imm. 3) aamma innersuussutit (imm. 4) sammiumaarpavut. Inerniliinerit qitiulluinnartut eqikkarneqarput, tassami sukumiinerusumik itinerusumillu paasisaqarnissamut kapitalinut aalajangersimasunut innersuussisassagatta.

2 Sammisat qitiusut arfineq-marluk

2.1 Kalaallit niviarsiaqqat arnallu piumassuserinngisaminnik spiralilernerqarsimappat?

122. Oqaluttuarpasuit oqaluttuallu assigiissuteqarnerat tunngavigalugu Kalaallit Nunaanni niviarsiaqqat arnallu amerlassutsimikkut ilisimaneqanngitsut naammattumik akuersititseqqaaratik ilaannikkullu ilisimasaqarnatik spiralilersortissimanerat qularinngilarput, taamaattorli qanoq annertutigisumik niviarsiaqqat arnallu pisinnaatitaaffiisa unioqqutinneqarsimanerannut tunngatillugu inerniliisinnaanngilagut.
123. Nakorsat ataasiakkaat assigiinngitsumik suleriaaseqarsimanerat pissutigalugu naammannngitsumik ilitsersorneqarneq naammannngitsumilluunniit akuersineq tunngavigalugit niviarsiaqqat arnallu spiralilersinnissaannut tunngatillugu assigiaamik suleriaaseqartoqarsimannginnera pillugu oqaluttuarisaanermik qulaajaasut misissuisimaneranni oqaatigineqartumut isumaqataavugut. Sumiiffinni assigiinngitsuni assigiinngitsumik suleriaaseqartoqarsimavoq, taamatuttaaq nakorsat ataasiakkaat aalajangersimasumik naliliinermi kingorna nakorsianik ataasiakkaanik assigiinngitsumik passussisarsimanissaat ilimagineqartariaqarpoq. Nakorsaq nakorsiamik ataatsimik oqaloqatiginnilluarsimasinnaavoq nakorsiallu allap kissaatai paatsoorsimasinnaavai, takunngitsoorsimasinnaavai isiginngitsuusaarsimasinnaallugilluunniit. Kapitali 5, 7-9 aamma 12 innersuussutigaaavut).
124. Oqaluttuat amerlanerit 1970-ikkunni pisimasuupput aammali ukiukitsut arlallit – qanga pisimanera apeqqutaalluni – angajoqqaavisa akuersinerisigut spiralilersissinnaasimapput, aammali 1970-ikkut sioqqullugit kingornalu oqaluttuanik taamaattunik peqarpoq. Tamat oqallinneranni kalaallit arnat affaat ass. 1970-imi akuersiteqqaarnagit spiralilersinneqarsimanerannik isumaqartoqaraluartoq, piffissami tamatumani amerlasuut kajumissutsiminnik spiralilersissimanerat paasissutissarsiffinni takuneqarsinnaammat tamanna tunngavilersuutigineqarsinnaanngilaq. Taamanikkut isumaqartoqanngilaq spiralilersuineri pineqartut tamarmik piumanatik spiralilersissimasut. Arnat qanoq amerlatigisut piumanatik spiralilersissimanersut naatsorsoruminaappoq, taamatuttaaq qanoq amerlatigisut immikkut mianerisariaqarsimanersut eqqugaaratarsinnaanersullu naatsorsoruminaappoq. Kapitali 5-imut innersuussivugut.
125. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi kalaallit arnat oqaluttuat sammineqarput, aamma qanoq misigisimanerminnik oqaluttuarnert erasersinneqarpoq, akerlianilli amerlassutsit erseqqinngillat (arlallit, amerlasuut, ikittut il.il.). Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi oqaluttuat inatsisitigut nalilersornissaat suliassaasimanngilaq, uaguttaaq taamaaliunngilagut.
126. Niviarsiaqqat arnallu ataasiakkaat pisinnaatitaaffii unioqqutinneqarsimanersut paasinialrugit pisut ataasiakkaat sukumiinerusumik misissorneqartariaqarput aamma nalunaarsuiffinni paasissutissat allagaatillu allat misissorneqartariaqarput. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi oqaluttuat imaluunniit eqqartuussivimmi suliassanut

atatillugu aggeqqusissut tunngavigalugit niviarsiaqqat ataasiakkaat taakkualuunniit angajoqqaavi naammattumik akuersisimanersut akuersisimannginnersulluunniit isummertoqarsinnaanngilaq, taamatuttaaq naammattumik ilitserorneqarsimanersut nalilerneqarsinnaanngilaq. Tamatumunnga pissutaavoq niviarsiaqqat arnallu eqqaamasatik naapertorlugit oqaluttuarnarat tunngavissat nalinginnaasut malillugit inatsisitigit inerniliinissamut tunngavigineqarsinnaanngimmata.

127. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi oqaluttuani paasissutissanik ass. nakorsap qanoq oqarneranut iliorneranulluunniit aamma nakorsiap qanoq qisuariarneranut iliorneranulluunniit tunngatillugu allassimasoqanngilaq. Pisut aalajangersimasut pillugit paasissutissat annikitsuaraannaapput, taamaammat qanoq annertutigisumik inatsisitigit atuuttumik akuersititseqqaarluni spiralilersuisoqarsimanersoq aalajangersarneqarsinnaanngilaq.
128. Tamatuma saniatigit inuit ataasiakkaat naammattumik akuersitinneqarsimanatik qanoq sivilutigisumik spiraleqarsimanerannut tunngatillugu paasissutissat amigaataangaatsiarput, tassami inuit ataasiakkaat ullualunni kissaatiginagu spiraleqarsimanersut ukiorpassuarniluunniit kissaatiginagu spiraleqarsimanersut nikingassuterujussuummat.
129. Nakorsiat ataasiakkaat spiralilersinnissaminnut inatsisitigit naammattumik akuersisimanersut naliliiffiginarlugit taakku aalajangersimasumik naliliiffigisassaapput, taamaattorli kalaallit niviarsiaqqat arnallu amerlassutsimikkut ilisimaneqanngitsut naammattumik akuersisimanatik spiralilersinneqarsimanerat oqaatigineqareersutut qularutiginnilarput.

2.2 Kalaallit niviarsiaqqat arnallu sunik pisinnaatitaaffeqarsimappat?

130. Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissummi artikeli 8 malillugu nammineq inuuneqarsinnaanermut pisinnaatitaaffik inuttut pisinnaatitaaffinni pingaarnarpaavoq, arnat timaasa innarligassaannginnerat namminerlu timiminnut kinguaassiornissaminnullu tunngatillugu aalajangersinnaatitaanerit pillugu tassani allassimasoqarpoq. Danmarkimi oqartussat 1992-ip siorna aamma Kalaallit Nunaanni oqartussat 1992-ip kingorna isumannaatsumik naartunaveersaatiniq atuinissamut periarfissaqarnissaanik qulakkeerinninnissamut tamannalu pillugu naleqquttumik paasissutissiinissamut pisussaaffeqarput, aamma matumani spiraliliinissamut tunngatillugu, taamaallaat inatsisitigit atuuttumik akuersissuteqarlutik spiraliliinissamut pisussaaffeqarput. Nunani tamalaani isumaqatigiissutini allani, tassunga ilanngullugit ILO-p Nunat Inoqqaavi pillugit isumaqatigiissutaani nr. 169 1996-imeersumi spiralilersuisimaneq pillugu suliap inatsisitigit naliliiffiginissaanut aalajangersimasumik sunniuteqartussanik allanik pisinnaatitaaffinnik ilanngussaqaanngilaq.
131. Nammineq inuuneqarsinnaanermut pisinnaatitaaffeqarmat arnat timiminnut kinguaassiorsinnaanerminnullu aalajangiisinnaatitaapput. Arnat naartunaveersaateqarnissamut periarfissaqarnissaannut tunngatillugu naalagaaffiup iliuuseqarnissamut pisussaaffimminik (iliuuseqarnissamut pisussaaffik) eqqortitsinissaa piumasaqaataavoq aamma naalagaaffiup ass. atuuttumik akuersititseqqaarani spiralilersuinermit nammineq aalajangersinnaatitaanermut akuliutinnginnissaminut atatillugu ilanngutinnginnissamut pisussaaffimmik (iliuuseqaannginnissamut pisussaaffik) ataqqinninnissaa piumasaqaataavoq.

132. 1960-ikkunni arnat kinguaassiornissamut pisinnaatitaaffii nunani tamalaani aallunneqalerput, taakku 1970-ikkut ingerlaneranni Europarådimit aamma Naalagaaffiit Peqatigiinnit akuerineqarput. Naartunaveersaatit akuerinerisigut paasissutissiissutigineritigullu kalaallit arnat aamma naartunaveersaateqarnissamut periarfissaqarnissaannut tunngatillugu Danmarkimi naalagaaffiup iliuuseqarnissamut pisussaaffini eqqortippaa, aamma arnat naartunaveersaammik atuinnissaminnut, tassunga ilanngullugu spiralilersinnissamut akuersinissaat erseqqissumik piumasaqaataavoq. Akuersititseqqaarani spiralilersuineq nammineq inuuneqarsinnaanermut pisinnaatitaaffimmut akerliussaaq. Kapitali 10-mi imm. 2.1 innersuussutigaarput.
133. Inatsisitigut naliliinermi nakorsap ilitersuinissaanut nakorsiallu akuersinissaanut tunngatillugu piffissami aalajangersimasumi piumasaqaatit suunersut paasinissaat pingaarutilittut qitiupput. Akissut amerlasuunut pakatsinarunarpoq, tassami piffissami qulaajaaffiusumi ukiuni qulikkuutaani siullerni Danmarkip Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfinnut akisussaafeqarnerani nakorsap ilitersuinissaanut nakorsiallu akuersinissaanut piumasaqaatit sukanganngimmata. Aatsaat 1990-ikkut ingerlaneranni Kalaallit Nunaata peqqinnissaqarfimmik akisussaafeqalereernerani - Danmarkimi/Kalaallit Nunaanni nunanilu tamalaani nakorsiat ilisimatinneqareersimallutik akuersisarnissaannut pisinnaatitaaffeqarnerat inatsisaalerpoq.
134. Taamaammat kalaallit arnat spiralilersinnerminnut atatillugu nakorsamut oqaaseqannginnermikkut suleqataanikkullu akuersaartumik pissusilersornermik ersersitsisimasinnaalluarput. Tamanna inatsisitigut atuuttumik akuersinermik isumaqarsinnaavoq, naak nakorsiat ataasiakkaat piviusumik spiralilersikkusunngikkaluartut. Aamma nivarsiaqqat angajoqqaavisa akuersinerisigut spiralilersissimasinnaalluarput, uffa namminneq piumanngikkaluarlutik.
135. 1960-ikkunni 1970-ikkunnilu Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni akuersineq pillugu inatsiseqannginnera tunngaviuvoq, nakorsalli nakorsiat spiralilersinnissamut akuersisinnissaannik qulakkeerinninnissaminnut tunngaviatigut pisussaafeqarput, tassami pinngitsaaliilluni suliarinnittoqarsinnaanngimmat. Taamaattorli ullumikkut ilisimasatsitut ilisimatinneqareerluni akuersineq pineqanngivippoq, tassami aatsaat tamanna 1990-ikkunni akuerineqarmat. Siornatigut nakorsat ataasiakkaat nakorsianik passussinerminni aarlerinaataasinnaasut pillugit qanoq ilitersuinissaminnut tunngatillugu missiliuillutik naliliisarput. Nalitsinni nakorsiat pisinnaatitaaffiit (aamma Danmarkimi) eqqarsaatigalugit taamani nakorsiat pisinnaatitaaffiitut sanilliullugit killeqartorujussuupput.
136. Allakkatigut oqaatsitigulluunniit akuersisoqartarnissaa pillugu taamanikkut (aammalumi ullumikkut) piumasaqaateqartoqanngilaq. Taamani akuersinissamut aalajangersimasumik periuseqartoqarneq ajorpoq aamma oqaaseqarnani akuersisoqartarpoq, tassunga ilanngullugit spiralilersinnissaq anguniarlugu nallavimmut nallarnikkut akuersinermik ersersitsisumik pissusilersorneq. Tassa imaappoq pingaartumik nunasiaataanerup kingorna aamma peqqinnissaqarfiup nakorsiaq sinnerlugu aalajangiisarnerata nalaani – nakorsiat namminneq piumanngikkaluarlutik akuersisarsimasinnaanerat ilimanaatilerujussuuvoq.
137. Ukiukitsut naartunaveersaatilernissaannut angajoqqaat allakkatigut akuersisarnerat pillugu immikkut ittumik malittarisassat atuussimapput. Malittarisassat 1970-ikkut aallartinneranni sakkukinnerulernissaat anguniarlugu arlaleriarlutik allanngortinneqartarsimapput. Aamma 1980-ikkut 1990-ikkullu ingerlaneranni Danmarkimi/Kalaallit Nunaanni nunanilu tamalaani

ingerlaavartumik ineriartortoqarsimavoq, tamatumalu kingunerisaanik nakorsiat ilisimatinneqareerlutik akuersisarnissaminnut pisinnaatitaaffeqalernerat akuerineqarpoq.

138. 1960-imiit 2025-mut inatsisitigut akuersititsinissaq piumasaqaataajuaannarnikuuvoq, taamaammat naammanngitsumik inatsisitigut akuersilluni spiralilersinneq tunngaviatigut artikeli 8-mik unioqqutitsineruvoq. Inatsisitigut akuersititsisarnermut piumasaqaatit erseqqissut piffissap ingerlanerani allanngorsimapput, aamma akuersineq inatsisini allaffissornikkulluunniit malittarisassani erseqqissumik nassuiarneqarsimanngisaannarpoq, taamatuttaaq ilitersuinissamut paasissutissanillu nalunaarsuinissamut piumasaqaatit piffissap ingerlanerani allanngorsimapput. Piffissami aalajangersimasumi (ass. 1969-imi, 1979-imi, 1989-imi, 1999-imi, 2009-mi 2019-imilu piumasaqaatit sorpiaat atuussimanersut aalajangersarneqarsinnaanngilaq, tamatigulli oqaaseqannginnikkut akuersaartumillu pissusilersornikkut akuersisoqartarnera atuussimavoq, naak taamatut pissusilersorneq (tamakkiisumik) piumanermiit aallaaveqanngikkaluartoq.
139. Taamaammat kalaallit arnat niviarsiaqqallu amerlaqisut akuersaartumik pissuseqarnermikkut piumassuserinngisamik akuersisimanerat, tamatumalu kingunerisaanik inatsisitigut unioqqutitsiffiunngitsumik inuttulli innarligassaannginnerat namminerlu aalajangersinnaanerat eqqarsaatigalugu akuersarneqarsinnaanngitsumik spiralilersorneqarsimanerat naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Malittarisassat atuuttut malillugit ukiuni qaninnerusuni kingullerni piumassuserinngisamik akuersinissaq ajornarnerulernikuuvoq, ullumikkulli aamma nakorsiaq – tamakkiisumik kissaatiginngikkaluarlugu – pissusilersornikkut ass. spiralilernerneqarnissamut akuersisinnaavoq. Taamatut pisoqarnerani tamanna inatsisitigut unioqqutitsinerunngilaq, taamaakkaluartorli innarliinertut isigineqarsinnaavoq. Pisunik ataasiakkaanik aalajangersimasumik naliliinerup kingorna inatsisitigut atuuttumik akuersisoqarsimaneranut tunngatillugu taamaallaat aalajangersaasoqarsinnaavoq. Kap. 7-9 innersuussutigaaavut.
140. Nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffiini ilitersuinissamut akuersititsinissamullu piumasaqaatit Danmarkimi/Kalaallit Nunaanni inatsisinit sukannernerunngillat aamma siornatigut sukannernerunikuunngillat. Danmarkimi/Kalaallit Nunaanni inatsisini piumasaqaatit appasinneruppata nunani tamalaani pisinnaatitaaffiit unioqqutinneqarnerannut tamanna tunngavilersuutigineqarsinnaanngitsoq erseqqippoq. Inuiaqatigiinni malitassat piffissami pineqartumi atuuttut naapertorlugit EMRK paasineqassaaq, aamma ilisimatinneqareerluni akuersissuteqarnissaq pillugu piumasaqaatit eqqarsaatigalugit ukiuni kingullerni pissutsinik naliliinissamut Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Eqqartuussivimmit atorneqartut atorlugit 1960-ikkunni pissutsinik naliliinissaq naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq.
141. Tassunga atatillugu nunani tamalaani piumasaqaatit nuna tamakkerlugu piumasaqaatinit sukannernerusimanersut paasiniagassaaavoq. Nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffii malillugit 1960-imiilli piffissami qulaajaaffiusumi (ilisimatinneqareerluni akuersineq) aalajangersimasumik ilitersorneqarnissamut akuersinissamullu pisinnaatitaaffiit atuussimanissaat naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq. Akerlianilli Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni inatsisit malillugit ilitersorneqarnissamut akuersititsinissamullu piumasaqaatit qaqugukkulluunniit atuuttut unioqqutinneqarpata nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffii toqqaannanngitsumik unioqqutinneqassapput. EMRK-mi artikeli 8-mi imm. 2 malillugu inuit namminneq inuuneqarsinnaanermut pisinnaatitaaffiitut akuliunnerit

suolluunniit inatsisitigut peqqussutaanissaat tamatumani pissutaavoq. Ass. nakorsiap timaata innarligassaannginnerata akuliuffiginissaanut erseqqissumik siumullu nalunangereersumik inatsisitigut tunngaveqassaaq. Tassa imaappoq nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffii malillugit toqqaannartumik ilitsersuinissamut akuersititsinissamullu piumasaqaatit sukannernerunngippata ilitsersuinissaq akuersititsinissarluk pillugit Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni malittarisassat malillugit artikeli 8 unioqqutinneqarsimanersoq aalajangersarneqassaaq.

142. Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 8-mi nammineq inuuneqarsinnaanermut pisinnaatitaaffik malillugu - naammattumik akuersititseqqaarani nivarsiaqqamik arnamilluunniit spiraliliineq – innarliineruvoq, tassami nivarsiaqqat arnalluunniit naammattumik akuersitseqqaaragit spiralilernissaannut Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni inatsisitigut tunngavissaqarsimanngisaannarmat. Taamaattorli arnanut nammineersinnaajunnaassusiagaasumut angajoqqaatut akisussaassusilik imaluunniit meeraq inuusuttuararlunniit 18-inik ukiulimmut angajoqqaatut akisussaataasooq akuersisinnaavoq.
143. Immikkut ittumik pisoqartillugu artikeli 3-mi nikanarsaaneq pillugu allassimasunik unioqqutitsisoqarsinnaavoq, tassami artikeli 3-mik unioqqutitsisumik ilungersunartumik pisoqarneratigut spiralilersuisoqarsimanersoq aalajangersarniarlugu aalajangersimasumik nalilersuisoqassaaq. Ilaatigut nivarsiaqqap/arnap ukiui, mianerisariaqassusia, angerlarsimaffiup avataanut inissiineq, spiralilernerqarnerup sivilissusia pissutsillu allat naliliinermi pingaartinneqassapput. Nivarsiaqqat/arnat ilisimanagu spiralilernerqarsimanissaat taamaammallu piffissami sivilissusumi spiraleqarsimanissaat ilimanaateqarpoq, tamatumalu kingunerisaanik piffissap ilaani ataavartumilluunniit meerartaarsinnaajunnaartut artikeli 3-miissinnaapput. Artikeli 8-mik unioqqutitsisoqarnani aammali artikeli 3-mik unioqqutitsisoqarsimanersoq aalajangersarniaraanni pisut ataasiakkaat aalajangersimasumik immikkullu nalilersorneqartariaqarput.
144. Kalaallit arnat taamaallaat taamaaliorfigineqarsimarpasimmata inuiannik assigiinngisitsinermut tunngatillugu apeqqutissaqalersitsivoq. Kalaallit nivarsiaqqat arnallu spiralilersorneqarnikuunerisa eqqartorneqarnikuunerat pissutigalugu inuiaat pillugit apeqqut qanoq pingaaruteqartiginersooq apeqqutaatinnagu - suliat inuiannik assigiinngisitsinermut tunngasut Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussiviup artikeli 14-imi allassimasut isummerfiginngilai, tassami assigiinngisitsineq pillugu apeqqut artikeli 3-mik 8-milluunniit unioqqutitsisoqarnersoq nalilernerqarmat tassani sammineqareermat. Pissutsit qanorluunniit nalilersorneqaraluarpata paasinninnerput malillugu inuiannik assigiinngisitsisoqarluni immikkoortitsinerit iliuuserineqarsimasunut qanorlu sakkortutiginerannut atassuteqarput.
145. Kikkulluunniit inatsisitigut illersorneqarasuarnissamut eqqartuussinermilu atortussanut pisinnaatitaaffeqarput, taamaammallu akuersinani spiralilernerqarnissamut tunngatillugu inatsisitigut illersuinissamut naalagaaffik qulakkeerinnissaaq, taamaaliorsemavorlu, taamatuttaaq nakkutilliinikkut misissuisoqarsimavoq maalaarutiginnissinnaanerlu periarfissaalluni kiisalu taartisinissamut taarsiissutinillu qinnuteqarnissaq periarfissaalluni. Danmarkip aamma/imaluunniit Kalaallit Nunaata siornatigut spiralilersuineq pillugu suliamik siammasinnerusumik misissuisimannginneranut isornartorsiuinissamut tunngavissaqanngilaq.

146. Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni inatsisit malillugit inuit pisinnaatitaaffiiniq unioqqutitsinerit taarsiissuteqarnikkut (aningsaatigut annaasaqarneq) aamma taarsiiffigitinnikkut (ajoqusernerit aningaasanik nalilernerqarsinnaanngitsut) aningsaatigut taartisititsiffiusinnaapput. Aningsaatigut annaasaqarnermik uppersarsaasinnaaneq taartisinissamut piumasaqaataavoq, akerlianilli taarsiiffigineqarnissamut immikkut ittumik uppersarsaateqartoqartariaqanngilaq aamma Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussivik tullinnguuttumi allassimasunik missiliuilluni naatsorsuissaaq:
- Artikeli 8-mik unioqqutitsinerit: 45.000–90.000 kr.-t miss.
  - Artikeli 3-mik unioqqutitsinerit: 190.000–225.000 kr.-t miss.
147. 2022-mi pinngitsaalisamik peersitsinermit atatillugu eqqartuussinermi spiraliliisoqarsimanerani taarsiissutit 40.000 kr.-ngajalluinnarnik qaffanneqarsimapput. (EUR 5.000 25.000-miit 30.000 EUR-mut).
148. Pisut qaangiutereerpallaarsimaneranni eqqartuussiviup taartisinissamut taarsiiffigineqarnissamullu naatsorsuinissaa ajornakusoornerulissaaq, tassami Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni pisut qaangiutereerpallaarsimanerannut killigititaat ukiunut pingasunut tallimanullu killilernerqarsimammata, aamma Kalaallit Nunaanni pisut qaangiutereerpallaarsimanerannut ukiut 30-t killiliunneqarsimapput Danmarkilun nalinginnaasumik ukiut qulit killiliunneqarsimallutik, taamaattorli inuit ajoqusernerinut suliani ukiut 30-upput. Pisuni ataasiakkaani sunniuteqarluartumik eqqartuussinermi atortussanik pissarsiniarneq ajornarneruppat EMD-p pisut qaangiutereersimanerannut malittarisassanik atuineq killilersinnaavaa. Kap. 10-mut innersuussivugut.
149. Nakorsiat tamakkiisumik ilisimatinneqareernatik akuersisimanatillu spiralilernerqarsimasut tamarmik nakorsiatut pisinnaatitaaffiisa unioqqutinneqarsimanerannik, tassunga ilanngullugu inuit pisinnaatitaaffiisa unioqqutinneqarsimanerannik inuttut isummertoqarsinnaavoq. Taamaattorli arnanut inatsisitigut innarliinertut misinnartumik misigeqatiginnikkaluarluni tamanna inatsisitigut innarliinertut isummerfigineqarsinnaanngilaq. Inatsisilerinermi ileqqussatigut eqqortuliornerit tamatigut inatsisilerinermi ersersinneqarneq ajorput, aamma spiralilersuinermi akuersissutitut tunngatillugu taamaappoq.
150. Qujanartumik malittarisassat qanorpiaq nassuiarneqassanersut taama pingaartigiunnaarnikuvoq, tassami Naalakkersuisut Danmarkilun naalakkersuisut taartisititsinissamut aqqissuussinermik pilersarusiorsimammata, tassani piumasaqaatit ajornanngitsut malillugit arnat eqqugaasut aningsaatigut taarsiiffigineqarnissamut qinnuteqarsinnaanerat periarfissaavoq. Tamanna naapertuuttut isigineqartariaqarpoq, tassami arnarpassuit akuersitinneqaaqqaarnatik spiralilersinneqarsimanertik eqqartuussivimmi suliassanngortitsinerminni uppersarsaasinnaaviannginnamikku. Piffissaq sivisuallaq ingerlasimavoq, aamma peqqinnissamut inuillu pisinnaatitaaffiitut tunngatillugu inatsisini malittarisassat ullumikkornit allaanerulluinnarput.
151. Taamaammat paasinninnerput malillugu - inatsisitigut unioqqutitsisoqarsimaneranut uppersarsaatinik iluatsitsiffiunngitsumik ujarlernissamut taarsiullugu innarlerneqarnertut misiginerup akuerineratigut - aqqissuussinerit politikikkut aalajangerneqartut naleqqulluartumik ikiuniarnermik siunertaqarput.

2.3 Kalaallit innuttaasut amerlassusiisa killilernissaat siunertaasimava?

152. Ukiuni kingullerni 65-ini Danmarkip Kalaallit Nunaannut politikkikkut aqutsisimaneranik ataatsimut naliliisoqarsinnaanngilaq, taamaattorli pingaartumik 1950-ikkut 1960-ikkullu ingerlaneranni inuunermi atukkanik pitsanngoriaasoqangaatsiarnerata kingorna spiralip naartunaveersaataasinnaaneranik paasititsisoqarpoq. Tamatuma kingunerisaanik peqqissutsimut tunngatillugu pitsaasumik ineriartortoqalerpoq aamma naalungiarsuit toqusartut ikileriangaaatsiarput agguaqatigiissillugulu ukiut inuuffiusartut qaffariangaatsiarlutik, naak ukiut inuuffiusartut nunarsuarmi appasinnerpaat ilaanniinnikuugaluarlutik.
153. Politikkikkut ataatsimut isigalugu innuttaasut amerliartornissaannik isumaliutiginninnerminni innuttaasut katitigaanerisa ineriartornissaat isumaliutigineqartunut ilaasimavoq, aamma naatsorsuutigineqartutut innuttaasut amerlinissaat Kalaallit Nunaannut iluaqutaasussatut isigineqarsimavoq. Innuttaasut katitigaanerannik isumaliutiginninnermi Kalaallit Nunaanni spiralip naartunaveersaatitut atorpeqarnissaanut misissuinissamut akuersinissamullu tunngatillugu isumaliutiginninnermut sunniuteqarsimanngilaq, taamatuttaaq innuttaasut amerlassusiisa killilernissaannut iliuuseqartoqarsimanngisaannarluni.
154. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik 1. januaari 1991-ip tungaanut Danmarkimit akisussaaffigineqarsimavoq, matuma kingorna Kalaallit Nunaata suliaasaqarfik akisussaaffigilerpaa – inatsisitigullu akisussaaffik – Danmarkip iluani - nammineq tiguneqarluni. Tamatigut peqqissutsimut suliaasaqarfiit Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni malittarisassat amerlasuutigut assigiittarsimapput. Tamatigut nakorsat qallunaat Kalaallit Nunaanni sulisarsimapput, taamaattorli peqqinnissaqarfimmi sulisut Kalaallit Nunaanneersut amerliartorsimapput.
155. Spirali 1959-imi nutaajulluni nutaaliaallunilu takkuppoq. 1963-imi Foreningen for Familieplanlægningip spirali Kalaallit Nunaanni nakorsanut ilisaritippaa. Spiralip sunniutaanik ajoqutaasinnaasunillu danskit Kalaallit Nunaanni sukumiinerusumik misissuisimapput, tassami Kalaallit Nunaanni ajoqutaasinnaasut pillugit isumannaatsumik paasisutissanik pissarsitinnani Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik Kalaallit Nunaanni spiralimik atuinnissamik "assut tunuarsimaarsimavoq".
156. Danmarkimi oqartussat nakorsaaneq Rosen aamma nunap nakorsaanera assigalugit – Kalaallit Nunaanni spiralimik atuisoqarnissaanik akuersinermi atuinnermilu immikkut ajoqusertoqannginnissaa qulakkeerniarlugu mianersoqqissaarsimapput, tassani ilaatigut gonorrép siammarsimanera pillugu ernumalersitsisimavoq. Taamaammat nakorsaanerup Rosenip immikkut misissuinissaanik Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik piumasaqarsimavoq, taamatuttaaq Danmarkimut akerliusumik, nakorsat spiralimik atuinnermik paasisimasaqalerniassammata nakorsaanerup Rosenip ilisarititsinissaanut pinngitsooratik peqataanissaminnut piumasaqarfigineqarsimapput, tassanilu peqataanerat Kalaallit Nunaannut suliarternissaat eqqarsaatigalugu nalinginnaasumik ilisarititsinerusimalluni.
157. 1968-imi nakorsaaneqarfiup kaajallaasitaq kiisalu napparsimavimmi sullitanut nakorsanullu ilitersuut saqqummiuppai. Nakorsaaneqarfiup naartunaveersaartitsinnermut tunngatillugu inatsisitigut atuuttumik akuersisoqarnissaa pisariaqartoq oqaatigaa. Nakorsaaneqarfiup kaajallaasitaq akuersititseqqaartarnermut tunngatillugu immikkut ukkataqarsimanngilaq, tamatumunnga naatsorsuutigineqarsimassammata arnaq

spiralilernerqassaguni nammineq akuerseqqaassasoq, tassami pinngitsaaliilluni
 spiralilersuinissamut inatsisitigut tunngavissaqanngilaq.
 Spiralimik akuersinermut tunngatillugu oqartussat qajassuussinermik ersersitsinerat
 eqqarsaatigalugu innuttaasunik ajoqusiinissamik, killilersuinissamik
 nungusaanissamillu kissaateqarnermut atassuseruminaatsupilussuvoq.

158. Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut - innuttaasut amerliartornerannut
 ernummateqartoqarneranut tunngatillugu Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnik
 pilersaarusionerq pillugu Grønlandsministeriap, Grønlandsudvalgimi aamma
 Grønlandsrådimi allagaatini - allassimasoaqanngitsoq isummerput, tassami naalungiarsuit
 toqusarnerat inunngortartullu amerlassusiisa inuiaqatigiinnut kingunerisammineqarmata.
 Landsrådip 1959-imi oqallinnerani aamma Grønlandsudvalgimi aamma Grønlandsrådip
 1960-ikkunni sulinerani, taamatuttaaq najoqqutarineqartuni taamanernisani erserpoq arnat
 naartunaveersaatini atuineq pillugu paasissutissinneqarnissaat kissaatigisimagaat.
159. G60-mik isumaliutissiissut 1964-imi saqqummiunneqartoq ukiut kinguliini pisunut
 potilikkikkut aalajangiinernut tunngavimusimavoq, aamma innuttaasut amerliartornerisa
 killilernissaannut suliniutinik takussutissaqanngilaq. Akerlianilli ukiuni tulliini innuttaasut
 amerliartornerat Grønlandsudvalgimit iluaqutaasutut isigineqarsimanera
 naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Innuttaasut amerliartuinnarnerat anguniakkat
 angunissaannut ajornarnerulersitsisussaasutut isigineqarnerat Grønlandsrådimi
 aalajangiusimaneqarpoq. Kikkut tamarmik qaqugu qanorlu amerlatigisunik
 meerartaarnissaq pillugu aalajangernissamut periarfissaqartariaqarnerannut tunngatillugu
 Grønlandsrådimut allakkani 1965-imi maajimeersuni erseqqissumik allanneqarsimavoq,
 taamatuttaaq ilaqutariinnigornissamut pilersaarusionermit innuttaasut amerliartornerat
 pillugu apeqqut tamanna arlaannut attuumassuteqannginnermik ersersitsivoq. Aamma
 innuttaasut amerliartornerisa politikkikkut iliuuseqarfigineqarnissaa kingusinnerusukkut
 itigartitsissutigineqarpoq.
160. Nakorsaaneqarfiup paasissutissaataani takuneqarsinnaavoq 1969-ikkut naaneranni
 nivarsiaqqat arnallu spiralilersissanerlutik nammineerlutik aalajangertussaagaat, tamannalu
 ataqqineqassasoq nunap nakorsaana isumaqarpoq, tassami "ilarpaaluisa" neqeroorut
 akuerimmassuk, tassa imaappoq ilarpaaluisa neqeroorut akuerinngilaat. Soorunami
 nivarsiaqqat arnallu tamarmik akuersinerannut imaluunniit tamakkiisumik akuersinerannut
 tamanna takussutissaanngilaq, taamaattorli inuit ataasiakkaat namminneerlutik
 aalajangertussaaneqarpoq erseqqissumik tunngaviuvoq, tamannalu oqartussat
 aalajangiinernut tamakkiisumik naapertuuppoq.
161. Grønlandsrådimi 1969/70-imi ukiup nikinnerani innuttaasut amerliartornerat pillugu
 oqallinnermi innuttaasut amerlassusii pilersaarutigineqartunit allaanerumik ineriartorpata
 akuliuttoqarnissaanik eqqaasaqartoqarsimanngilaq. 1968-imi spiralimik akuersinerup
 kingorna Kalaallit Nunaanni ineriartorneq pillugu apriliip 23-anni 1970 Kalaallit Nunaannut
 ministeri Folketingimut nassuiaammik tunniussivoq. Innuttaasut amerliartornerat
 naatsumik eqqaallatsiarneqarpoq, akerlianilli ilaatigut inuussutissarsiornermi pissutsit
 pisortallu aningaasartuutaasa qaffakkiartornerat, tassunga ilanngullugit sanaartornerit,
 soorlu atuarfiornerit inissialiornerillu eqqaaneqarput. Innuttaasut amerliartornerisa
 politikkikkut sunniuteqarsimanerannik pingaartumillu tamatuma killilernissaanik

nassuiaammi eqqaasaqartoqanngilaq, tassami Folketingi pisariaqartumik iliuuseqarnissamut aningaasaliisussaasimammat, taamatullu pisoqarsimavoq.

162. Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusiat amerliartornerisalu sukkassusiat soorunami politikkikkut eqqumaffigineqarpoq, tassami innuttaasut amerlassusiisa amerliartornerisalu sukkassusiat sorpassuartigut kinguneqarmat. Innuttaasut amerlimmata ilaatigut sanaartortoqarpoq, atuarfiliortoqarpoq, peqqinnissakkut katsorsaanissaq qulakkeerneqarpoq suliffissaqartitsinikkut allatigullu periarfissiisoqarpoq. Ineriartornermut aningaasaliinnginneq imminut illersorsinnaasimanaviannngikkaluarpoq, taamatuttaaq ullumikkut innuttaasut katitigaanerisa ineriartornerat politikkikkut isumaliutigineqartarpoq. Taamaattorli innuttaasut amerliartornerat politikkikkut malugineqarmat innuttaasut amerliartornerisa kissaatigineqannginneranik paasineqassanngilaq aamma innuttaasut amerliartornerat akiorneqanngilaq. Soorunami siunertat sunniutillu assigiinngitsupput.
163. Taamaammat oqaluttuarisaanermik qulaajaasut assigalugit – Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nuaanni oqartussat kalaallit innuttaasut amerliartornerannik killiliinissamik kissaateqarsimanerannut uppersarsarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngitsoq inerniliivugut, tassami akerlianik oqartussat ineriartornermut immikkut sammivilimmut saatitsinaveersaarsimapput (neutral). Pingaarnertut kalaallit niviarsiaqqat arnallu kinguaassiorsinnaanerminnik killiliinissaat anguniarlugu isumannaatsumik naartunaveersaammik spiralimik neqeroorfiginerisigut namminneq aalajangiisinnaatitaanissaat siunertaasimavoq. Spiralimik naartunaveersaateqarnermi innuttaasut arnallu isiginnittaasiisa pingaarnarpaanerat erseqqissarneqartuursimavoq. Nunani tamalaani ineriartornerup assinganik ineriartortoqarnissaanik eqqarsarnissaq pissusissamisoorsimavoq, tassa ilaqutariinngornissamik pilersaarusiornissamut periarfissaqarnissaq qulakkeerniarlugu qassinik qaqugulu meerartaarnissamut tunngatillugu nammineq aalajangersinnaatitaanissaq ataqpineqassasoq.
164. Taamaattorli nunani tamalaani nunani siuarsakkani innuttaasut amerliartornerisa iliuuseqarfigineqartariaqarnerat eqqarsaatigalugu unammilligassatut iliuuseqarfigineqartariaqartutullu isigineqarluni isumaqarfigineqarsinnaanera takuneqarsinnaavoq, tassami tamanna aamma Kalaallit Nunaanni ineriartornermut tunngatillugu ernummatigineqarsimammat. Spiralimik naartunaveersaammik ilisarititsinermi atuinnermilu innuttaasut amerliartornerannik ikilisaanissamik siunertaqartoqarsimaneranut uppersarsarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngikkaluartoq innuttaasut amerliartornerannik ernummateqarneq soorunami nakorsat ataasiakkaat suleriaasiannut sunniuteqarsimasinnaavoq, minnerunngitsumik spiralimik atuisoqalernerata kinguninngua.
165. Taamaattorli nakorsat ataasiakkaat kalaallit innuttaasut amerlassusiisa killilernissaat siunertaralugu namminneerlutik niviarsiaqqat arnallu kissaataannik tunulliussisimanerannik isummernissamut tunngavissaqanngilagut. Paasinninnerput malillugu - sullitap aalajangersimasup naartulinnginnissaa taassumunnga pitsaannerusoralugu kukkusumik naammattumik akuersitseqqaarani nakorsap spiraliliinera illuatungaaniilu ataatsimut isigalugu innuttaasut amerliartornerat killilerniarlugu inerteqqutaasumik tunngavilersorluagaanngitsumillu spiralilersuineq – annertuumik assigiinngissuteqartut.
166. Isumaqaanngilluinnartumik nakorsaq anguniagaqarsimagaluaruni tamanna inatsisitigut unioqqutitsinerulluinnassagaluarpoq nakorsallu sulinera eqqarsaatigalugu taamaaliorneq

imminut illersorsinnaanngilluinnassagaluarpoq, aamma aalajangersimasumik uppersarsarneqarsinnaasumik tunngaveqanngikkaanni nakorsap taama anguniagaqarsimasinnaaneraniq isumaqartoqarsinnaanngilaq, aammami innuttaasut amerliartornerannut tunngatillugu arlaannaanulluunniit attuumassuteqanngitsumik isumaqarnissaq eqqarsaatigalugu Danmarkip politikikkut anguniagaanut erseqqissumut tamanna uniuummat.

167. Ilisimasavut malillugit nakorsat innuttaasut amerlassusiisa killilernissaannik (aamma innuttaasunik nungusaanissamut) anguniagaqarsimanerat pillugu ilisimannittutut uppersarsaatiniq imaluunniit oqaluttuanik peqanngilaq. Nakorsat innuttaasut killilernissaannik politikimik malitaqarsimanissaat ilimananngivippoq, taamaaliornermi nakorsat neriorsuisimanerannut tunngaviusumillu nakorsatut sulinissaminnut tamanna akerliulluinnarpoq, aammali politikikkut aalajangiinernut tamanna akerliuvoq, tassami kalaallit innuttaasut amerliartornerisa killilernissaat politikikkut siunertaanngimmat.
168. Danmarkip Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerliartornerisa killilernissaannut kissaateqarsimaneraniq isumaqarnissamut uppersarsaatissaqanngilaq aamma inunngortartut ikilippata kalaallit inuuniarnermi atugaasa pitsanngoriarsinnaanerannik peqqissutsumillu tunngatillugu pissutsit pitsanngoriarsinnaanerannik nakorsaq naliliimmat imaanngilaq tamanna anguniarneqarsimasoq. Nakorsat ilaasa taama kalaallinut isiginnittaaseqarnertik pissutigalugu arlaatigut napparsimavimmi sullitat spiralilernissaannut tatinerisigut taakku killissaannik qaangiisimasinnaapput, taamaattorli siunertaq eqqarsaatigalugu nakorsap sulineranut attuumassuteqarnersoq imaluunniit nakorsaq akuerineqarsinnaanngilluinnartumik sulinersoq – assigiinngissuteqarput. Naatsumik oqaatigalugu Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussat peqqinnissaqarfimmiluunniit sulisut innuttaasut amerliartornerannik killiliinissamik kissaateqarsimanerannik isumaqarnissamut tunngavissaqanngilaq. Kap. 4-mut innersuussivugut.

2.4 Innuttaasunik innarliinissaq siunertaasimava?

169. Kalaallinik innuttaasunik innarliinissamik kissaateqarluni oqartoqarsimaneraniq paasissutissaqanngilaq, aamma inuiannik nungusaasoqanngilaq. Kap. 4 aamma kap. 11 innersuussutigavut.

2.5 Soq kalaallit niviarsiaqqat arnallu piumassuserinngisaminnik spiralilersorneqarsimappat?

170. Oqartussat peqqinnissaqarfimmiluunniit sulisut kalaallinik innuttaasunik ikilisaanissamik nungusaanissamilluunniit kissaateqarsimanerannut isumaqassalluni tunngavissaqanngimmat – soq ajortoqarsimanera – apeqquterujussuvoq. Ataatsimut isigalugu nassuiaatit pissutaasimasinnaasunut sisamanut agguarneqarput, taakku immikkut siunertaqarput:

- Pissutaasimasinnaasoq 1: Nakorsap napparsimavimmi sullitap spiralilernerneqarnerminut suleqataanera pillugu akuersisimanertut paatsuuilluinnarnera.
- Pissutaasimasinnaasoq 2: Napparsimavimi sullitap akuersinissaanut nakorsap tatisinera, tassami nakorsaq isumaqarami sullitap inuunermini atugai (ass. inuusunnera, inuunermi atugarliornera sionatigulluunniit meerartaareersimanera)

pissutigalugit spiralilersikkuni iluarnersasasq. Assigiinngitsutigut tatisisoqarsinnaavoq, taamaattorli sullitap paatsoorneranik kukkusumilluunniit paasinnilluni siunertaqarnera matumani pingaarnepaavoq.

- Pissutaasimasinnaasq 3: Napparsimavimmi sullitap akuersinissaanut nakorsap tatisinera, tassami nakorsaq isumaqarami Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlavallaalissasut, taamaammallu arnat piumallutik akuersinersut tatineqarnersulluunniit apeqqutaatinnagu spiralilersuinissamik qulakkeerinninnikkut akuliuttoqartariaqartoq.
- Pissutaasimasinnaasq 4: Napparsimavimmi sullitap akuersinissaanut nakorsap pinngitsaaliinera, tassami nakorsaq kalaallinik innuttaasunik tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit nungusaanissamik kissaateqarmat taamaalillunilu inuiannik nungusaanermut assingusumik iliorluni.

171. Nakorsat sullitallu akornanni pissutsinik nalinginnaasumik isumaliutiginninneq tunngavigalugu annertuumik paatsoortoqarsimanissaa ilimanaatilerujussuuvuq, tassami nakorsat sullitallu akornanni pissutsit eqqarsaatigigaanni sullitaq sinnerlugu nakorsaq aalajangiisarpoq, aammali Kalaallit Nunaata nunasiaataanerata kingorna piffissaq pineqarpoq, tassani kalaallinut kalaallillu arnartaannut isiginninneq nuanniippoq. Taamaammat pissutaasimasinnaasut siullianni allassimasutut piumanani spiralilertittoqarsimanissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq.
172. Nakorsat Kalaallit Nunaanni ass. 1970-ikkunni qanoq sulisimanerannut tunngasut oqaluttuat ikittuinnaapput. Nakorsat ilaasa pissutaasimasinnaasut aappaanni allassimasutut sulisimasinnaanerannik isummernissamut oqaluttuat pissutissaqalersitsipput, tassani sullitamut suup pitsaaneruneranik isummernikkut sullitaq sinnerlugu aalajangiinermikkut spiralimik naartunaveersaatitut pilerisaarisimasinnaapput. Taamaammat pissutaasimasinnaasut aappaanni allassimasutut piumassuserinngisamik spiralilersuisoqarsimanissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq.
173. Taama pisoqarsinnaanera ullumikkut paasiuminaassinnaavoq, taamaattorli ilaatigut nakorsat napparsimavimmilu sullitat attaveqatigiinnerminni paatsooqatigiissinnaanerata nalinginnaasimavoq, pingaarnertulli kalaallit niviarsiaqqat arnallu piumassuserinngisaminnik akuersisimasinnaapput, tamatumalu kingunerisaanik inatsisitigut unioqqutitsinerunngitsumik innarlerneqarsimasinnaallutik. Paasissutissat pigineqareersut nalilersorneranni kalaallit arnat tunngaviatigut isiginnittaasiat aamma eqqarsaatigineqartariaqarput.
174. 1960-ikkut aallartinneranni nakorsat isumaqarsimapput kalaallit arnat naartunaveersaateqarusunngitsut – kingusinnerusukkulli allatut isumaqalersimapput. 1960-ikkut aallartinneranni ingerlaneranniluunniit kalaallit arnat isumaat allanngorsimanersaq imaluunniit arnat naartunaveersaatinut pissarsiariuminaatsumut soqutiginnissimagaluarnersut ilisimaneqanngilaq. 1960-ikkut aallartinneranni arnat ukioqqortunerusut ernisartut ikileriarneranni arnallu inuusunnerusut niviarsiaqqallu ukioqatigiiaat ikileriarneranni erserserpoq isummat allanngorpallaarsimanngitsut, taamaattorli ataatsimut isigalugu arnat kalaallit – qallunaat nakorsat isummiuteriigaannut akerliusumik – naartunaveersaatinut akerliusimanngillat.

175. Paasiuminaangaatsiarpoq, aamma nakorsat sulinerat pillugu taamaallaat killilimmik paasissutissaateqarpugut. 1970-ikkut ingerlaneranni nakorsat suleriaasertik assigiinngitsumik nassuiarpaat, nakorsalli aalajangersimasut pingasut suleriaasiat ilisimaneqanngilaq, taamatuttaaq nakorsat allat qanoq eqqarsarlutillu iliorsimanersut ilisimaneqarsinnaanngilaq. Sullitap akuersissuteqarnissaata pisariaqassusia pillugu nakorsat ilisimagaat erseqqippoq, pingaartumilli kalaallinik arnanik (suli) nammineersinnaassusiiaanissaq pinaveersaarniarlugu annerusumik akuersortuunissap oqaloqatigiinnissallu pisariaqarnerat pillugu nakorsat ilaata erseqqissumik oqaatigaa. Paasissutissanik peqartinnani tamarmik assigiimmik iliuuseqarsimanerannik isumaqaraanni tamanna eqqoriaanerussaaq, aamma niviarsiaqqat arnallu nakorsanit pineqartunit qanoq pineqarsimanerannik nakorsat allaaserisimasaanni allassimasoqanngilaq, taamaattorli nammineq kajumissuseq naapertorlugu akuersinerup pingaartinneqarsimannginnera allaaserisani paasinarsisinneqarpoq.

176. Taamaammat nakorsat nakorsiallu nalinginnaavallaartumik ilungersunartumillu paatsooqatigiittoqartarsimanerannik eqqarsassalluni pissutissaqarluarpoq, tassanimi aalajangersimasumik akuersissummik tunniussisoqarsimasoq nakorsaq isumaqarsimavoq, naak nakorsiaq akuersinissamik kissaateqanngikkaluartoq. Aamma nakorsat ilaasa ilungersorlutik nakorsiat kimigiiserfigalugit akuersitinniarnersigut nakorsiap nammineq aalajangiisinnaatitaanerannik ataqqinnissimannginnerinik isumaqarnissamut pissutissaqarluarpoq. Annertussusia arlaannaataluunniit nalilersorsinnaanngilaa. Kap. 5-imut innersuussivugut.

2.6 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq arnanut eqqorneqartunut qanoq kingunerluuteqarsimava?

177. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi arnat assigiinngitsunik kingunerluutininik oqaluttuarsimanerat oqaatigineqarpoq, tassunga ilanngullugit timikkut anniarneq, ukiorpassuarni ilisimasaqannginneq, arlalinnik spiralilersuisoqarsimanera, saniatigut sunniutit pillugit ilisimasaqannginneq kiisalu peqqusiileqineq, kanngusunneq, paqumisunneq kiserliornerlu. Piumassuserinngisamik meeraqannginneq, ilukkut aseruuttoorneq, illissakkut mannissaqarfikkullu qileruninneq, illiaarsinneq, mannissaqarfikkut imalimmik pullartaninneq, nukitsigut tinuneq, illissap apparnera kiisalu ilukkut ippigisat allat kræftilu. Spiralilersuineq eqqaaneqartunik saniatigut sunniteqarsinnaanersoq nakorsat suliassaqaarfiinut tunngatillugu uppersarsaateqarnerannik isummersinnaanngilagut, aamma arnat ataasiakkaat ajoqusersimanersut paasiniaarlugu nakorsamit naliliivigineqartariaqarput.

178. Arnanut kingunerluutit assigiinngitsorujussuupput. Piffissap sivikitsup ingerlanerani ilaasa spirali peersippaat, allalli ilisimanagu ukiorpassuarni spiraleqarsimapput taamaalillutillu kinguaassiorsinnaajunnaarsimallutik. Tarnip pissusiinut tunngasut eqqarsaatigalugit misigisat amerlanerusut annerusumik minnerusumilluunniit innarliinertut misigisimassavaat. Kap. 5-imi immikkoortut arfernannut innersuussivugut.

2.7 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq kalaallinut inuiaqatigiinnut qanoq kingunerluuteqarsimava?

179. 1960-ikkut 1970-ikkullu ingerlaneranni Kalaallit Nunaanni inunngortartut malunnartumik ikileriangaaatsiarsimapput, tamannalu pissutigalugu 1968-imi spiralip naartunaveersaatitut akuerineqarnerata kingorna akuersititseqqaarani spiralilersuisoqarsimanera pingaarnertut

pissutaasoq isumaqartoqarsinnaavoq. Taamannalli isummertoqarsinnaanngilaq, tassami spiralip akuerineqannginnerani inunngortartut ikiliartulereersimapput, aammali arnat akuersitinneqaqqaarnatik spiralilernerqarsimasut qanoq sivilutigisumik spiraleqarsimanersut aamma spiraleqarnatik qassinik meerartaarsimassagaluarnersut ilisimaneqanngimmat. Aamma spiralilersuisoqarsimanngikkaluarpat qanoq pisoqarsimassagaluarnersooq naatsorsorneqarsinnaanngilaq. Innuttaasut amerlassusiisa ineriartornerat eqqarsaatigalugu qanoq pisoqavissimanersooq qanorlu ineriartorsimassagaluarnersut sanilliussinissaq ajornakusoorpat sanilliussineq atornerqarsinnaanaviannngilaq.

180. 2025-mi januaarimi inuit isumaannik paasiniaalluni misissuinnermi erserpoq kalaallit innuttaasut Danmarkimit naligiimmik pineqartutut misiginersut aperineqaramik 82 procentii isumaqataanngillat assulluunniit isumaqataanatik, taamatuttaaq Danmark spiralilersuineq pillugu suliamut tunngatillugu Kalaallit Nunaannut utoqqatserariaqartoq 87 procentii isumaqarput. Ilisimaneqartutut spiralilersuineq pillugu suliap inuiaqatigiinnut qanoq sunniuteqarneranut tunngatillugu inuit isumaannik paasiniaasoqarsimanngilaq, taamatuttaaq statsministerip ilaatigut spiralilersuineq pillugu suliamut tunngatillugu kalaallinut inuiaqatigiinnut utoqqatsernerata sunniutaa pillugu inuit isumaannik nutaanerusumik paasiniaasoqarsimanngilaq. Kalaallit innuttaasut spiralilersuineq pillugu suliamut qanoq sunnerneqarsimanersut - aamma suliaq ataaseq arlallilluunniit Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni pissutsinik nuanniitsumik sunniuteqarsimasut eqqarsaatigalugit suliamut qanoq sunnerneqarsimanersut – assigiinngissuteqarput, taamaattorli paasissutissat aalajangersimasut amigaatigigatsigit sunniutaanik sukumiinerusumik nalilersuisinnaanngilagut.
181. Kalaallinik assigiinngitsunik oqaloqateqarnerput aamma kulturip misigisallu inuit eqqarsaataannut qanoq sunniuteqartarnerannik misissueqqissaarnerput tunngavigalugit spiralilersuisimaneq pillugu suliap kingunerisaanik kalaallit innuttaasut qanoq iliorsinnaajunnaannginnerat imaluunniit mianerisariaqarnerulinnginnerat (sårbarhed) erseqqissassallugu pingaartipparput. Taamaattorli kalaallit arnarpasut oqaluttuaat kalaallillu inuiaqatigiit taakkununga tapersersuineranni - arnat eqqugaasut inuiaqatigiillu ataatsimut akiuussinnaalluarnarat, ataqatigiinnerat piumassuseqqortunerallu – erserpoq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq kikkunnut tamanut ammasumik eqqartorneqarmat, oqaluttuarineqarmat, avitseqatigiissutigineqarmat isumalu tamanna aalajangiusimaneqarmat ilatsiinnarnermik ersersitsinerunngilaq, taamaattorli misigisanik oqaasinnguisinnaaneq, ataqqineqarnissamik piumasaqarsinnaaneq namminerlu piumasat tunngavigalugit ataatsimoortitsisinnaaneq ersersinneqarput.
182. Kulturpsykologiip tungaanit isiginnittaatsimi spiralilersuisimaneq pillugu suliaq misigissutsinik ataatsimut suliarinninnissamut, ataqatigiinnissamut kinaassutsimillu paasinninnerunissamut aallartitsisimasutut paasineqarsinnaavoq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq pissutigalugu kalaalerpasut ataatsimuussutsimik misiginermut, tapersersoqatigiinnermut aamma timikkut, inuttut killit namminerlu aalajangersinnaaneq pillugit erseqqinnerusumik ammasumillu oqaloqatigiinnissamut ilapertuutaasimavoq. Taakku eqqaaneqareersut eqqarsaatigalugit kulturikkut uummaarissuseq tarnikkullu tatituujuneq erserput, sanngiinnermik ersersitsinngillat. Inuiaqatigiit misigisanik artornartunik suliarinnissinnaanerannik aamma ataqqinassuseq, akisussaaffik siunissarluk eqqarsaatigalugit oqaluttuanut ilanngussisinnaanerannik ersersitsipput.

183. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq eqqugaasunuinnaq sunniuteqarsimanngilaq. Assigiinngitsutigut oqaloqatigiinnissamut, tassunga ilanngullugit Danmarkimi oqartussanik aalajangiisartunillu oqaloqateqarnissamut suliaq ammaassivoq, tassani ataqqinninneq, ammasumik ingerlatsinissaq naligiimmillu pinninnissaq erseqqinnerusumik oqaatigalugit piumasarineqarput. Taakku eqqarsaatigalugit spiralilersuisimaneq pillugu suliaq Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni inerissimalluartumik naligiinnerusumillu attaveqatigiinnissamut ilapertuutaasinnaavoq.
184. Qanga pisimasunit aalajangiisuusumik kalaallit inuiaqatigiit inissisimanngillat, taamaattorli (aamma ilaatigut) suliamut matumunnga tunngatillugu qanoq qisuariartarnertik ilisarnaatigaat. Anniaammik inissaqartitsisinnaaneq ataqqinassutsimullu tunngatillugu isummamik aalajangiusimannissinnaaneq aamma oqaluttuarisaanermi pissaaneq eqqarsaatigalugu oqimaaqatigiinngitsumik pisoqarsimaneranik paasinnissinnaaneq namminerlu kulturip innarligassaanneginneranik aalajangiussisimasinnaaneq ataatsimut nukittoqqutaapput. Taamaalilluni spiralilersuisimaneq pillugu suliaq Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq taamaallaat artornartuusimanngilaq, aammali inuiaqatigiit nukittunerulernerannut, imminut paasinerulernerannut maannamiillu iliuuseqarnissamut piumassuseqarnerulernerannut periarfissiivoq. Kap. 6 aamma kap. 12 innersuussutigaaavut.

3. Naalakkersuisut apeqqutaat arfinillit

185. Naalakkersuisut suliassanut allattorsimaffiat aalajangersimasunik apeqqutinik arfinilinnik imaqarpoq, taakku naatsuaqqamik ima akineqarsinnaapput:

Apeqqut 1: Akuersititseqqaarani spiralilersuisoqarsimatillugu inuit pisinnaatitaaffii sorliit unioqqutinneqarsimasinnaappat?

Akissut: **Nammineq inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffik,**
nikanarsaanissamik inerteqquteqarneq aamma
assigiinngisitsinissamik inerteqquteqarneq.

Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni inatsisit malillugit nivarsiaqqanik arnanillu inatsisitigut atuuttumik akuersititseqqaarani spiralilersuineq inerteqqutaajuaannarnikuuvoq, aamma Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 8 *malillugu nammineq inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffimmik* unioqqutitsineruvoq. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussiviup suleriaasia malillugu 45-90.000 kr.-nik (EUR 6-12.000) taarsiiffigitittoqarsinnaavoq.

Pisuni sakkortunerusuni inatsisitigut atuuttumik akuersititseqqaarani spiralilersuineq Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 3 *malillugu nikanarsaanissamik inerteqquteqarnermik* unioqqutitsisoqarsinnaavoq tamannalu pissutigalugu 40-225.000 kr.-nik (EUR 5-25.000) taarsiiffigitittoqarsinnaalluni.

Europami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissummi artikeli 14 malillugu Inuiaassuseq *pissutigalugu assigiinngisitsinissamik* inerteqquteqarneq pineqarsinnaavoq, tassami kalaallit niviarsiaqqat arnallu qallunaanit niviarsiaqqanit arnaniillu p-pillenik pissarsinissamut periarfissakinnerusinnaammata, taamaattorli Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussiviup artikeli 3-mik innarliisoqarnerseq nalilersuigaangami uppersarsarneqarsinnaasumik assigiinngisitsisoqarnerseq ilanngullugu nalilertarpaa.

Inatsisitigut atuuttumik akuersititseqqaarani spiralilersuinermini inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutit allat unioqqutinneqarsimasinnaapput, inerniliinermulli sunniuteqanngillat.

Apeqput 2: Akuersititseqqaarani spiralilersuisoqarnerani nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii sorliit unioqqutinneqarsimasinnaappat?

Akissut: ILO-mi isumaqatigiissut nr. 169 1996-imiilli inuit pillugit pisinnaatitaaffinnik atuuttunik inatsisitigut pituttuisumik illersuivoq.

Nunat inoqqaavi aporfeqarnatik assigiinngisitsinertaqanngitsumillu ILO-mi isumaqatigiissut nr. 169-mi artikeli 3 malillugu inuit pisinnaatitaaffii pillugit pisinnaatitaaffinnik aamma tunngaviusumik kiffaanngissuseqarnissamut pisinnaatitaaffinnik atuuttunik tamakkiisumik atuisinnaatitaapput, tamannalu pissutigalugu *inerniliinermut sunniuteqartumik pisinnaatitaaffinnik allanik ilanngussisoqanngilaq*. Apeqputip 1-ip akissutaa innersuussutigineqarpoq.

Apeqput 3: Piaaraluni aaqqissuussaasumillu akuersititseqqaarani spiralilersuisoqarsimava?

Akissut: Piaaraluni aaqqissuussaasumilluunniit (aaqqissuussaasumik assigiiaartumilluunniit) akuersititseqqaarani spiralilersuisoqarsimannngilaq.

Suliaq nunasiaataanerup kingorna pisimagaluartoq kalaallit niviarsiaqqat arnalluunniit naartunaveersaatinut tunngatillugu kissaataasa ataqqineqannginnissaat pillugu Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussat *piaaralutik kissaateqarsimanerannik* isumaqassalluni uppersarsaatissaqanngilaq.

Taamatuttaaq suliaq nunasiaataanerup kingorna ingerlanneqarsimagaluartoq *assigiiaartumik suleriaaseqartoqarsimanerannik* isumaqassalluni uppersarsaatissaqanngilaq, akerlianilli piffissap ingerlanerani sumiiffimmiit sumiiffimmut aamma nakorsamiit nakorsamut suleriaatsip assigiinngiiaartorujussuusimanissaa ilimagineqartariaqarpoq. Suiaassuseq apeqputaatinagu nakorsat sullitallu akornanni pissutsit *inummiit inummut assigiinngitsorujussuusimanissaat* ilimagineqartariaqarpoq, tassami niviarsiaqqat/arnat ilaat mianerisarialiusimassapput allallu nukittuu jusimassallutik, taamatuttaaq nakorsat ilaat akuersortuunerusimassapput

allallu pitsaaneruserisartik malillugu sullitaq sinnerlugu aalajangiisarsimassallutik, taamatuttaaq ataatsimut isigalugu sullitanut arnallu timaannut isiginneriaasiat assigiinnngissimassalluni.

Nunasiaataanerup kingorna suaassutsillu eqqarsaatigalugit oqaluttuarpassuit tunngavigalugit nakorsat ataasiakkaat niviarsiaqqat arnallu kissaataannut tunngatillugu *sukkasoorejussuarmik aamma naammattumik akuersortuunatik* pisimasinnaapput aamma naammattumik ilitersueqqaarnatik piumassuserisamillu akuersiteqqaarnagit spiralilersuisimasinnaapput, taamatuttaaq *nalinginnaavallaartumik paatsooqatigittoqartarsimanissaa* ilimagineqartariaqarpoq.

Niviarsiaqqat arnallu qanoq amerlatigisut inatsisitigut atuuttumik akuersiteqqaarnagit aamma/imaluunniit eqqarsartaatsikkut piumassuserisamik akuersiteqqaarnagit spiralilersorneqarsimanersut nalilernissaannut uppersarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngilaq.

Apeqput 4: Akuersititseqqaarani spiralilersuineq inuiannik nungusaanerua?

Akissut: Inuiannik nungusaasoqanngilaq.

Akuersititseqqaarani pinngitsaaliillunilu spiraliliineq inuiannik nungusaannnginnissamik isumaqatigiisummi artikeli 2, litra d malillugu inuiannik nungusaaneq pineqarsinnaavoq, taamaattorli Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussat peqqinnissaqarfimmiluunniit sulisut kalaallinik innuttaasunik tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit nungusaanissamik kissaateqarsimanissaannik isummernissamut uppersarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngilaq. Inuiannik nungusaasoqarsimanissaanik isummernissamut uppersarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngilaq.

Apeqput 5: Kalaallit inuiaqatigiit aamma/imaluunniit kalaallit innuttaasut spiralilersuineq pillugu suliamit qanoq sunnerneqarpat?

Akissut: Innuttaasunik misissuisoqarsimanngimmat tamanna sukumiinerusumik qulaajarneqarsinnaanngilaq. Kulturip misigisallu inuit eqqarsaataannut qanoq sunniuteqartarnerannik ilisimatusarneq tunngavigalugu spiralilersuisimaneq pillugu suliap inunnut ataasiakkaanut assigiinnngitsumik sunniuteqarsimanissaa ilimagineqartariaqarpoq aamma suliat aalajangersimasut allat eqqarsaatigalugit Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni pissutsit pillugit ataatsimut oqaluttuanut ilaapput.

186. Apeqput pillugu innuttaasunik misissuisoqarnikuunngimmat kalaallit inuiaqatigiit aamma/imaluunniit kalaallit innuttaasut qanoq spiralilersuisimaneq pillugu suliamit sunnerneqarsimanersut pillugu *sukumiinerusumik*

*oqaaseqarnissatsinnut tunngavissaqanngilagut, taamaattorli
assigiinngitsisoqarsimaneranik misigisimapput.*

187. Tamat akornanni oqallinneq inuillu attaveqarfigisimasavut eqqarsaatigalugit *spiralilersuisimaneq pillugu suliaq aamma kalaallinut inuiaqatigiinnut kalaallinullu innuttaasunut kingunerluutaannik naliliinerit* assigiinngitsorujussuunerat ilimagisariaqarparput. Nalilersuineri ilaatigut inuit ataasiakkaat misigisaat, inuunermi misigisaat, attaveqarnermilu misilittagaat kulturilu apeqqutaapput. Inuiaqatigiinni ilaqutariinnermik inuiaqatigiittullu ataatsimoornermik pingaartitsisuni inuit ataasiakkaat misigisaat inuppasuarnut kinguaariinnullu sunniuteqarsinnaapput, taamaammat suliap assingusup Danmarkimi qanoq sunniuteqarsimasinnaanera eqqarsaatigalugu suliap Kalaallit Nunaanni annerusumik sunniuteqarnissaa ilimanarneruvoq.

Innuttaasut amerlassusiat kisitsisitigut naatsorsorneqarsinnaasumik sunnerneqarsimanersoq oqaatigineqarsinnaanngilaq.

Apeqput 6: Niviarsiaqqat arnallu mianerisariallit akuersiteqqaarnagit spiralilersorneqarsimappat? – taamaappat qanoq amerlatigippat?

Akissut: Aamma niviarsiaqqat arnallu piumassuserinngisaminnik spiralilersorneqarsimasinnaapput, amerlassusaalli naatsorsorneqarsinnaanngillat.

Apeqputip 1-ip akissutaani allassimasutut akuersititseqqaarani spiralilersuineq – Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni inatsisit malillugit aamma nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffit malillugit – unioqquitsinerujuaannarnikuuvoq.

Apeqputip 3-p akissutaani allassimasutut nakorsat sullitallu akornanni pissutsit *inummiit inummut assigiinngiaartorujussuusimapput.* Ukiukitsunik spiralilersuisoqarsimanera pillugu oqaluttuarpasuit tunngavigalugit *ukiukitsunik taakkununngalu angajoqqaatut akisussaataasunik akuersititsinissap immikkut unammilligassaasimanissaa* ilimagineqartariaqarpoq.

Niviarsiaqqat arnallu qanoq amerlatigisut akuersiteqqaarnagit spiralilersorneqarsimanerannik missiliuinissamut uppersarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngilaq. Taamaammat *qanoq amerlatigisut* niviarsiaqqat arnallu mianerisariallit akuersitinneqaaqqaratik spiralilernerneqarsimanersut *naatsorsorneqarsinnaanngilaq.*

4 Innersuussutit

4.1 Aalajangersimasumik iliuuseqarnerit

188. Naalakkersuisut Danmarkimilu naalakkersuisut taartisitsinissamut aqqissuussinermut pilersitaannut taartisinnisaq pillugu qinnuteqarnissaq ajornanngitsunnguuvooq, aamma

pisimasoq pillugu pisoqalisoortoqarsinnaarpasinngilaq. Inatsisitigut atuuttumik akuersitinneqaqqaarani akuersitinneqarsimalluniluunniit spiralilernerqarsimaneq apeqqutaatinnagu piumassuserinngisamik spiralilernerqarsimanermut - nammineq oqaluttuat tunngavigalugit - taarsiivigitittoqarsinnaavoq. Taamaattoqassappat piumassuserinngisamik misigisimanerup politikikkut akuersaarneqarnera tunngavigalugu taarsiissuteqartoqassaaq, tamatumanili paasissutissanik piviusunik uppersarnerqarsinnaasunik tunngaveqarnerit inatsisinilluunniit unioqqutitsinertut isigineqarsinnaanngilaq.

189. Taarsiiffigineqarnissamut qinnuteqaatinik ataasiakkaanik suliaqarnermi spiralilersuisimaneq pillugu suliami qanoq pisoqavissimaneranut tunngatillugu apeqqutit sukumiinerusumik paasiniarnissaannut periarfissaqartoqalertarpoq. Inuit ataasiakkaat qinnuteqaataannik suliaqarnermut atatillugu allagaataareersut qinnuteqaatinut oqaluttuanullu aalajangersimasunut sanilliunneqarsinnaapput, aamma ass. nakorsani ataasiakkaani sumiiffinnilu aalajangersimasuni ileqqut ilisarnaataasut paasineqarsinnaapput, taamaalilluni suliat imaannaanngitsut - nakorsap sullitallu akornanni pisimasut eqqarsaatigalugit inunnut ataasiakkaanut innarlerneqarsimasunut ataatsimullu isigalugu ilisarnaatinut qanorlu siammarsimatigineranut tunngatillugu sulia akissutissarsiffigineqanngitsorpassuit - siunissami paasilluarneqarsinnaalissapput.
190. Paasinninnerput malillugu qinnuteqaatit aalajangersimasut iternga tikillugit misissuiffiginngikkaluarlugit taarsiissuteqartoqarsinnaavoq tassungalu atatillugu oqaluttuat allanneqarnissaat anguniarlugu suliat ataasiakkaat misissorneqarsinnaapput. Sapinngisamik qanoq pisoqavissimaneranik qulaajaanissaaq soqutiginarnersoq imaluunniit taarsiissuteqarnikkut suliat naammassineqaannarusunnarsut ilisimasallu uppersarnerqarsinnaasut kingusinnerusukkut ilisimatusarfigisassanngorlugit allagaataasivimmiitinneqassanarsut, naggaterpiaani politikikkut aalajangerneqarumaarpoq. Arnait eqqugaasunit peqqinnissaqarfimmilu sulisunit attuumassutilinnit oqaluttuat sukumiinerusumik maannakkut katersunnigikkaanni kingusinnerusukkut taakku pissarsiarinissaat ajornassaaq, tassami inuit peqataasimasorpassuit ukioqqortusimmata.

4.2 Pissutsit ataatsimut isigalugit

191. Naalakkersuisut - Jensine Nedergaardimik toqqaanermikkut suliassanullu allattorsimaffimmi imm. 7-imik suliassiinermikkut - immikkut ilisimasallit suleqatigiissitat, nunani tamalaani kingunerlutsitsinerup eqqarsartaatsimut sunniutaanik ilisimatusarnermik ilanngusseqqullugit qinnuiginnipput. Inatsilerinermut tunngasunut tunngatillugu periuseq oqaluttuarisaanikkullu periuseq assignagit ilisimatusarnermi tamatumani allaanerusumik periuseqartoqartarpoq, taamaattoarli tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimatusarnermi - suliat allat Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni pissutsinut sunniuteqartut assigalugit - suliap inuiaqatigiinnut annerusumik kingunerluuteqarsimanera misissorneqarsinnaavoq.
192. Suliap maannamiit qanoq naleqqunnerpaamik iliuuseqarfiginissaanut tunngatillugu naliliisussaanngilagut, paasinninnerpulli malillugu Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni pissutsit piviusut misigissutsillu pillugit - taakkunanilu innuttaasunik, politikerinik inuinnaallu suliniaqatigiiffiinik peqataatitsilluni ammasumik oqaloqatigiinnermik aallartitsineq naleqqunnerpaassaaq.

193. Qanoq Kalaallit Nunaat aamma kalaallit qanoq "mamisarnissaannut" imaluunniit "ingerlaqqinnissaannut" tunngatillugu tamanut atuuttussanik innersuussutiniq saqqummiisoqarsinnaanngilaq, taamannammi innersuussuteqaraanni - nunasiaataanerup kingorna pisimasutut - kalaallit innuttaasut assigiinnerannik isummertoqassaaq.
194. Kulturpsykologiip tungaanit isiginnittaatsimi – ilumoortoq ataaseq pillugu isumaqatigiinnissamik anguniagaqarnissaq piviusorsiornerunngilaq, akerlianilli Kalaallit Nunaata kiisalu kalaallit qallunaallu arlaatigut akeqqersimaalinngikkaluarlutik isumaqatigiinnginnissamut inissaqartitsinikkut ataatsimut oqallittarfimmik ataatsimulluunniit oqaloqatigiinnermik aallartitsisoqarsinnaavoq.
195. Tarnip pissusiinut tunngasut inuiaqatigiinnullu tunngasut allanngoriartortarput, aamma pissutsit imaannaanngissinnaapput imaannaanngitsullu annikillisinneqarsinnaanngillat. Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut tunngatillugu misigissutsit isummallu sakkortuut ajornerulersinnaveersaarneqassapput. Suliaq kalaalerpasuarnut aamma Kalaallit Nunaanniittunut assut annernarnera Danmarkimit qallunaaniillu inissaqartinneqartariaqarpoq, taamatuttaaq qallunaanut Danmarkimiittunullu aaqqissuussaasumik innarliisimanermik inuiannillu nungusaasoqarsimaneranik pasillerneqarneq sooq annernarnersoq Kalaallit Nunaannit kalaalliniillu paasineqartariaqarpoq.
196. Apeqqutigineqartut akiumallugit inatsit aallaavigalugu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq misissorsimavarput. Taamaammat tunngaviit uppersarsarneqarsinnaasut tunngavigalugit inerniliivugut, inuilli amerlanerusut - uppersarsarneqarsinnaasut inatsisillu aallaavigalugit isummerneq pinnagu – tarnilli pissusiinut tunngasunut inuiaqatigiinnullu sunniutaat pillugit suliamik isummerusunnissaat ilimanaateqarneruvoq.
197. Spiralilersuinerup sunniutaasa akuersaarnissaat eqqarsaatigalugu statsministerip aamma Naalakkersuisut Siulittaasuata utoqqatsernerat pingaaruteqarpoq, naak aaqqissuussaasumik innarliinerit statsministerip innersuussutigisai uppersarsarneqarsinnaasunik tunngaveqanngikkaluartut. Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata kiisalu qallunaat kalaallillu akornanni pissutsit eqqarsaatigalugit akerleriinnerup suli annerusumik annertusiartornissaat pinaveersaarniarlugu - tamat oqallinneranni misigeqatiginnittoqanngikkuni suliarlu sammivinnit arlalinnit isigineqanngikkuni – taakku akunnerminni imminnut tatiginninnginnerat taamaattualersinnaavoq.

Immikkoortoq 2: Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq

KAPITALI 4 – ATAATSIMUT ISIGALUGU KALAALLIT NUNAANNI NAARTUNAVEERSAASERSUINEQ

1 Aallaqqaasiut

198. Piaaraluni aamma aqqissuussaasumik akuersititseqqaarani spiralilersuisoqarsimaneranik (apeqqut 3) immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat nalileeqqullugit Naalakkersuisunit qinnuigineqarsimapput, tamannattaq tamat oqallinneranni pingaarutilittut qitiuvoq.
199. Naartunaveersaatit allat aamma apeqqummi sammineqassapput. Piffissap pineqartup aallartinnerani Kalaallit Nunaanni naartunaveersaat siammarsimanngilaq. Usuup puui pessarillu pissarsiarineqarsinnaapput, atorneqarnerili killeqarput, taamaammat taakku nalunaarusiami matumani sammineqassanngillat.
200. 1960-ikkut ingerlaneranni Danmarkimi ineriartorneq malillugu naartunaveersaatit iluamik eqqartorneqalerput. 1966-imi naartusunik isumassuineq pillugu inatsimmik akuersinermi pingaarutilimmik alloriartoqarpoq,³¹ matuma kingorna peqqissutsimik misissuinermut atatillugu inuusuttut 18-it ataallugit ukiullit angajoqqaatut akisussaasuusut akuersiteqqaarnagit ilitserorneqarsinnaalerput. Inatsit Kalaallit Nunaannut atulersinneqanngilaq.
201. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik (imm. 2), naartunaveersaatit assigiinngitsut naatsumik (imm. 3), kiisalu Kalaallit Nunaanni spiralimik ilisarititsinermut siunertaq (imm.4) naggataatigullu inerniliineq (imm.5) kapitalimi matumani sammissavavut.

2 Peqqinnissaqarfik

202. 1. januaari 1992-imi Kalaallit Nunaata suliassaqarfimmik akisussaaffeqalernissaa sioqqullugu Danmarkip Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik akisussaaffigaa. 1992-ip tungaanut peqqinnissaqarfik naalagaaffimmit aningaasalersorneqarlunilu aqqissuunneqarsimavoq. Nunap nakorsaanera 1950-imiit nakorsat suliassaqarfiinut tunngasunut pingaarnertut akisussaaffeqarsimavoq, 1963-imilu Kalaallit Nunaannut ministeri sammisanut assigiinngitsunut akisussaaffeqalerpoq. Nakorsaaneqarfimmi nakorsaaneq Nunamut namminermut Peqqissutsimullu ministereqarfimmit atorfinitsinneqarsimavoq aamma nunap nakorsaanerata Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik sulianut tunngatillugu qullersarisimavaa, taamaattorli Kalaallit Nunaannut ministeri oqartussatut qullersaavoq.
- HU_131
203. Qallunaat peqqinnissaqarfimmik nakkutilliisut assigalugit nunap nakorsaanera nakkutilliisuvoq, taamatuttaaq nunap nakorsaanerata Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik ikiorlugu nakkutilliisarsimavoq. 1980-ikkunni nunap nakorsaanerata aningaasaqarnermik/allaffissornermik naammattumik nakkutilliisimannginnini pillugu

---

³¹ Naartusunik isumassuineq pillugu inatsit nr. 200, 1. oktobari 1966-imeersoq

isornartorsiorneqarsimavoq, tassungalu ilanngullugu peqqinnissaqarfimmik nakkutilliisut pequtininik atortunillu kiisalu nakorsaatinik uninngasuutigineqartunik nalunaarsukkanik nakkutilliisimanninnerat pillugu 1981-imi Rigsrevisionimit isornartorsiorneqarput. ^{HU_134}

204. Taamaammat 1. juuni 1986 aallarnerfigalugu nunap nakorsaaneqarfiata allaffissornertaa Naalagaaffiup sinniisuata ataani peqqinnissaq pillugu nammineq ingerlatsivinngorlugu immikkoortinneqarpoq. 1987-ip qiteqqunneraniit Kalaallit Nunaannut Ministereqarfimmik atorunnaarsitsinerup kingorna nunap nakorsaanera, qallunaat peqqinnissaqarfimmik nakkutilliisut assigalugit akisussaaffeqalerluni Peqqissutsimut Aqutsisoqarfiup ataanut inissinneqarpoq. Akisussaaffeqalereernerup kingorna ataatsimut akisussaaffik (taamani) Namminersornerullutik Oqartussanut nuunneqarpoq, taamaattorli Kalaallit Nunaanni sulianut tunngatillugu Danmarkimi napparsimavimmi sullitanut maalaaruteqartarfik naammagittaalliortarfittut ingerlaannarpoq. Suli tamanna taamaappoq.
205. Nunap immikkoortuini nakorsat nakorsatut sulisimapput, tassami Kalaallit Nunaat immikkoortunut 17-inut agguarneqarsimammat. Nunap immikkoortuni ataasiakkaani arlalinnik nakorsaqsarinnasarsimavoq, tassami napparsimmavissuarni nakorsiartarfinnilu taakku pisariaqartinneqarmata. Nunap immikkoortuini nakorsat Kalaallit Nunaannut Ministereqarfimmit atorfeqartinneqarput. Nakorsat amerlanerpaat qallunaajusimapput sulilu ullumikkut taamaalluni.
206. Nakorsat Kalaallit Nunaanni sulinerannut inatsisitigut malittarisassat amigaataapput, tassami nakorsaqaqarnermut inatsit Kalaallit Nunaanni (peqquussut) atulersinneqarsimannngimmat. Taamaattorli eqqaaneqareersutut nakorsat Danmarkimi ilinniarsimasut sulinerminni Danmarkimi nakorsaqaqarnermut inatsit malippaat. Nakorsaqaqarnermut inatsit Kalaallit Nunaanni atulersinneqarsimannngimmat nakorsaq nakorsaqaqarnermut inatsimmut akerliusumik ilioruni Kalaallit innuttaasut pisinnaatitaaffiini inatsisitigut unioqqutitsinaviannngilaq. Taamaattorli nunap nakorsaanerata ass. suliassaqaqarfinni aalajangersimasuni iliuuseqarnissamut tunngatillugu nakorsanut ilitersuussutai nakorsap sulinermini malittussaavai. ^{HU_133}
207. Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut Peqqissutsimut Aqutsisoqarfiup allagaataasiviani naammagittaalliutinik taamungaannaq tigusilluni misissuipput aamma naammagittaalliutinik spiralilersuisimaneq pillugu suliamut pingaarutilinnik nassaannngillat, taamaattorli marluk assersuutitut 1990-imeersut nassaarineqarput, tassani nakkutilliilluni misissuinerit naammaginannnginnerat Napparsimavimmi sullitanut maalaaruteqartarfimmit isornartorsiorneqarput, ^{HU_133} taamatuttaaq assersuut pisoqaanerusoq, tassa nakorsap aalajangersimasup nunap nakorsaanerata kaajallaasitaanut akerliusumik naammaginannngitsumik naartusumik misissuisimanera pillugu innuttaasup Kalaallit Nunaannut Ministereqarfimmut saaffiginnissutaa, misissuinissaq anguniarlugu nunap nakorsaanerata ingerlateqqissimasaa nassaarineqarpoq. Naammagittaalliut kingulleq eqqarsaatigalugu naammagittaalliutit Danmarkimi politikerinit ilungersunartumik tiguneqartarnerat paasinarsivoq.
208. Assersuutit pisoqaanerusut eqqarsaatigalugit nunap nakorsaanera, Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik aamma/imaluunniit Kalaallit Nunaannut Ministereqarfik, nakorsat naammattumik ilitersueqqaaratik imaluunniit naammattumik akuersissuteqaratik spiralilersuisimanerannut tunngatillugu naammagittaalliutinik tigusaqarsimanersut ilisimaneqannngilaq. Siornatigut isornartorsiuisoqallattaartaraluartoq - aatsaat 2022-mi DR-

ip podcastikkut aallakaatitsinerata kingorna - suliassaqarfik siammasinnerusumik sammineqalerpoq (imm. 2 takuuk).

3 Naartunaveersaatit

3.1 P-pillet

209. 4. aprili 1967-imi nakorsaaneq Erik Rosen Kalaallit Nunaanni spiralimik atuineq pillugu nalunaarummik tunniussivoq. Peqqinnissaqarfimmut oqartussaasut qinnuiginninnerat pissutigalugu Rosen Kalaallit Nunaanni spiralimik atuineq pillugu misissuivoq, aamma nunap immikkoortuni nakorsat misilittagaat allappai, tassa pessarit usuup puuilu killilimmik atorineqarmata p-pillenik (Pincus-pillar) atuinermut tunngatillugu qanoq naatsorsuuteqartoqarsinnaanera pillugu ima allappoq:

”Iisartakkanik atuinerup naleqquppallaarnaviannginnera naatsorsuutigineqarsinnaavoq, tassami iisartakkat piffissami aalajangersimasumi iineqartartussaammata aamma iisartakkanik ataasiakkaanik iisinngikkaanni kissaatiginngisamik naartulersoqarnissaa ilimanaatilerujussuummat - tamatuma saniatigut iisartakkanik atuinermi saniatigut sunniutit iluaalliortitsisinnaammata arnaq iisartakkanik atuiunnaarusussinnaavoq tamatumalu kingunerisaanik kissaatiginngisamik naartulerluni.”

210. Nunap nakorsaana 1968-imi kaajallaasitamik nr. 80-imik atulersitsinngikkallarami (kap. 4, imm. 3.3.2 takuuk) nunatsinni nakorsaaneq Danmarkimilu oqartussaasut – Kalaallit Nunaanni nakorsaaneq kaajallaasitamik atulersitsinissaa pillugu allaffigeqatigiissimapput, matuma kingorna Danmarkimi naartusunik isumassuineq pillugu inatsit 1966-imeersoq malillugu Kalaallit Nunaanni arnat naartunerminni misissorneqarnissamut ilitserorneqarnissamullu neqeroorfigineqartussaasimapput. Anguniagaq tamanna malinneqarpoq, naak peqqissutsimut tunngatillugu inatsit Kalaallit Nunaanni atuutilersinneqarsimanngikkaluartoq.
211. Kalaallit Nunaanni nakorsat spiralimik atuineq pillugu "siunnersuisariaqannginnerannut" aamma taakkuninnga naartunaveersaatinik ikkussuillutik "ikiuuttariaqannginnerannut" tunngatillugu Peqqissutsimut Aqutsisoqarfiup isumaqataanera 4. februaari 1967 allanneqarsimavoq. Taamaammat nakorsat "naartunaveersaatinik hormonilinnik atuinissaq pillugu siunnersuisoqarsinnaanngippat" usuup puui pessarillu pillugit siunnersuisinnaasut qinnuigineqarsimapput. P-pillenik tunniussineq pillugu ima allassimasoqarpoq:

“Naartunaveersaatinik hormonilinnik atuinissaq pillugu siunnersuinissaq tunuarsimaarfigineqartariaqarpoq, tassami naartunaveersaatit taakku arnanit aalajangersimasunit, kissaatigisamittut sunniutilimmik akulikitsumik iisisinnaasutut ilimagineqartunit atorineqarnissaat pillugu taamaallaat siunnersuisoqartariaqarpoq. Arnat peqquneqarnertik malillugu iisartakkanik iisisinnaanersut qularigaanni taakku atornissaat siunnersuutigineqassanngilaq, tassami iisartakkat peqquneqarneq malillugu iineqarneq ajorpata naartulernissaq nalinginnaasumiit ilimanaateqarnerummat, taamatuttaaq arnap iisartagartornini unitsikkuniuk naartulereernermilu kingorna aallarteqqikkunigit naartup ajoqusernissaa ilimanaateqarsinnaammata.” (ataatigut nammineerluta titarsivugut).

212. Taamani Ugeskrift for Lægerimi ilisimatitsissutigineqartutut ilisimatusarnek tunngavigalugu nakorsaanerup Rosenip aamma Peqqissutsumut Aqutsisoqarfiup p-pillenik tunniussinissaq tunuarsimaarfigaat. Akuttoqatigiinngitsumik iisisarnek naartulernissap ilimanaatilerujussuunera akuttoqatigiinngitsumillu aaqarnerup kingunerisaanik naartunerup arajutsineqarsinnaanera (aamma peersitsisoqarsinnaanera) naartullu ajoquseratarsinnaanera pillugu ilaatigut allassimasoqarpoq.³² Aarlerinaataasinnaasut pinaveersaartinniarlugit nakorsat allannerattut "akuttoqatigiiaamik peqquneqartullu maleqqissaarlugit iisisinnaasut isumaqaraanni" taamaallaat p-pillet tunniunneqarsinnaapput.³³ P-pillet "tunngaviatigut taamaallaat arnanut eqqortumik aqutsisinnaasutut ilimagineqartunut tunniunneqarsinnaanerat" pillugu allami allaaserineqarpoq.³⁴ Allaaserisat tamanut tunngapput aamma Kalaallit Nunaanni atulersimangillat.

213. P-pillenik tunniussineq pillugu nunap nakorsaanera 10. juuli 1968 kaajallaasitamik nr. 80-imik atulersitsivoq, imalu allalluni:

"Naartunaveersaatinik hormonolinnik atuinermi naartunaveersaatit taakku nakorsaatitut tunniunneqaannartussatut isigineqannginnissaat eqqumaffigineqassaaq, taamaammallu tunngaviatigut taakku arnanit akilerneqartussaapput. Pisuni ataasiakkaaniinnaq nakorsarneqarneq pissutigalugu naartunaveersaatit arnamit atorineqartut nakorsaq naliliippat naartunaveersaatit pineqartut akeqanngitsumik tunniunneqarsinnaapput. Paasisimasallip naliliinerata kingorna ikittuinnaat pisinnaapput aamma qaqutiguinnaq tunniunneqarsinnaapput.

Nalinginnaasumik naartunaveersaatinik hormonolinnik atuinissamik siunnersuinissamut tunuarsimaartoqartariaqarpoq, tassami nalinginnaasumik arnat naartunaveersaatinik taakkuninnga malittarisassat malillugit iisisinnaasutut ilimagineqartut taamaallaat taakkuninnga atuinissaannik siunnersorneqarsinnaapput. Arnap peqquneqarnini malillugu iisartakkanik iisarnissaa qularutigigaanni taakkuninnga atuinissaq siunnersuutigineqassanngilaq, tassami iisartakkat peqquneqarneq malillugu iineqarneq ajorpata naartulernissaq nalinginnaasumiit ilimanateqarnerulissammat. Naartunaveersaatit iisartakkat aaqarnermi siullermi isumannaatsutut taaneqarsinnaanngillat. Arnap iisartakkat unitsikkunigit naartulereerlunilu aallarteqqikkunigit naartup ajoquserneqarsinnaanera malugeqquneqarpoq.

Naartunaveersaatinik eqqaaneqareersunik naliliinermut tunngatillugu Ugeskrift for Læger 1966, nr. 31A og 42 innersuussutigineqarpoq" (ataatigut nammineerluta titakkavut).

---

³² Svend G. Johnsen: De antikonceptionelle pillers hormonale egenskaber, Ugeskrift for Læger 1966:128/42, qupp. 1257.

³³ Ibid. qupp. 1259.

³⁴ Vagn Sele: Kliniske erfaringer med oral antikonception, Ugeskrift for Læger 1966:128/42, qupp. 1260.

Nakorsanut ilisimatitsissuteqarnermi ilaatigut iluaqutaasinnaannngissusia pillugu immikkoortoqarpoq, taamatuttaaq oqaatigineqarpoq:

”Arnat iisartakkanik naartunaveersaatini [p-piller] atuisimasut iisartakkanik katsorsartinnermiit loopinut nuussinnaalluarput, taanna taamatulli nalinginnaasumik piffissaq eqqorlugu ikkunneqassaaq, tassa aaqarunnaarsimatsiarnerup kingorna. Arnat pissusissamisuunngitsumik [sakkortuumik/pissusissamisuunngitsumik aaqarneq] aaqarnerup kingunerisaanik spiralimik atuiunnaarsimasut iisartakkanik naartunaveersaatini atuilersinnaapput, taamaalilluni aaqartarneq ilaannut pissusissamisoornerulertarpoq. Ataatsimut isigalugu pissusissamisuunngitsumik aaqarnermi ass. qaammagini pingasuni loopimiit iisartakkanik naartunaveersaatinut nuukkallarneq iluaqutaasinnaavoq. ” (Oqaatsit ungahuutiniittut ilanngunneqarsimapput).

214. 1. juuli 1969 nunap nakorsaanerata kaajallaasitaq nr. 84 atulersippaa, matuma kingorna qallunaat arnat p-pillenik najukkami pissarsiassaannngitsunik, tassa allanit sananeqartuniit atuereersut iisartakkanik aalajangersimasunik pissarsinissamut nakorsaatissanut allagartanik tunineqarsinnaapput, taamaalillutik namminneerlutik Danmarkimiit pisisinnaallutik. Nalinginnaasumik akiliinermut tunngatillugu assigiinngitsoqanngilaq, kalaallinulli arnannut akiliisitsisoqarneq ajorpoq.

215. Qallunaat kalaallillu p-pillenut akiliisartussaasimapput. P-pillenik akiliisarneq pillugu Kalaallit Nunaannut ministerip nunap nakorsaaneranut saaffiginnissutaa nunap nakorsaanerata 22. oktobari 1970 akivaa ilaatigullu allalluni:

”Arnap peqqussutigineqartutut akuttoqatigiisumik iisarsinnaanissaa nakorsap ilimagiguniuk aatsaat arnamut p-pillenik tunniussinissaa piumasaqaataavoq. Tassa maani arnap inuusaasia isertitaalu eqqarsaatigalugit aningaasaqarnikkut ajornartorsiutaannngitsumik p-pillenik akiliisinnaaguni aatsaat nakorsaq nalinginnaasumik arnanut p-pillenik tuniussisinnaavoq. Taakku meqqit atorineqartut apeqqutaallutik ukiumut 60 kr.-miit 80 kr.-mut akeqarput, aamma ilaqutariit amerlanerusut inuulluarniutinut atortagaat eqqarsaatigalugit ukiumut aningaasartuutit annikipput.” (ataatigut nammineerluta titakkavut)

216. Qularnanngitsumik p-pillenik aqutsilluarsinnaagaluarlutik akiliinissamilli ajornartitsisunik, akiliisariaqartartunillu arnaqartoq nunap nakorsaanerata ilanngullugu allappaa. Tassani pineqarput atuartut ilinniartullu kiisalu arnat aaqqissuussaalluurtuneeraluarlutik meeraqqortuunik ilaqutaqartut isertitakitsullu. Taamaammat nunap nakorsaanerata allappaa "kaajallaasitami suliani nr. 80-imi inuuniarnikkut atukkat oqimaatsut pissutigalugit akeqanngitsumik p-pillenik tunniussisoqartarnissaa pillugu immikkut aalajangersakkanik ilanngussisoqartariaqaraluartoq isumaqartuaannarsimavunga".

217. Kalaallit Nunaanni p-pillenik qanoq atuisoqartigisimanera pillugu annikitsuinnarmik paasissutissanik nassaassaqarpoq. Iisartakkat 50.000-t, matumani 23.000-t Nuummumut inniminnerneqarsimasut nunap nakorsaanerata 1966-imi augustimi allappaa. 1966-imi juulimi enavid iisartakkat qallunaanut arnanut inniminnerneqarsimasut Nuummi napparsimmavik Kalaallit Nunaannut Ministereqarfimmumut allappoq. 1966-imi katillugit iisartakkat 7.700-t Lyndiolit Kalaallit Nunaanni sumiiffinnut tallimanut nassiunneqarsimasut, Enavidit iisartakkat 3.750-it Kalaallit Nunaanni sumiiffinnut

arfinilinnut nassiunneqarsimasut, aamma Novulenit 220-t Nuummi Dr. Ingridip Napparsimmavissuanut nassiunneqarsimasut, taamatuttaaq iisartakkat katillugit 33.500-t inniminnerneqarsimasut nassiunneqarsimanngitsulli – ullormi tassani - Københavns Amts Sygehus ministereqarfimmut allappoq. Arnat qanoq amerlatigisut p-pillenik atuisimanersut ilisimaneqanngilaq, taamatuttaaq amerlassutsinik eqqaaneqartunik qanoq akulikitsigisumik nassiussisoqartarsimanersoq ilisimaneqanngilaq.

218. Paasinninnerput malillugu nunap nakorsaanera kaajallaasitamik nr. 80-imik atulersitsigami qallunaat kalaallillu arnat p-pillenik tunineqarnissaannut periarfissiivoq. Arnat peqquneqartut malillugit iisartakkanik iisisarsinnaanissaat qularinngikkaanni iisartakkanik tunineqarsinnaanerata tunngavissaqarluannngitsumik naleqqutinngitsumilluunniit assigiinngisitsinerunngilaq, tassami arnaq p-pillenik akuttoqatigiinngitsumik iisisaruni naartup ilungerunartumik ajoqusersinnaanissaanik pinaveersaartitsinissaq anguniarlugu nakorsat mianersornissamut tunngaveqaramik. Ilisimatusarneq Ugeskrift for Lægerimi saqqummersinneqarsimasoq kaajallaasitami tunngavigineqarpoq, taannalu kalaallinut arnanut atugassanngortinneqarsimanngilaq. Aamma p-pillet qallunaanut kalaallinullu arnanut tunniunneqartarsimanerat paasissutissani pigineqartuni allassimavoq.
219. Tamatuma saniatigut nunap nakorsaanerata kaajallaasitaa nr. 80, Peqqissutsimut Aqutsisoqarfiup innersuussutigisimasaanit sukannersuunnginneruvoq, tassami nunap nakorsaanerata "nalinginnaasumik" "siunnersuinerminni tunuarsimaartoqartariaqarnera" eqqaavaa, taamatuttaaq "arnat naartunaveersaatinik taakkuninnga malittarisassat malillugit iisisinnaasutut ilimagineqartut taamaallaat taakkuninnga" tunineqarsinnaapput, tamannarpiarlu pillugu Ugeskrift for Lægerimi allassimasoqarpoq. Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik sukannernerusunik innersuussuteqarsimavoq, tassami allassimagami "siunnersuinissaq tunuarsimaarfigineqartariaqarpoq" aamma taamaallaat peqquneqartut malillugit" arnanit aalajangersimasunit iisisinnaasutut ilimagineqartunit atorneqarsinnaapput", tassami "peqquneqarnertik malillugu iisartakkanik iisisinnaanersut qularigaanni taakku atornissaat siunnersuutigineqanngilaq."
220. Paasinninnerput malillugu p-pillenik akuttoqatigiinngitsumik iisisarnermi kingunerisinnaasat pillugit nakorsat ilisimasaat eqqarsaatigineqarsimanngitsuuppata isornartorujussuussagaluarpoq. Ugeskrift for Lægerimi paasissutissiissutigineqartutut nakorsat p-pillenik tunniussinerminni ilisimatitsissutigineqartussanik ilisimatitsereersimanatik naartoq ajoquserneqarsimasuugaluarpat nunap nakorsaanera aamma Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik assut isornartorsiorneqarsimassagaluarput.
221. Taamaakkaluartoq qallunaat arnat aamma kalaallit arnat assigiinngitsumik pineqarsimanerat ilimanarsinnaavoq, ass. qallunaat arnat p-pillenik iisisarnissartik aqulluarsinnaanerugaat isumaqartoqarmat, akerlianilli kalaallit arnat p-pillenik iisisarnissaminnik aqutsisinnaannginnerannik isumaqartoqarsimasinnaalluni. Taamatuttaaq qallunaat nakorsat - nunasiaataanerup kingorna kalaallinut arnanut tunngatillugu isiginninnerat eqqarsaatigalugu - kalaallit arnat inuunerminni naammattumik aalaakkaanngitsutut ingerlalluannngitsutullu isigigamikkut p-pillenik aqutsisinnaanngitsutut isigisimagaat ilimanarsinnaavoq.
222. Nalilersuereernerup kingorna ilimanarsinnaalluarpoq kalaallit arnat nalilersuilluareernerup kingorna kissaatigisimasuugunikku p-pillenik tunineqarsimasinnaalluaraluartut, p-pillenilli tunineqarsimanatik tassami nakorsaq arnanik ataasiakkaanik oqaloqateqarnermigut

aalajangersimasumik nalilersuinngimmat. Nakorsat qallunaanut niviersiaqqanut arnanullu sanilliullugu, immikkut kalaallitut niviersiaqqanut arnanullu p-pillenik tunniussinissamut qanoq tunuarsimaartigisimanerannik naliliinissamut uppersaateqanngilaq. Taamaammat p-pillenik tunniussinermi qanoq assigiinngisitsisoqarsimatigineranik nalilersuinissamut uppersarneqarsinnaasumik tunngavissaqartoqanngilaq.

3.2 Depo-Provera

223. 1973-imi juulimi Depo-Provera Kalaallit Nunaanni naartunaveersaatitut Peqqissutsimut Aqutsisoqarfimmi akuerineqarpoq. Depo-provera nakorsaataavoq, taassuminnga qaammatit pingasukkaarlugit kapitittoqartarpoq, taannalu syntetiskimik hormonitaqarpoq (gestagen), taannalu arriitsumik timimut akuliukkiartuaarluni.^{HU_120}
224. 1972-imi novembarimi Danmarkimi akuerineqarnera Kalallit Nunaanni akuerineqarneranut tunngaviuvoq. Nakorsaatip siunertarineqartumut akuerineqannginnerani nakorsap ataatsip naartunaveersaatitut atorsimavaa, tassami 1970-imiit 1972-imut 162-inut tunniussimagamiuk, taakkunanngalu 65-it taassuminnga atuiinnaarsimapput. Taakkunannga 26-t nunap immikkoortuaniit aallarsimapput, 39-llu spiralimik atuileqqissimallutik. Arnat 97-it naartunaveersaatinik allanik saniatigut sunniuteqarnerusunik atuerusunnginnamik naartunaveersaammik atuiinnarsimasut nakorsap ilisimatitsissutigaa.^{HU_118} Nakorsaq sumi sulisimanersoq oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi allassimanngilaq. Paasinninnerput malillugu isumaqarpugut naartunaveersaatitut atuinissaq anguniarlugu Depo-Proveramik tunniussisarneq kapisisarnerlu, nakorsaanissamik tunngavissaqanngikkaluarluni, inerteqqutaasimasinnaasoq, taamaattorli apeqqutip sukumiinerusumik nalilersornissaanut tunngavissaqanngilagut.
225. 1970-ikkut naaneranni Depo-Provera tamanit atuarneqarsinnaasumik isornartorsiorneqarpoq, taanna 1975-imi Amerikami niuerfinnit tuniniarneqarunnaarpoq. Nakorsaat suli Danmarkimit Europamilu nunanit arlalinnit akuerineqarpoq, aamma suli Danmarkimi Kalaallit Nunaannilu atorneqarpoq. 1981-imi Kalaallit Nunaanni arnanit 500-t missaannit, aamma Danmarkimi arnanit 1.500-t missaannit atorneqarpoq, tassa Kalaallit Nunaanni 30-riaataa angullugu Danmarkimit annerusumik atorneqarsimalluni.^{HU_121} 1980-ikkunni isornartorsiorneqarnera saqqummeqqippoo, tamannali Bivirkningsnævnetimi arlaleriarluni nalilersorneqarnerata kingorna Peqqissutsimut Aqutsisoqarfimmit itigartitsissutigineqarpoq.^{HU_123} Depo-Provera Kalaallit Nunaanni pingaartumik sumiiffinni pingasuni atorneqarpoq, tassami kalaallit arnat 60%-ingajalluinnaat Depo-Proveramik atuisut Ummannami, Upernavimmi Ittoqqortoormiini najugaqarmata.^{HU_124}
226. 1991-imi Kalaallit Nunaanni atorneqarnera pillugu nakorsaat TV2-dokumentarimi isornartorsiorneqaaqqippoo. Nakorsaat inersimasunit, ullut tamaasa kigutigissartarnissamik p-pillenillu iisarnissamik eqqaamannissinnaanngitsutut ilimagineqanngitsunit atorneqarsimasooq, taamani Tasiilami nunap immikkoortuani nakorsap oqaatigaa.^{HU_126} Tamanna soorunami nikassaanertut paasineqarpoq, nakorsarli kukkusumik issuarneqarnerarpoq, tassami napparsimavimmi sullitat marluk aalajangersimasut ilungersunartumik eqqarsartaatsikkut pisinnaasakillisimasut oqaatigisaani pineqarmata.

HU_note 596 Tasiilami nakorsaat 1994-imi tunniunneqartarunnaarpoq.³⁵ Danmarkimi Depo-Provera inuusuttunit 14-it 18-illu akornanni ukiulinnit, naartunaveersaatini allanik atuisinnaanngitsutut isumaqarfigineqartunit atorneqarpoq, matumani pingaartumik inuusuttunit eqqarsartaatsikkut pisinnaasakillisisimasunit. Kalaallit Nunaanni taanna suliannerusumik atorneqarpoq.

227. Arnani ukioqatigiiaani, tullinnguuttumi allassimasuni, Depo-Proveramik siullerpaamik pisimasut 43-t pillugit oqaluttuat oqaluttuarisaanermik qulaajaasunit pissarsiarineqarput:

- Meeqqat 15-it ataallugit ukiullit: 6
- Inuusuttut 15-17-illu akornanni ukiullit: 11
- Arnat 18-it sinnerlugit ukiullit: 16
- Ukiut paasissutissiissutigineqanngitsut: 10

228. Pisimasut pillugit sukumiinerusumik paasissutissaateqanngilagut, taamaammat isummerfigisinnaanngilavut. Kalaallit Nunaanni Depo-Proveramik atuineq nunap nakorsaanerata ajornartorsiutaanngitsutut isigalugu immikkut ilisimasalinnut suleqatigiissitanut oqalunnikkut ilisimatitsisimavoq. Allatut naliliinissamut tunngavigisinnaasatsinnik paasissutissanik pissarsisimanngilagut, taamaammallu naartunaveersaat pillugu allanik eqqaasassaqaanngilagut.

3.3 Spirali

229. 1968-imi spirali Kalaallit Nunaanni naartunaveersaatitut akuerineqarpoq, tullinnguuttumilu ilaatigut akuerineqarneranut tunngaviusoq (imm. *3.3.1), ilaatigut nunap nakorsaanerata kaajallaasitaani (imm. 3.3.2) nassuiarneqarput.

3.3.1 Akuerineqarneranut tunngaviusut

230. 1959-imi nutaamik nutaaliaasumillu takkuttoqarnera aamma 1963-imi Foreningen for Familieplanlægningip spiralimik Kalaallit Nunaanni nakorsanut ilisarititsinera pissutigalugu spirali akuerineqarpoq. 1964-imi ilaatigut nakorsaq ilusiuisartoq (gynækolog) Kalaallit Nunaannut aallarpoq, aamma nakorsat assigiinngitsorpasut spiralimut assut soqutiginnikkunartut naapippai.^{HU_48} Spirali akuerineqarsimanngikkaluartoq tunniunneqartussaanngikkaluartorlu Kalaallit Nunaanni killilimmik nakorsanit pissarsiarineqarsinnaasimavoq aamma 1968-imi spiralip pisortatigoortumik akuerineqarnissaa sioqqullugu arnat ataasiakkaat spiralilernerqarsimapput.^{HU_50}

231. Spiralimik atuinermi sunniutaanik ajoqutaanillu qallunaat misissuereernerisa kingorna Kalaallit Nunaanni spiralimik atuineq pillugu sukumiinerusumik misissuisoqarpoq, tassami Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik Kalaallit Nunaanni ajoqutaasinnaasut pillugit paasissutissanik qularnaatsunik peqartinnani spiralimik atuinissamut "assut tunuarsimaarami", pingaartumik gonorrép siammarnera immikkut aarlerinaatitut isigineqarmat.^{HU_51}

232. Nakorsaneq Rosen misissuivoq, aamma Danmarkimi nakorsiat 1.400-t misissorneqarput.^{HU_62} Arnat 10-12 procentii spiralimik atuinerup aaqartarnermut

---

³⁵ KNR.gl-imi 4. februar 2025 takuuk

akornusersuutaanera pissutigalugu atuiunnaartariaqarsimasut 1963-imi Danmarkimi misissuinermi erserpoq, taamaakkaluartorli ataatsimut isigalugu sivisunerusumik sakkortunerusumillu aaqartoqaraluartoq amerlanerit naammagisimaarinnipput.^{HU_52}

233. Kalaallit Nunaanni misissuinermi nakorsiat 300-t missaat peqataapput, innuttaasut amerlassusiat eqqarsaatigalugu Danmarkimi misissuinermit amerlanerujussuupput. Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni misissuinerit assigiinngitsuupput, tassami Kalaallit Nunaanni siammasinnerusumik misissuisoqarpoq aamma arnat inuuniarnermikkut appasinnerusumik inissisimasutut arnallu tarnikkut anniaatilittut taaneqartut sammineqannginnamik, taamatuttaaq Kalaallit Nunaanni arnat naartusimanersut sammineqanngillat.^{HU_62}
234. Inuuniarnikkut atukkat ilaqutariinnut pilersaarusionermit siunertaanerat nakorsaanerup Rosenip erseqqissarpaa, aamma misileraanermit peqataasut qulingisa missaat naartusarnerat tupaallaatigalugu oqaatigaa, taamatuttaaq oqaatsitigut aporfeqarneq pissutigalugu oqalutseqarnissaq pisariaqarsimasooq oqaatigalugu, aamma peqataasup sukumiilluinnartumik nalunaarfigineqarnissaa kissaatigigamiuk oqalutseqarluni "pisariulaanera" oqaatigaa. Katsorsaanermit misileraasoqarnera pillugu nakorsaaneq arnanut sukumiisumik paasissutisseerusussimassasoq oqaluttuarisaanermit qulaajaasut isumaqarput, aamma taamani peqataasunut paasissutissiinissamut tunngatillugu annertuumik piumasaqaateqarsimavoq.^{HU_64}
235. Sumiiffinni allani sunniutit assigigai aamma Kalaallit Nunaanni ajoqutaasut ernumanaateqanngitsuusut misissuinerup kingorna Rosen isummerpoq. Misileraanerup kingorna gonorrép atugaanerujussua ajornartorsiutaanngilaq, taamaakkaluartorli spiralip nappaammik ajornerulersitsinnginnissaa Peqqissutsimut Aqutsisoqarfiup qulakkeerusulluinnarmagu arnanik gonorrémik aseruunneqartunik immikkut misileraasoqarpoq. Tamatuma saniatigut "arnat kisimiittut malunnaatilimmik amerlasuut" spiralilersinnissamik kissaateqarsimanerat Rosenip erseqqissarpaa, tassami ajornakusoortitsisoqalissagaluarpaa illoqarfinni nakorsiarnissaq ajornanngitsunnguussammat.^{HU_66}
236. 15. novembari 1967 nakorsaanerup Rosenip inaarutaasumik nalunaarusiaa Kalaallit Nunaannut Ministereqarfimmut nassiunneqarpoq, matuma kingorna akuersinissamut nakorsat tunngavissaqalerput.^{HU_72}
237. 1968-imi januaarimi gonorrép siammarnera spiralip atulersinnissaanut ajoqutaannginnera pillugu nakorsaanerup Rosenip inerniliinera Peqqissutsimut Aqutsisoqarfiup akueraa. Taamaattorli pissutaasut allasimanngikkaluartut - Danmarkimut sanilliullugu - spirali Kalaallit Nunaanni annerusumik mianersorluni atorpeqassaaq, taamaammat nakorsat Kalaallit Nunaanni sulisussat aallannginnerminni nakorsaanermit Rosenimit immikkut ittumik ilitersorneqartartussaasimapput. Nakorsarli ataaseq pikkorissarnermut peqataasimanngimmat kingusinnerusukkut Tunumi atornera siammarpoq.^{HU_73} Qallunaat nakorsat Kalaallit Nunaannukartussat - spiralilersuineq taamaallaat pinnagu, aammali Kalaallit Nunaanni immikkut pingaarutillit pillugit, tassunga ilanngullugit syfilisip bakteriaanik aamma neqini trikininik (quartaasat) mikroskopi atorlugu misissuisarnerit

pillugit – pikkorissarneqartarnerat pillugu nakorsaq arnaq 1973-imiit 1978-imut Aasianni sulisimasoq DR-ip podcastiani nassuiaavoq.³⁶

238. Nunap nakorsaanera 1968-imi nakorsianut nakorsanullu ilitersuusiorpoq. Nakorsanut ilitersuummi – sapinngisamik iluseq annerpaaq, Lippes Loop, atorneqassasoq nunap nakorsaanera innersuussuteqarpoq, sunniuteqarluarsinnaanerunerata qularnaannerunera pissutigalugu. Iluseq D arnanut naartoreersimanngitsunut naleqquttuunnginnera ilanngullugu oqaatigineqarpoq, ”kisianni pisuni immikkut ittuni misilillugu atorneqarsinnaavoq.”^{HU_75}
239. Nakorsaanerup Rosenip innersuussutaaniit killilersuinnginnerusumik oqaasertalerneqarpoq, tassami oqaatigiamiuk "pisuni immikkut ittuni" arnanut naartoreersimanngitsunut iluseq D misilillugu atorneqarsinnaasoq. Lippes Loop D sunniuteqarluarnerpaasimasoq nakorsaanerup Rosenip misissuinerini erserpoq, taamaattorli arnanut naartoreersimanngitsunut naleqqutinngitsutut isigineqarluni, taamaammat taamaallaat arnanut naartoreersimanngitsunut misileraalluni immikkulluunniit ittumik neqeroorutigineqarsinnaavoq. Iluseq A1 (tungujortoq) arnanut ernereersimanngitsunut, model B2 (qernertoq) arnanut ernereersimasunut illiakitsuarsuarnullu, iluseq C3 (sungaartoq) arnanut ataasiarlutik imaluunniit arlaleriarlutik ernereernikuusimasunut, aamma iluseq D4 (qaqqorivinngitsoq) ilutsimik C-mik katatsinikunut Rosenip innersuussutigai.
240. Nakorsanut nakorsianullu eqqortumik ilitersuisarnissamik qulakkeerinninnissaq Kalaallit Nunaannut Ministereqarfimmit pingaartinneqartoq, taamaattorli Kalaallit Nunaanni nakorsat Lippes Loop D pillugu paasissutissanik pissarsisimanerannik, tassa Nakorsaanerup Rosenip paasinninnera malillugu Lippes Loop D taamaallaat pisuni immikkut ittuni nivarsiaqqanut arnanulluunniit naartoreersimasunut atorneqarsinnaanera pillugu qulaajaasoqarsinnaasimanngitsoq oqaluttuarisaanermik qulaajaasut oqaatigaat.^{HU_76}
241. Paasinninnerput malillugu nunap nakorsaanera ilitersuummi nakorsap tunngavilersuutini tamakkiisumik paasissutissiissutiginisnaanut pisussaaffeqanngilaq, tassami malittarisassanik allannermi nakorsatut isummani atorsinnaasimavaa sulilu taamaalluni. Paasinninnerput malillugu ilitersuutit oqaasertaliornertat pissutigalugu Lippes Loop ilutsip D-p nivarsiaqqanut arnanullu ernereersimanngitsunut atorneqarsimanera, aamma nivarsiaqqat arnallu iluaalliuuteqarnerannik kinguneqarsimasinnaanera ilimanarsinnaavoq, kisianni qanoq amerlatiginerisa nalilersornissaannut aalajangersimasunik paasissutissaateqanngilagut.

3.3.2 Spiralimik atuineq pillugu nunap nakorsaanerata kaajallaasitaa nr. 8o

242. Kalaallit Nunaanni spiralimik atuineq Peqqissutsimut Aqutsisoqarfiup 1968-imi januaarimi akuerivaa, matuma kingorna nunap immikkoortua nakorsanut kaajallaasitaliorpoq. Kaajallaasitamik atulersitsinermut atatillugu nunap nakorsaaneranut nalunaarusiortarnissamut immersugassamik suliaqartoqarpoq.^{HU_73} Kaajallaasitaq 10. juuli 1968-imi atulersinneqarpoq taannalu assigiinngitsunik immikkoortoqarpoq, taakkunannga pingaartumik pingasut nalunaarusiatsinnut pingaaruteqarput:

---

³⁶ DR-ip podcastia ”Spiralkampagnen”, Episode 2 (18.32).

- P-pillenik tunniussineq akiliinerlu (qulaani kap. imm, 3.1 takuuk)
- Spiralimik atuineq ilitersuinerlu
- Akuersititsineq, tassunga ilanngullugit ukiukitsut ^{HU_73}

243. Kaajallaasitap immikkoortuiniittut kingulliit marluk tullinnguuttumi takussavavut, taamatuttaaq kaajallaasitaq inatsisitigut qanoq isumaqarnerseqq uterfigeqqikkumaarparput (kap. 7, imm. 2 takuuk).

Spiralimik atuineq ilitersuinerlu

244. Nunap nakorsaanera spiralimik atuineq ilitersuinerlu pillugit kaajallaasitamini oqaatigaa:

"Nakorsat akulikitsumik taarseraattarnerannik Kalaallit Nunaanni pissutsit immikkut ittut kingunerivaat, illissakkut naartunaveersaatiliinermi periutsinik aalajangersimasumik periuseqarnissap salliutinneqartariaqarnera. Ilisimasallit siunnersuinerisigut Lippes Loop toqqarneqarpoq, taannaavorlu Kalaallit Nunaanni misilittagarineqarnerpaaq.

Nakorsat periutsumik ilitersorneqarsimallutillu iluaqutaasinnaaneranik aamma iluaqutaasinnaanginneranik ilisimasaqartut taamaallaat periutsumik atuisinnaapput. Tamatumunnga tunngatillugu maanngaanniit immikkut ilisimatitsisoqassaaq.

Periutsumik atuinermi arnat spiralilernerqarnerminnut atatillugu Lippes Loop-spirali pillugu oqaatsitigut aamma allakkatigut paasissutissanik tunineqassapput, tamatumalu saniatigut ikkussinerup kingorna qaammatip ataatsip qaangiunnerani misissortikkiartoqqullugit aggersarneqassapput, aammalu tamatuma kingorna ukiumik ataatsimik akunnilerlugu misissortittassallutik.

Immikkut ittunik nalunaarsuisoqassaaq (journal), aamma arnat ulloq Lippes loopilersiffii, kingorna misissuinerit, ajoqutaasinnaasut peersitsinermut pissutaasut allanneqassapput. Ukiumoortumik nalunaarusiornermut atatillugu immersugassaq maanngaanniit nassiunneqartoq atorlugu ukiumut ataasiarluni illissakkut Lippes loopinik naartunaveersaatinik ikkussisarnermik misilittakkat pillugit paasissutissanik nassiussisoqartassaaq.

Lippes Loopimut atatillugu gonorrhoe aamma gonorrhoe kingunerisaanik

ajoqutaasinnaasut pillugit qaammatit pingasukkaarlugit immersugassanit nassiunneqartartuni – immersugassat eqqartorneqartut – pineqanngillat."

245. Kaajallaasitaq nr. 80 Lippes Loopimik atuineq pillugu paasissutissanik imalinnik marlunnik ilitersuuteqarpoq; ataaseq nakorsanut aappaalu nakorsianut (imm. 238 takuuk). Nakorsianut paasissutissat kalaallisuumut nutserneqarsimapput, imarisaali ilisimanngilavut. Nakorsanut paasissutissani ilaatigut ima allassimasoqarpoq:

"Iluseq loopi sapinngisamik anginerpaaq, D, atoruk, loopip atorineqartup angissusiata aamma periutsip qularnaatsuunerata akornanni malunnaatilimmik atassuteqartoqarunarmat. Periuseq nalinginnaasumik arnanut naartoreersimanngitsunut naleqqutinngilaq, kisianni pisuni immikkut ittuni misilillugu taakkunani atorneqarsinnaavoq."

Tamatuma saniatigut qallunaat nakorsat Kalaallit Nunaanni sulisussat spiralilersuineq pillugu nakorsaanermit Rosenimit immikkut ilinniartinneqarnissaat piumasaqaataavoq (imm. 237 takuuk).

Akuersititsineq, tassunga ilanngullugit ukiukitsut

246. Nunap nakorsaanerata kaajallaasitaani akuersineq sammineqanngilaq, tamatumani arnat qularnanngitsumik spiralilersinnissaminut akuersisussaanerisa qularnannginnera pissutaagunarpoq, tassami aamma pinngitsaaliilluni spiraliliinissamut tunngavissaqarsimanngilaq suliilu tunngavissaqarnani.³⁷
247. Kaajallaasitamik nassiussinerup kinguninngua nunap nakorsaanera kukkusimasoq paasinarsivoq, tassami Danmarkimi naartusunik isumassuineq pillugu inatsisip Kalaallit Nunaanni atuutilersinneqarsimassasoq nunap nakorsaanerata ilimagisimagaluarmagu. Taamaattoqanngilarli, taamaammat nunap nakorsaanera 1969-imi kaajallaasitaq naqqippaa aamma ukiukitsunut ilitersuutit ukiukitsullu akuersinerat pillugu malittarisassanik erseqqissaalluni.
248. Tamatuma kingorna 1970-ikkut aallartinneranni arlaleriarluni niviarsiaqqanik 18-it ataallugit ukiulinnik ilitersuisarneq pillugu malittarisassat arlaleriarluni allanngortinneqarput. Taamaammat niviarsiaqqat 18-it ataallugit ukiullit angajoqqaavi akuersiteqqaarnagit ilitersornissaat piffissap ilaani inerteqqutaasimavoq. Ukiukitsunut ilitersuutit ukiukitsullu akuersinerat pillugit malittarisassat kap. 7-imi imm. 3-5-imi sukumiinerusumik nassuiarpavut, kisianni paasiuminarsarniarlugu piffissani assigiinngitsuni malittarisassat skemami takusassiarivavut:

15-18-inik ukiullit	10.7.6 8- 6.2.69	6.2.69- 30.9.73	1.10.73- 31.8.75	1.9. 75- ida g
+Angajoqqa at akuersinera t	OK	OK	OK	OK
- Angajoqqa t	Inerteq qutaav oq,	Inerteqq utaavoq kaajallaa	OK	OK

37. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi (qupp. 249) allassimavoq ”pissaanermik atuinnermut tunngavissamik nassaarnissaq ajornakusoortorujussuavoq, taamaattumillu immaqa pissaaneq atorlugu arnamut inuusuttumut, passunneqarnissaminut akerliunissaminut naammattumik inerisimasumut passussinissaq ingerlanneqarsinnaasimanaviarnani, passussineq ajorunnaarsitsiniarluni, pinasuartumik imaluunniit inuunermut pisariaqavissumik pinngippat.” Paasinninnerput malillugu aamma ukiukitsunut pinngitsaaliinissamut inatsisitigut tunngavissaqarsimannginnera sulilu tunngavissaqannginnera qularnanngilaq, aamma ukiukitsut pissaanermik atuiffiginerisigut spiralilersinnissaat angajoqqaanut inerteqqutaassaaq.

akuersinera t	kaajalla asitarli malillu gu ajunngi laq	sitamull u akerliull uni		
< 15 ukiullit				
+Angajoqqa at akuersinera t	OK	OK	OK	OK
- Angajoqqa t akuersinera t	Inerteq qutaav oq, kaajalla asitarli malillu gu ajunngi laq	Inerteqq utaavoq kaajallaa sitamull u akerliull uni	-	-
+Ernisimas ut/peersitsi simasut	-	-	OK	OK
- Ernisimann gitsut/ peersitsisim anngitsut	-	-	Inerteqq utaavoq	OK

249. Kaajallaassitami inatsimmilu ilitersuutit sammineqarnerat atuaannarlugu eqqumiippasippoq, tassami ilitersuutini inatsisit tunngavigineqanngillat, kisianni naartunaveersaatinik atuinermi ilitersuinissaq piumasaqaataammat tamanna malittarisassiuunniarlugu malittarisassiortoqarpoq, taamaammat spiraliliinissaq anguniarlugu ilitersuisoqarnissaa malittarisassani nassuiarneqassapput.
250. Ukiukitsoq akuersereersimaguni aatsaat angajoqqaat naartunaveersaammik atuinissamut akuersissanersut eqqarsaatigineqarsinnaavoq, kisianni oqartussat pillugit inatsimmi malittarisassat malillugit naartunaveersaatinik atuneq peqqinnissaq eqqarsaatigalugu taama

pingaaruteqartigimmat naartunaveersaatit pillugit angajoqqaatut akisussaassusilik(-llit) aalajangiisussaavoq(-pput). Tamatumali peqatigisaanik meeqqap ass. spiralilersinnissaanut inerisimangippallaarpat meeqqamut pissaanermik atuinnissap inerteqqutaanissaa ilimagineqarsinnaavoq.³⁸

251. Ukiukitsut isiginnittaasii qanoq sunniuteqartigissanersut eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

- Illuatungaani ukiukitsaq pisariaqartumik ilitersorneqarsimaguni naammattumillu akuersisimaguni, angajoqqaatut akisussaassusilimmik akuersititseqqaarani ukiukitsumik spiraliliineq inatsisitigut assuarisassaasoq oqaannartoqarsinnaanngilaq. Paasinninnerput malillugu assersuutigalugu niviarsiaaraq 17-inik ukiulik aalajangersimasumik ilitersorneqarnermi kingorna naammattumik inerisimasutut nalilernerqarpat angajoqqaanik akuliutsitsinngikkaluarluni spiralilersinnissaminut akuersisinnaalluarpoq, allaammi niviarsiaqqap angajoqqaavisa akuersinnginnerat tunngavilersuutigalugu niviarsiaaraq 17-inik ukiulik naammattumik inerissimasoq itigartikkaanni taassuma pisinnaatitaaffisa unioqqutinneqarnerannik isumaqartoqarsinnaavoq.
- Illuatungaani ukiukitsaq ikkussiffigitinnissamut akuersinngikkuni akerliliiguniluunniit angajoqqaatulli akisussaassusillip akuersineratigut spiralilernerqaruni tamatuma inatsisitigut atuunna ilimagineqarsinnaanngilaq, tassami ukiukitsaq aalajangiisinnaassuseqarmat.

252. Paasinninnerput malillugu kaajallaassitami allassimasumik tunngavissaqanngikkaanni angajoqqaat akuersitinnagit ukiukitsumik spiralilinerup inatsisinut akerliunera ilimanarpoq, aappaatigulli aamma angajoqqaatut akisussaassusillip akuersereerneratigut ukiukitsaq akuersiteqqaarnagu ukiukitsumik spiralilinerup inatsisitigut inerteqqutaannginnera ilimagivarpot. Niviarsiaqqat ataasiakkaat pisinnaatitaaffinik eqqortitsinnginnerunersoq aamma pisoqarnerani piffissap aalajangersimasup nalaani malittarisassat atuuttut aallaavigalugit pisut ataasiakkaat immikkut aalajangersimasumik naliliivigineqartariaqarput.

4 Spiralip eqqunneqarneranut siunertaq

253. Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerliartornerat killilerniarlugu spiralimik akuersisoqarsimanera atuisoqarsimaneralu pillugit oqaluttuat ingerlaalersimapput. Suliaq pillugu podcastimik saqqummersitsinermut atatillugu tamanna ass. 2022-mi maajimi DR-imit saqqummiunneqarpoq:

“1960-ikkunni aamma 1970-ikkunni hippieqarnerup naligaa, sapaatikkut biilertoqarneq ajorpoq siullerpaamillu angummik qaammammiittoqarluni. Ukiulli taakku Kalaallit Nunaanni amerlasuut allarluinnartut eqqaamavaat. Piffissami kalaallit arnat niviarsiaqqallu 13-it tungaannut ukiullit tuusintillit

---

³⁸ Ass. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussiviup Danmarkimi Nielsenimut eqqartuussinera pillugu angajoqqaatut oqartussaassutsimik atuinnermut killissat takukkit (“the rights of the holder of parental authority cannot be unlimited and ... it is incumbent on the State to provide safeguards against abuse”) aamma meeqqanut inuusuttunullu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasunut pissaanermik atuineq pillugu isumaliutissiissut nr. 1551/2015 (Pissaanermik atuineq pillugu ataatsimiititaliaq) qupp. 32 takuuk.

*spiralilersorneqarput. Danmarkimi oqartussat innuttaasut amerliartupiloornerat killilerniarlugu suliniuteqarput. Arnarpassuit akuersitinneqaqqaaratik spiralilersorneqarput. Tamanna tarnikkut timikkullu ajoqusiinermik kinguneqarpoq” (erseqqissaanivut).*³⁹

254. Taamanerniilli oqaluttuaq tamanna tamat oqallinneranni uteqattaarneqarpoq aamma 2023-mi februaarimi FN-ip immikkut nalunaaruteqartartuata Kalaallit Nunaannut tikeraarnermini tamanna aamma oqaatigaa (kap. 10, imm. 5, imm. 652 takuuk). Illuatungaaniilli kalaallit nivarsiaqqat arnallu Danmarkimi naartunaveersaatitut periarfissat assinginik periarfissaqarnissaannik qulakkeerinninnissamik siunertaqarneq sammeneqarsimasorinanngilaq.
255. Kalaallit nivarsiaqqat arnallu isumannaatsumik naartunaveersaammik aamma kajumissutsimik naartunaveersaateqalernissaannik neqeroornissaq siunertaanersoq imaluunniit innuttaasut amerliartornerisa killilernissaat siunertaanersoq – soorunami taakku marluk assigiinngilluinnarput. Pingaartumik Danmark nunamik aqutsilluarsinnaaneruniassammat Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerliartornerisa killilersuerusussimasinnaanerani isumaqarnermut atassusissagaanni (imm. 313 takuuk).
256. Taamatuttaaq inuiannik nungusaasoqarsimanersoq nalilersuissagaanni spiralip naartunaveersaatitut atorineqarnissaanut siunertaasup paasinissaa pingaaruteqarpoq, tassami taama oqarnissamut tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit kalaallinik innuttaasunik innarliinissaq siunertaralugu spirali naartunaveersaatitut atorineqarsimasariaqarmat (kap. 11 takuuk).

4.1 Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq

257. Kalaallit innuttaasut - inuunermi atugaasa peqqissutsimullu tunngatillugu pissutsit atugaasa pitsaanerulernerat aamma naalungiarsuit toqusarnerisa ikileriarnerat aamma ukiut inuuffiusartut qaffasinnerulernerat pissutigalugit – amerleriapiloomata, 1950-ikkut naaneranni nunap nakorsaanerata innuttaasut amerliartornerisa ajornartorsiutaasinnaasutut eqqaasaqarnera aallaavigalugu oqaluttuarisaanermik qulaajaasut apeqqut pillugu misissuipput, taamatuttaaq Kalaallit Nunaannut ministeri 1967-imi innuttaasut amerleriarnertat annilaarutigaa (imm. 288 takuuk).
258. Taamaattorli Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut isummerput:

”Innuttaasut amerliartornerat aamma ilaqutariinnut pilersaaruseriorneq pillugit taama pissusilimmik oqaluuserineqarnerat allakkiani, ukiuni tulliuttuni Kalaallit Nunaannut Ministeriaqarfimmit, Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliamit aamma Kalaallit Nunaat pillugu siunnersuisoqatigiinnit allakkani, takoqqinngilarput. Kisianni aappariinnerup avataatigut inunngortut amerlassutsimikkut qaffasinnerat pillugu apeqqusiineq tassani takoqqipparput. Tamatuma ilimanarsisippaa, naalungiarsuit toqusut amerlassusiisa saniatigut toqusut amerlassusiinut sanilliullugu inunngortut amerlanerunerisa

---

³⁹ DR: **”Gjorde modernisering besværlig:** Her er tre grunde til, at Danmark ville begrænse antallet af nyfødte i Grønland”, 8. maj 2022 ([link](#)).

kingunerisaannik inuuniarnikkut kinguneqaataasussat oqartussaasunit soqutigineqarsimasut."^{HU_29}

259. Tamatuma saniatigut innuttaasut amerlassusissaannik missingersuutit nakorsaanerup Rosenip misissuinerata aallartinnissaanut imaluunniit spiralip 1968-imi akuerineqarneranut sunniuteqanngitsut oqaluttuarisaanermik qulaajaasut isummerput:

"Missingersuut, aamma ministerip taassumunnga akissutaa, takutinneqartutut, Rosenip misileraanissaa pillugu imaluunniit aallartinnissaanut aalajangiinissamut sunniuteqanngilaq, aamma missingersuut imaluunniit innuttaasut amerleriaateqarnerat spiralip atorneqalernissaata tungaanut akuersissutigineqarnissaanik sulinermi aamma taaneqanngillat."^{HU_71}

260. Taamatuttaaq 1969/70-imi ukiup nikinnerata missaani innuttaasut amerliartornerat Grønlandsrådimi eqqartorneqarmat, innuttaasut amerliartornerat allanngussappat pilersaarutit allanngortinneqarsinnaanerat isumaqatigiissutigineqarsimasoq oqaluttuarisaanermik qulaajaasut eqqaavaat.^{HU_87} Innuttaasut amerliartornerat pilersaarutigineqartut ineriartunngippat innuttaasut amerliartornerannut akuliunnissaq eqqaaneqanngilaq.
261. Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut inerniliinerannut isumaqataavugut, taamaammallu paasissutissatigineqartut piviusut tunngavigalugit inerniliunneqartoq sooq eqqortuunersoq tullinnguuttumi sukumiinerusumik sammissavarput.

4.2 1950-ikkunni ineriartorneq

262. Sorsunnersuup aappaata kingorna Kalaallit Nunaanni inuuniarnikkut atukkat aallunneqalerput. Tamatumani ilaatigut sorsunnerup nalaani Amerikap sakkutuui Kalaallit Nunaanniimmata taamani avataaniit sunnerneqannginnissaq pillugu politikkiusoq unioqqutinneqarpoq, taamani kalaallit innuttaasut, naleqquttuunersoq naleqquttuunnginnersorluunniit apeqqutaatinnagu, avataaniit sunnerneqarnissaanut illersornissaat siunertaavoq. Aamma nunarsuarmi nunasiaataajunnaarnerit ingerlanerat pissutaapput, taamatuttaaq Kalaallit Nunaanni inuuniarnikkut atukkat aamma peqqissutsikkut qanoq issuseq sammineqalerpoq.^{HU_23}
263. Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliarsuaq 1948-meersup, 1950-imi isumaliutissiissutimini, aamma G50-imik taaneqartumi, Kalaallit Nunaanni aamma Danmarkip akornanni aningaasaqarnikkut inuuniarnikkullu naligiinnginnerup naligiinnerulersinnissaat anguniarlugu pijuartitsinissaq tunngavigalugu ineriartornissamut piumasarineqartut sammivaat. Siornatigut Kalaallit Nunaannut aningaasartuutit Kalaallit Nunaata isertitaanit akilerneqartarnerannut taarsiullugu Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit ineriartornerat naalagaaffiup aningaasaataanit akilerneqartalernissaat aalajangiunneqarsimavoq. Inuuniarnikkut atukkat pitsanngortinniarlugit innuttaasut nunaqarfinniit illoqarfinnut nuutsinneqarput, ineriartortitsinissaq ajornannginnerullunilu akikinnerummat. Tamanna pinngitsaaliinani paasissutissiinnikkullu siuarsaannikkut pissaaq. Innuttaasut amerliartornerat ataatsimiititaliamit sammineqanngilaq, aatsaammi 1950-ikkut qiteqqunneranni amerliartulermata.^{HU_23}
264. Sorsunnerup kingorna Kalaallit Nunaanni inuuniarnikkut atukkat appasinnerat takuneqarsinnaavoq, tassami 1950-imi toqusartut tamarmik pingajorarterutaat sinnilaarlugit tuberkulosemik toqquteqartarmata. Kalaallit Nunaanni naalungiarsuit toqusartut

Danmarkimut sanilliullugu tallimariaammik qaffasinnerupput, tassami meeqqat arfineq aappaat miss. – 15 procentit miss. – ataatsimik ukioqalinnginnerminni toqusarput.

Kalaallit Nunaanni agguaqatigiissillugu ukiut inuuffiusartut qallunaanut sanilliullugit affaasa missaanniipput. 1951-imi kalaallit angutit agguaqatigiissillugu ukiut 32-t inuusarput, illuatungaani qallunaat angutit agguaqatigiissillugu ukiut 69,8-t inuusarput (ukiut inuuffii 2,18-nik sivilunerupput) aamma kalaallit arnat agguaqatigiissillugu ukiut 37,5-t inuusarput, illuatungaani Danmarkimi arnat agguaqatigiissillugu ukiut 72,6-t inuusarput (ukiut inuuffii 1,93-inik sivilunerullutik. Danmarkimi agguaqatigiissillugu ukiut inuuffiusartut nunarsuarmi qaffasinnerpaat tallimaasa missaraat, akerlianilli taamaallaat Kalaallit Nunaat nunani 200-ni nr. 175-ip missaani inissisimavoq.⁴⁰ Tamanna ilaatigut pissutigalugu Kalaallit Nunaanni inuuniarnikkut atukkat malunnartumik pitsaanerulersinnissaat politikikkut aallunneqalerpoq.^{HU_25} 1970-ikkut naaneranni agguaqatigiissillugu ukiut inuuffiusartut 62-it missaannut sivitsorput, tassa nunarsuarmi nr. 105-ip missaani inissisimalerpoq. 2010-p nalaani ukiut inuuffiusartut 71,5-it missaannut sivitsoqqipput, taamaalilluni nunarsuarmi nr. 115-ip missaani inissisimalerluni. Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik malillugu pingaartumik ajunaarnerit imminullu toqunnerit pissutigalugit nunanut killernut sanilliullugu Kalaallit Nunaanni agguaqatigiissillugu ukiut inuuffiusartut appasinnerupput.⁴¹

265. 1950-ikkut ingerlaneranni nunani tamalaani innuttaasut amerliartornerisa nunatut siuarsarniakkatut taaneqartunut sunniutaat isiginiarneqarnerulerput, tassami innuttaasut amerliartupiloornerat pissutigalugu inuit ataasiakkaat inuttut atugaat killilersorneqalissammata. Taamaammat aningaasatigut isumalluutit innuttaasullu amerlassusiat oqimaaqatigiissarneqassasut ilaat isumaqarput. Illuatungaani aningaasatigut pissutsit annerusumik isiniarneqarnerunerat ilaannit akueriuminaatsinneqarpoq. Aamma aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu Danmark innuttaasut amerliartornerannut tunngatillugu aalajangersimasumut sammiviliinaveersaarsimanera (neutral) kingornatigut paasinarsivoq, naak politikikkut ineriartortitsinissamut anguniagassatut aalajangiunneqarsimasut eqqarsaatigalugit iliuuseqartoqarsimasinnaagaluartoq (imm. 275 aamma 282 takukkit). Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni arnat kiffaangissuseqarnissaat qulakkeerniarlugu naartunaveersaatit aallunneqalersimapput.^{HU_25}
266. 1947-miit 1967-imut Kalaallit Nunaanni innuttaasut 35 procentimik amerleriarput, taamaattorli Danmarkimiit nuuttut kalaallit innuttaasut amerliartornerannut sanilliullugu amerlanerupput.⁴² Suna pissutaanersoq apeqqutaatinagu nunap nakorsaanerata innuttaasut amerliartornerat ajornartorsiutitut isigaa, tassami innuttaasut amerlassusiat ineriartornerlu eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaanni peqqissutsimut tunngatillugu pissutsit eqqarsaatigamigit. Taamaammat 1950-ikkut qiteqqunneranni naartunaveersaatit Kalaallit Nunaanni akeqartariaqannginnerat innersuussutigaa, taamatuttaaq 1950-ikkut qiteqqunneranni inunngortartut amerlassusiat ikilisinniarlugit suliniutinik aallartitsinissamut tunngavilersuivoq.^{HU_28f} Kinguaassiuutitigut nappaatit, tassunga

⁴⁰ [Wikipedia: List of countries by past life expectancy](#) (besøgt 29. december 2025).

⁴¹ [Grønlands Statistik](#) (besøgt 29. december 2025).

⁴² [Danmarks Nationalleksikon](#) (besøgt 25. januar 2026).

ilanngullugu syfilisip gonorréllu siammarnernannut aamma siammarnernata Kalaallit Nunaanni "nalinginnarnik atoqateqartarnermut" takussutissaanera, tamatumalu "ileqqorissaarnerunnginnera" pillugu nunap nakorsaanera nassuiaavoq. Taamaattorli qallunaat sanaartornermik suliallit kinguaassiuutitigut nappaatit siammarnernannut pissutaagataasut isumaqarpoq.^{HU_31} Kalaallit inuusuttut "paarlakaattunik atoqateqartartut" nunap immikkoortuani nakorsaq isumaqarpoq. Nunasiaataanerup kingorna kalaallit pissusiisa nuanniitsumik isigineqarnerat tamatumani erserpoq.

267. Taamaattorli nunap nakorsaanerata isiginninnera assignagu Landsrådip innuttaasut amerliartornerat isiginiarnerunngilaa, taamaattorli apeqqutininik allanik eqqartuinnerminnut atatillugu sammisaq eqqaallatsiarpaat. Innuttaasut amerliartornerat Kalaallit Nunaannik nutarsaaqqinnissamut aamma Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni pissutsit nalinginnaasunngorteqqinnissaannut akornutaasinnaanerat 1951-imi Landsrådimi ilaasortap eqqaavaa.^{HU_30} Innuttaasulli amerliartornerisa killilernissaannut politikkikkut suliniuteqartoqarsimanngilaq.

4.3 1960-ikkunni ineriartorneq

268. 1960-ikkut aallartinneranni nunap nakorsaanerata nutaap, siulini assigalugu, innuttaasut amerliartornerat isiginiarneruaa, tamannalu sammisaq Kalaallit Nunaata siunissaanik eqqartuinnermi eqqaanngitsuugassaanngitsutut isigaa. Nunap nakorsaanerata suliniuteqarfissatut pingasut eqqaavai: nutserarnermik siuarsaaneq, peersitsinissamut periarfissaq naartunaveersaatillu pillugit ilisimasaqarnerulernissaq.^{HU_35} Illuatungaanili "isiginngitsuusaarlugu... taama ineriartorneq aallartinneqarsimasoq unittoortoq, imaluunniit ilimanarnerusumik innuttaasut atortussatigut atugaannut alianartumik kingunilimmik kingumut ingerlajartuaalernissaq naammagalugu atuinnaassaneraat" nunap nakorsaanerat mianersoqqussutigaa.^{HU_38}
269. Innuttaasut amerliartornerisa ineriartornermut sunniutaat pillugu isummat assigniingillat aamma 1970-ikkut aallartinnerata tungaanut, innuttaasut amerliartornerat innuttaasulli amerlassusiat inuuniarnikkut atukkanut qanoq sunniuteqarnissaat eqqartorneqartarsimapput, innuttaasulli amerliartornerat killilerniarlugit suliniuteqarnissaq eqqartorneqanngisaannarsimavoq.

4.3.1 Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliaq

270. Inuiaqatigiinni pissutsit assigniingitsut isumaliutigeqqissaarnissaat siunertaralugu Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliaq 1960-imeersoq Kalaallit Nunaannut ministerip pilersippaa. Kalaallit Nunaanni innuttaasut ingerlaavartumik nutarsarnissaat qulakkeerniarlugu Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliap isumaliutissiissutimini 1964-imeersumi, aamma G60-imik taaneqartumi, tamanna qitiutippaa.^{HU_37}
271. Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliap sulinermini innuttaasut amerliartornerat isumaliutiginninnermini ilannguppaa aamma ataatsimiititaliamik pilersitsinnermi siulittaasup ilaatigut oqaatigaa:

"Uani Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornikkut periarfissat nalinginnaasut misissussagivut peqquneqarpugut, aamma tassunga ilanngullugu Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornernut aningaasaliinissamik apeqqut immikkut oqaluuseralugu, aamma ukiut kingulliit ingerlaneranni Kalaallit Nunaanni innuttaasut malunnaatilimmik amerliartornerujussuat eqqarsaatigalugu. Ima

paasivara, innuttaasut amerleriaateqarnerujussuat inunngortut amerlinerannit, aamma ilaatigut toqusut amerlassusiisa ikileriaateqarujussuarnerannit pissuteqartoq – kingulleq Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliarsuup siunnersuuteqarneratigut suliarineqartumik pingaartumik peqqinnissaqarfiup pitsanngoriaateqarsimanerata kinguneratigut – annertuumik sunniutilimmik ajornartorsiutinngussasoq, inuussutissarsiornerup siuarsarneqarnissaanik pilersaarutinit atatillugu immikkut pingaarutilik, aamma eqqumaffigisariaqagarput.”^{HU_38}

272. Ilaqutariinnut pilersaarusiornep aamma innuttaasut amerliartornerisa, matumani meeqqat inuuniarnikkut atugaasa akornanni ataqatigiittoqarnera 1962-imi Kalaallit Nunaannut Ministereqarfimmit eqqumaffigineqarpoq.^{HU_42}
273. Sunniuteqarluarnerusumik nappaatinik akiuiniarnerup inunngortartullu amerlinerisa kingunerisaanik innuttaasut ukiumut 4 procentinik amerliartarnerat Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliaq G60-isumaliutissiisummi allappoq, taamaalilluni Danmarkimiit tallimariaammik annertunerupput. Innuttaasut 45 procentii miss. 15-it ataallugit ukioqarmata, taakkulu angajoqqaaminnit ilaqutariinnilu allanit pilersorneqartussaammata innuttaasut amerliartornerat ilaqutariinnut aningaasatigut artukkiisutut isigineqarpoq. Aningaasat ”inunnut arlalinnut naammattussaannerat” pissutigalugu innuttaasut amerliarnerisa kingunerisaannik anguniakkat angunissaannut tunngatillugu kinguaattoortoqarnissaa eqqoriarneqarpoq.^{HU_41}
274. Tamatuma peqatigisaanik inuuniarnikkut pissutaasut pissutigalugit kissaatiginngisamik naartunerit pinaveersaarniarlugit ilaqutariinngornissamut pilersaarusiorneq pillugu siammasissumik paasititsiniaasoqassasoq Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliamit oqaatigineqarpoq:

”Naak annertusaanissamik periarfissat kalaallit aningaasaqarneranni ima annertunerarneqartigigaluartut innuttaasut amerlerujussuarnerat namminermi nunap tunisassiornerani innuttaasumut ataatsimut naatsorsorlugu appariaateqarnavianngitsoq, aammalu tamanna tunngavigalugu killilersuilluni innuttaasunut politikkeqarnissaa aningaasaqarnikkut isigalugu pissutissaqartutut isikkoqanngikkaluartoq, ataatsimiititaliaq isumaqarpoq inuuniarnikkut atukkat tunngavigalugit ilaqutariinngornissamik pilersaarusiorneq pillugu annertusisamik suliaqartoqartariaqaraluartoq, kissaatiginngisamik naartulersarnerit, pingaartumik arnat katissimanngitsut akornanni annertuutut ilimagisariaqartoq killilerniarlugu. Meeqqat 1/3-iisa missaanniittut arnanit katissimanngitsunit erniarineqartarput. Aammattaaq ilaqutariit amerliartuinnarnerat arnat katissimasut amerlasuut naartoqqinnissartik pinngitsoortikkusullugu kissaateqalersimanerannik pilersitsisimassasoq ilimagineqartariaqarpoq.” (erseqqissaanivut)^{HU_42}

275. Aningaasaqarnikkut inuiaqatigiinnullu sunniutissat aningaasaqarnermik ilisimasalimmit suliarineqarsimapput, taannalu G60-isumaliutissiisummi suliaqarnerup nalaani Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliami siunnersortitut sulisimavoq. Aningaasaqarnermut siunnersortip innuttaasut amerliartornerat pitsaasutut isigaa isummerlunilu:

”Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut politikki pillugu naliliineq taava tassaassaaq aningaasaqarnikkut politikki siunissami naleqquttumi tulluuttumi

erniusartut ikilisinneqarnissaannik sunniiniarluni innuttaasut amerlassutsimikkut amerliartornerat, imaluunniit kalaallit amerlasuut Danmarkip sinneranut nutsernissaannut pilersaarusiortoqarnissaa eqqarsaatigineqanngitsoq.”

276. Siunnersortip naliliinera assigalugu Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliaq isumaqarpoq aningaasaqarneq pissutigalugu naartunaveersaatinik aamma kalaallit Danmarkimut nuunnissaannik siuarsaanikkut innuttaasut amerliartornerisa killilernissaat pisariaqanngitsoq, akerlianilli innuttaasut amerliartornerat pitsaasuusoq. Arnat ilaqutariillu kissaatiginngisamik naartulinnginnissaannut periarfissaqarnissaat aalajangiinnermi tunngaviuvoq. Innuttaasut amerliartornerat killilerniarlugu imaluunniit arnat kissaataasa ataqqineqannginnissaat anguniarlugu politikkeqartoqarsimanngisaannarpoq.

4.3.2 Grønlandsrådi

277. 1964-imi Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliap G60-imik tunniussinerata kingorna taanna Grønlandsrådimit taarserneqarpoq, tassani qallunaat tallimat kalaallillu tallimat ilaasortaapput. Inuuniarnikkut atukkat qaffannissaat inuiaqatigiillu nutarsarnissaat anguniarlugit Grønlandsrådi Kalaallit Nunaannut ministerimut siunnersuisarnissamik suliassaqarpoq. Innuttaasut amerlassusissaannik missingersuutit Grønlandsrådimit malinnaavigineqarput, innuttaasut amerliartornerisa inuuniarnikkut kingunissai ernummatigineqaleriartuinnarput.^{HU_53}
278. Kalaallit Nunaanni 1948/49-miit 1961/62-imut ernisut amerlassusiisa 30 procentimik amerleriaateqarnerat 1965-imi misissorneqarpoq. 20-29-nik ukiullit amerleriarnarpaapput, pingaartumik aappariinnerup avataatigut inunngortut pingasoriaatinngornerat pissutigalugu: 1948-mi 158-iniit 1962-imi 530-nut (335 procentimik amerleriarpur), tassami 1962-imi aappariinnerup avataatigut inunngortut 35 procentiupput, 1948-mi 18 procentiullutik. Pingaartumik ukioqatigiiaat inuusuttut aappariinnerup avataatigut meerartaartartut amerliartorput. Meeqqat arnanit katissimanngitsunit 20-t ataallugit ukiulinnit meerartaarineqartut 1948-mi 25-niit 1962-imi 152-inut amerleriarpur (600 procentimik amerleriarpur). Anaanat 18-it ataallugit ukiullit quleriaammik amerleriarpur, tassa 1948-mi inunngortut arfinilinniit 1962-imi 57-inut amerleriamik.
279. Nunap inoqqaavisa ileqquinik kissaataanillu paasinninnani paatsoorluni nunasiaateqarnerup kingorna pissaaneqarneq pissutigalugu isumakuluuteqartoqarsimasinnaavoq, kisianni nalinginnaasumik ilaqutareeriaaseq ingerlateqqinnagu - inuusuttut anaanat katissimanngitsut nutaamik ilaqutareeriaaseqalersimanerat - kisitsisitigut takuneqarsinnaavoq. Anaanat katissimanngitsut oqaluttuaannik pissarsisimannginneq pissutigalugu anaanat inuusuttut ukiualuit matuma siornanut sanilliullugit arfinileriaammiit quleriaataanut amerleriarnerat eqqarsaatigalugu katissimanngitsutut nutaamik ilaqutareeriaaseqalersimanersut aamma angajoqqaaminni suli najugaqarlutik meerartaarsimanersut imaluunniit anaanat inuusuttut taakkulu angajoqqaavisa meeraq kissaatigisimannginneraat – oqaatigiuminaappoq.
280. Grønlandsrådi paasinninnera malillugu naartunaveersaatit pillugit annerusumik paasititsiniaasoqarnissaa pisariaqartinneqartoq misissueqqissaarnermi eqqaaneqarpoq, taamaattorli paasititsiniaaneq sutigut sunnuteqarnerpaassanersoq paasiniaarlugu qularnaannerusumik tunngavilimmik inuuniarnikkut atukkanik sukumiinerusumik misissuisoqqaartariaqarpoq.^{HU_54} Anaanat katissimanngitsut 56 procentii ilaqtaminni najugaqarnerat 1963-imi misissuinnermi ersersinneqarpoq, tamatumanilu

ilaqutariinngornissamut pilersaarusiornissamik soqutiginninnerulernissaq pisariaqartoq misissuisut isumaqarput.^{HU_55}

281. 1965-imi maajimi Kalaallit Nunaanni ilaqutariinngornissamik pilersaarusiaq pillugu – allakkamik nr. 18-imik - Grønlandsrådimut allakkiortoqarpoq. Kalaallit Nunaanni soq ilaqutariinngornissamik pilersaarusiornissaq pisariaqarnerseq qanorlu taamaaliortoqarsinnaanersaq allakkiami atorfilittat itisiliipput. ”Anaanani inuusulluinnartuni” ernisut amerlassusiat allakkiami siullertut sammineqarput, tassami erninerit kingunerisaannik meeqqat taakkulu anaanaat inuuniarnikkut ilungersulissasut isumaqartoqarami, taamatuttaaq aappariit meerarpassuaqarnerat arnap peqqissusianut artukkiisinnaanera, taamatuttaaq akulikitsumik ernisarnerit pissutigalugit meeqqat napparsimakulanissaat toqunissaallu ilimanaateqarnerulersartoq aappaattut sammineqarput. Angajoqqaat namminneq aalajangersinnaanerat allakkiami erseqqissarneqarpoq, ilaatigullu allassimavoq ”naartunerit tamarnik angajoqqaanngortussanit kissaatigineqarnissaasa anguneqarnissaannut, aamma inooqatigiinnerup naartulernissamik annilaanngateqarluni pinnginnissaa siunertarineqarpoq,” taamatuttaaq ”aappariinnermi ilaatigut qaqugu meerartaarnissamik, aamma ilaatigut ilaqutariit qassinik meerartaqassanersut pillugit nammineq kissaatigisaminik piviusunngortitsinissaminut periarfissaqartariaqarnerat” erseqqissarneqarpoq.^{HU_55} Innuttaasut amerlassusiisa killilernissaannik kissaateqartoqanngilaq, innuttaasulli kissaataasa tapersersornissaat kissaatigineqarpoq. Nunasiaataanerup kingorna eqqarsartaaseq, tassa kalaallit arnat namminneq inuunermikk aalajangiisinnaanermik kissaateqarnerat allakkiami tunngavigineqarsimasinnaavoq, ataatsimulli isigalugu qallunaat arnat kalaallilu arnat kinguaassiorinissaminut tunngatillugu namminneq aalajangiisinnaanermik kissaateqarnerat assigiinngissuteqanngilaq (imm. 294, 328 aamma 388 takukkit).

282. G60-imi aningaasaqarneq pillugu naatsorsuineri ilaqutariinngornissamut annerusumik pilersaarusiornissaq pisariaqanngitsoq allakkiami aalajangersarneqarpoq.

”Ilaqutariinngornissamut pilersaarusiornermi inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit innuttaasunut politikkimut oqaasertaliussat tunuliaqutitut inissisimasinnaapput, kisianni innuttaasut amerlassusianni ineriartorneq qanoq ilusilik, ilaatigut inuiaqatigiit aningaasaqarnerannik isiginninneq tunngavigalugu naleqqunnerpaajussanersaq pillugu apeqqut Danmarkimut tunngatillugu sulineq taanna akuliuffigineqassanngilaq.”^{HU_56}

283. Tamanna atuuppoq, naak innuttaasut amerliartornerat anguniagassat angunissaannut kinguaattoortoqarsinnaagaluartoq. Tassa taakku ”inuit, isumaginninneq aamma peqqinnissamut tunngasut eqqarsaatigineqarnerat ilaqutariinngornissamut pilersaarusiornermik paasititsiniaalluni suliaqarnerup annertusarneqarnissaannut pingaarnertut pissutaasutut erseqqissarneqartariaqarput.” Piffissami tassani ilaqutariinngornissamut pilersaarusiornermut tunngatillugu – spiralip akuerineqanngikkallarnerani – arnat ukioqqortunerulaartut arnallu aappallit ilitersorneqarnissaminut soqutiginnissimanerat allassimavoq, akerlianilli arnat inuusuttut aalajangersimannginnerusumik attaveqarfeqartartut soqutiginninnginnerullutik.^{HU_56}

284. 1967-imi maajimi Grønlandsrådi allattoqarfia innuttaasut amerlassusissaannik missingersuutini saqqummiussivoq, tassani toqusartut kinguaassiorsinnaasullu

allanngornavianngitsut naatsorsuutigineqarpoq, kisianni ernisut ikileriaateqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq, tassami spiralip naartunaveersaatigineqalernissaa eqqarsaatigineqassammat. Taama naatsorsuuteqartoqarpoq, naak sunniutissai qularnaraluartut, tassami innuttaasut piffissap tamatuma tungaanut taamaallaat killilimmik naartunaveersaatinik atuinikuummata. Spiralip atorneqarnera apeqqutaatinngu – ukiut 25-t qaangiuppata Kalaallit Nunaanni innuttaasut Danmarkimiit pingasoriaammik-sisamariaammik amerlanerulernissaat – ilimagineqarpoq.^{HU_69} Arnat qanoq amerlatigisut spiralimik atuilernaassanersut nalunarmat spiralimik atuinertup sunniutissaa ilisimaneqarsimanngilaq:

”Periuseq inuiaqatigiinni, maannamut naartunaveersaatinik annikitsuinnarmik atuisimasuni, nalinginnaasutut akuerineqassanersoq assigiinngitsunik isumaqarfigineqarsinnaavoq.”^{HU_69}

285. Periuttip akuerineqarnissaa naatsorsuutigineqarsimavoq aamma allattoqarfimmit ilaatigut allattoqarpoq: ”inuiaqatigiit kalaallit ilaqutariinngornissamut pilersaarusiortarneq pillugu isumaat soorunami kinguaassiorsinnaanerup ineriartorneranut pingaarutilimmik inissisimassaaq.”^{HU_71}
286. 1967-imi juunimi innuttaasut amerliartornerisa kingunerisaanik aningaasatigut kingunerisassat aamma inunngortartut amerlanerisa kingunerisaanik inuuniarnikkut kingunerisassat Grønlandsrådimi ilaatigut eqqartorneqarput.^{HU_70} Innuttaasut qanoq amerlatigisut kissaatiginartinneqarnersut Folketingimut ilaasortaq qallunaaq allattoqarfimmut aperivoq, tamannali G60-imi aningaasaqarnermut siunnersortip naliliinera innersuussutigalugu allattoqarfimmit itigartitsissutigineqarpoq, aamma aningaasaqarneq pissutigalugu naartunaveersaatit siuarsarneqarnissaat imaluunniit kalaallit Danmarkimut nuunnissaat pisariaqanngitsoq taassuma oqaatigaa (imm. 269 aamma HU_42 takukkit). Ilaqutariinngornissamut pilersaarusiorneq aamma periutsit nutaat, tassa spirali pillugu paasissutissiisoqarnissaa pillugit inassuteqaatigineqartoq Grønlandsrådimi akuerineqarpoq.
287. Taamatuttaaq 1967-imi juunimi Kalaallit Nunaannut ministeri innuttaasut amerlassusissaannik missingersuinini pissutigalugu ernumalerpoq, taamaammat ”nalunaarusiamik tupannartumik” suliaqarnissaaq innersuussutigaa, taamaalilluni innuttaasut amerliartorneranni unammilligassat eqqumaffigineqarnerulerniassammata.”^{HU_70} Innuttaasut amerlassusissaannik missingersuineq ministerillu oqaaseqaatai Rosenip misissuinerimik aallartitsinissanut spiralimilluunniit akuersinermut sunniuteqanngitsut eqqaaneqareersutut oqaluttuarisaanermik qulaajaasut isummerput.^{HU_71}
288. 1967-imi novembarimi Kalaallit Nunaanni ilaqutariinngornissamut pilersaarusiorneq pillugu Kalaallit Nunaannut ministeri ilisimatinneqarpoq. Gonorrétoqartillugu tamatuma annerusumik ajoqutaasoqarnaviannginnera pillugu nakorsaanerup Rosenip naliliinera ilaatigut nassuiarneqarpoq, taamaammallu spiralip Kalaallit Nunaanni akuerineqarnissaa Peqqissutsimut Aqutsisoqarfimmit nalunaarutigineqarpoq. Tamatuma saniatigut arnat ataasiakkaat ”timaasa ilusaat isiginninneralu” atuinissamut apeqqutaassasut, aamma p-pillet taamaallaat arnanut eqqortumik atuisussatut qularutiginaq ilimagineqartunut tunniunneqartassasut ilisimatitsissutigineqarpoq.^{HU_81} Taamaalillutik nakorsat nunap nakorsaaneranit oqarfigineqarput ”kalaallit arnat 18-inik ukioqalereernerini naartunaveersaatit pillugit ilitsersorneqarnissamik killeqanngitsumik

neqeroorfigisinnaagaat, kiisalu piumasinnaasut tamaasa Lippes Loopimik pilersorneqarnissaannik akuersisimasut”. Arnanut spiralilersinnissamik kissaateqartunut neqerooruteqarnissaq paatsuugassaanngilaq.^{HU_71}

289. 1968-imi juulimi nunap nakorsaanera kaajallaasitami spiralimik akuersinerata kinguninngua – ernisut amerlassusiisa Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnerup ineriartornissaanut sunniutissai 1968-imi aggustimi Landsrådimi eqqartorneqarmata – ”innuttaasut amerliartuinnartut, isertitassanik annikilliartuinnartunik tamakkiussinissaasa”^{HU_90} naatsorsuutigineqarnera siulittaasumit sooranartinneqarpoq, kisianni innuttaasut amerliartupiloortut inuuniarnikkut atugaasa pitsaasumik ineriartornerisa qanoq attatiinnarnissaannut tunngatillugu ernummateqarnermi Landsrådip allatut iliuuseqarsimasinnaaneranut takussutissaqanngilaq.
290. 1969-imi januaarimi siunissami ineriartortitassatut takorluukkanik pilersaarusiornermik taaneqartumut atatillugu Kalaallit Nunaanni siunissami qanoq iliortoqarnissaa pillugu Københavnimi atorfilittat eqqartuipput, tassani ernisut amerlassusiat eqqarsaatigalugu Kalaallit Nunaannut politikkimi anguniakkat eqqarsaatigineqassanersut eqqartorpaat, tassunga ilanngullugu innuttaasut amerliartornerat pingaartumik Kalaallit Nunaanniit Danmarkimut amerlanerusut nuunnerisigut ilaqutariinngornissamullu pilersaarusiornikkut unikaallatsinneqarsinnaanersut eqqartorneqarlutik.
291. Spiralip sunniutaa suli atorfilittanit ilisimaneqarsimanngitsoq, pingaarnertullu nuunnissaq eqqartorneqarsimasoq oqaluttuarisaanermik qulaajaasut oqaatigaat.^{HU_82} Apeqput tamanna 1969-imi Grønlandsrådimi eqqartorneqarsimavoq, tassami kalaallit innuttaasut nuuttariaqarnerminnik paasinnittariaqartut siulittaasoq isumaqarami.^{HU_83} Piffissami tassani innuttaasut amerliartornerisa kingunerluutaat pinaveersaarniarlugit pingaartumillu arnat kissaataannut akerliusumik iliornissaq pinaveersaarniarlugu naartunaveersaatit politikkikkut sakkutut isigineqarsimanerannut takussutissaqanngilaq.
292. Apeqput tamanna 1969-imi novembarimi siunissami ineriartortitassatut takorluukkanik pilersaarusiornermut atatillugu eqqarsaatigeqqinneqarpoq, tassami pingaartumik 1960-ikkut qiteqqunneranniit inunngortartut ikileriangaatsiarnerat ilisimaneqannguatsiarmat. Paasititsiniaaneq pillugu ilisimasanik aamma arnat spiralimut soqutiginninnerannut tunngatillugu nakorsat misilittagaannik pissarsinissamik kissaateqarput, taamaammat ilaqutariinngornissamut pilersaarusiornermik siuarsaaneq pillugu suliniutinik nunap nakorsaanera nassuiaaqqullugu qinnuigineqarpoq (imm. 295ff takuuk).^{HU_83}
293. 1960-ikkut ingerlaneranni kinguaassiuutitut tunngasut pillugit atuartsineq aamma ilaqutariinngornissamik pilersaarusiorneq pillugu suli paasititsiniaasoqarpoq, tamatuma saniatigut nalinginnaasumik aningaasaqarnerup ineriartornera inuuniarnikkullu atukkat il.il. eqqartorneqarput. 1960-ikkut qiteqqunneranni pingaartumik usuup puui, pessarit, skumtablettit aamma manguttakkat anisuunut toqunartulimmik cremellit atorneqarput, tassami spirali suli akuerineqarsimanngimmat.^{HU_43} Paasissutissaatigineqartut malillugit innuttaasut naartunaveersaatinik atuinissamut soqutiginninngitsut imaluunniit neqeroorutigineqartut assigiinngitsut eqqarsaatigalugit peqqussutit malillugit atuisinnaanngitsut Kalaallit Nunaanni nakorsat akornanni isumaqarput, taamaammat naartunaveersaatit sunniuteqarluannngillat.^{HU_45} Taamaattorli ilaatigut innuttaasut naartunaveersaatinut paasinninnerat ilaatigullu qallunaat kalaallit isumaannut paasinninnerat eqqarsaatigalugit oqaatsitigut unammilligassaqarnera erseqqissarneqarpoq.

294. Naartunaveersaatinut soqutiginninneruleriartortoqartoq nunap nakorsaanera 1964-imi isumaqarpoq,^{HU_46} taamaattorli inuiaqatigiit ineriartorneranni kalaallit innuttaasut akornanni qanoq amerlatigisut ilaqutariiaqqanik ilaqutaqalernertik sungiutiinnarneraat imaluunniit nunasiaateqarnerup kingorna kalaallinut isiginnittaatsimut ersiutaaginnarnersoq oqaatigiuminaappoq. Ilaqutariit aaqqissuussaannerat eqqarsaatigalugu ileqqut malillugit meerarpassuaqartarnek attatiinnarusullugu innuttaasut ilaannit kissaatigineqarpoq, illuatungaani illi anaanat inuusuttut meerartaartartut amerleriarnarat nutaajuvoq (imm. 279 takuuk). 1960-ikkut aallartinneranni anaanat ukioqqortunerusut ernisut ikileriareersimanerat aamma 1960-ikkut qiteqqunneranni anaanat inuusunnerusut ikileriareersimanerat kingusinnerusukkut paasineqarpoq (imm. 388 takuuk), taamatuttaaq peersitsinerit amerlapput (imm. 328 takuuk). Taamaammat ataatsimut isigalugu naartunaveersaatinut akerliusimanninnerat erseqqinngilaq.

4.3.3 1969-ip naanerani nunap nakorsaanera

295. 1. novembari 1969-ip tungaanut katillugit arnat 2.862-it spiralilersissimasut 9. decembari 1969 nunap nakorsaanera paasissutissiivoq. 1969-imiinnaq arnat 985-it spiralilersissimapput aamma arnat 203-t spirali peersissimavaat (imm. 367 takuuk).
296. Pingaartumik arnat ukioqqortunerusut meerarpassuallit kiisalu inuusuttut, arnat katissimanngitsut meerallit spiralilersissimasut, nunap immikkoortuani nakorsat paasissutissaatai tunngavigalugit nunap nakorsaanera paasissutissiivoq. Arnat spiralilersinnissamik kissaateqarlutik nunap immikkoortuani nakorsanut saaffiginnittarnerat akuttusoq, taamaattorli arnarpaaluit nakorsap siunnersuuteqarneratigut neqeroorummik akuersisarnerat nunap nakorsaanerata paasissutissiisutigaa.^{HU_83}
297. Nunap immikkoortuani nakorsaqarfinni 17-ini najukkami spiralip qanoq soqutigineqartigisimanera pillugu nunap nakorsaanerata nalunaarutaani kolonnini allassimasoqarpoq. Atuisut (ass. inuusuttut, katissimanngitsut, ”erneqqammersut”, ”pingaartumik inuusuttut amerlanngitsunik meerallit meeraqanngitsulluunniit”, il.il.) pillugit kolonnini paasissutissanik allassimasoqarpoq, ilaatigut aamma spiralimik qanoq atuisoqalersimanersoq (ass. ”90 %-it neqeroorfigineqarnermi kingorna”, ”amerlasuut neqeroorfigineqarnermi kingorna”, taamaallaat neqeroorfigineqarnerup kingorna” il.il.) paasissutissanik allassimasoqarpoq.

5 Inerniliineq

298. 1. januaari 1991-ip tungaanut Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik Danmarkimit akisussaaffigineqarpoq, matuma kingorna Kalaallit Nunaata suliaasaqarfik akisussaaffigilerpaa aamma Danmarkimi inatsisitigut suliaasaqarfik akisussaaffigilersimavaa. Tamatigut peqqissutsimut suliaasaqarfik Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni malittarisassat amerlasuutigut assigiittarsimapput. Tamatigut nakorsat qallunaat Kalaallit Nunaanni sulisarsimapput, taamaattorli peqqinnissaqarfimmi sulisut Kalaallit Nunaanneersut amerliartorsimapput.
299. Nunap nakorsaanera kaajallaasitamik nr. 80-imik atulersitsinerata kingorna p-pillet qallunaanut kalaallinullu tunniunneqarsinnaalerput. Arnat peqquneqartut malillugit iisartakkanik iisisarsinnaanissaat qularinngikkaanni iisartakkanik tunineqarsinnaanerata tunngavissaqarluannngitsumik naleqqutinngitsumilluunniit assigiinngisitsinerunngilaq, tassami arnaq p-pillenik akuttoqatigiinngitsumik iisisaruni naartup ilungersunartumik

ajouersinnaanissaanik pinaveersaartitsinissaq anguniarlugu nakorsat mianersornissamut tunngaveqaramik. Ilisimatusarneq Ugeskrift for Lægerimi saqqummersinneqarsimasooq kaajallaassitamik tunngavigineqarpoq, taannalu kalaallinut arnanut atugassanngortinneqarsimanngilaq. Aamma p-pillet qallunaanut kalaallinullu arnanut tunniunneqartarsimanerat paasissutissani pigineqartuni allassimavoq.

300. Kisiannili nalilersuereernerup kingorna kalaallit arnat kissaatigisaminnik p-pillenik tunineqarsimasinnaagaluarlutik tunineqarsimannginnerat ilimanarsinnaavoq, nakorsap arnanik ataasiakkaanik oqaloqateqarnermigut aalajangersimasumik nalilersuinnginnera peqqutigalugu. Nakorsat qallunaanut niviarsiaqqanut arnanullu sanilliullugu, immikkut kalaallinut niviarsiaqqanut arnanullu p-pillenik tunniussinissamut qanoq tunuarsimaartigisimanerannik naliliinissamut uppersaateqanngilaq. Taamaammat p-pillenik tunniussinermi qanoq assigiinngisisoqarsimatiginneranik nalilersuinissamut uppersarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngilaq.
301. Oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugu Depo-Provera pillugu sukumiinerusumik paasissutissaateqanngilagut, aamma maannakkut Kalaallit Nunaanni nakorsaanerup paasissutissaatai malillugit Kalaallit Nunaanni Depo-proveramik atuinnermi ajornartorsiuteqartoqanngilaq. Allatut isummernissamut tunngaviliisinnaasunik paasissutissanik allanik pissarsisimanngilagut.
302. Spirali 1959-imi nutaaliaasumillu takkuppoq. 1963-imi Foreningen for Familieplanlægningip spirali Kalaallit Nunaanni nakorsanut ilisaritippaa. Spiralimik atuinnermi sunniutaanik ajoqutaanillu qallunaat misissuereernerisa kingorna Kalaallit Nunaanni spiralimik atuneq pillugu sukumiinerusumik misissuisoqarpoq, tassami Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik Kalaallit Nunaanni ajoqutaasinnaasut pillugit paasissutissanik qularnaatsunik peqartinnani spiralimik atuinissamut "assut tunuarsimaarami", pingaartumik gonorrép siammarnera immikkut aarlerinaatitut isigineqarmat.
303. 1968-imi nakorsaneq nakorsianut nakorsanullu kaajallaasitamik ilitersuummillu suliaqarsimavoq. Naartunaveersaammik atuinissamut inatsisitigut atuuttumik akuersissuteqartoqarnissaa nakorsaanerup piumasarisimavaa. Nakorsaanerup kaajallaasitaani akuersineq sammineqanngilaq, tamatumani arnat spiralilersinnissaminnut akuersisussaanerata erseqqinnera pissutaasimagunarpoq, tassami pinngitsaaliilluni spiraliliinissamut tunngavissaqarsimanngilaq aammalu suli tunngavissaqarani.
304. Spiralimik ilisarititsinermut paasititsiniaanermullu tunngavisoq pillugu oqaluttuarisaanermik qulaajaasut - innuttaasut amerliartornerannut ernummateqartoqarneranut tunngatillugu Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnik pilersaarusiorneq pillugu Grønlandsministeriap, Grønlandsudvalgimi aamma Grønlandsrådimi allagaatini - allassimasooqanngitsoq isummerput, tassami naalungiarsuit toqusarnerat inunngortartullu amerlassusiisa inuiaqatigiinnut kinguneri sammineqarmata. Innuttaasut amerlassusissaannik missingersuutit spiralimik akuersinermut sunniuteqanngillat. Grønlandsrådimi 1969/70-imi ukiup nikinnerani innuttaasut amerliartornerat pillugu oqallinnermi innuttaasut amerlassusii pilersaarutigineqartunit allaanerusumik ineriartorpata akuliuttoqarnissaanik eqqaasaqartoqarsimanngilaq.
305. Paasinninnerput malillugu Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussat innuttaasut amerliartornerannik killiliinissamik kissaateqarsimanerannik isumaqarnissamut tunngavissaqanngilaq. Landsrådi 1959-imi oqallinnerani aamma Grønlandsudvalgimi

aamma Grønlandsráðip 1960-ikkunni sulinerani, taamatuttaaq najoqqutarineqartuni taamanernisani erserpoq arnat naartunaveersaatiniq atuineq pillugu paasissutissinneqarnissaat kissaatigisimagaat.

306. 1964-imi saqqummersitsinerup kingorna ukiuni kinguliini G60-isumaliutissiissut politikkikkut aalajangiinernut tunngaviuvoq, aamma innuttaasut amerliartornerisa killilernissaannut suliniutinik takussutissaqanngilaq. Akerlianilli ukiuni tulliini innuttaasut amerliartornerat Grønlandsudvalgimit iluaqutaasutut isigineqarsimanera naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Innuttaasut amerliartuinnarnerat anguniakkat angunissaannut ajornarnerulersitsisussaagaluartut tamanna Grønlandsráðimit aalajangiusimaneqarpoq. Kikkut tamarmik qaqugu qanorlu amerlatigisunik meerartaarnissaq pillugu aalajangernissamut periarfissaqartariaqarnerannut tunngatillugu Grønlandsráðimut allakkani 1965-imi maajimeersuni erseqqissumik allanneqarsimavoq, taamatuttaaq ilaqutariinngornissamut pilersaarusiornermi innuttaasut amerliartornerat pillugu apeqqut tamanna arlaannut attuumassuteqannginnermik ersersitsivoq. Aamma innuttaasut amerliartornerisa politikkikkut iliuuseqarfigineqarnissaa kingusinnerusukkut itigartitsissutigineqarpoq.
307. Nunap nakorsaaneqarfiup paasissutissaataani takuneqarsinnaavoq 1969-ikkut naaneranni nivarsiaqqat arnallu spiralilersissanerlutik nammineerlutik aalajangertussaagaat, tamannalu ataqqineqassasoq nunap nakorsaana isumaqarpoq, tassami "ilarpaaluisa" neqeroorut akuerimmassuk, tassa imaappoq ilarpaaluisa neqeroorut akuerinngilaat. Soorunami nivarsiaqqat arnallu tamarmik akuersinerannut imaluunniit tamakkiisumik akuersinerannut tamanna takussutissaqanngilaq, taamaattorli inuit ataasiakkaat namminneerlutik aalajangertussaanerat erseqqissumik tunngaviuvoq, tamannalu oqartussat aalajangiinernut tamakkiisumik naapertuuppoq.
308. Danmarkimi oqartussat allatut isumaqarsimanerannik takussutissaqanngilaq. 1968-imi spiralimik akuersinerup kingorna Kalaallit Nunaanni ineriartorneq pillugu 23. apríli 1970 Kalaallit Nunaannut ministeri Folketingimut nassuiaammik tunniussivoq. Innuttaasut amerliartornerat naatsumik eqqaallatsiarneqarpoq, akerlianilli ilaatigut inuussutissarsiornermi pissutsit pisortallu aningaasartuutaasa qaffakkiartornerat, tassunga ilanngullugit sanaartornerit, soorlu atuarfiliornert inissialiornertillu eqqaaneqarput. Innuttaasut amerliartornerisa politikkikkut sunniteqarsimanerannik pingaartumillu tamatuma killilernissaanik nassuiaammi eqqaasaqartoqanngilaq, tassami Folketingip pisariaqartumik iliuuseqarnissamut aningaasaliisussaasimammat, taamatullu pisoqarsimalluni.
309. Taamaammat - oqaluttuarisaanermik qulaajaasut assigalugit – Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussat kalaallit innuttaasut amerliartornerannik killiliinissamik kissaateqarsimanerannut uppernarsarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngitsoq inerniliivugut, tassami akerlianik oqartussat ineriartornermut kallunnaveersaarsimapput (neutral). Pingaarnertut kalaallit nivarsiaqqat arnallu kinguaassiorsinnaanerminnik killiliinissaat anguniarlugu isumannaatsumik naartunaveersaammik spiralimik neqeroorfiginerisigut namminneq aalajangiisinnaatitaanissaat siunertaasimavoq. Spiralimik naartunaveersaateqarnermi innuttaasut arnallu isiginnittaasiisa pingaarnarpaanerit erseqqissarneqartuarsimavoq. Nunani tamalaani ineriartornerup assinganik ineriartortoqarnissaanik eqqarsarnissaq pissusissamisoorsimavoq, tassa ilaqutariinngornissamik pilersaarusiornissamut periarfissaqarnissaq qulakkeerniarlugu

qassinik qaqugulu meerartaarnissamut tunngatillugu nammineq aalajangersinnaatitaanissaq ataqqineqassasoq.

310. Taamaattorli nunani tamalaani nunani siuarsakkani innuttaasut amerliartornerisa iliuuseqarfigineqartariaqarnerat eqqarsaatigalugu unammilligassatut isigineqarneranik eqqarsassalluni pissusissamisoorpoq, tassami Kalaallit Nunaanni ineriartorneq ernummatigineqarmat. Spiralimik naartunaveersaammik ilisarititsinermi atuinnermilu innuttaasut amerliartornerannik ikilisaanissamik siunertaqartoqarsimaneranut uppersarsarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngikkaluartoq innuttaasut amerliartornerannik ernummateqarneq soorunami nakorsat ataasiakkaat suleriaasiannut sunniuteqarsimasinnaavoq, minnerunngitsumik spiralimik atuisoqalernerata kinguinngua.
311. Taamaattorli nakorsat ataasiakkaat kalaallit innuttaasut amerlassusiisa killilernissaat siunertaralugu namminneerlutik niviarsiaqqat arnallu kissaataannik tunulliussisimanerannik isummernissamut tunngavissaqanngilagut. Paasinninnerput malillugu – nakorsiap aalajangersimasup naartulinnginnissaa taassumunnga pitsaanerusoralugu kukkusumik naammattumik akuersititseqqaarani nakorsap spiralilineri, matumani ass. ukiumi siullermi meeqqap inuunnarsinnaannginnissaa ilimanaateqarpat, illuatungaaniilu ataatsimut isigalugu innuttaasut amerliartornerat killilerniarlugu inerteqqutaasumik tunngavilersorluagaanngitsumillu spiralilersuineq – assigiinngissuteqarlunnarput. Isumaqqanngilluinnartumik nakorsaq anguniagaqarsimagaluaruni tamanna inatsisitigut unioqqutitsinerulluinnassagaluarpoq nakorsallu sulinera eqqarsaatigalugu taamaaliorneq imminut illersorsinnaanngilluinnassagaluarpoq, aamma aalajangersimasumik uppersarsarneqarsinnaasumik tunngaveqanngikkaanni nakorsap taama anguniagaqarsimasinnaaneraniq isumaqartoqarsinnaanngilaq, aammami innuttaasut amerliartornerannut tunngatillugu arlaannaanulluunniit attuumassuteqanngitsumik isumaqarnissaq eqqarsaatigalugu Danmarkip politikikkikut anguniagaanut erseqqissumut tamanna uniuummat.
312. Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusiat amerliartornerisalu sukkassusiat soorunami politikikkikut eqqumaffigineqarpoq, tassami innuttaasut amerlassusiisa amerliartornerisalu sukkassusiat sorpassuartigut kinguneqarmat. Innuttaasut amerlimmata ilaatigut sanaartortoqarpoq, atuarfiliortoqarpoq, peqqinnissakkut katsorsaanissaq qulakkeerneqarpoq suliffissaqartitsinikkut allatigullu periarfissiisoqarpoq. Ineriartornermut aningaasaliinnginneq imminut illersorsinnaasimanaviannngikkaluarpog, taamatuttaaq ullumikkut innuttaasut katitigaanerisa ineriartornerat politikikkikut isumaliutigineqartarpoq.⁴³ Taamaattorli innuttaasut amerliartornerat politikikkikut malugineqarmat innuttaasut amerliartornerisa kissaatigineqannginneranik paasineqassanngilaq aamma innuttaasut amerliartornerat akiorniarneqanngilaq. Allakkatigut oqalunnikkullu najoqqutarineqartut eqqarsaatigalugit Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussat innuttaasut amerliartornerannik killiliinissamik kissaateqarsimanerannik isumaqarnissamut tunngavissaqanngilaq.

---

⁴³ Assingusut takukkit Sulisitsisut Kattuffiat (Grønlands Erhverv): Kalaallit Nunaanni inoqariaaseq inuiaqatigiillu katitigaanerat pillugit misissuineq (2022) aamma Danish Research Institute for Economic Analysis and Modelling (DREAM): Arbejdsmarkedstilknytning i Grønland – Socioøkonomisk fremskrivning for Grønland 2019 (2020).

313. Taamaammat oqaluttuap tamatuma suminngaanneersimanera eqqarsarnarpoq. Tamanna erseqqissumik akissutissarsinngilarput, kisianni spiralip akuerineqarnissaanut ukialuit sioqqullugit – inuit peqatigiit ilaat inuilluunniit ataasiakkaat – kalaallit innuttaasut amerlassusiannik killilersuinikkut kalaallit innuttaasut amerleriaateqannginnissaannik Danmarkip kissaateqarneranik tamannalu pissutigalugu ilaqutariinngornissamik pilersarusiornissamik sulissuteqartoqarneranik isumaqartoqarneranut takussutissaqarpoq.
314. 1960-ikkut qiteqqunneranni naartunaveersaatit pillugit ilitersuinissamut "tunuarsimaarluni" nunap immikkoortuani nakorsaq oqarpoq:
- "Inunngortut ikilisinnissaat pillugu ilungersorluni paasititsiniaaneq uanga tunginninngaanniit isumaqatigisinnaanngilara, pisuni arlalinni misilittagaqarfigigakku, kalaallinit innuttaaqataasunit nuimanerusunit maaniittunit, taama ittut tulluanngitsumik danskit suliniutigigaa, allaat landsrådimut ilaasortat ilaannit uannut oqaatigineqarluni danskit tungaaninngaanniit kalaallit ileqquannik innuttaasut amerleriaateqartinneqannginnissaat anguniarlugu taamaaliortoqartoq uannut taaneqarsimalluni, taamaaliornikkut "inuiaqatigiit kalaallit inuunerat salliuniarfigisinnaajuartuarumallugu." (erseqqissaanivut)*
315. 1950-ikkut naaneranni 1960-ikkullu aallartinneranni nunap nakorsaanerata ernummatigisaa – Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerliartornerisa killilernissaat anguniarlugu naartunaveersaatit eqqunneqarnerat pillugu oqaluttuap – aallaavigisimasinnaagaa ilimanarsinnaavoq, tamannali oqaluttuatut uppersaatissaqanngitsutut oqaatigineqarsinnaavoq.

KAPITALI 5 –SPIRALIMIK ATUINEQ PILLUGU

1 Aallaqqaasiut

316. Piaaraluni aamma aaqqissuussaasumik akuersititseqqaarani spiralilersuisoqarsimaneranik (apeqqut 3) immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat nalileeqqullugit Naalakkersuisunit qinnuigineqarsimapput, tamannattaq tamat oqallinneranni pingaarutilittut qitiuvoq.
317. Kapitali 4-mi allassimasutut kalaallit nivarsiaqqat arnallu spiralilersinnissaminnut akuersisimanissaat politikikkut inatsisitigullu tamatigut piumasaqaataajuaannarnikuuvoq. Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussat, tassunga ilanngullugu nunap nakorsaanera - piaaralutik aaqqissuussaasumillu akuersititseqqaarnatik spiralilersuinissamut tunngatillugu piffissami qulaajaaffiusumi politikkeqarsimanera pillugu isummernissamut - uppersarsarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngilaq, taamatuttaaq oqartussat innuttaasut amerliartornerannik killiliinissamik anguniagaqarsimanerannik isummernissamut tunngavissaqarani.
318. Kisianni nakorsat peqqinnissaqarfimmilu sulisut allat, tassunga ilanngullugit peqqissaasut oqalutsillu - politikikkut inatsisitigullu tunngavissaqarnatik - piaaralutik aamma aaqqissuussaasumik suleriaaseqarsimasinnaapput. Taamaattorli nakorsarpassuit Kalaallit Nunaanni sumiiffinni assigiinngitsuni imminnut ungasillutik sulinerminni taamatut suleriaaseqarniarlutik ataqatigiissaarisimanissaat ilimanaateqanngilaq, taamatuttaaq piffissap ingerlanerani suleriaatsip tamatuma qanoq ililluni - nakorsat taarsaatsillugit - attanneqarsinnaanera nassuiarneqartariaqarpoq.
319. Tamatuma aallaavigineqarnera apeqqutaatinnagu – apeqqut sukumiinerusumik akiumallugu – piaaraluni aamma aaqqissuussaasumik qanoq paasineqassanersut aallarniutigalugu eqqarsaatigineqassapput. Nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffini - taaguummik aaqqissuussaasumik – erseqqissumik nassuiaateqanngilaq. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussivimmi taaguutit soorlu ”aaqqissuussaasumik unioqqutitsinerit” (systematic violations) aamma ”systemi aqutugalugu unioqqutitsineq/malittarisassanik unioqqutitsineq” (systemic violations) taamaaqataanik isumaqartillugit atortarpai, taamatuttaaq taaguutit soorlu ”ingasattumik unioqqutitsinerit” aamma ”siammasissumik unioqqutitsinerit” atorneqarput. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussivik assigiinngitsorpassuarnik suliaqarsimavoq aamma naalagaaffiup aaqqissuussaasumik uteqattaartumik iliuuseqarnera pinaveersaarniarlugu malittarisassiorsimavoq, taamatuttaaq nalinginnaasumik apeqqutit akissutissarsiniarlugit (”pilot judgment”-imik taaneqartoq) sulianik ataasiakkaanik misissugassanik toqqaasarneq pillugu aalajangersimasumik suleriaaseqarpoq.
320. Paasinninnerput malillugu taaguutit atorneqartut erseqqivinngillat, kisianni apeqqutit iluaqutigalugit aaqqissuussaasumik unioqqutitsinerit sammivinnit marlunnit misissorneqarsinnaapput.

- Systemimi malittarisassat: Pisortani sulisut akuersititseqqaaratik spiralilersuisimagunik systemimi malittarisassat malillugit spiralinik atuisimasinnaapput, tassa imaappoq "qulaaniit" malittarisassat, malitassat, najoqqutassat, nalunaarutit allalluunniit suliakkiutigineqartut malillugit "systemimi ataaniittut" iliuuseqarsimasinnaapput. Systemimi malittarisassat malillugit iliuuseqarnermi - piaaraluni siunertaralugulu suleriaaseqarneq pineqarsinnaavoq.⁴⁴ Qulaaniit siunertarineqarnera, aalajangerneqarsimanera nalunaarutigineqarneraluunniit pissutigalugu nakorsat ataasiakkaat akuersititseqqaaratik spiralilersuisimappata, systemimi malittarisassat malillugit suleriaaseqarsimanerattut isigineqarsinnaavoq. Kapitali 4-mi allassimasutut systemimi malittarisassat malillugit suleriaaseqartoqarsimaneramik isummernissamut tunngavissaqanngilaq.
- Assigiaartumik: Piffissap ingerlanerani nakorsat ataasiakkaat sumiiffinni assigiinngitsuni assigiaartumik akuersititseqqaaratik spiralilersuisimappata aaqqissuussaasumik assigiaartumillu spiralilersuisoqarsimasinnaavoq. Piffissami sivilisunerusumi Kalaallit Nunaat tamakkerlugu nivarsiaqqat arnallu spiralilersinnginnissamik kissaateqarnerat nakorsanit ataasiakkaanit arlaleriarluni tusaaniarneqarsimanngippat, suleriaaseq tamanna assigiaartumik aaqqissuussaasumillu ingerlanneqarsimasutut taaneqarsinnaavoq.

321. Ataatsimut isigalugu sumiiffimmiit sumiiffimmut ukiualuillu ingerlaneranni naammattumik akuersititsererluni naammattumillu akuersititsinani spiralimik atuinerit assigiinngiaarsimasut oqaluttuarisaanermik qulaajaasut isummerput.^{HU_216} Taamatuttaaq nakorsap nakorsiallu akornanni oqaatsitigut annertuumik aporfeqartoqarsimasinnaasoq, soorluttaaq nakorsat nakorsiallu akornanni pissutsit piffissami ineriartungaatsiarsimasut oqaluttuarisaanermik qulaajaasut isummerput.^{HU_221} Taamaammat aaqqissuussaasumik assigiaartumillu suleriaaseqartoqarsimanngitsoq (aamma systemimi malittarisassat malillugit iliuuseqartoqarsimanngitsoq) oqaluttuarisaanermik qulaajaasut isummerput, imm. 257-miit takukkit).
322. Paasinninnerput malillugu naammattumik ilitersuinnginnerup naammattumilluunniit akuersisimannginnerup kingorna nivarsiaqqanik arnanillu assigiaartumik suleriaaseqartoqarsimanersaq – imaluunniit oqaluttuarisaanermik qulaajaasut isumaqarnerattut nakorsat ataasiakkaat suleriaasiisa allanngorarnerat pissutigalugu assigiaanngitsumik suleriaaseqartoqarsimanersaq – tulluittumi sukumiinerusumik sammissavarput.

2 Spiralip siammarnera

323. Arnat (naammattumik akuersitinneqaqqaarsimanersut imaluunniit naammattumik akuersitinneqaqqaarsimannginnerisut apeqqutaatinngu) spiralilerneqarsimasut amerlassusiisa oqaluttuarisaanermik qulaajaasunit missiliorneri tabelimi ataani takuneqarsinnaapput, kisianni ukiut ilaanni nunap immikkoortuini kisitsisit

---

⁴⁴ Smh. International Law Commission: Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries (2001) s. 113 (8) ad article 40 om serious breach by a State of an obligation arising under a peremptory norm of general international law ("To be regarded as systematic, a violation would have to be carried out in an organized and deliberate way").

amigaataammata nalorninartoqarnera pissutigalugu kisitsisit ikinnerpaaffissaanniipput nalorninartortaqaarsinnaallutik assigiiaaratillu:^{HU_172}

1.1.1 968	1.1.1 969	1.1.19 70	31.12.1 970	1.1.1 972	31.12.1 972
684	1.820 45	2.854 46/47	4.070 ⁴⁸	4.89 0	5.737

324. Nunap nakorsaanerata paasinninnera malillugu ilaqutariinngornissamut pilersaarusiorneq kalaallinut inuiaqatigiinnut pissusissamisuuermat 1970-imi ukiumoortumik nalunaarusiap kingorna kisitsisinik saqqummersitsisarneq unitsippaa.^{HU_170} Arnat kinguaassiorsinnaasut ukiuinik ukiullit, 15-ii 49-nut ukiullit 46 procentii 1970-imi spiraleqaarsimanissaat missiliorneqarpoq,^{HU_172} kisianni qanoq amerlatigisut naammattumik akuersisimanersut imaluunniit naammattumik akuersisimannginnersut paasissutissaatigineqanngillat. Ukiup nikinnerani 1969-70-imi illoqarfinni kalaallit arnat affaasa missaat spiraleqaarsimanissaat nunap nakorsaanerata missiliorpaa, aamma nunaqarfinni arnat spiralimik atuinngivissimanissaat ilimagineqarpoq.^{HU_85}

Sumiiffinni assigiinngitsuni spiralip qanoq atorneqaarsimanera pillugu qularnaatsunik paasissutissaqanngilaq. Narsami arnat kinguaassiorsinnaasut ukiuinik ukiullit pingajorarterutaat – ukiut marluk ataallugit - spiralilersinnissaq pillugu neqeroorummut akuersisimasut nakorsap qallunaap 1971-imi oqaluttuaraa.^{HU_81} Tasiilami atuineq Ittoqqortoormiut sanilliullugu killeqarneruvoq, tassani 1968-imi 1969-imilu inunngortartut pingajorarterutaasa miss. ikileriarput (ukiumut 20-niit ukiumut arfineq-marluk missaannut).^{HU_98}

325. Kingusinnerusukkut spiralimik naartunaveersaatinillu allanik atunerit pillugit paasissutissanik annikitsuinnarnik pissarsivugut:^{HU_175}
- 1982-imiit 1986-imut: Naartunaveersaatinik atunerup siammasissusia 40 %-ingajaasimavoq, taamaalilluni Danmarkimi atuinermi annikinnerungaatsiarluni.
  - 1. januar 1988: Kalaallit arnat 15-ii 49-inut ukiullit 27%-ii naartunaveersaatinik atuipput.
326. ”Arnat qassit piffissami qulaajaaffiusumi naartunaveersaatinik atuisimanersut pillugu ataqaatigiissamik misissorsinnaanngilarput, kisianni spiralip atugaanera piffissap

⁴⁵ HU_81/HU_341: 1968/69-imi ukiup nikinnerani kalaallit arnat katillugit 1.766-it spiraleqarput.

⁴⁶ HU_341: 1969/70-imi ukiup nikinnerani arnat 2.715 -it spiraleqarput

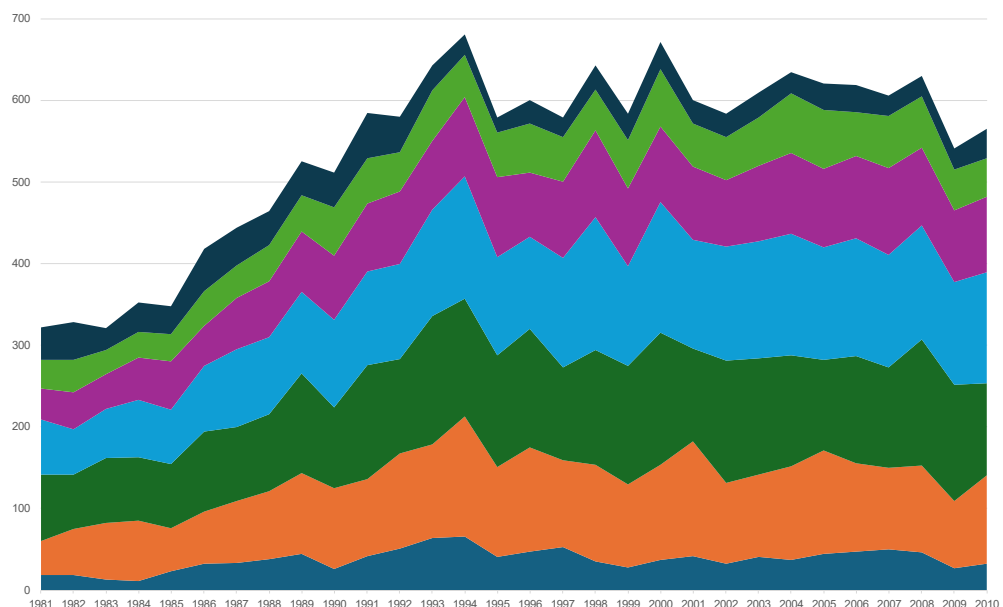
⁴⁷ HU_83: Ulloq 1. novembari 1969-imi arnat katillugit 2.862-t spiraleqarput. 1969-imiinnaq arnat 985-it spiralilersissimapput (31. decembari 1969-imi arnat 2.751-it spiraleqarput, arnalli 203-t spirali peertissimavaat.

⁴⁸ HU_170: 1970/1971-imi ukiup nikinnerani arnat 3.821-t spiraleqarput.

sivisunerusup ingerlanerani appariartorsimasoq, aamma arnat naartunaveersaammik atuisut amerlassusiat 1970-imi 46%-niit (spiralit kisiisa) ukiut ingerlaneranni 27 %-inut (spiral, p-pillet aamma Depo-Provera) appariaateqarsimasut” oqaluttuarisaanermik qulaajaasut inerniliipput.^{HU_176}

327. Spiralip naartunaveersaatitut atorineqarnerata appariaateqarnera assigiinngitsunik pissuteqarsinnaavoq. 1968-imi spiralip eqqunneqarnerata kinguninngua ilaqutariinngornissamik pilersaarusiornissaq pillugu annerusumik paasititsiniaasoqarnera ilaatigut pissutaasinnaavoq, aamma 2025-mi ukiakkut Nuummi immikkut ilisimasallit suleqatigiissitat tikeraarnerminni paasissutissiissutigisaattut – arnat spirali pillugu nuanniitsumik misigisaqarnertik pissutigalugu - naartunaveersaatilertinnissartik anguniarlugu nakorsiarnissaminnut tunuarsimaarsimasinnaanerata pissutaasinnaavoq.
328. Qanorluunniit ikkaluarpat Kalaallit Nunaanni naartunaveersaatinik atuisut appasinnerat pissutigalugu nunarsuarmi naartuersittarnerit eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaanni naartuersittartut qaffasinnerpaat ilaanniipput. 1980 sioqqullugu naartuersittarnerit qanoq allanngorartigisimanersut sukumiinerusumik kisitsisaatigineqanngillat (imm. 392 aamma takuuk), kisianni 1978-imi arnat 1.000-iugaangata 29-t naartuersissimasarput, 1979-imit 35-inut amerleriarsimapput 1980-imilu 36-inut amerleriarsimallutik, matuma kingorna 1982-imi 39-niit amerliartorsimapput, 1986-imiit 2010-p tungaanut 60-it missaanniissimapput.

Piffissami 1981-imiit 2012-imut arnat 14-15-inik ukiullit (tungujortoq), 16-17-inik ukiullit (orange), 18-19-inik ukiullit (qorsuk), 20-24-nik ukiullit (tungujortoq), 30-34-nik ukiullit (qorsuk) aamma 35-39-nik ukiullit (tungujortoq) naartuersissimasut takussutissiami ataani takuneqarsinnaapput.⁴⁹

⁴⁹ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (januaari 2026).

329. Danmarkimi 1980-ikkut ingerlaneranni naartuersittartut arnat 1.000-ugaangata 19-iniit 16-inut appariaateqarsimapput aamma 1990-ikkut ingerlaneranni 13-it missaannik appariaateqaqqipput. Kalaallit nivarsiaqqat arnallu qaqugu meerartaarusunnerminnik kissaateqarsimanerat sulilu kissaateqarnerat Kalaallit Nunaanni naartuersittartut qaffasinnerannit erseqqissarneqarpoq. Danmarkimi naartuersinnissamut inatsimmik atuutilersitsinerup kingorna kalaallit suliniuteqarnerisigut Kalaallit Nunaanni naartuersinnissamut inatsit atuutilersinneqarpoq (imm. 389 takuuk).

3 Nakorsat nakorsiallu akornanni pissutsit

330. Immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat Naalakkersuisunit qinnuigineqarput "Arnat nivarsiaqqallu mianerisaliusimanersut qanorlu amerlatigisut mianerisariallit" akuersitinneqaaqqaratik spiralilernerqarsimanersut misissoqqullugit, kisiannili nakorsiat ataasiakkaat immikkut mianerisariallit spiralilersuisimaneq pillugu taamaallaat suliamut pingaaruteqanngillat. Suliaq tamaat paasiumallugu - oqaluttuarisaanermik qulaajaasut eqqaasaattut - nakorsat nakorsiallu akornanni pissutsit pingaaruteqarput (imm. 321 takuuk).
331. DR-ip podcastiani arnaq piumassuserinngisaminik spiralilersikkami nakorsamut itigartitsisimasinnaagaluarnini pillugu nassuiaavoq:
- "Oqartussaassusilinnut itigartitsisannginnissannut perorsarneqarsimavunga. Pingaartumik qallunaanut nakorsanut oqartussaassusilinnut. Taanna itigartinneqartussaannngilaq. Pingaartumik kalaallisut ataatsimoortuussuseq aallaavigalugu perorsagaagama ataatsimoortuussusermik periusillit ilagiinnarpaannga... Tamatuma saniatigut nunasiaataasimavugut, tassani qallunaat oqartussaasuupput, aamma taamanikkut nakorsat assut oqartussaassuseqarput."*⁵⁰
332. Allat misigisaminik oqaluttuarsimasut assigalugit – spiralilertinnissaq pillugu nakorsap siunnersuutaanut arnap taassuma itigartitsisinnaasimannginnera erseqqilluinnarpoq, taamaammallu tamanna inatsisilerinerup tungaaniit isigalugu qanoq isumaqarnersoq pingaarutilimmik apeqqutaalerpoq.
333. Arnarpasuit spirali pillugu neqeroorummut akuersisimanerat nakorsap tupaallaatigalugu DR-ip podcastiani nassuiarpaa, nangillunilu: "nakorsat spiraliliisut arnallu pisumik qanoq paasinninersut assigiissimanaviannngilaq."⁵¹
334. Suliaq paasiumallugu nakorsat napparsimavimmilu sullitat akornanni pissutsit sukumiinerusumik misissornissaat pisariaqarpoq, tassami nakorsat sullitallu assigiinngitsuummata, taamatuttaaq ataatsimut isigalugu nakorsat sullitallu akornanni pissutsit spiralilersuineq pillugu suliamut pingaaruteqartuupput.
335. Nakorsat nakorsiallu akornanni pissutsit qanoq pingaaruteqartigisimanersut aamma pingaaruteqartiginersut aamma pisimasut suut sunniuteqarsimanersut aamma suli sunniuteqarnersut paasissallugit pingaaruteqarput. Suliat aalajangersimasut amerlasuut, nivarsiaqqat arnallu oqaluttuaat aamma nakorsat peqqinnissaqarfimmilu sulisut allat kiisalu

---

⁵⁰ DR-imi Podcast "Spiralkampagnen", Episode 4 (28:55).

⁵¹ Ibid., Episode 1 (22:50).

qanigisaasut allallu oqaluttuaat sukumiinerusumik misissoqqaartinnagit apeqqut sukumiinerusumik akineqarsinnaanngilaq. Uppernarsarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngilagut, kisianni nakorsiat nakorsallu inissisimaffiitut sunniuteqarsinnaasutut ilimagineqartut assigiinngitsut tulliuuttumi sukumiinerusumik sammissavavut.

336. Taaguut "arnat niviarsiaqqallu mianerisariallit" pillugu eqqoqqissaartumik nassuiaateqannginnera aallaqqaasiutigalugu oqaatigissavarput, tassami inuup inissisimaffia apeqqutaammat, kisianni tullinnguuttumi allassimasut erseqqissarsinnaavavut:

- Ukiut/inerisimassuseq: Inuk mianerisarialiunersoq nalilerniarlugu pineqartup ukiui inerisimassusialu apeqqutaapput: nakorsiaq inuusunnerutillugu mianerisariaqarnerussaaq, kisianni ukiukikkaluarluni inerisimasuusinnaavoq, taamatuttaaq inuusuttut inerisimasuusinnaapput.
- Angajoqqaq/angajoqqaatut akisussaatitaasoq: Niviarsiaqqat ukiukitsut angajoqqaaminnit akuerineqartartussaapput aamma angajoqqaami aalajangiinerannit sunnerneqarsinnaapput. Taakku spiralilersinnissaminut piumanatik akuersillutik imaluunniit akuersinatik angajoqqaavi akuersisimasut ilaat oqaluttuarput. Tamanna inerteqqutaanngilluinnarsinnaavoq meeqqallu pisinnaatitaaffiitut naapertuussinnaalluni, aammali pisut apeqqutaallutik meeqqap aalajangiinissaminut naammattumik inerissimaguni meeqqap pisinnaatitaaffiitnik eqqortitsinngitsogarsinnaavoq.
- Piginnaatitaaneq/nammineersinnaassusiiiane: Niviarsiaqqat arnallu namminneq aalajangiinissamut piginnaatitaasutut isigineqarsinnaapput piginnaatitaasutullu misigisinnaallutik, kisianni oqartussaassusilimmik naapitaqarnerminni nammineersinnaassusiiarneqarsimasinnaapput. Niviarsiaqqat arnallu ataasiakkaat ilisimasat amigaataanerata pissutigalugu namminneq aalajangiisinnaanerata akornusersorniarneqarsinnaavoq, aamma akuersinissamut pisinnaatitaaffitnik ilisimagunikkit ajornannginnerusinnaalluni.
- Siornatigut innarliinerit: Niviarsiaq/arnaq siornatigut innarlernerqarsimanersoq allatigulluunniit killissamik qaangiiffigitissimanersoq aamma apeqqutaataasinnaavoq, tassami tamanna inuit ataasiakkaat killissaminnik aalajangiisinnaassusiannut sunniuteqarsinnaammat.
- Inuiaqatigiit ileqquat: Spiralip sumiiffinni assigiinngitsuni qisuariarfigineqarnera assigiinngitsorujussuusoq paasissutissani pissarsiarineqarsinnaasuni takuneqarsinnaavoq, aamma niviarsiaqqap/arnap qaninnerpaasaata najukkamilu innuttaasut isumaat sunniuteqarsimanissaat ilimanaatilerujussuuvoq. Ass. Tasiilami qisuariaatit nuanniitsut (kap. 5, imm. 5.2) aamma nunap immikkoortuini assigiinngitsuni qisuariaatit (imm. 295) pillugit nunap nakorsaanerata allakkiaani takuneqarsinnaapput. Inuiaqatigiit ileqqi pissutigalugit nammineq aalajangersinnaaneq pitsaasumik sunnerneqarsimasinnaavoq imaluunniit mianerisariaqarneq annerulersimasinnaalluni.
- Atuariartorneq: Ass. Danmarkimi efterskolemi imaluunniit Kalaallit Nunaanni atuartut angerlarsimaffianni kalaallit niviarsiaqqat angerlarsimaffiup avataanut

inissinneqarsimasutut isigineqarsinnaanngillat taamaalillutillu qulaaniit oqartussaaffigineqanngillat, taamaakkaluatorli angajoqqaaminniit avissaaqqanertik pissutigalugu mianerisarialimmik inissisimasinnaapput.

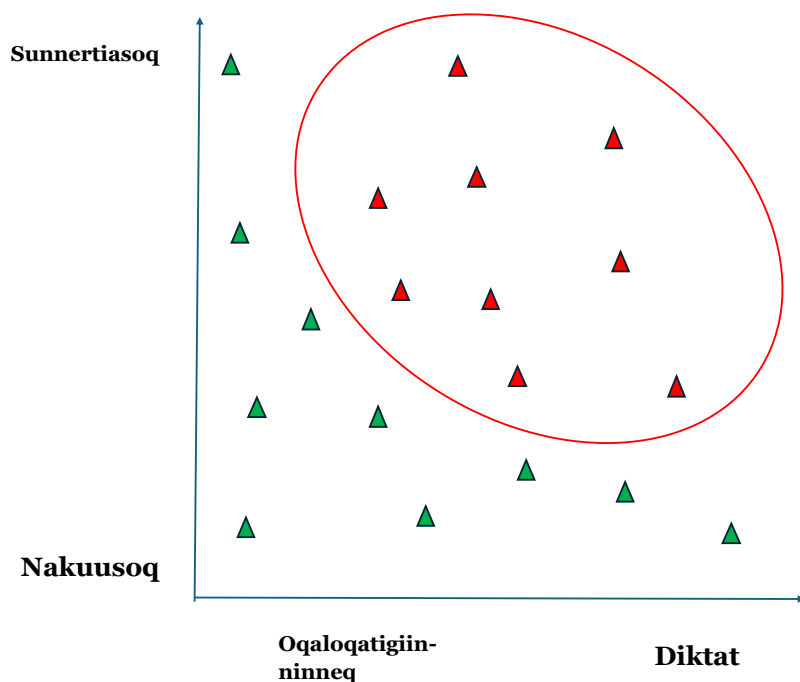
337. Paasinninnerput malillugu niviarsiaqqat arnallu akornanni kikkut mianerisarialiunersut kikkullu mianerisariaqannginnersut immikkoortikkuminaapput, tassami inersimasut arnat assut tatituujusinnaapput, nammineersinnaassuseqarsinnaapput inerissimasuusinnaallutillu, taakkulu tapersersorneqarsinnaapput namminerlu aalajangernissaminnut ilisimasaqarlualutik, illuatungaani niviarsiaqqat arnallu assut mianerisarialiusinnaapput, taakkulu namminneq aalajangernissaminnut paasissutissanik, oqaloqatigiinnermik tapersersorneqarnissamillu pisariaqartitsingaatsiarsinnaallutik. Niviarsiaqqat arnallu tamarmik qanoq mianerisarialiutiginersut inissinniarlugit 0-imiit 10-mut kisitsisilerlugit naliliiffigineqarsinnaapput, kisianni tatitussuseq/mianerisarialiussuseq erseqqissumik immikkoortinneqarsinnaanngillat.

338. Spiralilersuineq pillugu suliamut sunniuteqartumik soorunami nakorsat inuttut ataasiakkaatut atukkaminnit sunnerneqarsimasinnaapput, taakkulu tullinnguuttumi erseqqissarsinnaavavut:

- Oqartussaassuseqarneq: Ilaatigut kalaallit inuusuttut utoqqaanerusunut oqartussaassusilinnullu, tassunga ilanngullugu nakorsanut qallunaanut, ataqqinnittussatut perorsarneqarsimanerat pissutigalugu ataatsimut isigalugu nakorsat oqartussaassuseqarnerat nakorsianut sunniuteqarsimanissaa ilimanarsinnaavoq. Nakorsat - aamma Kalaallit Nunaanni - pitsaaneruserisartik malillugu nakorsiaq sinnerlugu aalajangiisarnerat takornartaanngilaq.
- Naartunaveersaatinut isiginnittaaseq: Nakorsat ataasiakkaat niviarsiaqqanut arnanullu naartunaveersaatinik neqeroortarnerat assigiinngiiartorujussuusimavoq, allaammi nakorsat ilaat spiralip naartunaveersaatitut atornissaa siunertaralugu kimigiiserlutik pilerisaarisimapput. Nakorsat ataasiakkaat naleqquttumik ilaqutareeriaatsimut isiginnittaasiat - naartunaveersaatinut isiginnittaasiannit – sunnertissimasinnaavoq, tassami 1960-ikkunni 1970-ikkullu aallartinneranni - kalaallinut sanilliullugit - qallunaat ilaqutariit ikinnerusunik meerartaqartarmata, taamatuttaaq naartuersittarnernut, naalungiarsuit toqusarnerannut aamma peqqissutsimut tunngatillugu pissutsinut tunngatillugu ernummateqartarnerat assigiinngiaarsimavoq.
- Paasissutissiineq: Nakorsat arnanut paasissutissiillutillu ilitersuisarnerat assigiinngiaarsimavoq aamma ass. napparsimmavissuarni kiisalu najukkami tusagassiuutini sumiiffinnilu allani paasissutissiissutigineqartut saniatigut paasissutissiisarsimapput.^{HU_220} Atuarfimmi kinguaassiuutinut tunngasut pillugit atuartitsineq killeqarsimavoq, aamma sammisap paquminartinneqarnera pissutigalugu paasissutissiinerit killeqarsimapput.^{HU_207}
- Isummiutiinnakkat: Kalaallit niviarsiaqqat arnallu piumasaannut aamma aalajangiisinnassusiannut najoqqutassanillu malinnissinnaanissaannut, ass. p-pillenik iisarnissaannut tunngatillugu nakorsat assigiinngitsorpassuarnik isummiussereernernik isummiutiinnakkanilluunniit peqartarsimassapput. Immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitat - arnat ilaqutaat tunngavigalugit arnap illoqarfigisaani nakorsamit assigiinngitsumik pineqartarnerat pillugu – oqaluttuartoq naapippaat, tassani

arnat ilinniarluarsimasunik ilaqutallit nakorsamik ajornartorsiuteqarsimanngillat, akerlianilli arnap uimi ilaqutai ilinniagaqanngimmata arnat arlallit akuersitinneqaaqaratik spiralilernerqarsimapput.

339. Niviarsiaqqat arnallu qanoq amerlatigisut immikkut mianerisarialiusimanerannik aalajangersaanissamut uppersarsarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngilagut, kisianni nakorsap nakorsiallu akornanni pissutsit qajannartorujussuusinnaanerats erseqqippoq, aamma nakorsat ataasiakkaat - arnat niviarsiaqqallu (imaluunniit angajoqqaatut akisussaatitaasut) naammattumik akuersinissaannik qulakkeerinninnissaannut - akisussaaffiat erseqqippoq. Taamatuttaaq niviarsiaqqat arnallu annerusumik minnerusumilluunniit mianerisarialiusinnaapput, aamma nakorsat annerusumik minnerusumilluunniit oqaloqatigiinnissamik ujartuisuusinnaallutik.
340. Teorii eqqarsaatigalugu nakorsat nakorsiallu akornanni pissutsit takussutissiami tullinnguuttumi takuneqarsinnaasutut inissinneqarput, nakorsat annerusumik oqaloqatigiinnissamik ujartuisut nakorsianik annerusumik mianerisarialinnik namminneq aalajangiisinnaassuseqarnerannillu ataqqinninnerusinnaapput, taamatuttaaq arnat tatituut nakorsanut naalakkersuiniarsarisunut akiuisinnaapput. Taakku akornanni assigiinngitsorpassuarnik pisoqarsinnaavoq, taakkunanilu nammineq piumassuserisamik piumassuserinngisamilluunniit spiralilernerqarnerit ingerlanneqarsimasinnaallutik:

341. Nakorsiap nakorsallu akornanni pissutsit piviusumik qanoq issimanerat eqqarsaatigalugu pissutsit ataasiakkaat pillugit paasissutissat tunngavigalugit taamaallaat nalilersorneqarsinnaapput, aamma pissutsit assigiinngitsorujussuusinnaanerats erseqqissarusupparput. Pisimasut aalajangersimasut (amerlasuut) misissorneqaaqqissaartinnagit nakorsap nakorsiallu akornanni pissutsit qanoq issimanersut eqqoriaannarneqarsinnaapput.
342. Nakorsat arnanut assigiinngitsunik tatitussusilinnut/mianerisariaqartunut qanoq oqaloqatigiinnissamik ujartuitigisimanerannik imaluunniit

naalakkersuiniartigisimanerannik nalilersuinissamut massakkut
 uppersarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngilagut, taamatuttaaq arnat nakorsanut
 qanoq tatitutigisimanerannik mianerisarialiutigisimanerannilluunniit nalilersuinissatsinnut
 uppersarneqarsinnaasunik tunngavissaqarata.

343. Kalaallit arnat niviarsiaqqallu nammineersinnaassuseqarluarsimasinnaapput,
 taamaakkaluartorli nakorsap aalajangersimasup akuersititsinissamut tatisinera pissutigalugu
 naammattumik akuersinatik spiralilernerqarsimasinnaapput imaluunniit nakorsap
 aalajangersimasup attaveqatigiinnermik paatsoornini pissutigalugu aamma niviarsiaqqap
 arnalluunniit pissusilersornermigut ass. spiralilersinnissamut akerliunnginnermigut
 akuersisimasutut paasisimasinnaavaa.
344. Taamaammat nakorsap nakorsiallu akornanni pissutsit assigiinngitsorpassuarnit
 sunnerneqarsimasinnaanerit pissutigalugu niviarsiaqqat arnalluunniit ataasiakkaat
 naammattumik akuersinatik spiralilersinnerat assigiinngitsorpassuarnik
 pissuteqarsinnaasoq isummerpugut.
345. Tassunga atatillugu nakorsiaq nakorsap katsorsaananeranut pissusilersorneranulluunniit
 akerliunngikkuni, tamanna malittarisassat piffissami sivisoorujussuarmi atuussimasut
 malillugit akuersinertut isigineqartarnera eqqarsaatigineqartariaqarpoq, tamannalu
 kingusinnerusukku uterfiggissavarput. Inatsisilerineq eqqarsaatigalugu naammangitsumik
 silatikkut akuersineq (objektiv) – naammattumik qamuuna akuersinerusariaqanngilaq
 (subjektiv).
346. Imaangilaq nakorsiat ataasiakkaat immikkut mianerisariaqartuummata imaluunniit
 nakorsat ataasiakkaat naalagaaniartumik pissuseqarmata naammattumik
 akuersititseqqaarani spiraliliisoqartoq, tamanna eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq,
 tassami - ilungersunartumik kinguneqarsinnaasumik – paatsoortoqarsinnaasarmat.
 Immikkut eqqugaaratarsinnaasunik niviarsiaqarlunilu arnaqarsimavoq, taamatuttaaq
 aqutsinissamik pissuseqarsimasunik nakorsaarsimavoq. Taamaattorli – tutsuiginartunik
 uppersarneqarsinnaasunik tunngavissaqanngimmat – niviarsiaqqat arnalluunniit
 ataasiakkaat mianerisarialiusimanerat imaluunniit nakorsat ataasiakkaat
 aqutserusussuseqartumik pissuseqarsimanerat pissutigalugu akuersititseqqaarani
 spiraliliisoqarsimanersoq nalilernerqarsinnaangilaq.
347. Tamatuma saniatigut ataatsimut isigalugu nunasiaataanerup kingorna pisut aallaavigalugit
 isiginnittaaseqarneq eqqarsaatigalugu nakorsat (amerlanerusut) angutaasarmata aamma
 (amerlanerusut) pitsaanerusorisartik malillugu nakorsiaq sinnerlugu aalajangiisarmata
 (taamani) piumassuserisamik spiralilersinnissaq nakorsanit qulakkeerneqarnissaa
 pingaarnerpaasimanngitsoq ilimanaatilerujussuuvuq, tassami piumassuserisamik akuersineq
 qulakkeeqqaarnagu nakorsat peqqinnissaqarfimmi sulisunik allanik peqateqarlutik
 inatsisitigut akuersineq naammattutut isigisinnaavaat.
348. Inuit ataasiakkaat peqqinnissaqarfimmik naapitsinerat aallaavigalugu aalajangersimasumik
 inerniliinissaq immikkut unammilligassaasoq tarnip pissusiinut tunngatillugu
 ilisimatuarnermi tikkuarneqarpoq.
349. Oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugu pissaaneqarneq eqqarsaatigalugu nakorsiap
 peqqinnissaqarfiullu akornanni assut nikingasoqarsimavoq. 1980-ikkut tungaannut nakorsap
 pingaarnertut aalajangiisarnera nalinginnaasuusimavoq, illuatungaannillu nakorsiaq

annerusumik tatiginnittarpoq malinnaaginnartarlunilu (kap. 7-9-mi Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni inatsisit kiisalu kap. 12 takukkit). Tamanna taamaallaat Kalaallit Nunaannut atuutinngilaq, tassami nunani killerniittuni peqqinnissaqarfinni tamanna nalinginnaasimammat. Inuit oqartussaassuseqarnerusumik ilagisaqarunik taakku namminneq aalajangiisinaanerat annikinnerugajuttartoq aamma oqartussaassusillit naliliinerannik tusarnaarusunnerusartut inuit inuiaqatigiinni qanoq eqqarsartarnerannik ilisimatusarnermi ersersinneqarpoq. Soorunami nakorsiaq pinngitsaalineqartutut misigineq ajorpoq, tamatumali kingunerisaanik iliuuseqartuunngitsutut misigisinnaavoq.

350. Innuttaasut suliffeqarfiillu kiisalu nakorsiaq nakorsallu akornanni attaveqatigiinnermi tatiginninneq tunngaviuvoq. Tatiginninneq pisut imaannaangitsut iluanni annikinnerulertarpoq iliuuseqarnissarluni ajornannginnerulertarluni, tassani inuup suut tamaasa ilimasaqarfiginagillu aqussinnaanngimmagit tatiginnittarpoq, tassa allat siunnersuutaannik aalajangiinerinillu malinnittarpoq. Nakorsiap nakorsamik tatiginninnini ersersikkuniuk nakorsiap aalajangernini kingusinnerusukkut killeqartutut isigilersinnaavaa, tassami nammineq aalajangernani kisianni tatiginninnermik ersersitsinikkut malinnikkami. Tatiginninnermik ersersitsineq malillugu aalajangiineq innarlerneqartutut misiginarsinnaavoq, naak piffissami tassani misiginanngikkaluartoq aamma ass. inatsisitigut naliliineq malillugu ajunngikkaluartoq.
351. Nakorsiap innersuussutit aalajangiinertut tigusarai aamma piumanngikkaluarluni nakorsamut naalattartoq peqqinnissaqarfimmi sulisut isumaqarsinnaapput. Taamaammat nakorsat oqartussaassuseqarnerat nakorsiallu namminneq aalajangersinnaanerit eqqarsaatigalugu piumassuseq, akuersineq pinngitsaaliinerlu pillugit eqqaamasat sunnerneqarsinnaapput. Tassa imaappoq oqaluttuat ataqatigiillutillu isumaqarluartut piffissap ingerlanerani allanngorsinnaapput taamaalillutillu eqqoqqissaarunnaarsinnaapput (miste objektivet), tassa inuit ataasiakkaat misigisaat ataatsimoortullu misigisanik paasinninnerat piffissap ingerlanerani kulturimut inuiaqatigiinnullu ilanngussinnaallutik.
352. Nunasiaataanerup kingorna pissaaneqarneq eqqarsaatigalugu peqqinnissaqarfimmut tatiginninneq paasineqartariaqarmat spiralilersuisimaneq pillugu suliaq sulii ajornakusoornarnerulerpoq, tassani suliffeqarfiit ilisimasalittut oqartussaassusilittullu avataaniit isigineqartarmata. Tamanna pissutigalugu nammineq isumminngikkaluarluni peqqissutsimut tunngatillugu iliuuserineqartunut akuersinissaq ilimanaateqarneruvoq.
353. Taamatuttaaq illuatungeriit attaveqatigiittarnerat ileqqullu piffissap ingerlanerani allanngorsimapput, tamatumalu kingunerisaanik eqqaamasat sunnerneqarsinnaapput, aamma nakorsap nakorsiallu akornanni oqaatsitigut timitsigullu attaveqatigiinnerit assut pingaaruteqarput, pingaartumik kalaallit pineqartillugit. Peqqinnissaqarfimmiit nakorsianit paasissutissat ilaannaat paasineqartartut aamma inuit ataasiakkaat isummiussereernerannut kulturilu tunngavigalugit eqqaamasat allanngortartut ilisimatusarnermi erserpoq. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi oqaatsit qallunaatut atorineqarsimapput aamma sulii atorineqarput; taamaammat oqaatsit assigiinnginnerat pissutigalugu ilaannikkut paaseqqissaartoqarsinnaaneq ajorpoq, nakorsat nakorsiallu ilisimanngisaannik tamanna pisinnaasarluni.
354. Ilaannakortumik attaveqatigiinnerit eqqarsaatigalugit maannakkut ileqqussat aallaavigalugit siornatigut pisimasut allamik isumaqalersinnaapput. Inuit ataasiakkaat oqaluttuaat eqqaamasaat ataatsimut oqaluttuanut ilanngukkaangamik qularnaannerulertarput, tassani

oqaluttuat ilaat ersarinnerulertarput, allalli ersarinnginnerulertarlutik. Tassa imaappoq pisimasut nalaannut piffissamut kingumut qiviarluni akuersissuteqannginnermut tunngasut oqaluttuat erseqqinnerulersinnaapput (kap. 12-imi itisilernera takuuk).

355. Tamatuma kingunerisaanik kalaallit niviarsiaqqat arnallu spiralilersinnissamut piumassuserisaminnik akuersisimasutut misigisimanatik oqaluttuarnarat assut erseqqippoq, tassami nakorsaq assut oqartussaassuseqarpoq namminnerlu eqqarsartaatsikkut iliuuseqarsinnaanertik killilerujussuulluni imaluunniit eqqarsartaatsikkut iliuuseqarsinnaanngivissorsimallutik. Taamaattorli qallunaat nakorsat pisariaqartumik akuersititseqqaarsimanerminnik misiginerat aamma taama erseqqitsigaaq, taamani oqaaseqarnani, atsiortitseqqaarnani ilitersuinissamullu piumasaqaatit qaffasinngillat. Taamaammat inatsisitigut atuuttumik akuersititsisoqarsimanissaa ilimanaatilerujussuuvoq, naak kalaallit niviarsiaqqat arnallu ilumut aamma piumassutsimik akuersisimasutut misiginngikkaluartut.
356. Immikkoortumi tullinnguuttumi allassimasutut – kalaallit niviarsiaqqat arnallu akuersitinneqaqqaaratik spiralilernerqarsimanissaat qularutiginngilarput, kisianni naammattumik ilitersorneqarsimanani akuersisimananiluunniit spiralilersinneq pillugu oqaluttuanik aalajangersimasumik nalilersuisoqarnikuunngimmat – kalaallit niviarsiaqqat arnallu qanoq amerlatigisut akuersitinneqaqqaaratik spiralilernerqarsimanersut, tassunga ilanngullugu niviarsiaqqat arnallu qanoq amerlatigisut immikkut mianerisarialiutiginersut nalilersornissaannut uppersarnerqarsinnaasumik tunngavissaqanngilagut.
357. Inuit ataasiakkaat mianerisarialiusimanerisa isiginiarnerunissaat naleqqutinngitsutut isiginagu erseqqissarusupparput, tassami inuit ataasiakkaat mianerisaliunertik pissutigalugu piumassuserinngisamik spiralilersissimasutut isigineqarsinnaammata: Niviarsiaqqat arnallu tatituut nammineersinnaasullu akuersitinneqaqqaaratik spiralilernerqanngippata, taava niviarsiaqqat arnallu sanngiitsut mianerisariallilu akuersitinneqaqqaaratik spiralilernerqarpat? Taama isumaqaraanni taava spiralilersinnertik namminneq pisuussutigigaat oqartoqarsinnaavoq, tassami itigartitsinissamut tatituujusariaqaraluarlutillu nammineersinnaassuseqassagaluarmata.
358. Paasinninnerput malillugu taamannak inerniliineq kukkunerullunilu ajorpoq, tassami aamma niviarsiaqqat arnallu tatituut nammineersinnaassuseqartullu naammattumik akuersitinneqaratik spiralilersissimasinnaanerat ilimagineqartariaqarmat. (Pingaartumik angutit) qallunaat nakorsat aamma kalaallit niviarsiaqqat arnallu naapinneranni ajortut pisimanerannut pissutaasut assigiinngitsorpasuppuput. Immikkut mianerisariaqassuseq innarliinerup aalajangersimasup sakkortussusiata nalilernissaanut ilanngunneqarsinnaavoq, kisianni kalaallit niviarsiaqqat arnallu pisuutinniarlugit atorneqanngisaannassaaq. Paasinninnerput malillugu – siammasinnerusumik isigalugu - kalaallit niviarsiaqqat arnallu – niviarsiaqqanut arnanullu allanut sanilliullugit - immikkut mianerisarialittut qajannartutullu isiginerisa attatiinnarnissaa pinaveersaassallugu pingaaruteqarpoq.

4 Paasissutissat 1960-ikkunneersut

359. 1960-ikkunni spiralilersuineq pillugu suleriaatsimut tunngatillugu paasissutissat annikitsuinnaapput. 1960-ikkut aallartinneranni kalaallit arnat naartunaveersaatinik atuinnginnissamik kissaateqarnerannik isumaqartoqarsimannguatsiarpoq,^{HU-36} aamma

nunasiaateqarnerup kingorna pisut aallaavigalugit isiginnittaaseqarneq aallaavigalugu naartunaveersaatini ilisimasaqarnermik siammarterilluni iliuuseqarnissamut innuttaasut inerivissimanngitsut isumaqartoqarsimannguatsiarpoq.^{HU_37}

360. Oqaluttuaq, isuma imaluunniit isummiutiinnagaq tamanna tunngaviginnguatsiarlugu Kalaallit Nunaanni misileraanernut atatillugu nunap nakorsaanera "arnat kisimiittut malunnaatilimmik amerlasuut" spiralilersinnissamik kissaateqarnerminnik oqarnerat tupaallaatigisimallugu erseqqissaavoq, tassami ajornakusoortitsisoqalissagaluarpas illoqarfinni nakorsiarnissaq ajornanngitsunnguussammat (imm. 235).^{HU_66} Taamatuttaaq nunap immikkoortuini nakorsat akuersinissaq sioqqullugu spiralip naartunaveersaatitut atornissaanut assut soqutiginninnermik ersersitsisimapput.^{HU_76}
361. 1966-imi Kalaallit Nunaanni spiralimik atuineq pillugu misissuineri 4. aprili 1967 nakorsaneq Rosen nalunaarusiamik tunniussivoq. Danmark assigalugu naartunaveersaatip Kalaallit Nunaanni pissarsiarineqarsinnaalertariaqarnera Rosenip aallaqqaasiutigalugu oqaatigaa, aamma "periuseq pillugu siammassissumik paasissutissiinissaq siunnersuutip neqeroorutitut saqqummiunneqarsinnaanissaanut pisariaqartoq" erseqqissarpaa. Rosen naggasiilluni ima oqarpoq:

*"Paasinarpoq naartunaveersaatitut periutsip nutaajusup, aamma maannamut ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni ilisimaneqanngingajavissup, akuerineqarnissaa ajornakusoortussaassasoq, taamaalillunilu periutsip taassuma paasissutissiissutiginnissaa pisariaqartussaassalluni arnaq kalaaleq periuseq taanna ajornaquteqanngitsumik namminerminut neqeroorutigineqarpat toqqaasinnaaqqullugu."*⁵²

362. Tamanna akuersititseqqaarluni naartunaveersaatini neqerooruteqartarnissaq pillugu siornatigut kingornalu politikkimut naapertuuppoq.
363. 1969-imi oktobarimi nakorsaq tidsskriftimi Mentalhygiejnemi allaaserisaqarpoq, tassani arnat kalaallit "annerusumik" spiralimik akuersisimasut allappoq, taamatuttaaq arnat spiralimut soqutiginninnerat - nakorsat angalaneq pillugu nalunaarusiaanni - allaaserineqarsimavoq.^{HU_197/216}
364. 1970-imi januaarimi Grønlandsrådp allattoqarfia, Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnngornissamik pilersaarusiorneq aamma inunngortartut amerlassusiisa allanngorarnertat pillugu nalunaarusiorpoq, tassani ilaatigut periuseq nutaaq "siammasissumik soqutigineqarluartoq" allassimavoq, taamaattoqli "kajumissutsip ima sakkortutiginera akuttuvoq, napparsimmavimmut nammineq saaffiginnilluni spiralilersikkiartormik kinguneqartarluni", kisianni "ernereernerup kingorna nakorsat neqeroorutaat arnarpaalunnit [akuerineqartartoq]" nunap immikkoortuani nakorsap paasissutissiissutigaa. Arnat napparsimmavimmut saaffiginninnissaminut tikilluaqqusaanerannik oqariartuuteqarnissaq pillugu nunap nakorsaanera nunap immikkoortuani nakorsanut kajumissaariniarnera allassimavoq. Nunap nakorsaanerata kaajallaasitaa malillugu "p-pillep Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik naartunaveersaatitut atorineqalernissaata arriinnissaa naatsorsuutigineqartariaqartoq" aamma allassimavoq.^{HU_84}

---

⁵² Erik Rosen: Foreløbig rapport vedr. undersøgelser over INTRAUTERIN PREVENTIONS (spiralmetode) anvendelse på Grønland juli-august 1966, qupp. 13.

365. Tamatuma saniatigut 1968-imi spiralip siammarnarata kingorna inunngortartut 1969-imi ikilinissaat naatsorsuutigineqarsinnaasoq, kisianni 1967-mili kalaallit arnat inuusuttullu ernisut ikileriareersimasut Grønlandsrådip allattoqarfia allappoq:

Ukioq	366. Inunngortut amerlassusiat
1965	1.596
1966	1.608
1967	1.507
1968	1.418
1969	1200-it miss.

367. 1968-imi aamma 1969-imi nunap immikkoortuini nakorsat spiralilersuineq pillugu nalunaarutaat tunngavigalugit sukumiisunik paasissutissaqarpoq. 1968-imi nunap nakorsaanerata ukiumoortumik nalunaarusiaa malillugu Kalaallit Nunaanni 1. januaari 1968-imi arnat 684-it spiralileneqarsimapput. 1968-imi suli allat 1.179-it spiralilernerqarsimallutik. 91-it katanneqarsimapput, 78-it peerneqarsimapput aamma 64-it ikkunneqaqqissimapput, matuma kingorna arnat 1.758-it spiraleqarsimapput. 1969-imi arnat allat 985-it spiralilernerqarsimapput, aamma 203-t peerneqarsimallutik.^{HU_83}
368. Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerliartornerat eqqarsaatigalugu 1959-imi 419-inik amerleriarmata qaffasinnerpaapput, matuma kingorna amerliartornerat unikaallappoq, taamaalillutik 1960-imiit 1966-imut innuttaasut ukiumut 360-400-nik amerleriartarlutik. 1967-imi 326-nut ikileriarput, tamatuma kingorna 1968-imi 290-inut, 1969-imi 222-nut, 1970-imi 188-inut aamma 1970-imi 148-nut ikileriarput.⁵³
369. Uppernarsarneqarsinnaasunik tunngavissaqanngimmat naammattumik akuersititseqqaarluni aamma naammattumik akuersititseqqaarani spiralilersuineq pissutigalugu appariaateqartoqarsimanersoq nalilersorneqarsinnaanngilaq.

⁵³ 1971-imi Nunatsinni nakorsaanerup ukiumoortumik nalunaarusiaa.

1970-ikkunniit paasissutissat

- 370 1970-ikkut ingerlaneranni spirali tusagassiuutini pisortallu allakkiaanni iluatsilluartutut aammalu arnanit kissaatigineqartutut nassuiarneqartarpoq, kisianni aamma ilaqutariit pilersaarusiorderanni isornartorsiorneqallattaasarluni.^{HU_100} Tamanna ilaatigut 1970-ikkut aallartinneranni Ittoqqortoormiini pisarpoq, tassani sumiiffimmi nakorsap spiralip atorneqarnissaa iluuseqarluni siuarsarsimagaa ilimanarluni, ilaatigullu piffissap ingerlanerani ataasiakkaanit isornartorsiorneqartarsimalluni.
- 371 Suleriaatsip taassuma nakorsat malitaasa taamanikkut annertuumik isornartorsiorneqartarsimanera takussutissaqanngilaq. Tamanna isumaqanngilaq pissutsit isornartuusimanngitsut, kisianni isornartorsiuineq annertuumik atorneqarsimanani.
- 372 Aamma Kalaallit Nunaanni naartunaveersaatinik atuineq pillugu apeqqut nakorsat qanoq isigineraat pillugu qularnaatsunik paasissutissaqanngilaq. Tamanna nalunaarutinit pingasunit, nakorsat danskit 1970-ip missaani allassimasaanni, takussutissiarineqarpoq.
- 373 Ilanngutassiaq siulleg 1969-imi oktobarimeersuuvoq, tassani nakorsaq atuagassiami Mentalhygiejnemi ilanngutassiamik allassimalluni, tassani Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni uersarlutik naartusut amerlassusii sanilliuppai, inerniliillunilu amerlaqatigiipajaartut. Kisiannili katittarnissaq Danmarkimi kaammattuutigineqartarmat, Danmarkimi katisimalluni meerartaartarnerit Kalaallit Nunaanniit amerlanerusut, aammalu Kalaallit Nunaanni naartuersittarnerit ikittuinnaammata, Danmarkimut sanilliullugu Kalaallit Nunaanni meeqqat uersakkat inunngortartut amerlanerusut. Taanna allappoq meeqqat uersakkat inunngortartut "nalinginnaasorujussuarmik" peroriartortartut, tassami anaanat inuusuttut amerlanertigut kingusinnerusukkat katittarmata, immaqa meeqqap uersakkatut inunngortup ataataanut. Taamaattumik uersakkat inunngortartut annertoorujussuarmik unammillernartortaartuusutut isigineqarsimapput allallunilu:
- "Aatsaat 1966-mi spirali Kalaallit Nunaanni naartunaveersaatitut atulersinneqarmat ilaqutariit pilersaarusiorderat piviusorsiornerulerpoq. Arnat kalaallit periaaseq taanna annertuumik akuersaarsimavaat. Naatsorsuutigineqartut paarlattuanik spirali arnarpassuarnut suli meerartaarsimanngitsunut iluaqutaasoq aamma paasinarsisimavoq. Pingaartumik arnat katissimanngitsut naartunaveersaaseeriaatsit pillugit paasitilluarneqarnissaat, spiralillu siullermeertumik naartulernermiilli neqeroorutigineqarsinnaanissaa, inooqatigiinnermi kukkutaarnissaq pitsaaliorniarlugu pingaartumik pingaaruteqarpoq."*⁵⁴
- 374 Piviusorsiornerusumik ilaqutariit pilersaarusiorderneqarnerat aamma inooqatigiinnermi kukkutaarnissap pitsaaliorneqarnera qanoq isumaqartinneqarnerisooq ilisimaneqanngilaq, kisianni nakorsaq (nunasiaateqarsimanermi) tunngaviusumik isiginnittaaseqarsimasooq meeqqat amerlanerusut inuuniarnermi atugassarititaasut pitsanngoriartuinnarsinnaanissaannik akornusiisinnaasutut isigisimassagai ilimanaateqarnerulluni.

---

54 Atuagassiami Mentalhygiejne, ilanngutassiaq, oktober 1969.

- 375 Ilanngutassiap aappaa 1971-imi novembarimeersuuvoq, tassani nakorsanut sapaatip-akunnikkaartumik atugassiami nakorsaanerup nakorsaqarfimmi aalajangersimasumi spiralilersuinerмик misilittakkani annertuumik nassuiarpai, tassani arnat inersimasut pingajorarterutai spiralilernerqarsimallutik,⁵⁵ taakkualu nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermik ikinnerullutik (takuuk imm. 323). Nakorsaq allappoq nakorsaqarfimmi inunngortartut pingajorarterutai uersagaasut, aammalu naalungiarsuit akornanni toqusartut, toqusartut tamarmik 28 procentiinik amerlassuseqartut. Taamaattumik nakorsaq isumaqarpoq "qularnaatsumik" oqaatigineqarsinnaasoq naartunaveersaasersuinissaq "allaat pisariaqartinneqartorujussuusoq". Tamatuma saniatigut nakorsap nassuiarpaa taamanikkut naartunaveersaatit Kalaallit Nunaanni atugaavallaanngitsut, taamatullu - allanneratuut - angerlarsimaffinni mikisuni inuppassualinni eqqiluisaarnissaq periarfissaqarpallaanngimmat, angerlarsimaffinni mikisuni taakkunani inuppassuit najugaqarfigisaanni tamanna pisariaqarnerpaagaluartoq, assersuutigalugu pessarimik naartunaveersaateqarnissaq ajornakusoortoq.
- 376 "Spiralilersuinerмик" taagorneqartoq 1967-imi aallartinneqartoq arnanut kalaallinut danskinullu neqeroorutaasoq, nakorsaq nassuiaavoq, tassami spiralilertinnissaq nammineq kajumissutsimik pisussaammat. Kisianni peqatigisaanik nakorsaq nassuiaavoq, oqaatsit marluk atorlugit aviisini ilanngutassiani, napparsimaviit utaqqisarfiini aammalu naartusunik imaluunniit kinguaassiuutitigut nappaatilinnik nakorsiartitsinerni tamani spirali pillugu allakkiamik tunniussisarluni, nakorsaqarfianilu "annertuumik PR-imik suliaqarnissaq pingaartinneqartorujussuusimasoq." "Paasititsiniaaneq innuttaasunit neriulluarnartumik tiguneqarpoq, taassumalu aallartinnerata kingorna qaammatialuit qaangiutiinnartut arnat ikittuinnaanngitsut spiralilernerqarsimallutik."
- 377 Nakorsaq allatamini nangippoq "inernerinut pitsaalluinnartunut" qularnanngitsumik pissutaasoq "ilaatigut pisariaqartitsinerup annertoorsuusimanera, ilaatigut nakorsaqarfinni assigiinngitsuni sunniiniarsarinerup annertuumik ingerlanneqarsimanera, annertuumik tamanut ammasumik PR-imik suliaqarnertut aammalu arnanik, pingaartumik sivisuumik kipsisuitsumillu meeqqiornermit anersaartorfissaqarnissamik pisariaqartitsisunik, uummaarissumik toqqaannartumik inuttullu sunniiniarnertut ingerlanneqartumik - pineqartut ilinniarnermik nalaanni kissaatiginngisaminnik naartulersinnaasussaanatik."^{HU_102}
- 378 Nakorsap oqaatigisai malunnartumik nunasiaateqarnertut eqqarsarneruvoq, taamatullu arnanik uummaarissumik, toqqaannartumik inuttullu sunniineq allanneqartoq, oqaloqatigiinneq namminerlu kajumissutsimik atuineq qitiutinneqarluni suleriaatsimi takuneqarsinnaanani. Inoorlaat toqusartut amerlasuujunerisa killilernissaannik nakorsap kissaateqarnera nakorsatut sulinerמי akuersarneqarsinnaasut iluanniilluinnarpoq, kisianni nakorsap suleriaatsini qanoq ingerlassimanerai ilisimaneqarani.
- 379 Ilanngutassiat pingajuat nakorsaanermit (kingusinnerusukkullu nunatta nakorsaanera) nakorsanut sapaatip-akunnikkaartumik atuagassiami 1977-imi juunimi allanneqarpoq, tassani nakorsaqarfimmi aalajangersimasumi misilittakkani ilanngullugit:

"Arnanut peqqinnissaqarfimmut attaveqartunut kinguaassiorsinnaasunut tamanut uummaarissumik loop neqeroorutigineqarsimavoq. Meerartaarsimallutik

55 Nakorsanut sapaatip-akunnikkaartumik atuagassiaq 1971, ukiut 134-ssaat, nr. 44, qupp. 2189-2192.

*napparsimavimmi uninngasut ikittuinnaat loop-imik ikkussivigineqarsimanatik napparsimavik qimassimavaat, tamannalu aamma naartuersereernerup kingorna arnani napparsimavimmeereersuni pisarsimavoq. Ullut tamaasa, arnat kinguaassiorsinnaasutut ukiullit nakorsiarnerni, nakorsiartitsinermi naartunaveersaasersuinissaq annertuumik qaqinneqartarsimavoq, aammalu nakorsiarnernup loop-imik ikkussinermik imaluunniit tamanna pillugu isumaqatigiissuteqarnermik akulikitsorujussuarmik naggaserneqarsinnaasarsimalluni... Arnat IUD-mik kissaateqanngitsut imaluunniit sapigallit, ukiuni kingullerni 3-4-ni gestagen-imik (Depoproveramik) kapitinnissamik neqeroorfigineqartarsimapput.*⁵⁶

380 Nakorsaq paasissutissiisimavoq qaqutigut, kisianni taamaattoq ilaannikkut p-pillenik tunniussisarsimalluni, aammalu "kissaataannngitsumik naartulersimasut ikilisinnaannik" pisariaqartitsinermut takussutissatut, naartuersittut amerliartornerat pissutigalugu. Naartuersittartut amerlassusiisa ineriartornerisa malitsigisaanik – nakorsap paasinninnera malillugu – kissaataannngitsumik naartulertartut ikilisinnaarlugit paasititsiniaanerup kajumissuseqalersitsiniarnerullu annertunerulernissaa pisariaqartinneqarpoq.^{HU_114} Taanna allappoq naartunerit meerartaarnermik kinguneqartut amerlassusii ukiuni kingullerni sisamani aalajaatsuusimasut, kisianni ukiut marluk ingerlaneranni naartuersinnerit 54 procentii inuusuttuusimasut 14-19-inik ukiullit. Pineqartup taassuma nunatta nakorsaaneratut ingerlaqqittup naartuersittartut amerlasuujunerat isumakuluutigisimavaa,^{HU_115} aammalu 1989-imi allappoq arnat meerartaarsinnaasutut ukiullit 27 procentiisa naartunaveersaatinik atuinerat naammanngitsaq.^{HU_116}

381 Nakorsap naartuersittartut amerlasuujunerat isumakuluutigisinnaagaa tupaallannartuunngilaq imaluunniit isornartuunani, tassami naartuersittut napparsimalernermik kinguneqarsinnaasumik pilatsillutik suliaritittarput. Nakorsaq arnat kissaataannik ukkassinermi ersarissorujussuarmik periuseqarsimavoq, taamaattumik nakorsap siunissami suliniuteqarnissaq pillugu oqaatigisai maluginiarnarnerpaajupput:

"Meerartaarnermut naartuersinnermullu atatillugu naartunaveersaasersuinissap uummaarissumik kajumissaarutiginissaa aamma siunissami napparsimavinni nakorsap sulineranut pissusissamisoortumik ilaasutut ilaatinneqartariaqarpoq. Kisiannili ulluinnarni nakorsiarnermi, sukkasuumik akuersititsiniaanissaq atornagu, naartunaveersaasersuinissap oqallisiginissaanut kajumissaarutiginissaanullu maannamit piffissamik annertunerusumik atuisoqartariaqarpoq. Taamaaliorneq arnamit eqqortumik naalagaaniarfigineqarnertut isigineqarsinnaavoq, tassani arnaq nammineersinnaajunnaarsinneqassammat aammalu naartunaveersaasertinnissamut ilaqutariillu pilersaarusiornissaannut akisussaaffiup nakorsamut tunniunnissaanut pinngitsaalineqassalluni. Siunnerfigineqartariaqarpoq nakorsaq naartunaveersaasertinnissap pisariaqarneranik paasititseqataassasoq. Suliaqarneq taanna pisuni amerlasuuni

---

56 Nakorsanut sapaatip akunnikkaartumik atuagassiaq 1977, ukiut 139-ssaat, nr. 25, qupp. 1501-1504.

loop-imik ikkussinermiit piffissaajarnarnerujussuusussaavoq, kisianni ungasissumut naleqarnerusussaalluni.”⁵⁷

382 Ilanngutassiat pingasut taakkua ilaqutariit pilersaarusiornerrannut isiginnittaatsinik assigiinngitsunik saqqummiussippot, tassani nakorsap ataatsip uersakkanik meerartaartarnerit persuarsiutigivallaanngilai. Nakorsap aappaa iliuuseqarluni naartunaveersaatit kajumissaarutiginissaannut illersuisuuvoq, nakorsallu pingajuata eqeersimaartorujussuarmik suliniuteqarneq nassuiarlugu, taassuma – arnat kissaatigisaat ataqqineqarpasikkaluartut – arnat nammineersinnaatitaanerisa naqisimaneqarnissaat aarlerinaateqartoq nassuerutigaa. Ersarippoq nakorsat pingasut taakkua Kalaallit Nunaanni sumiiffinni assigiinngitsuni suliffeqarsimasinnaasut, taamaattumillu isumaginninneq eqqarsaatigalugu naartunaveersaatinik pisariaqartitsineq assigiinngitsunik isumaqarfigisimassallugu, kisianni pingaartumik nassuiaanerit kingulliit marluk, pineqartut qanoq suleriaaseqarsimanersut, annertuumik isumakuluuteqarfiginissaannut pissutissaqalersitsillutik.

383 1970-ikkut ingerlaneranni ilaqutariit pilersaarusiornerrat, pingaartumillu arnat kinguaassiorsinnaanermut pisinnaatitaaffii, nunani tamalaani ukkatarineqarnerulerput. 1974-imi taamaalilluni Naalagaaffiit Peqatigiit Bukarestimi World Population Conference pingajussaannik ingerlammassuk ilaqutariit pilersaarusiorneqarnerat ukkatarineqarpoq, ilanngullugu pissutigalugu nunat ilaanni innuttaasut amerliartornerannik ikilisaanissamut periaatsit sakkortoorujussuit atorineqarmata. Tassani ilaatigut pineqarpoq Puerto Rico, tassani USA innuttaasunut politikkimik ingerlatsilluni, taanna malillugu arnat meeqqiorsinnaasutut ukiullit pingajorarterutaat naartusinnaajunnaarsinneqarlutik, taakkunanga amerlasoorujussuit pinngitsaaliissummik taamaasiorneqarlutik.

384 Kalaallit Nunaannut ministereqarfik 1974-imi Bukarestimi ataatsimeersuarnissaq sioqqullugu nunanut allanut ministereqarfimmit upalungaarsimasussanik pilersitsinissamik qinnuigineqarpoq, tassami Danmarkip isornartorsiorneqarsinnaanissaa aarlerinaateqarsinnaammat. Kalaallit Nunaannut ministereqarfik upalungaarsimanermini ilaatigut allappoq:

”Ataatsimut isigalugu oqaatigineqartariaqarpoq iliuuseqannginneq toqqaannanngitsumillu akuersaarneq politikkikkut tapersiinertut isigineqarsinnaasoq, aammalu Kalaallit Nunaanni arnat spiralilersillutik naartunaveersaaserneqarnissamik neqeroorfigineqartarlutik suleriaaseqarnermut politikkikkut akerliusoqarneranik takusaqartoqarsimanani. Peqatigisaanik erseqqissarneqartariaqarpoq, naartunaveersaasertinnissamik ilitersuisarneq naartunermi eqqiluisaarneq pillugu danskit inatsisaanni tunngaviusunut naapertuuttumik ingerlanneqarsimasoq, aammalu pinngitsaaliisoqarsimanngisaannartoq.”

385 Ataatsimeersuarnernit nalunaarusiat tamanut saqqummiunneqarsimasut misissorpagut, taakkualu Danmarkip isornartorsiorneqarsimaneramik takussutissanik imaqqanngillat. Paasinninnerput malillugu tunngavigineqartariaqarpoq, Kalaallit Nunaanni ilaqutariit pilersaarusiornerrisa annertusitinnissaannut ilaatillugu spiralip atorineqarsinnaalernissaa pillugu politikini, politikki taanna innuttaasut amerliartornissaannut sunniuteqanngitsoq,

---

57 Aammattaaq takuuk En ronkedors bekendelser (2017) qupp. 54.

aammalu niviarsiaqqat arnallu oqaasiinnartigut allaganngorlugulu
 ilitersorneqartartussaasut kiisalu spiralilersinnissamut akuersisussaasut, Danmarkip
 ataatsimeersuarnermi paasissutissiissutigisimagaluarpagu, taava Danmark
 isornartorsiorneqarnavianngikkaluartoq. Politikkimut pingaarnermut nassuiaat suliap
 pissusissamisoornerani ataasiakkaatigut suleriaaseqarnernut
 tunngassuteqanngissinnaavoq.

- 386 Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut oqaatigaat ilinniartup Danmarkimeersup 1974-imi Kalaallit Nunaanni ilaqutariit pilersaarusiorneqarnerat isornartorsiorsimagaa, tassani isumaqarluni tamanna inuiannik nungusaanermut "assingusoq". Tamatumunnga tunngavilersuutigaa, uagut – tassalu Danmarkip – "kalaallit amerliartortinniannikkivut", aammalu uagut "nunami ilisimaneqanngitsunik pisuussutilimmi innuttaasut killilersorigut."^{HU_103} Isornartorsiuinermut tunngavigineqartoq tassaasimavoq, innuttaasut amerliartornissaasa killilernissaat siunertaralugu ilaqutariit pilersaarusiornissaat kissaatigineqanngitsoq tassani pineqartoq, tamatumalu kap. 4-mi oqaatigineqartutut taamaannerarnissaa tunngavissaqanngilaq.
- 387 Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut tamatuma saniatigut oqaatigaat, Inuit Ataqatigiinni ilaasortap 1978-imi ilaqutariit pilersaarusiorneqarnerat isornartorsiorsimagaa, tassani isumaqarluni "ullumikkut kalaallit arnartaasa nammineq aalajangersimanngisaminnik spiralilersittarnerat atugaavallaartoq." Qulaajaasut allapput taamatut isiginninneq 1980-ikkunni oqallinnermi saqquminerpaasimasutut nalaanneqarsimanngitsoq.^{HU_103} Tamatumunnga pissutaasimasinnaavoq paasissutissap nunasiaateqartup tusagassiortuinit ilungersunartutut isigineqarsimannginnera,⁵⁸ kisianni aamma allat isornartorsiuinermut isumaqataasimannginnerat pissutaasimasinnaalluni.
- 388 1970-ikkut ingerlaneranni qularnaatsumik oqaatigineqarsinnaalerpoq Kalaallit Nunaanni inunngortartut ikilisimasut. Nunatta nakorsaanerata 1976-imut ukiumoortumik nalunaarusiaani allassimavoq, 30-nik ukioqalereersimasunut tunngatillugu inunngortartut 1960-ikkut aallartinneranniilli ikiliartulersimasut, kisiannili inuusunnerusunut tunngatillugu kisitsisit 1960-ikkut qiteqqunneranniit aatsaat ikiliartulersimallutik. Illuatungaani 1960-ikkut naalerneranni naartunaveersaatit, ilanngullugu pingaartumik spiralip, atugaanerata, illuatungaani 1966-imiit naartuersittartut amerliartuinnarnerat, ataqatigiissillugit, kissaataanngitsumik naartulertartut ikilisinnissaannik kajumissuseqalernerumut takussutissaasut, Nunatta nakorsaanerata erseqqissarpaa., nunatta nakorsaanerata paasinninnera malillugu, taamatuttaaq naalungiarsuit toqusartut ikilerujussuarnerisa suliffissuaqarnerullu aallartikkiartuaarnerata malitsigisaanik ilaqutariit pilersaarusiornissaat kissaatigineqartoq, arnat peqatigiiffiisa ilaqutariit pilersaarusiortarnerat pillugu paasititsiniaanerunissaq pillugu kissaateqarlutik 1964-imi oqartussanut saaffiginninnerisa paasinarsisippaat.⁵⁹

5.1 Killilersugaanngitsumik naartuersittarnek pillugu oqallinneq

- 389 Naartuersittarnerup killilersugaannginnissaa pillugu inassuteqaat 1974-imi Landsrådimi akuerineqarpoq, tamannalu Folketingimi 1975-imi naartuersittarnerup

58 Bolette B. Blaagaard, Stine W. Adrian aamma Signe A.P. Nordsted: "How journalism forgets: on the journalistic representation of colonial biopower in Greenland", *Feminist Media Studies* 2024.

59 Kalaallit Nunaannut Ministereqarfik: Ukiumoortumik nalunaarusiaq 1976.

killilersugaannginnissaa pillugu Kalaallit Nunaannut inatsisip akuerineqarneranik malitseqarpoq, tamatuma kingorna naartunermi sapaatit-akunnerisa 12-issaasa naaneranni naartuersinnissaq killilersugaajunnaarluni.⁶⁰

- 390 Naartuersittarnerup killilersugaannginnissaa pillugu apeqqu Landsrådimi siullermeertumik 1973-imi ukiaanerani ataatsimiinnermi sammineqarpoq, tassani ilaatigut arnat kalaallit arnat danskit assigalugit pisinnaatitaaffeqalernissaasa qulakkeernissaa, ilaatigut naartunaveersaarnissamut tunngatillugu paasititsiniaanerunissaq ilitersuinermillu suliaqarnissaq ukkatarineqarlutik. Arnat kinguaassiorsinnaanerminnut aalajangiinissamut pisinnaatitaanerat ataqqineqassasoq tapersersorneqassasorlu, aammalu naartuersinnissamiit naartunaveersaarnissaq salliutinneqartoq, ataatsimut isigalugu isumaqatigiissutigineqarpoq.^{HU_109} Landsrådimi ilaasortap ataatsip naartuersittarnerup killilersugaannginnissaanut akerliunerminut tunngavilersuutigaa, inunngortartut amerlanerussutaasa ikiliseqqinneqarnissaat aarlerinaateqarmat (innuttaasut ikiliartornissaat).^{HU_111} Arnat inuiaqatigiinni meeqqiortussatut isigineqarlutik inissisimanerat aammalu arnat namminneq kissaatigisaat taamanikkut paasinnittarneq naapertorlugu arnat namminneq aalajangiinissamut pisinnaatitaanerannik paasinninnermut ataqatigiissikkuminaapput.
- 391 Kalaallit Nunaanni arnat piumassuserinngisaminnik spiralilersittarnerat, Landsrådimi oqallinnerup nalaani eqqartorneqanngilaq, aammalu inuusuttut naammattumik naartunaveersaatinik atuinngitsut, taamaattumillu meerartaarniarnatik naartuersittartut, inuusuttut naartuersittartut amerlassusiisa paasinarsisippaat.
- 392 Naartuersittarnerit amerlassusiat atorlugit naartunaveersaatinik atuisimaneq pillugu aalajaatsunik inerniliussisoqarsinnaanngilaq, kisianni taamaakkaluartoq naartuersittartut amerlassusiisa ineriartornerat maluginiagassaavoq (aamma takuuk imm. 328). Kalaallit Nunaanni ukiumut naartuersittartut 400-t missaanniilerlutik naartuersittartut 1970-ikkut ingerlaneranni amerlerujussuarsimapput, tamatumalu kingorna 1980-ikkut ingerlaneranni ukiumut naartuersittartut 800-1.000-nut inissisimalersimallutik, tassani 1990-ikkut aallartinneranniilli taamatut amerlassuseqaannarsimallutik.^{HU_113} Danmarkimi 1975-imiilli ukiumut naartuersittartut 15.000-t missaanniillutik naartuersittartut amerlassusiat aalajaatsumik inissisimasimapput. 1991-imi arnat 15-49-nik ukiullit 1000-uppata, Danmarkimi 15-iusimasunut sanilliullugit Kalaallit Nunaanni naartuersittartut 65,5-iusimapput. 1991-imi naartuersittut Kalaallit Nunaanni naartusutut nalunaarsorsimasut (ernisut + naartuersittut) 45 procentiisut amerlassuseqarsimapput, Danmarkimi 21 procentiusimallutik.⁶¹
- 393 Paasinninnerput malillugu Kalaallit Nunaanni killilersugaanngitsumik naartuersittarneq pillugu oqallinnerup takutippaa aamma Kalaallit Nunaanni arnat kinguaassiorsinnaanertik pillugu aalajangertarsinnaanissartik kissaatigigaat. Naartuersittartut amerlasuujunerat ilaatigut Danmarkimut sanilliullugu Kalaallit Nunaanni naartunaveersaatinik atuisoqannginneruneranut tunngassuteqartoq ilimagineqartariaqarpoq, kisianni ataatsimoorfigineqartoq tassaavoq Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni arnat

---

60 Naartuersittarneq pillugu Kalaallit Nunaannut inatsit nr. 232, 12. juni 1975-imeersoq.

61 INUSSUK - Arktisk Forskningsjournal 2 (2001): "Kalaallit Nunaanni naartuersittarneq", Peter Bjerregaard (red.).

kinguaassiorsinnaanerminnut aalajangiinissaq kissaatigisarsimagaat aammalu kissaatigigaat. Arnat danskiusut kalaallillu naartunaveersaatinik atuipput aammalu kissaatiginngisaminnik naartulersimagunik naartuersittarlutik. Meerartaannginnissamut atortoqarnissaq niviarsiaqqat arnallu ataasiakkaat aalajangertussaagaat, tamatumani soorunami allanngortinneqanngilaq, kisiannili nammineq kinguaassiorsinnaaneq pillugu kissaateqarnerup tunngaviusumik assigiinngissuteqarnera takuneqarsinnaanani.

5.2 Immikkut Tunu pillugu (Tasiilaq aamma Ittoqqortoormiit)

- 394 G50-imi aamma G60-imi Tunumi innuttaasut ineriartornerat isumanerluutigineqarsimavoq, tassani inuuniarneq Kalaallit Nunaata avannaanit kitaaniillu appasinnerummat. Immikkut Tasiilaq ukkatarineqarpoq, ilanngullugit Kuummiit, aamma Ittoqqortoormiit,^{HU_92} taamaattumik taakkunani pissutsit pillugit immikkut najoqqutassaartoqarsimavoq. Sumiiffinni imminnut sanilliunneqarsinnaagaluartuni pissutsit qanoq assigiinngitsigisinnaanersut najoqqutassani takutinneqarpoq.

5.2.1 Tasiilaq

- 395 Allattoqarfimmiit allakkiaq, ilaqutariit pilersaarusiorneqarnerulernissaat, aamma sumiiffimmiit nutsertoqarnera, innuttaasut siammarsimassusiat Tasiilamilu ilinniartut angerlarsimaffiannik pilersitsinissaq ilaatinneqarlutik, innuttaasunut politikkimi ilaatinneqartuni sisamaasuni ilaasoq pillugu allaaserinniffiusoq tunngavigalugu Kalaallit Nunaannut siunnersuisooqatigiit 1969-imi aasap ingerlanerani Tasiilami ineriartorneq oqallisigaat.^{HU_92}
- 396 Kalaallit Nunaannut siunnersuisooqatigiit Tasiilaq aamma Kuummiit 1969-imi aggustimi tikeraarpaat. Kuummiini kommunalbestyrelsi ilaqutariit pilersaarusiorneqarnerunissaannut tapersersuivoq, aammalu kommunalbestyrelsimut ilaasortaq paasissutissiivoq spirali Tasiilami atorineqalersimasoq, kisianni inoqarfiit ("asimioqarfiit") sumiginnarneqarsimasut.^{HU_94} Tasiilami kommunalbestyrelsi taamatuttaaq ineriartornissamut siunnerfigineqartumut malittarisassanut pingaarnernut tapersiiivoq.^{HU_95}
- 397 1969-imi decembarimi Kalaallit Nunaannut siunnersuisooqatigiit allattoqarfiata angalanermiit malugisat eqikkarpai aammalu ilaatigut ilaqutariit pilersaarusiorneqarnerat pillugu ima allalluni:

"Arnat Tunumiut ilaqutariit pilersaarusiornissaat pillugu eqqarsaat takornartarinngilaat. Tamanna Angmagssalimmi napparsimavimmi sulisunik oqaloqateqarnermi uppersarsarneqarpoq, tassani paasissutissiissutigineqarluni arnat 100-t spiralilersinissaq kissaatigalugu oqarsimasut. Paasissutissani kingusinnerusukkut nunatta nakorsaananit tiguneqartuni allassimavoq arnat 55-it maannakkut spiralilersereersimasut. Taakkua Kalaallit Nunaata sinneranut sanilliullugit ikittuinnaapput, tamannalu nakorsat kingusissukkut pisariaqartumik ilitersorneqarsimanerannut attuumassuteqarpoq. Taamaallilluni arnat akuersaarpassittumik isumaqarput, kisianni angutit qisuariarnissaat, ersarippasigani. Tamakkiisumik isigalugu ilaqutariit siuttuusut imaluunniit ilaqutariinni siuttuusooq imaluunniit sumiiffimmi anersaakkut siuttuusooq suliamut tapersersuippat aatsaat ilaqutariit pilersaarusiorneqarnerannut apeqqutip sulissutigineqarnera iluatsilluarsinnaavoq."^{HU_95}

398 Kommunalbestyrelsip aamma Kalaallit Nunaannut siunnersuisoqatigiit takorloorsimasaanniit aammalu naleqquttutut isigisimasaanniit spiralimut sunnertiassuseq annikinnerusoq suliaqarnermi paasinarsisimavoq. Spiralip akuerineqarnerata kingorna ukiut pingasungajaat qaangiuttut Tasiilami kommunalbestyrelsip 1971-imi aggustimi, Kalaallit Nunaannut siunnersuisoqatigiinni ilaasortat arlallit allattoqarfiatalu peqataaffigisaanik, immikkut ittumik ataatsimiinneranni kommunalbestyrelsimi ineriartorneq oqallisigaa. Oqaluuserisassamut, ilaqutariit pilersaarusiorneqarnerat, atatillugu nakorsaaneq peqataavoq, taanna paasissutissiilluni ”spiralilersuineq naammaginantumik kinguneqarsimanngitsaq, ilaatigut innuttaasut eqqortumik atuinissaminnik ilisimasaqannginnerat aammalu atorneqarnissaata annertujaamik akerlerineqarnera pissutaallutik.” Kommunalbestyrelsi inerniliivoq ”ilaqutariit pilersaarusiorneqarnerannik suliaqarneringulaannassasoq aammalu sapinngisamik kajumissaarutigineqassasoq.”^{HU_97}

399 Tamanna tunngavigalugu inerniliivugut spiralip naartunaveersaatitut atorneqarnerulerneratigut ilaqutariit pilersaarusiorneqarnissaannik tapersersuinissaq Tasiilami kommunalbestyrelsip kiisaatigigaa. Kommunalbestyrelsip aamma nunatta nakorsaanerata ineriartornermik naliliinerminni siunnerfissaq suna aallaavigisimaneraat allassimanngilaq, kisianni ilisimaneqanngitsut tunngavigalugit naartunaveersaatinik atuinernissaq kissaatiginartutut isigalugu. Spirali arnat kissaatiginngisaannik atorneqarsimaneranik isumaqassalluni tunngavissaqanngilaq, tassami arnat (uiisalu) spiralilertinnissamut akerliusimanerisa kingunerisaanik Kalaallit Nunaata ilaani allannut sanilliullugu spiralimik killilimmik atuisoqarsimammat, kisiannili soorunami taamaattoqarsimasinnaavoq.

5.2.2 Ittoqqortoormiit

400 Allakkiaq, Tasiilaq pillugu ukiup siuliani allakkiamut assingusoq tunngavigalugu 1970-imi juunimi Kalaallit Nunaannut siunnersuisoqatigiit Ittoqqortoormiini ineriartorneq oqallisigaat, taamaattoq tassani iliuuseqarnissamut pisussanut pilersaarummi immikkoortut sisamat allaanerulaarlutik aammalu inuusuttut arlallit nutsernerat, kommunip iluani piniartut innuttaasut siammarsimassusiat, ilaqutariit pilersaarusiortarnerat aammalu piniartunut inuusuttunut atuarnissamut pilersaarut, ilanngullugu atuartut angerlarsimaffiannik pilersitsinissaq, pineqartunut ilaatinneqarlutik. Siunissami periarfissat annertuumik isumakuluuteqarfigineqarsimapput.^{HU_97}

401 I april 1971-imi apriliimi inuit pingasut angalaqatigiit – atorfilik ataaseq, kalaaleq Folketing-imi ilaasortaq aammalu Danmarkimi Folketingimi ilaasortaq – Ittoqqortoormiinnut tikeraarsimapput aammalu pissutsit pillugit kommunalbestyrelsi oqaloqatigisimallugu. Allakkiami eqikkaaviusumi allassimavoq kommunalbestyrelsip innuttaasullu ilaqutariit pilersaarusiornissaasa pingaaruteqarnera ”paasilluarsinnaagaat”, aammalu spirali pissutigalugu ukiumut erninerit 1960-ikkunni agguaqatigiissillugu 20-usimallutik 1969-imi aamma 1970-imi erninerit 5-inut aamma 7-inut ikilisimasut. Paasissutissiissutigineqarpoq arnat meerartaarusunngitsut spiralilersissimasut aammalu arnat meerartaqqikkusuttut taanna peertittarsimagaat.^{HU_98}

402 1972-imi angalaqatigiit allat Ittoqqortoormiinnut tikeraarsimapput aammalu ineriartorneq kommunalbestyrelsimut oqaloqatigiissutigisimallugu, tassani ilaqutariit pilersaarusiortarnerat assigiinngitsumik isigineqartoq oqaatigineqarsimalluni. Ilaasa

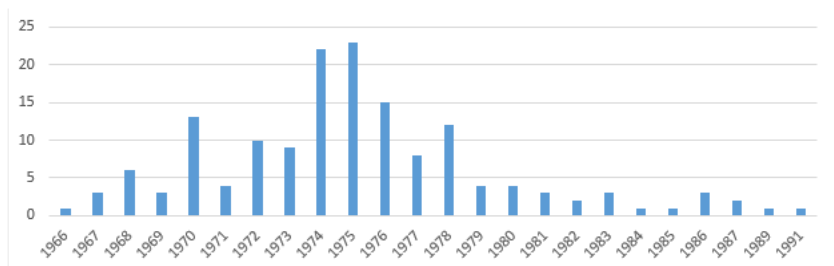
erninerit ikilisimanerat isumakuluuteqarfigisimavaat. Kommunalbestyrelsimi ilaasortaq ataaseq isumaqarsimavoq meeqqat kissaatigineqanngitsut ilaqtariinnut allanut meeravissianngortinneqarsinnaasut, tamannalu meeqqanik tunissutinik taagorneqartoq ileqqorineqartoq eqqarsaatigalugu isigineqarsinnaarpasippoq. Ilaasortaq alla isumaqarpoq arnat naammattumik paasissutissinneqaratik spiralilernerqartarsimasut, ilaasortat pingajuat isumaqarluni niviarsiaqqat inuusuttut spiralip peertinnissaa pillugu nakorsaq qinnuigisinnaallugu paasisimannigikkaat. Ilaasortat allat akuersaartorujussuusimapput. Sumiiffimmi nakorsap Kalaallit Nunaannut siunnersuisoqatigiit allattoqarfianni sulisunut oqaatigisimavaa, napparsimavimmi sulisut kalaallit aqputigalugit niviarsiaqqat inuusuttut attavigineranni, taakkua spiralilersinnissamik kajumissuseqalersinniarlugit ilaqtariit pilersaarusiornissaat iliuuseqarluni kajumissaarutigisarlugu. Nakorsaq nammineerluni isumaqarsimavoq taamatut suleriaaseqarneq Tasiilami suleriaatsimiit allaanerusoq, taamaattumillu taakkua taamanikkut immaqqa tamanna ilinniarfigisinnaagaluaat.^{HU_99}

- 403 Tamanna tunngavigalugu inerniliivugut Ittoqqortoormiini kommunalbestyrelsi ilaqtariit pilersaarusiortarnerat pillugu assigiinngitsunik isumaqarsimasoq, aammalu ilaasortaq ataaseq spiralip atorneqarnissaa ingasappallaamik nittarsanneqartartoq isumaqarsimalluni, taamatullu ilaasortap ataatsip niviarsiaqqanut arnanullu ilitersuisoqartarnera qularalugu. Ittoqqortoormiini piffissami 1972 tikillugu ilisimaneqanngitsunik amerlassusilinnik spiralilersuisimaneq ajornartorsiutitaqarsimasinnaasoq akerlilernerqarsinnaanngilaq, tassami sumiiffimmi nakorsap naartunaveersaasersuinissaq annertuumik kajumissaarutigisarpasimmagu, kisianni piffissami tassani Ittoqqortoormiini pissutsit pillugit suut oqaluttuarineqartarsimasinnaanersut ilisimannigilarput.
- 404 Isumaqarpugut 1972-imi ataatsimiinnermi isornartorsiuneq oqaatigineqartoq sumiiffimmi nakorsap suleriaasiata isumaliutersuutiginissaanut pissutissaqalersitsisinnaassasoq, assersuutigalugu isornartorsiorneqarneq pillugu nunatta nakorsaanera ilisimatillugu, kisianni tamanna pisimanersoq ilisimannigilarput, taamatullu allakkiaq maannakkut ukiunik 50-init pisoqaanerusoq tunngavigalugu isornartorsiunerup qanoq issusia paasiuminaappoq. Isornartorsiuneq taanna pineqartoq, ataatsimiinnermi ataatsimi oqaatigineqartoq, Kalaallit Nunaanni sumiiffinni allani suleriaatsip ataatsimut isiginerullugu isumaliutersuutiginissaanut pissutissaqalersitsisimasinnaanersoq ilimaginissaanut tunngavissaqanngilaq.

6 Arnat oqaluttuaat – pingaartumik 1970-ikkunneersut

- 405 Ataatsimut isigalugit spiralip naartunaveersaatitut atorneqarnera pillugu paasissutissat, oqaluttuat kalaallit arnat misigisimasatik misilittakkatillu pillugit oqaluttuarisaannut arlaatigut akerliupput. Arnat oqaluttuaat pillugit oqaluttuarisaanermi qulaajaasunit paasissutissat pissarsiaavut tulliuttumi naatsumik issuarpagut. Oqaluttuat immikkut ilisimasalittut suleqatigiit Nuummi 2025-mi ukiaanerani tigusimasaat, oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi nassuiaanerniit allaanerunngillat. Naatsorsuutigineqartariaqarpoq piffissami aggersumi oqaluttuanik allanik takkuttoqartarumaartoq.
- 406 2023-p naanerani 1992-imi peqqinnissamut suliassaqrifiup Kalaallit Nunaannit tiguneqarnissaa tikillugu, piffissami suliassat 161-it tigusimallugit, nunatta nakorsaanerata

killiffimmut allakkiami 24. januar 2024-meersumi paasissutissiissutigaa. Pisimasuni 154-ini pisimasup ukiua allanneqarsimavoq, tamatuma kingorna taakkua imatut agguarneqarlutik:

- 407 Saaffiginnissutit amerlanersaat taamaalluni 1970-ikkunntunngassuteqarput. Suliassat oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi ilaatinneqarput, taakkua allapputtaaq oqaluttuat katersorneqartut ataatsimoortut amerlanersaat 1970-ikkunni pisimasunut tunngassuteqartut.
- 408 Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut spiralilersissimaneq pillugu pisimasut 410-t pillugit, pisimasumi siullermi arnanit makkuninnga ukioqarsimasunit katillugit 335-nit oqaluttuat tigusimavaat:
- 370. Meeqqat 15-it inorlugit ukiullit: 94
  - 371. Inuusuttut 15-17-it akornanni ukiullit: 120
  - 372. Arnat 18-ileereersimasut: 75
  - 373. Ukiui pillugit paasissutissaqanngitsut: 46^{HU_177}
- 409 Oqaluttuat amerlanersaat - tassalu 297-it – Kalaallit Nunaanni 1970-ikkunni pissutsinut tunngassuteqarput.
- 410 Pisimasuni 316-ini piffissaq aamma sumiiffik pillugu paasissutissat tiguneqarsimagaluartut, pisimasut Kalaallit Nunaanni sumi aammalu qanga pisimanersut pillugu paasissutissanik oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq imaqaanngilaq. Oqaluttuarineqartut erseqqinnerusumik misissornerat, oqaluttuarineqartut nalilersornissaannut tunngavisseeqataasinnaassasut ilimanarpoq, pingaartumik nakorsat ataasiakkaat pissusilersortarneri pillugit oqaluttuarineqartut imminnut sanilliunneqarsinnaasut oqaluttuarineqarsimappata.
- 411 Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi erninermut tunngatillugu pisut makkua allassimapput⁶²:
- Siullermeertumik spiralilersinnermi ernisimanngitsut: 176
  - Siullermeertumik spiralilersinnermi ernisimasut: 31-t, taakkunannga meeqqamik ataasiinnaanngitsumik ernisimasut 21
  - Paasissutissaqanngilaq: 107^{HU_178}
- 412 Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi immikkoortut ilaat qulequtaqarpoq ”Qassit akuersisimappat?”, kisianni immikkoortoq apeqqusersuisuik atuarneqartariaqarpoq, tassami arnat spiralilersinnissamut naammattunik paasissutissinneqarsimallutik

62 Katillugit inuit 314. Sooq kisitsisit katinneranni arnat 335-unnginnersut allassimanngilaq.

imaluunniit (naammattumik) akuersisimallutik isumaqarnersut pillugu taakkua oqaluttuaannik issuaanermik imaqarmat.^{HU_203} Allatut oqaatigalugu namminneq isummaminnik nalilersuinerit, inatsisitigut imaluunniit allatigut malitassanut ataqatigiissinneqanngitsut issuarneqarnerat tassani pineqarput.

413 Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq naammattumik paasissutissinneqarsimasutut akuersisimasutullu misigisimaneq pillugu kisitsisinik makkuninnga imaqarpoq:^{HU_203}

- Spirali: naammattumik akuersisimasut 47 (pisut 410 – inuit 335)
- Spirali: naammattumik paasissutissinneqarsimasut 98
- Depo-Provera: naammattumik akuersisimasut 8 (pisut 43 – inuit 43)

414 Oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq amigartumik paasissutissinneqarsimasutut akuersisimasutullu misigisimaneq pillugu kisitsisinik makkuninnga imaqarpoq:^{HU_203}

- Spirali: amigartumik akuersisimasut 300 (pisut 410 – inuit 335)
- Spirali: amigartumik paasissutissinneqarsimasut 58 aamma paasissutissartaqanngitsut 170
- Depo-Provera: amigartumik akuersisimasut 30 (pisut 43 – inuit 43)

415 Paasissutissinneqarsimannginneq pillugu pisimasut 170-it taakkunani imaangilaq pisimasuni 170-ini spiralilersissimaneq pillugu ilisimasaqartoqarsimanngitsoq, tassami oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi allassimammat "amerlasuut" susoqarnersoq imaluunniit susoqartussaarnersoq ilisimasimanngikkaat, kisiannili taamaallaat "ilaannaasa" spiralilersissimallutik imaluunniit tamanna qanoq isumaqarnersoq nalusimagaat.^{HU_204}

416 Immikkoortuni tulluuttuni niviarsiaqqanit 18-it inorlugit ukiulinnit (immikkoortoq 6.1), arnanit 18-ileereersimasunit (immikkoortoq 6.2) aamma Danmarkimi spiralilersuisimanernit (immikkoortoq 6.3) oqaluttuarineqartut erseqqinnerusumik misissorpagut.

6.1 Niviarsiaqqat 18-it inorlugit ukiullit

417 Niviarsiaqqanut 18-it inorlugit ukiulinnut ilitersuinissamut maleruagassani tunngavissat piffissami arlaleriarlutik allanngortinneqartarsimapput. 1. oktober 1973 tikillugu angajoqqaat akuersisimappata inuusuttunut 18-it inorlugit ukiulinnut ilitersuisoqarsinnaasimavoq. 1. oktober 1973-imiit 31. august 1975-imut inuusuttunut 15 aamma 17 akornanni ukiulinnut aammalu inuusuttunut 15-it inorlugit ukiulinnut naartoreerneranni (ernereerneranni imaluunniit naartuersereerneranni) angajoqqaat akuersiteqqaarnagit ilitersuisoqarsinnaasimavoq. 1. september 1975 aallarnerfigalugu inuusuttunut 18-it inorlugit ukiulinnut tamanut, ilanngullugit 15-it inorlugit ukiullit, angajoqqaat akuersiteqqaarnagit ilitersuisoqarsinnaasimavoq (takuuk imm. 248-mi immersugaq).

418 Taamaattumik inuusuttut 18-it inorlugit ukiullit qanga spiralilersissimanersut, piffissami pineqartumi angajoqqaat akuersisimanissaat piumasaqaataasimanersoq, aammalu ilaatigut inuusuttoq 15-it inorlugit ukiulik naartusimanersoq, inatsisitigut nalilersuinerimi aalajangiisuuvoq.^{HU_112} Taamatuttaaq inuusuttoq akuersinissamut naammattumik

inerisimassuseqarsimanersoq, tamatuma nalilersornissaa naleqquppoq (takuuk kap. 4, immikkoortoq 3.3.2).

- 419 Pisimasut 204-t niviarsiaqqanut 18-it inorlugit ukiulinnut 185-inut (da) agguarsimasut pillugit oqaluttuat oqaluttuarisaanermik qulaajaasut tigusimavaat, taamatullu eqqartuussivimmi suliasami eqqartuussisulersuussineq niviarsiaqqanit 18-it inorlugit ukiulinnit 84-init (da) oqaluttuanik imaqarluni (takuuk matuma kinguliani immikkoortoq 8). Niviarsiaqqat kinaassusersineqarsinnaanngillat (da), taamaattumik qulaajaanermi aammalu eqqartuussisulersuussinermi oqaluttuarineqartuni inuit taakkunani tamaginni ilaanersut aalajangerneqarsinnaanani.^{HU_179}
- 420 Oqaluttuarineqartut qanoq issusiannut takussutissatut pissutsit qitiusut makkua allattorneqarsinnaapput:
- Arnat ilaat oqaluttuarsimapput niviarsiaraallutik spiralilersittussaallutik oqarfigineqarsimallutik, kisianni tamatuma isummerfiginissaanut imaluunniit piumannginnissamut periarfissaqarlutik misigisimasimanatik.^{HU_181} Oqaluttuarineqartut ilaanni allassimavoq niviarsiaqqap angajoqqaavi akuersisimasut.
  - Arnat ilaasa paasissutissiissutigaat ilaatigut naartuersinnerminnut atatillugu, (arnat 28-t, "amerlanerit" ilisimanagu), ilaatigut erninnerminnut (arnat 11, "arlallit" ilisimanngisaminnik) atatillugu spiralilersissimanertik pillugu paasitinneqarsimanatik. Taamaattumik "ilaasa" spiraleqarlutik "ukiorpassuarni" ilisimasimanagu.^{HU_182-83}
  - Suliaqartuusut arlallit paasissutissiipput niviarsiaqqat 18-it inorlugit ukiullit angajoqqaavinit akuersissummik piniartoqartarsimanngitsoq. Suliaqartoq ataaseq 1973 sioqqullugu piffissaq pillugu paasissutissiivoq niviarsiaraq 18-it inorlugit ukiulik spiralilersinniarluni saaffiginnippat, angajoqqaat isumaqataasut naatsorsuutigineqartarsimasoq.^{HU_216}
  - Arnanit taamanikkut 18-it inorlugit ukioqartunit oqaluttuarineqartuni 54-iusunit 8-t allapput nammineerlutik imaluunniit angajoqqaatik akuersisimasut, kisianni naartusimanatik imaluunniit atoqateqartalersimanatik. Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut pissutsit pillugit erseqqinnerusumik inerniliisinnaasimanngillat, kisianni nakorsianut allattugaatini nalunaarsuiffinnit tigusillattaarluni misissuinermini angajoqqaanit allaganngorlugu akuersissummik ersittoqarnersoq takusinnaasimanagu.^{HU_244 aamma 248}
  - 19. marts 1975 sioqqullugu suliasani arfineq-marluusuni niviarsiaqqat 15-it inorlugit ukiullit siusinnerusukkut naartusimanatik, spiralilersissimapput, tamannalu kingusinnerusukkut inatsisitigut paasinnittarnermik atorunnaartumik unioqquitsineruvoq, taanna malillugu nakorsap inuusuttumik 15-it inorlugit ukiulimmik spiraliliinera taamanikkut pillarneqaataasussaammat. Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut inerniliipput inatsisit unioqquatinneqarsimasinnaasut, kisianni isumarput malillugu spiraliliineq ukiukitsumik kinguaassiutitigut atoqateqarnermut peqataanertut pillarneqaataasussamik isiginninnissamut tunngavissaqanngilaq. Inuusuttoq 15-it inorlugit ukiulik, assersuutigalugu (suli) naartunani atoqateqartalereersimasoq, inatsisit malillugit spiralilersinnissamut akuersisinnaasimanersoq pillugu nalilersussagaanni suliat ataasiakkaat nalilersornissaat pisariaqarpoq.^{HU_248}

- Oqaluttuarineqartunit tallimanit ikinnerusut niviarsiaqqanut 15-it inorlugit ukiulinnut Danmarkimiittunut tunngassuteqarput, kisianni taakkua pisoq sioqqullugu naartusimanersut imaluunniit naartuersissimanersut pillugu naliliinissamut oqaluttuarisaanermik qulaajaasut tunngavissaqarsimanngillat.

421 Oqaluttuarineqartunik nalilersuineq uterfigeqqissavarput (takuuk imm. 12).

6.2 Arnat 18-ileereersimasut

422 Arnanit 70-init pisimasut 93-it pillugit oqaluttuarineqartut oqaluttuarisaanermik qulaajaasut tigusemavaat, taakkunannga "amerlasuut" oqaluttuarlutik spiralilersissimanertik pillugu paasisutissinneqarsimanatik.^{HU_183} "Arlallit" oqaluttuarsimapput spiralilersikkumanninnissamut imaluunniit naartunaveersaateqarnissaq kissaatiginerlugu isummerfiginninnissamut periarfissinneqartutut misigisimanatik^{HU_184}:

- Ernereernerup kingorna misissuineq pillugu pisimasut 47-t, tassani "arlallit" toqqaanissamut periarfissinneqarlutik misigisimanngilaat.
- Spiraliliinissaq siunertaralugu aggersarneqarnerup kingorna pisimasut 19-it, taakkunannga "tamarmiunnigitoq" tamanna paasisimanagu, aammalu inuk ataaseq oqaluttuarsimalluni ullualuit qaangiunneranni peertissimallugu.^{HU_184}
- Allatut nakorsiarnermut atatillugu pisimasut 11-t. Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut allapput "arnat" piumanninnissamut pissusiviusuni periarfissaqarsimanngitsut, kisianni taamaakkaluartoq allassimanngilaq pisimasuni 11-iusuni taakkunani arnat tamarmik taamaassimanersut.^{HU_185}
- Naartuersinnermut atatillugu pisimasut 8, aammalu arnat naartuersinnerminnut imaluunniit annikinnerusumik suliaritinnerminnut atatillugu spiralilersissimasut, spiralilersittussaanertik imaluunniit spiralilersissimanertik pillugu paasitinneqarsimanatik isumaqartut taakkunani "tamanut ilisarnaataavoq".^{HU_185}
- Nammineq iliuuseqarnerminni spiralilersissimaneq pillugu pisimasut 12-t, tassani angajoqqaat pisimasut "ilaanni" akuersisimallutik imaluunniit niviarsiaq kimigiiserfigisimallugu, taamatullu "allat" akuersisimallutik, taamaattoq pingaartumik saniatigut sunniutaasinnaasut pillugit naammattunik paasisutissinneqarsimanatik.^{HU_186}
- Pisimasuni tallimanit ikinnerusut sioorasaarinernut imaluunniit pissaanermik atuinnerut tunngassuteqarput, aamma ataasiakkaani oqaluttuarineqarsimavoq sioorasaaraluni oqalussimaneq atorineqarsimasoq kiisalu "ikittuni" pissaanermik atuilluni aalajangertoqarsimasoq.^{HU_210}

423 Oqaluttuarineqartunik nalilersuineq uterfigeqqissavarput (takuuk immikkoortoq 12).

6.3 Danmarkimi spiralilersuisimaneq

424 Danmarkimi spiralilersuisimaneq pillugu oqaluttuarineqartut 19-it oqaluttuarisaanermik qulaajaasut tigusemavaat. Oqaatigineqarpoq oqaluttuarineqartut tallimanit ikinnerusut arnanit 18-ileereersimasuninngaaneersut, kisianni allassimanngilaq inuit qassit tassani pineqarnerisut.^{HU_186} Tallimanit ikinnerusut tassaasimassapput ataatsimit amerlanerusut

aammalu marlussunnit amerlanerusut, taamaattumik eqqoriaalluarneq tassaavoq arnanit 18-ileereersimasunit oqaluttuarineqartut 3-4-usut, taamaalillunilu niviarsiaqqanit 18-it inorlugit ukiulinnit oqaluttuarineqartut 15-16-iusut.

- 425 Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut allapput arnat arlaataluunniit naartunaveersaaserneqarnissaq siunertaralugu nammineerlutik nakorsiarsimanngitsut, kiisalu spiralilersinniarlugit nakorsamukaanneqarlutik imaluunniit naartunaveersaasersuinnermut nakorsiartarfimmukaanneqarlutik "ilaasa" nalusimagaat, aammalu "tamarmiunngitsoq" paasisimagaat. Pisut ilaanni oqaatsit aporfusarsimapput, kisianni pisuni tamaginni niviarsiaqqat - oqaluttuarisaanermik qulaajaasut naliliinerat malillugu – ilaquuttatik ungasissorujussuusimavaat aammalu allanit paaritinneqartuusimallutik.^{HU_187}
- 426 Kalaallit atuartut Danmarkimi atuarnerninnut atatillugu spiralilersinnissaat siunertaralugu nakorsamukartinneqartarsimanerannut uppersaatinik oqaluttuarisaanermik qulaajaasut nassaarsimanngillat.^{HU_191}

7 Sunniutaasut il.il. pillugit oqaluttuat

- 427 Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut allapput spiralilersuisimanernut sunniutaasut assigiinngitsut pillugit arnat oqaluttuarsimasut, ilanngullugu timikkut anniarnit, ukiuni arlalinni ilisimasaqannginneq, arlaleriarluni spiralilersissimaneq, saniatigut sunniutaasartunik ilisimanninnginneq kiisalu kiinaannguneq, kanngusunneq, paqumisunneq kiserliornerlu.^{HU_205, 209, 225, 227} Aamma 229 Aamma tikkuarneqarput namminneq kajumissuserinngisamik meerartaarsinnaannginneq, ilukkut aseruuttoorneq, nakasulunneq, illissami mannissaqarfinnilu qileroqartiterneq, illiaartinneq, mannissaqarfimmi pullartanik imallit, nukinnik eqittoornerit, illissap apparsimanera kiisalu ilukkut anniaateqarnerit allat aamma cancer.
- 428 Spiralilersuisimanerup aammalu saniatigut sunniuttut allassimasut akornanni pissutaasut imminnut ataqatigiissimasinnaanerannut nakorsaanikkut tunngavissaqarsimasinnaanersoq inerniliisinnaanngilagut, tamatumunngalu ataasiakkaatigut nakorsat naliliinissaat apeqqutaavoq, tassalu arnat ataasiakkaat inuttut ajoqusersimanersut, tamannalu ilaatigut ataasiakkaanut sunniutaasimasunik nalilersuinnermut, taamaalillunilu taarsiissutissap annertussusissaanut, (takuuk kap. 10, immikkoortoq 5) kiisalu pisoqalinnermut (takuuk kap 10, imm. 6) pingaaruteqartussaalluni.

8 Eqqartuussivimmi suliassami eqqartuussivilersuussineq

- 429 Eqqartuussivimmi suliassani suliakkiissutigineqartumi eqqartuussivilersuussineq suliakkiisunit 143-sunit paasissutissanik imaqqarpoq, taakkua oqaluttuarisaat 1970-ikkunnut tunngassuteqarlutik aammalu piffissatigut imatut agguarneqarlutik:

1960-ikkunni	9
1970-ikkunni	120

1980-ikkunni	13
Kingusinnerusumi	0
Paasissutissartaqanngilaq	1
Katillugit	143

430 Ukiuisa siammarsimassusiat makkuupput:

15-it inorlugit ukiullit	84
15-18-inik ukiullit	47
18-ileereersimasut	12
Katillugit	143

431 Oqaluttuarineqartut nunami sumiiffinni imatut agguarsimapput, sumiiffinni ikittuinnarnit oqaluttuarineqartuneersut eqqaassanngikkaanni:

Uummannaq	Oqaluttuarineqartut 19-it 1974-1978-meersut, taakkunannga 16-it 1974-imi aamma 1975-imi 13-14-inik ukiulinnut aammalu marluk 1976-imi 15-17-inik ukiulinnut tunngassuteqarlutik
Aasiaat	Oqaluttuarineqartut 16-it, taakkunannga 15-it 1967-1977-imeersut, 9-t 13-14-nik ukiulinnut, aamma 5-it 15-16-inik ukiulinnut tunngassuteqarlutik
Sisimiut	Oqaluttuarineqartut 9-t, taakkunannga 8-t 1969-1978-imut tunngassuteqarlutik, ataaseq 1985-imut tunngassuteqarluni aammalu 6 niviarsiaqqanut 15-it inorlugit ukiulinnut tunngassuteqarlutik aammalu pingasut 16-inik ukiulinnut tunngassuteqarlutik
Maniitsoq	Oqaluttuarineqartut 21-t, taakkunannga 20-t 1968-1978-imut tunngassuteqarlutik, 20-t ukiukitsunut tunngassuteqarlutik aammalu 19-it 1968-1978-imi ukiukitsunut tunngassuteqarlutik
Nuuk	Oqaluttuarineqartut 16-it 1966-1980-imut, taakkunannga 9-t 15-it inorlugit ukioqarsimallutik (1966-1975), pingasut 15-17-inik

	ukiulinnut tunngassuteqarlutik (1978-1979) aammalu sisamat arnanut 18-ileereersimasunut tunngassuteqarlutik (1978-1980)
Paamiut	Oqaluttuarineqartut 10-t 1966-1976-imut, taakkunannga 7-it 15-it inorlugit ukioqarsimallutik (1975 sioqqullugu) aammalu pingasut 16-inik ukioqarsimallutik (1969, 1972, 1976)
Qaqortoq	Oqaluttuarineqartut 7-it 1970-1973-imi ukiukitsuneersut, taakkunannga ataaseq 14-inik ukioqarsimalluni aammalu 6-it 15-16-inik ukioqarsimallutik
Katillugit	98

- 468 Maluginiarparput nunami sumiiffinni piffissanilu siammarsimassusiat ataatsimoornerallu pisimasut pingaaruteqassusiisa assigiissaarnerisa tulleriissaartumik periaaseqarluni suussusiannut tikkuussisut: Oqaluttuarineqartut amerlaneruppata, oqaluttuarineqartut nuna tamakkerlugu tunngassuteqarnerussapput, aammalu nakorsaqaarfiit piffissallu aalajangersimasut eqimannginnerusumiippata, aaqqissuussaasumik periaaseqarluni suleriaatsip atorneqarsimanera pillugu oqartoqarsinnaanerussaaq. Tamatuma saniatigut pineqartut eqimalluarsimassusiat tikkuussisinnaavoq nakorsaqaarfiit aalajangersimasut immikkut suleriaaseqarsimasinnaanerannut.
- 469 Naluarput nakorsat sorliit nakorsiartut ataasiakkaat sularisimaneraat, taamaattumillu aamma nakorsat nakorsiartullu ataqatigiississinnaanngilagit, assersuutigalugu nakorsat assigiinngitsut taakkua suliffigisaat piffissallu pillugit paasissutissat eqqarsaatigalugit, ilanngullugu nakorsat aalajangersimasut sumiiffinni assigiinngitsuni suliffeqarsimasinnaanersut. Tunngavissat pigineqartut tunngavigalugit nakorsat ataasiakkaat suleriaasii pillugit ataasiakkaanik inerniliisinnaanngilagit. Illoqarfinnit anginerusuneersunit oqaluttuarineqartut amerlanerunerat maluginiagassaasutut maannakkut isigineqanngilaq, kisianni Nuuk aamma Sisimiut illoqarfinnut allanut amerlanerusunik oqaluttuarineqartunut sanilliullugu ikinneruffiusutut isikkoqarput, kisianni Ummannaq amerlaneruffiusutut isikkoqarluni. Kisianni piffissap sivisuup ingerlanerani nunami sumiiffinni siammarsimanerannik naliliissagaanni tamanna qaaginnarsiortorujussuarmik naliliinerussaaq.
- 470 Inerniliusaaq qularnaatsumik inerniliissutigineqarsinnaasutuaasoq tassaavoq oqaluttuarineqartut amerlanerpaartaanni 1970-ikkunni ukiukitsunut tunngassuteqartut. Suliakkiissuteqartunit 143-nit 131-t 18-it inorlugit ukioqarsimapput, taakkunani oqaluttuarineqartut 120-t 1960-ikkunnut aammalu 1970-ikkunnut tunngassuteqarlutik. Oqaluttuarineqartut 40-t missaat 1974 sioqqullugu meeqqanut 18-it inorlugit ukiulinnut tunngassuteqarput, tassani (1973-imi qaammatit pingasut kingulliit eqqaassanngikkaanni) sioqqutsumik allaganngorlugu angajoqqaat akuersisimanissaat, oqaluttuarisaanermik qulaajaasut assersuutissanik nassaarfigisimanngisaat, pillugu piumasaqaat atuulluni.

9 1980-ikkunniit ullumimut oqaluttuat

9.1 1980-ikkunni

471 1980-ikkut pillugit paasissutissat annikitsuinnaapput.

472 Kalaallit Nunaanni nakorsanut malittarisassanik najoqqutarineqarsinnaasunik, Danmarkimi Naartunaveersaatit pillugit paasissutissiisarnermut Nunamut Namminermut ministereqarfiup malittarisassiaannut najoqqutarineqarsinnaasunut assingusunik, nunatta nakorsaanera 1987-imi atuutilersitsisimavoq.⁶³ Kaajallaasitaq malillugu nakorsat arnat kissaataat pillugit tusarniaasussaasimapput aammalu arnap periaatsinik allanik ilisimanninnissaa qulakkeertussaasimallugu, tamatuma kingorna nakorsaq periaatsip aalajangersimasup atornissaanut immikkut ilitersuisussaasimalluni.^{HU_220} Iltersuisarnerup suleriaaseq allannortissimaneraa pillugu paasissutissaqanngilaq, kisianni oqaluttuarisaanermik qulaajaasut allapput qanoq paasissutissiisoqartarsimanersoq pillugu paasissutissat assigiinngitsut pigineqartut.^{HU_220}

9.2 1990-ikkunniit ullumimut

473 1. januar 1992-imi Kalaallit Nunaata peqqinnissamut suliassa qarfimmik akissuuffiginnilerluni tiguserata kingorna oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi pineqartunut ilaatinneqanngilaq.⁶⁴ Taamaattumik tulliuttuni oqaluttuarisaanermik qulaajaaneq aallaavineqassanngilaq.

474 Nunatta nakorsaanerata allakkiami 24. januar 2024-meersumi spiralilersuisimanermut suliaq killiffissiorpaa aammalu paasissutissiilluni 2023-p naanerani suliassat 15-it paasineqarsimasut, tassani pisimasut 9-t nunatta nakorsaaneranut nalunaarutigineqarsimallutik, suliassat 4-t nunatta nakorsaanerata allagaateqarfiani paasineqarsimallutik aammalu suliassat marluk tusagassiuutitigunnaq ilisimaneqarlutik. Niviarsiaqqat aamma arnat inuusuttut spiralilersinnissamut aggersarneqarsimanerat pillugu 1992-ip kingorna nalunaarutiginnittoqarsimanngilaq.

475 Suliassanit 15-iusunit 13-ini spiralilersuinerit piffissami 1993-ip aamma 2014-ip akornanni naartuersinnermut (pilatsilluni) atatillugu pisimapput, tassani pilatsilluni naartuersinnerit 16.000-t sinnerlugit suliarineqarsimallutik. Akuersisimaneq pillugu nunatta nakorsaanerata misissuinerata takutippaa:

- Suliassani tallimani nakorsap allattugai malillugit akuersissut pigineqarpoq, taamaattoq pisumi ataatsimi akuersisimaneq paasinarani.
- Suliassani tallimani nakorsianut nalunaarsuiffiit nassaarineqarsimanngillat, ilanngullugu suliassat ilaanni ataatsimi tusagassiuutitigut ilisimaneqartumi, tassani nalunaarsuiffik ujartorneqarsimanani.
- Suliassani sisamani akuersisimaneq pillugu nalunaarsuiffimmi allassimasoqanngilaq.

---

63 Nunamut namminermut ministereqarfiup kaajallaasitaa 8. september 1986-imeersoq.

64 Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik pillugu inatsit nr. 369, 6. juni 1991-imeersoq.

- 476 Nunatta nakorsaanera immikkut ilisimasalittut suleqatigiissitanut paasissutissiisimavoq 1992-ip kingorna spiralilersissimanermut naammagittaalliutit katillugit 29-t atorfilittami 29. december 2025 tigusimagaat, taamatullu arnanut, paasissutissiisutigineqartut malillugit, ajunngitsorsiassanik qinnuteqarusuttunut, amerlanerusunut oqarasuaatikkut siunnersuisoqarsimasoq.
- 477 1992-ip kingorna naammattumik akuersititseqqaarani spiralilersuinnermut suut tunngavigineqarsimanersut pillugu paasissutissat pigineqanngillat. Nunatta nakorsaanera immikkut ilisimasaleqatigiinnut paasissutissiisimavoq nakorsat danskusut utoqqaanerusut siusinnerusukku suleriaasiusimasoq ingerlatiinnarsimasinnaagaat, kisianni taamatut isumaqarnerminut oqarsimanera misissuinnermik aallaaveqarnersoq, suliaassani 29-ni taakkunani nakorsat kikkut akuusimanersut imaluunniit suleriaaseq suna pineqarsimasinnaanersoq nunatta nakorsaanerata oqaatigisimanagu. Nakorsap ilusiuisartup kalaallip immikkut ilisimasalittut suleqatigiinnut paasissutissiisutigisimavaa, nakorsap nakorsiartullu akornanni attaveqaqatigiinnermi nalinginnaasumik paatsooqatigiittoqarsimasinnaanerani allaanerusumik ilimaginninnissamut tunngavissaqanngitsoq, tassami taamatut pisoqartuaannarmat.
- 478 Suliassat 29-t taakkua pillugit erseqqinnerusunik paasissutissaateqannginnatta, peqqinnissamut suliassaqrarfiup Kalaallit Nunaanni tiguneqareernerata kingorna piffissap isummerfiginissaanut ilisimasanik uppersarsarneqarsinnaasunik tunngavissaqanngilagut. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi nakorsat danskusut suli annertuumik sulisorineqarsimammata sulisorineqarlutillu, 1992-imi peqqinnissamut suliassaqrarfiup tiguneqarnissaa sioqqutillaarlugu kingoqqutillaarlugulu tunngavigineqartut assingi tunngavigalugit arnat kalaallit namminneq kajumissutsimik akuersitinneqaratik spiralilernerqarsimasinnaanerata ilimagineqartariaqarpoq, kisianni – ataasiakkaanik oqaluttuarineqartunik nalunaarsuiffeqanngimmallu - 1992-ip kingorna ataasiakkaatigut qanoq pisoqartarsimanersoq eqqoriarneqarsinnaanngilaq.

10 Pisimasoq: Aasiaat 1973-1978

- 479 Qanorpiaq pisoqarsimanerata aalajangersumik oqaatiginissaanut uppersarsaatissatigut unammilligassat paasisinnaassagaanni, piffissami 1973-imiit 1978-imut Aasianni spiralilersuisimaneq pillugu paasissutissat ataasiakkaatigut pigineqartut qiviarneqarsinnaapput.
- 480 Illuatungaani aamma taamanikkut nakorsaaneq Aasianni nakorsat pingasuusut ilaattut misilittakkani pillugit allaaserisaqarsimavoq (takuuk imm. 378), illuatunganilu eqqartuussivimmi suliassami suliakkiissutigineqartumi suliakkiissuteqartunit qulingiluat allapput ukiukillutik piffissami tassani Aasianni akuersitinneqaratik spiralilernerqarsimallutik (suliakkiisut nr. 4, 15, 26, 43, 115, 121, 131, 141 aamma 140).
- 481 Suliakkiissuteqartut paasissutissiinerat annertussutsitigut assigiinngissuteqarput, kisianni suliakkiissuteqartoq ataaseq paasissutissiivoq piumannginnissamut periarfissaqarsimanani (nr. 121), tamatumalu paasinarsisippaat piumanngissimanngitsoq, taamaalillunilu maleruagassat taamanikkut atuuttut malillugit inatsisit tunngavigalugit akuersisimasoq. Marluk paasissutissiipput nammineerlutik spirali peersimallugu (nr. 4 aamma 140), kisianni allassimanngilaq spiralilersinnermik kingorna qanoq sivistutigisoq qaangiuttoq spirali peerneqarsimanersoq. Marluk paasissutissiipput taanna peertissinnaasimanagu (nr. 131

aamma 26), kisianni tamatuma kingorna qanoq pisoqarsimanersoq pillugu erseqqinnerusunik allassimasoqanngilaq. Ataaseq paasissutissiivoq spiralilersilluni ilisimatinneqarsimalluni aammalu ataqatigiinnera nassuiarneqarani spirali marloriarluni peertissimallugu (nr. 115). Taakkua napparsimavimmi nakorsiat nalunaarsuiffiini ilisimaneqanngillat, aammami nalunaarsuiffeqarnissaq pisussaaffigineqarsimanngilaq, taamaattumik akuersisimaneq pillugu allattugaqannginnera taamanikkut maleruagassat malillugit akuersisimannginnerannut takussutissartaqanngissinnaalluni.

- 482 Taamanikkut nakorsat pingasuusut ilaat ataaseq allassimavoq naartuersittartut amerlassusiat eqqarsaatigalugit arnanut ernisinnaasutut ukiulinnut spirali uummaarissumik neqeroorutigineqartartoq, taakkualu amerlanersaat – kisianni tamarmiunngitsut - spiralilernerqarsimasut, taamatullu spiralilersinnissaq kissaatiginngippassuk imaluunniit saperpassuk, Depo-Provera neqeroorutigineqartarsimalluni. Nakorsaq nangilluni allassimavoq qaqutigootumik, kisianni taamaattoq ilaannikkut, p-pillinik tunniussisoqartarsimasoq. Nakorsaq nangilluni allassimavoq naartunaveersaatinik atuinissap uummaarissumik kaammattuutigineqartarnera napparsimavimmi sulinermi pissusissamisoortumik ilaatinneqartariaqartoq, kisianni ”maannamut pisartuniit sukkasuumik akuersititsiniaaneq atornagu, naartunaveersaasiinissamut kajumissuseqalersitsiniarluni piffissamik atuisoqarnerusariaqartoq.”
- 483 Kingullertut uani taaneqartumi paasinarsinnaavoq pineqartup nakorsiartunut tusaajumanissaa naammassimanngitsoq, kisianni piffissami tassani Aasianni nakorsat pingasuusimapput, aammalu suliaakkiissuteqartut qulingiluat nakorsamit pineqartumit imaluunniit suleqataannit marluusunit spiralilernerqarsimanersut ilisimaneqanngilaq, taamatullu nakorsat pingasut taakkua nakorsiartullu akornanni erseqqinnerusumik susoqarsimanersoq pillugu paasissutissat pigineqaratik.
- 484 1973-1978-imi Aasianni qassit spiralilernerqarsimanersut aamma ilisimaneqanngilaq. 1970-imi nivarsiaqqat/arnat 280-it Aasianni spiralilernerqarsimapput. Taakkua Kalaallit Nunaanni amerlassutsit tamarmiusut 10 procentingajaattut amerlassuseqarput, kisianni Aasianni innuttaasut Kalaallit Nunaanni innuttaasut 16 procentiisa missaannik amerlassuseqarlutik. Aasianni taamaalilluni 1970-imi ikinnerusimapput, kisiannili kingusinnerusukkut qanoq isikkoqarsimanersoq ilisimaneqarani.
- 485 Pisimasumi spiralilersuisimanermut suliassaq eqqortumik ataqatigiissillugu paasisinnaassagaanni, suliassat ataasiakkaat sukumiisumik sularineqarnissaasa pingaaruteqarnerat erseqqissarneqarpoq. Oqaluttuarineqartut pisimasut pillugit nammineerluni eqqaamasanit tungaveqartut susoqarsimanerata takutinissaannut iluaqutaasinnaapput, naak nakorsat qanoq oqarsimanersut qanorlu iliorsimanersut erseqqinnerusumik qulaajarneqanngikkaluartut, taamatuttaaq erseqqissarneqanngilaq nakorsiat akuersinermik ersersitsisumik pissuseqarsimanersut, taamaalillutik inatsisitigut atuuttumik akuersisoqarsimalluni, kisiannili nammineq piumassuserinngisaminnik spiralilersorneqarsimallutik.
- 486 Nakorsap naartuersittartut amerlanerannik ukkatarinnissimanera, taamaalillunilu (paatsoornerusimasinnaasumik) nakorsiartut naartuersittannginnissaannut illersuiniarsarilluni iliuuseqarsimaniarsinnaanera eqqaassanngikkaanni, nakorsaq imaluunniit suleqatai qanoq siunertaqarsimanersut pillugu aamma erseqqinnerusunik paasissutissaqanngilaq. Aasianni nakorsat – taakkua siuttuusimasinnaanerat, eqqarsaatit

tulleriinneri eqqarsaatigalugit qanorluunniit sakkortutigisinnaanera apeqqutaatinagu, ilimagisimagaanni – Kalaallit Nunaanni innuttaasut imaluunniit Aasianni innuttaasut tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit nungusarnissaannik siunertaqarsimanersut, taamaalillunilu inuiannik nungusaasoqartussanngorlugu siunnerfeqarsimanersut (takuuk kap. 11) aamma paasinarsisitsisoqanngilaq.

11 Pisimasoq: Tasiusaq (Avannaata) 1974-75

- 487 DR-ip podcastiliaani angut danskiusoq 1974-75-imi Kalaallit Nunaata avannaani Tasiusami atuarfimmi pisortaasimasoq, oqaluttuarpoq niviarsiaqqat kalaallit 14-15-inik ukiullit spiralilersinnerannut peqataasimalluni.⁶⁵ Ilinniartitsisoq oqaluttuarpoq niviarsiaqqat atuartut angerlarsimaffianiittut naartulernissaat aarlerinaateqartoq, Upernavimmilu atuarfimmi pisortaasup tamanna eqqumaffigeqqusimagaa oqaatigalugu, pissutigalugu nukappiaqqat niviarsiaqqallu imminnut qanittumi sinittarfeqarmata.
- 488 Ilinniartitsisup kingusinnerusukkut ikinngutini nakorsaq oqaloqatigisimavaa, taassumalu paasissutissiissutigisimavaa niviarsiaqqat spiralilernerqarsinnaasut, tassanissaarlu nakorsap siunnersuutigisimallugu ilinniartitsisoq Upernavimmi nakorsamut sianiinnarnissaasoq tamanna pillugu oqaloqatigiissuteqarusukkuni.
- 489 Upernavimmi nakorsaq paasissutissiisimavoq angajoqqaat akuersinerat piniarneqartussaasoq, tamannalu allatigut taamanikkut angajoqqaat akuersisimanissaat pillugu piumasaqaammut naapertuulluarpoq (takuuk imm. 248-mi immersugaq).
- 490 Tamatuma kingorna ilinniartitsisup niviarsiaqqat skolehjemmimi najugallit allattorsimaffiat nakorsamut tunniussimavaa, tamatuma kingorna nakorsaq nunaqarfimmut angalanermi angajoqqaanit akuersissummik piniarsimalluni, nakorsap paasissutissiinera malillugu taakkua tamarmik akuersisimallutik. Tamatuma kingorna ilinniartitsisup podcast-imi oqaasertaligaatut ”niviarsiaqqat nallarfissamut qaqisimapput”.
- 491 Ilinniartitsisup oqaluttuaani takutinneqarpoq, taanna tunngavigineqassappat, ilinniartitsisup nakorsallu niviarsiaqqat spiralilernerqarnissaannut suliniuteqarsimasut, aammalu nakorsaq niviarsiaqqat angajoqqaaviniit inatsisitigut atuuttumik akuersissummik pissarsisimasinnaasoq. Tamatuma kingorna ilinniartitsisup (niviarsiaqqanut tunngatillugu immikkut tunngavilersuutitaqanngitsoq ilimanarluni) atuartut nakorsamukartissimasinnaavai, taassuma tamatuma kingorna (immikkut sukumiisumik ilitersuisoqarsimanngitsoq imaluunniit akuersineq uppernarsarneqarsimanngitsoq ilimanarluni) spiralilersittussaasut pillugu ilisimatissimasinnaallugit. Nakorsaq angajoqqaaniit allaganngorlugu akuersissummik pissusiviusuni pissarsisimassappat, niviarsiaqqat angajoqqaat akuersitillugit inatsisit malillugit spiralilersissimasut, aammalu niviarsiaqqat nammineerlutik akuersisimannginnamik, tamanna tunngavissaqanngitsumik innarliinertut misigisimagaat ilimagineqarsinnaalluarpoq.
- 492 Tamanna soorunami periaasiuvoq akuersarneqarsinnaanngitsoq, tassami nakorsap niviarsiaqqat akuersiteqqaarnagit spiralilersimasinnaammagit, kisianni nakorsaq

---

65 DR-ip podcastia ”Spiralilersuisimaneq”, Pisimasut 4 (03:25).

angajoqqaat akuersinerat, kisianni niviarsiaqqat akuersinerannut takussutissaanngitsoq, tunngavigalugu inatsisit malillugit tamakkiisumik iliuuseqarsimasinnaavoq.

12 Inerniliineq

- 493 Uagut – oqaluttuarineqartut amerlasoorpassuit aammalu oqaluttuarineqartut assigiissusiat tunngavigalugit – Kalaallit Nunaanni niviarsiaqqat arnallu ilisimaneqanngitsumik amerlassusillit naammattumik akuersitinneqaratik aammalu pisuni aalajangersimasuni ilisimanngisaannik spiralilersorneqarsimanerat qularutiginnilarput, kisianni niviarsiaqqat arnallu pisinnaatitaaffii qanoq annertussusilimmik unioqqutinneqarsimanersut inerniliisinnaanngilagut.
- 494 Siullertut niviarsiaqqat arnallu kajumissuserinngisaminnik akuersisimasinnaapput, taamaalillutillu innarligaasimasinnaallutik, inatsisit paasineqartarnerat malillugu kanngutsaatsuliornerunngitsumik. Aappaattut oqaluttuarineqartut ataasiakkaatigut arlaannilluunniit nalilersorneqarsimanngillat, taamaattumik niviarsiaqqat arnallu kalaallit akuersitinneqaratik spiralilernerneqarsimanersut nalilersuinissamut paasissutissanik tunngavissaqarani, ilanngullugu niviarsiaqqat arnallu immikkut sunnertiasut pineqarsimanersut naliliinissamut tunngavissaqartoqarani.
- 495 Piffissap qulaajaaffiusussap ukiut 65-it sinnerlugit sivilissuseqarnera malunnaatilimmik unammillernartuuvooq, kisianni 1960-ikkut aallartinneranni arnat kalaallit naartunaveersaateqarnissamik kissaateqanngitsut nakorsat danskiusut ilimagisimagaat, tunngavissani pigineqartuni aallaavigineqarsinnaavoq. Kisianni paasissutissat pigineqartut paasinarsisippaat paasinnittaaseq kingusinnerusukkut allaanerusimasooq.
- 1960-ikkut aallartinneranni ingerlanerannilu kalaallit arnat isumaat allanngorsimanersooq, imaluunniit arnat aamma naatsorsuutigineqartunit siusinnerusukkut naartunaveersaatit annertuumik pissarsiarineqarsinnaanngitsut pissusiviusuni ammaffigilersimaneraat nalilersorneqarsinnaanngilaq. 1960-ip aallartinneranni arnat utoqqaanerusut aammalu 1960-ikkut qiteqqunneranni arnat inuusunnerusut niviarsiaqqallu ernisartut ikilisimanerisa (takuuk imm. 387) paasinarsisippaat, tassami malunnaatilimmik isummanik allannguisoqanngimmat, kisianni arnat kalaallit – nakorsat danskiusut isummaminni pigiliutiinnagaasa paarlattuanik – nalinginnaasumik naartunaveersaatit akerlerinngikkaat.
- 496 1960-ikkunni inunngortartut ikinnerulerneranni qassit spiralilersuisimanermik aammalu naammattumik akuersitinneqarsimannginnerannik tunngavilersuuteqartutut ilimagineqarsinnaanersut, naliliinissamut tunngavissaqanngilaq, taamatullu 1970-ikkunni spiralip atugaanera arnat nammineq kajumissutsiminnik akuersisimanerannut takussutissaanersooq, aamma nalilersorneqarsinnaanani.
- 497 1970-ikkut ingerlaneranni nakorsat danskiusut suleriaaseq assigiinngitsumik nassuiarsimavaat, kisianni nakorsat pingasut taakkua ataasiakkaatigut suleriaaserisimasaat ilisimaneqanngilaq, taamatullu pingasut taakkua saniatigut nakorsat allat qanoq eqqarsartarsimanersut iliuuseqartarsimanersullu ilisimaneqarsinnaanani. Nakorsat nakorsiartut akuersisimanissaasa pisariaqarnerat eqqumaffigisimavaat, kisianni pingaartumik nakorsat ilaata ataatsip arnat kalaallit namminersorsinnaajunnaarsinnginnissaannut (suli) tusarnaarsinnaanerunissaq oqaloqateqarsinnaanerunissarlut pisariaqartinneqartoq ammasumik oqaatigisimallugu.

tamanna pillugu paasissutissaqanngimmat, tamarmik assigiimmik iliuuseqartarsimasut ilimagissagaanni tamanna eqqoriaanerinnaasussaavoq, aammalu niviarsiaqqat arnallu ataasiakkaatigut nakorsanit pineqartunit qanoq pineqartarsimanersut, ataatsimut isigalugu nakorsat ilanngutassiaannit ataatsimit paasineqarsinnaanngilaq, kisianni nammineq kajumissutsimik akuersisimanissaq qitiutinneqarani suleriaaseqartoqarsimaneq ilanngutassiani paasinarsisinneqarpoq.

- 498 Uagut - oqaluttuarisaanermik qulaajaasut assigalugit - Kalaallit Nunaanni niviarsiaqqat arnallu kissaatiginngisaminnik allaat ilisimanngisaminnik spiralilersorneqartut 1960-ikkunni aamma 1970-ikkunni tamanut ammasumik annertuumik oqaatigineqartarsimaneranik takussutissanik nassaanngilagut, aammalu naartuersittarneq killilersugaanngitsoq pillugu oqallinnermut ilaatillugu tamanna saqqummiunneqartarsimanngilaq. 2019-ip kingorna aatsaat isornartorsiuineq siammariartulerpoq, kisianni naammattumik akuersititsinani spiralilersuisoqarsimalluni pisoqarsimasinnaanera tamatuma allanngortinngilaa, kisianni tamatuma qanoq annertutigisumik pisimaneranut nalilersuinissamut paasissutissanik tunngavissaqanngilaq. Taamaattumik aamma inunngortartut ikilisiimanerat naammattumik akuersititseqqaarnani spiralilersuisimanermik pissuteqarsimanersaq nalilersuinissamut tunngavissaqanngilaq.
- 499 Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut assigalugit isumaqarpugut, naammannngitsumik ilitersuineq imaluunniit amigartumik akuersisoqareernerani niviarsiaqqat arnallu spiralilernerneqartarnissaat pillugu assigiimmik suleriaaseqartoqarsimanngitsoq, kisianni nakorsat ataasiakkaat suleriaasii assigiinngitsuusimasut. Taamaalilluni sumiiffinni assigiinngitsuni suleriaatsit assigiinngitsut malinneqartarsimapput, taamatullu ilimagineqartariaqarluni nakorsat ataasiakkaat ataasiakkaatigut nalilersuinnerminni nakorsiartut ataasiakkaat assigiinngitsumik pisarsimasinnaagaat. Nakorsap aalajangersimasup nakorsiartoq ataaseq pitsaasumik oqaloqatigisimasinnaavaa aammalu nakorsiartoq alla paatsoorsimasinnaallugu, oqariartuutigineqartut takkuitsoorsimasinnaallugit imaluunniit soqutiginnngissimasinnaallugit.
- 500 Nakorsat ilaasa nakorsiartitatik taamatut uummaarissumik imaluunniit sukkasuumik akuersitinniarsisimasinnaagaat, nakorsat pissusiviusuni nammineq aalajangersinnaatitaaneq ataqqisimanngikkaat, tamatuma takussutissaqarnera isumakulunnarpoq. Tamatuma saniatigut nakorsaq isumaqarsimalluni ataasiakkaatigut akuersisoqartoq, kisianni nakorsiartoq akuersinissamik kissaateqarani, nakorsap nakorsiartullu akornanni pissutsit nalinginnaasunik, kisianni minnerunngitsumik ilungersunartunik paatsooqatigiinnermik kinguneqartarsimasut, taamatut isumaqarnissamut tunngavissaqarlualarpoq.
- 501 Isumaqarpugut Danmarkimi spiralilersuisimaneq pillugu paasissutissat ataasiakkaat annikitsuinnaammata, susoqarsimaneq paasinarsisissinnaanngikkipput.
- 502 Kalaallit Nunaanni pissutsit pillugit erseqqinnerusumik maluginiarparput qqaluttuarisaanermik qulaajaasut issuaaneri pitsaasuusut aammalu oqaluttuarineqartut qanoq issusiannik takussutissiisut, kisianni amerlassusiannut tunngatillugu (arlallit, amerlasuut, ilaat assigisaalu) taamatut issuaanerit ersarinngitsorujussuullutik.
- 503 Nalorninartortaasoq taanna apeqqutaatinngit inerniliivugut niviarsiaqqat 18-it inorlugit ukiullit aammalu arnat 18-ileereersimasut ilisimaneqanngitsumik amerlassusillit maleruagassat unioqqutillugit spiralilernerneqarsimalluarsinnaasut, ilanngullugu taakkua

angajoqqaavi akuersiteqqaarnagit, kisianni niviarsiaqqat ataasiakkaat pisinnaatitaaffii unioqqutinneqarsimanersut pillugu nalunaarsuiffinni paasissutissanut ataqatigiissillugit pisuni ataasiakkaani najoqqutassanilu pigineqartuni allani erseqqinnerusumik misissuineq apeqqutaasussaavoq.

- 504 Niviarsiaqqat ataasiakkaat imaluunniit taakkua angajoqqaavi naammattumik akuersisimasut akuersisimannginnersulluunniit, oqaluttuarineqartut oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi imaluunniit eqqartuussivimmi suliasami eqqartuussisulersuussinermi issuarneqartut tunngavigalugit inerniliisoqarsinnaanngilaq, taamatullu taakkua naammattumik ilitersorneqarsimanersut naliliisoqarsinnaanani. Tamatumunnga pissutaavoq niviarsiaqqat arnallu eqqaamasaannut tunngatillugu oqaluttuarineqartut, taamaaliinnarluni tunngaviusunut nalinginnaasunut naapertuuttumik inatsisitigut inerniliinissamut tunngavigineqarsinnaannginnerat. Oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi allassimavoq peqqinnissaqarfimmi sulisut imaluunniit allat isiginninneri oqaluttuarineqartuni ilaatinneqanngitsut^{HU_181} aammalu nalunaarsuiffinni allattukkanut pigineqarsimasinnaasunut sanilliullugit oqaluttuarineqartut uppersarnisarneqarsimanngitsut imaluunniit taamaannginnerarneqarniarsarisimanngitsut.
- 505 Taamaalluni assersuutigalugu nakorsaq qanoq oqarsimanersaq imaluunniit iliorsimanersaq, nakorsiartoq qanoq qisuariarsimanersaq iliuuseqarsimanersorlu pillugit paasissutissat suut pigineqarnersut, oqaluttuarisaanermik qulaajaanermi oqaluttuarineqartut issuarneqarneranni ilaatinneqanngillat. Akuersisimanerup imaluunniit ilitersuisimanerup qanoq ittuunera pillugu oqaatigineqartut (nammineq oqaluttuat) inatsisitigut imaluunniit allatigut malitassanut sanilliunnissaat oqaluttuarisaanermik qulaajaasut suliasarisimanngilaat. Pisimasut erseqqinnerusut pillugit paasissutissat annikitsuinnaat pigineqarput, taamaattumik inatsisitigut atuuttumik akuersisitsilluni spiralilersuisoqarsimanersaq aalajangerneqarsinnaanani. Tamatuma saniatigut naammattumik akuersisimanngikkaluarlutik ataasiakkaat qanoq sivistigisumik spiraleqarsimanersut paasissutissaqanngimmat, tamanna annertuumik amigaataavoq, tassami suliap pissusissamisoornerani ataasiakkaat kissaatiginngisaminnik ullualunni spiraleqarsimanersut imaluunniit ilisimanngisaminnik ukiorpassuarni spiraleqarsimanersut, annertuumik taakkua assigiinngissuteqarmata.
- 506 Nakorsiartut ataasiakkaat spiralilersinnissamut inatsisitigut naammattumik akuersissummik tunniussisimanersut pillugu ataasiakkaatigut nalilersuineq annertunerpaatigut tamatumunnga tunngaviuvoq, aammalu allassimasutut qularutiginngilarput niviarsiaqqat arnallu kalaallit ilisimaneqanngitsumik amerlassusillit naammattumik akuersitinneqaratik spiralilersorneqarsimasut.

KAPITALI 6 – INUIAQATIGIINNUT KALAALLINUT SUNNIUTAI

1 Aallaqqaasiut

- 507 Naalakkersuisut immikkut ilisimasalittut suleqatigiit qinnuigai “Arnat eqqugaasut inuiaqatigiillu kalluarneqartut sulii sunnersimaneqarsinnaanerata misissoqqullugu, tamatumani suliiassami piffissatigut annertussusiliinissaq maannakkullu ukkatarinninneq ilaatinneqassasoq, taamaalillunilu oqaluttuarisaanermi imaluunniit siornatigut pisartunik oqaluttuaasarsimasunit imaluunniit aallaaviusarsimasunit killilersorneqassanngitsaq” (apeqqut 5).
- 508 Apeqquut taanna arlalinnik sammiveqarpoq, aammalu kapitalimi matumani inuiaqatigiinnut annertuumik sunniutaasinnaasut immikkut ukkatarineqarlutik, tassami arnat sulii sunnersimaneqarnerannut apeqquummi sunniutaasut pillugit oqaluttuarineqartut pillugit kap. 5-imi, immikkoortoq 7-imi kalluarneqarmata.

2 Innuttaasut amerlassusii

- 509 Spiralilersuisimanermut suliiassaq Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusiannut uuttorneqarsinnaasunik kinguneqarsimanersoq isumaliutersuutigineqarsinnaavoq. Ilisimatuut danskusut pingasut 1970-ikkunni USA-mi nunap inoqqaavisa ilaannik pinngitsaaliissummik meerartaarsinnaajunnaarsitsisimanerannik misissuinnermut sanilliussippat, misissuinnermimi tassani danskusut allassimasumi ilanngutassiami meeqqat Kalaallit Nunaanni kinguaariinni annaaneqarnerat pineqarmata.⁶⁶
- 510 Kalaallit Nunaanni inunngortartut 1960-ikkut aamma 1970-ikkut ingerlaneranni ikilerujussuarsimanerat qularutissaanngilaq, tamannalu 1968-imi juulimi spiralip naartunaveersaatitut akuerineqareernerata kingorna akuersititseqqaarnani spiralilersuisimaneq ikileriarnerannut pissutaanerpaasutut paasineqartarneranik ilasaataasinnaavoq. Kisianni taamatut inerniliisoqarsinnaanngilaq, ilaatigut pissutigalugu spiralip akuerineqannginnerani ikileriarneq pisimammata, ilaatigut pissutigalugu innuttaasut amerlassusianni pissusiviusumi ineriartornerup ineriartorsimaneratalu akornanni sanilliussineq nalorninartunik annertuunik ilaqarmat, sanilliussineq taamaasilluni pimoorussisumik atorineqarsinnaanani.
- 511 Ilimaginninnermut unammillernartoq siullesq tassaavoq 1960-imi spiralip akuerineqarnera sioqqullugu inunngortartut ikiliartulereersimanerat (takuuk imm. 294). Spiralip akuerineqarnera sioqqullugu ukiuni arlalinni inunngortartut ikileriarneq pisimammata, 1968-ip kingorna ajortumik ingerlaneq pisimanngitsuuppat, taakkua qanoq ikileriarneqassagaluarnerat pissusissamisoortumik apeqquutigineqartariaqarpoq.

---

66 Naja Dyrendom Graugaard, Victoria E. Pihl Sørensen aamma Josefine Lee Stage: Colonial Reproductive Coercion and Control in Kalaallit Nunaat: Racism in Denmark's IUD Program, *Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 2025, qupp. 10.

Soorunami erninissat, inatsisinik unioqqutitsilluni imaluunniit allatigut akuerineqarsinnaanngitsumik spiralilersuinermit pinngitsoortinneqartut, tamarmik allatut pisoqarsimassagaluarnernut takorluukkami ilanngunneqarsinnaapput, tassami meeraq inunngorsimasussaagaluartoq, ullumikkut nammineq meeraqarsimasinnaagaluarmat ullumikkullu uumasimasinnaagaluarluni.

- 512 Taamaalilluni unammillernartup tulleraa arlaanaataluunniit ilisimanngimmagu spiralilersuisimanermi qanoq amerlatigisut tamakkiisumik nammineq kajumissutsimik pisimanersut, aammalu qanoq amerlatigisut nammineq kajumissutsimik pisimannginnersut, sorliit inatsisit malillugit imaluunniit inatsisit unioqqutillugit pisimanersut, imaluunniit allatut pisoqarsimassagaluarnernut takorluukkami qanoq inissiisoqassanersoq. Tamanna pissutigalugu suut tamarmik kukkuneqanngitsumik ingerlasimagaluarpaata arnat qassit spiraleqarsimassanngikkaluarnersut nalilersorneqarsinnaanngereerpoq. Tamanna pissutigalugu allatut pisoqarsimassagaluarnernut takorluukkami tamanna annertussusilerneqarsinnaanngereerpoq.
- 513 Unammillernartut pingajuat tassaavoq, nivarsiaqqat imaluunniit arnat namminneq piumassuserinngisaminnik spiralilersissimasut qanoq sivistigisumik spiraleqarsimanersut pillugu paasissutissaqannginnera. Sivikinnerusumik spiraleqarsimappata aamma/imaluunniit naartorusulernerminni peertissimappassuk, meerartaassaraluaminnit ikinnerusunik meerartaarsimasut oqaatigineqarsinnaanngilaq. Illuatungaaticut soorunami arnat spiraleqarnerlutik ilisimasimanngikkaat, kissaatigisaminnit ikinnerusunik meerartaarsimasinnaapput.
- 514 Unammillernartut sisamaat tassaavoq, arnat namminneq piumassuserinngisaminnik spiralilersissimasut sulilu spiraleqartut, spiralilersissimanngitsuugunik naartulersimasuugunillu naartuersissimassagaluarnersut pillugu paasissutissaqannginnera. Allatut oqaatigalugu suut tamarmik kukkuneqanngilluinnartumik ingerlasimagaluarpaata meeqqat qassit inunngorsimassagaluarnersut ilisimaneqarsinnaanngilaq.
- 515 Kiisalu tallimaattut ataatsimut isigilluinnarlugu oqaatigineqarsinnaavoq, innuttaasut amerliartornissaannut siumut naatsorsuinissamut tunngavissat innuttaasut katitigaanerisa ineriartornerannut pingaarutillit arlallit allat apeqqutaammata, ilanngullugit pingartumik inoorlaat toqusarnerisa qanoq ineriartornerat, agguaqatigiissillugu ukioqqortusisarnerup ineriartornera kiisalu Kalaallit Nunaannut aamma Kalaallit Nunaanniit nuuttartut amerlassusiat. Inunngortartut allannguuteqannginneranni nutarterinermik taagorneqartup ingerlaannarnissaa qulakkeerneqarsimassagaluarnersoq, taamaalillunilu inuuniarnermi atugassarititaasut pitsanngoriartuinnarsimassagaluartut tunngavigissagaanni, tamannamita innuttaasut peqqissusiannut, taamaalillunilu ungasinnerusoq isigalugu amerlassusiannut qanoq sunniuteqarsimassagaluarpa? Allatut eqqarsarnissamut periarfissarpassuupput nalorninartorpassuullutillu.
- 516 Taamaalilluni spiralilersuisimanermut suliassaq innuttaasut ineriartornerannut qanoq kinguneqarsimasinnaagaluarnersoq nalilersuinissamut annertoorujussuarmik kisitsisitigut paasissutissat atorlugit naatsorsuinissaq pisariaqartussaavoq, tassami taamatut pisoqarsimassagaluarnernut takorluukkami, suut tamarmik kukkuneqanngitsumik ingerlasimasuuppata, Kalaallit Nunaanni innuttaasut qanoq amerlassuseqarsimassagaluarnersut pillugu naatsorsueqqissaarneq tunngavigalugu

oqartoqarsinnaalernissaanut, tunngavissat attuumassutillit inernerisinnaasaannut assigiinngitsunut pisuusaartitsivigineqartussaammata. Tamanna apeqqutaatinnaagu naatsorsuineq imaluunniit pisuusaartitsineq aallaqqaataaniilli tunngaviusumik amigaateqartussaavoq, tassalu niviarsiaqqat arnallu kalaallit akuersitinneqarlutik aamma akuersitinneqaratik spiralilersissimasut qassiunersut arlaannaataluunniit ilisimanngimmagu. Taakkua ikittuinnaasinnaapput aammalu amerlasuujusinnaallutik. Arlaannaataluunniit tamanna ilisimanngilaa.

3 Innuttaasut paasinninnerat

- 517 Berlingskep aamma Sermitsiap innuttaasut isumaannik misissuineq 30. januar 2025 tamanut saqqummiuppaat, tassani takutinneqarluni Kalaallit Nunaanni innuttaasut Danmarkimit naligiimmik pineqarlutik misigisimanermut 82 procentii isumaqataannngitsut imaluunniit isumaqataavallaanngitsut, taamatullu 87 procentii isumaqartut Danmark spiralilersuisimanermut suliassami Kalaallit Nunaannut utoqqatserteriaqartoq.⁶⁷ Takusinnaasagut malillugit spiralilersuisimanermut suliassap sunniuteqarsimanera pillugu innuttaasut isumaannik misissuinerik suliaqartoqarsimanngilaq, taamatullu ministeriunerup ilaatigut spiralilersuisimanermut suliassamut utoqqatsernerata pingaaruteqarnera pillugu qaninnerusumi innuttaasut isumaannik misissuisoqarsimanani.
- 518 Soorunami Kalaallit Nunaanni innuttaasut spiralilersuisimanermut suliassamit ataasiakkaatigut qanoq sunnerneqarsimanerat, aammalu suliassamit suliassanit allanit arlalinniit, Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni pissutsinit sunniinerlussimasunit, ataatsimit qanoq sunnerneqarsimanerat, assigiinngitsuupput, kisianni sunniinerup nalilersornissaanut tunngavigisassanik ataasiakkaatigut paasissutissaateqanngilagut.
- 519 Spiralilersuisimanermut suliassap inuiaqatigiinnut sunniisimanerata paasinissaanut pissutsit ilaat qitusoq tassaavoq Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit ataatsimoortutut attasseqatigiinnissamillu pingaartitsisutut ilisarnaateqarnerat. Inuiaqatigiinni taamaattuni ataasiakkaat misilittagaat eqqarleriissutsimut, ilaqutariinni atassuteqarfinnut inuillu akornanni ataatsimooqatigiinnernut qanimut ataqatigiissilluinnarlugit paasineqartarput aammalu ataasiakkaat ataatsimoorlunilu misigisat akornanni killissat inuiaqatigiinnit ataasiakkaajunermik pingaartitsisunit qajannarnerusumik misigineqartarlutik. Ilaqutariinni qanigisaniittoq imaluunniit ilaqtutut isigisamiittoq inuk innarligaalluni imaluunniit annertuumik kanngunarsarneqarluni misigippat, misilittagaq taanna ataatsimoorluni oqaluttuassatut oqaluttuarineqartussatut, nammaneqartussatut aammalu kinguaariit atassuteqarfiillu akimorlugit pingaaruteqartinneqartutut, isikkoqalersinnaavoq.
- 520 Taamatut kulturilinni spiralilersuisimanermut suliassap kingunerisaanik akuersitinneqarsimannginneq, timikkut killissanik qaangiiffigitissimaneq aammalu sullissivimmit pissaanermik atuiffigineqarneq pillugit oqaluttuarineqartut ataasiakkaat misilittagaaniinnartanngillat, kisianni ataatsimoorluni akunnerminniitilersinnaavaat aammalu eqqarleriinni imaluunniit ataatsimooqatigiinni oqaluttuarisaanermut ilanngutsissinnaallugu. Tarnip pissusiinit isigalugu tamanna isumaqarpoq anniarneq, kanngusunneq iliussissaarunnerlu nammeneq misilittakkatut suliarineqanngissinnaasoq,

---

67 Sermitsiaq 30. januar 2025 aamma Ritau I Kr. Dagblad 30. januar 2025.

kisianni qanoq pisoqarsimanersoq, kina taama pineqarsimanersoq aammalu naalagaaffimmut tassanilu sullissivinnut atassuteqarneq pillugu qanoq oqaluttoqarnersoq, tamatumalu paasinissaanik avitseqatigiinnermi imaluunniit ataatsimoorluni paasinninnermi ilaatinneqartarluni. Taamatut ataatsimoorluni akunnerminniititsinnermi suliassap misigissutsinut pingaaruteqarnera sakkortunerulersinneqartarpoq aammalu spiralilersuisimanermut suliassaq arnamut ataasiinnarmut saassussinertut misigineqarani kisianni ilaqutariinnut, ataatsimooqatigiinnut, inuiaqatigiinnut, nunamut naggataatigullu kulturikkut kinaassutsillu nammineq paasinissaanut pingaaruteqartutut misigititseqataasinnaalluni.

521 Kisiannilu tamanna periaasissamut misissueqqissaarnermullu aalajangiisuulluinnarpoq, taamatut ataatsimoorluni akunnerminniititsineq, inuiaqatigiit kalaallit tamaasa ataatsimoortutut, nunatut namminertut ataatsimoorlunilu kingunerlutsitsisutut oqaatigalugit pineqarsinnaammata. Ataasiakkaani imaluunniit atassuteqarfinni ataatsimoorluni kingunerlutsitsineq, ilaqutariinni, attaveqarfigisartakkani imaluunniit najukkami innuttaasuni aalajangersimasuni pilertartoq, aammalu inuiaqatigiinni ataatsimoorluni kingunerlutsitsineq annertuumik innuttaasullu akimorlugit assigiissaartumik ingerlateqqinneqartartoq, taakkua marluk annertuumik assigiinngissuteqarput.

522 Spiralilersuisimanermut suliassap tarnip pissusiinut sunniussinnaassuseqarnera – attaveqarfigisimasagut malillugit naliliissagaanni – kalluarneqartunut kinguaariinni inissisimaffik, nunami sumiiffinni inooqatigiinnermilu qanittumiinneq kiisalu ataasiakkaat misilittagaat kulturikkullu misilittakkat apeqqutaallutik annertuumik assigiinngitsuusoq ilimagisariaqarparput. Suliaq ilaannut sakkortuumik kinaassutsimut ataatsimooqatigiinnullu pingaaruteqarluni, allanut killilimmik imaluunniit inuttut pingaaruteqarsimavoq. Taamatut assigiinngitsuunerat misiarnermut imaluunniit nammaqatiginnikkusunnginnermut takussutissaanngilaq, kisianni pingaaruteqarnera, eqqaamasat kinaassusersiinerlu inuiaqatigiinni assigiinngitsunik inuttaqartuni pilertarnerat assigiinngisitaartuunermut takussutissaalluni.

523 Suliap ingerlanera taanna isornartoqartinnagu imaluunniit kukkulluni tamanut tunngasuunerarlugu annikillisinneqarsinnaanngitsaq, kisianni kulturimiilluni isummat ingerlasarnerattut paasineqartariaqartoq kapitali 12-imi takutinneqarpoq. Inuiaqatigiinni ataatsimoortutut inissisimasuni misilittakkat timimut, kinguaassiornermut ilaqutariittullu inuunermut tunngassutillit, atitunerusumik inuit akornanni akisualaarpaluttarnera akuerisaavoq naatsorsuutigineqarsinnaallunilu. Ilaqutaq innarligaalluni misigisaminik oqaluttuarpat, oqaluttuarineqartoq inummut ataatsimut ilisimannittutut nassuiaataaginnanngissinnaavoq, kisiannili tamanna ileqqorissaarnermi atassuteqarnermilu ilaqutariit sinnerinut allanullu ataatsimooqatigisanut susassarineqalersinnaalluni. Spiralilersuisimanermut suliassaq taamaalilluni ataatsimoorullugu innersuussivittut atorineqalersinnaavoq, tassani ataasiakkaat oqaluttuaat, assersuutigalugu mianernassuseq pissaanerullu oqimaaqatigiinnginnera pillugit ataatsimoorfiusumik oqaluttuamik pilersitsiviulerluni.

524 Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni atassuteqarnermi spiralilersuisimanermut suliassaq pingaaruteqarsimavoq, akerleriissuteqarnerit pioreersut sakkortunerulersillugit aammalu naalagaaffimmi sullissivinnut, pingaartumik peqqinnissaqarffimmut, tatiginninneq nalorninarsitillugu. Naalagaaffik oqaluttuarisaanermi mersersaarluni iliuuseqartarsimasooq

aammalu arnanut kalaallinut isiginninneranut pisariaqartitaannullu naammanngitsumik tusaaniartarsimasoq, kalaalerpasuarunut suliassap matuma uppersarsimavaa. Sullissiviit tungaannut sanngiilliorluni taamatut misigineq, ataatsimoorluni qisuariarnerup paasinissaanut qitiuvoq aammalu tarnikkut annertuumik sunniuteqartutut paasineqartariaqarluni, danskit naalagaaffiat politikikkut immikkoortortatut nivarsiaqqat aamma arnat kalaallit pisinnaatitaaffiunik unioqqutitsinissamik imaluunniit Kalaallit Nunaanni innuttaasut ineriartornerannik killilersuinissamik kissaateqarsimanerata ilimaginissaanut tunngavissaqannginnersoq apeqqutaatinnagu.

525 Erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq spiralilersuisimanermut suliap inuiaqatigiinnut kalaallinut sunniuteqarsimanera isumaqanngimmat Kalaallit Nunaanni innuttaasut iliuusissaarullutik imaluunniit sunnertianermi uninngaannalersimanerannik. Paarlattuanik kalaallit arnat oqaluttuaat kisissaanngitsut aammalu akiuussinnaassuseqarlutik, ataqatigiissinnaallutik iliuuseqarsinnaallutillu arnat eqqorneqartut akornanni inuiaqatigiillu tamakkiisutut isigalugit annertoorujussuarnik isumalluutissaqartunut inuiaqatigiit kalaallit taakkununga tapersersuinerannik takutitsivoq. Spiralilersuisimanermut suliap tamanut ammasumik oqaasertalerneqarsimanera, avitseqatigiissutigineqarsimanera kimigiisiutigineqarsimaneralu ilatsiinnartoqarneranut uppersarsaataanngillat, kisianni misilittakkat oqaasertalerneqarsinnaasut, akuerineqarnissamik piumasaqarsinnaaneq namminerlu tunngavissat tunngavigalugit ataatsimoortitsilersinnaaneq piginnaaneqarfigineqartoq uppersarsaataallutik.

526 Kulturimut tunngatillugu tarnip pissusiinit isigalugu taamaalilluni spiralilersuinermut suliaq aamma ataatsimoorluni suliarinnermut, ataqatigiinnermut kinaassutsimillu paasiniaanermut aallartitsissutitut paasineqarsinnaavoq. Kalaalerpasuarunut suliaq ataatsimoortutut misigisimanermut, iluminni nammaqatigiinnermik sakkortusitseqataasimavoq aammalu timi, killissat namminerlu aalajangiisussaaneq pillugit oqaatsitigut ersarinnerusumik inissaqartitsilerluni. Tamatuma ingerlarnga kulturikkut uummaarinnermut tarnikkullu nukittunermut takussutissaavoq, sanngiillisitsinermut takussutissaanani. Inuiaqatigiit ataqqineqarnissaq, akisussaaqqarneq siunissarlu pillugit atitunerusumik oqaluttuami misilittakkat ajornakusoornerusut ilanngutsissinnaagaat, tassani takutinneqarpoq.

527 Aammattaaq spiralilersuisimanermut suliap pingaaruteqarnera ilummuinnaq sammisimanngitsoq kapitali 12-imi misissueqqissaarneq tikkuussivoq. Suliami oqaloqatigiinnerit nutaamik iluseqartut ammaanneqarput, ilanngullugit danskit sullissiviinut aalajangiisartunullu, tassani ataqqinninnissaq, paasiuminartitsinissaq assigiimmillu naleqarneq pillugit piumasaqaatit suli ersarinnerusumik oqaasertalersorneqarlutik. Tamanna eqqarsaatigalugu spiralilersuisimanermut suliaq Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni inerisimanerusumik naligiinnerusumillu atassuteqarnissamut iluaqutaasinnaavoq.

528 Tassunga atatillugu inuiaqatigiit kalaallit pisimasunit tunngaveqartumik kinaassusilerneqarsimasutut inissisimanngillat, kisianni (ilaatigut) suliamik passussinerminnik periaatsiminnit nassuiaaserneqarlutik. Ataatsimoorluni nukittussuseqarneq, anniaatit inissaqartissinnaaneranni naleqassuseqarnerullu kimigiisiutigisinnaanerani aammalu oqaluttuarisaanermi pissaanerup oqimaqatigiinnginneranut akuersisinnaassuseqarnermi, namminerlu kulturikkut kinaassutsip aalajangiusimasinnaanerani inissisimavoq. Taamaalilluni

spiralilersuisimanermut suliaq nanertuutaaginnanngilaq, kisianni aamma inuiaqatigiit
patajaallisarnissaannut, imminnut paasisimanerulernissaannut siunissamilu
iliuuseqarsinnaassuseqarnerannut pissutissaqalersitsisutut aamma isigineqarsinnaalluni.

**IMMIKKOORTOQ 3: DANMARKIMI, KALAALLIT NUNAANNI
NUNANILU TAMALAANI INATSISIT**

KAPITALI 7 - 1960-IKKUNNI AAMMA 1970-IKKUNNI DANMARKIMI AAMMA KALAALLIT NUNAANNI INATSISIT

1 1968 sioqqullugu inatsisini maleruagassat

- 529 Kaajallaasitap nr. 80, 10. juli 1968-imeersup nunatta nakorsaanerani atuutilersinneqarnera tikillugu – spiralip naartunaveersaatitut atorneqarnerani paasissutissiinissaq akuersititsisimanissarlugu pillugit apeqqut immikkut maleruagassiivigineqarsimanngilaq.
- 530 Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik pillugu inatsit paasissutissiinissaq akuersititsinissarlugu pillugit maleruagassanik imaqqanngilaq.⁶⁸ Nakorsanut inatsit Danmarkimi 1935-mi atuutilersoq,⁶⁹ aatsaat 1991-imi Kalaallit Nunaannut peqqussummi atuutilersinneqarpoq.⁷⁰ Taamaattumik nakorsanut inatsimmi maleruagassat aatsaat 28. december 1991 kingorna Kalaallit Nunaannut atuutilerpoq; peqqinnissaqarfimmut akisussaaffiup Kalaallit Nunaannit tiguneqqanngitsiarnerani.
- 531 Kalaallit Nunaanni inatsiseqqannginnera suliaqarnermi pingaaruteqqanngilaq, pissutigalugu nakorsanut inatsit arnat immikkut paasissutissinneqarnissamik imaluunniit akuersisimanissamik pisinnaatitaaffeqarnerannik imaqqanngimmat, aammalu pissutigalugu nakorsat danskusut Kalaallit Nunaanni atorfillit maleruagassat taamaaqatai malittussaammassuk aammalu peqqissaartussaallutik ilumooriaqqissaartussaallutik, takuuk nakorsanut inatsimmi § 6.^{HU_259} Nakorsiat pisinnaatitaaffii maleruagassiinermiitinneqqanngillat, kisianni nakorsat pisussaaffiut malittaasussaallutik, ilanngullugu nakorsianut toqqaannartumik akisussaaffeqalersitsisumik iliuuseqqannginnissaq.
- 532 Nakorsanut inatsimmi § 6-imut tunngaviusoq tassaasimavoq nakorsat pisinnaatitaaffii pillugit isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaa 1. juli 1931-meersoq. Isumalioqatigiissitap nakorsat inatsisitigut pisinnaatitaaffii pillugit inatsiseqalernissamut, ilanngullugu nakorsat nakorsatut sulinerminni akisussaaffii pillugit, Peqqinnissaqarfimmut Ministereqarfimmit pilersinneqarsimavoq. Isumaliutissiissummi ilaatigut allasimavoq isumalioqatigiissitap isumaqartoq akuersisimanissaq pillugu apeqqutip inatsimmi aalajangersakkani maleruagassiiviginissaa naleqqutinngitsoq:

”Immikkut soqutigineqartoq nakorsap suliassatigut suliaqarnissaa nakorsaatinillu katsorsaanissaa sioqqullugit nakorsartup akuersitinneqarnissaa pillugit apeqqummut atasuuvoq, taamaalilluni nakorsaq akuersisummik

---

68 Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik pillugu inatsit nr. 275, 27. maj 1950-imeersoq.

69 Nakorsat suliassaasa ingerlanneqarnerat pillugu inatsit nr. 72, 14. marts 1934-meersoq.

70 Nakorsanut inatsisip atuutilernera pillugu Kalaallit Nunaannut peqqussut nr. 860, 18. december 1991-imeersoq, takuuk nakorsanut inatsisip allanngortinneqarnera pillugu inatsimmi nr. 278, 2. maj 1990-imeersumi § 1, nr. 4.

piniarsimannginnermut akisussaatinneqarsinnaalluni, aamma allatigut tamakkiisumik isumannaatsumik iliuuseqarsimagaluarpalluunniit.

Isumalioqatigiissitamut paasissutissiissutigineqarpoq, nakorsiartup qanoq issusiata tamanna ajornartinngippagu pilaasartut tamatigut pineqartup suliaritinnissaanut akuersissummik piniartartut, nakorsatut ilinniarsimasup nalinginnaasumik katsorsaanernik pilaanertut navianartigisinnaasunik atuinnerminni, nakorsiartoq pisariaqanngitsumik ernumalersinneqannginniassammat.

Isumalioqatigiissitaq isumaqartariaqarpoq nakorsat, pissutsit tamanna ajornartinngippassuk, iliuutsit navianartut suliarineqarneranni, pingaartumik pilaanerit, nakorsiartup akuersissutaanik piniartariaqartut, aammalu inuup allap timaani tamatumunnga piumassuseqarluni oqaatiginngisaani, akuliunnissaq akuerisaasutut isigineqarsinnaanngitsoq. Nakorsap pineqartoq suliaritinnerup navianassusia pillugu naapertuuttumik paasissutissittariaqarpaa; tassunga atatillugu qanoq piumasaqartoqarsinnaatiginersoq, navianartoq qanoq ilimanaateqartiginersoq imaluunniit ilimanaateqanngitsiginersoq apeqqutaasariaqarpoq, taamatullu inunnik ikiuiniarneq eqqarsaatigalugu paasissutissiinnermi qajassuussinissaq naleqqussinnaalluni. Amerlanertigut aatsaat pilaanerup nalaani pisoq qanoq navianartiginersoq, pilaanerlu ingerlanneqartariaqartoq qanoq akuliunnerutiginersoq, paasinarsisussaavoq. Apeqqutip tamanut tunngatillugu inatsimmi aalajangersakkani maleruagassiivigineqarnissaa naleqqutinngilaq.”⁷¹

- 533 Isumaliutissiisummi allassimavortaaq akuersissummik piniarnermi nakorsamut annertuunik piumasaqaateqartoqaqusaanngitsoq, tassami inunnik sullissineq eqqarsaatigalugu – paasillugu nakorsianik – nakorsat annertoorujussuarnik paasissutissiisussaataitanermik pisussaaffilerneqarnissaat naleqqutinngimmat.⁷²
- 534 Nakorsat nakorsiartup akuersissutaanik piniarnissamut pisussaaffeqarnerat pillugu apeqqut, ilitersuisussaataitanermut paasissutissiisussaataitanermullu ilanngunneqarsimavoq. Taamaalluni isumalioqatigiissitap apeqqut imatut oqallisigisimavaa, ilumut nakorsat nakorsiap akuersissutaanik piniarnissamut pisussaaffeqassanersut. Isumalioqatigiissitap akissutaa nakorsat aarlerinaataasut pillugit nakorsianut paasititsinissamut pisussaaffeqarnerat eqqarsaatigalugu isigineqarsimavoq, peqatigisaanillu nassuiarneqarluni nakorsat nalinginnaasumik – nakorsat pilattaasartut parlattuannik – passussinermi aarlerinaataasut pillugit nakorsianut paasissutissiisanngitsut.
- 535 Nakorsat peqatigiiffiata ilisimasalittut nassuiaanermut ataatsimiititaliaa 24. september 1947 oqaaseqaateqarpoq, taanna 8. august 1950 nakorsat eqqartuussinermi siunnersiortagaasartunit taperserneqartumik, taanna malillugu nakorsat illuatungaani ”pilaanerit il.il. aalajangersimasut aarlerinartortaqartut nakorsianut qanigisaannullu nalinginnaasumik toqqortortariaqanngikkaat,” kisianni illuatungaani ilisimasalittut nassuiaanermut ataatsimiititaliaq allalluni aarlerinaataasut pillugit tamatiguunngitsoq

---

⁷¹ Nakorsat inatsisitigut inissisimanerannut tunngatillugu isumalioqatigiissitap isumaliutissiisutaa ulloq 1. juli 1931 qupp. 39.

⁷² Isumaliutissiisut qupp. 41

paasissutissiisussaataaneq atuussinnaasoq, tassami ”nakorsiat – peqqissinissaannut suliaritinnerat iluaqutaasussaammat – amerlanertigut aarlerinaataasup nalilernissaanut pisariaqartunik tunngavissaqartussaannimmata, taamatuttaarlu amerlanertigut pisariaqanngitsumik tamatuma eqqartornera ernumanartunngortinneqartussaalluni.”⁷³ Taamaattoq nakorsat peqatigiiffiat allappoq:

”Taamaattoq suliaritinnera avatinik, malugisaatinik, kinguaassiorsinnaassusermik imaluunniit allamik annertuumik innarluuteqalernermik malitseqarnissaa annertuumik ilimanaateqartussaasutut, qularnaatsumik imaluunniit taamaattoqarnissaa ilimagineqartariaqarpat, nakorsiaq nalunaarfigineqartariaqartoq.”⁷⁴

536 Tamanna tunngavigalugu inerniliisoqartariaqarpoq, Kalaallit Nunaanni 1960-ikkunni spirali naartunaveersaatitut atuutsinneqalernerisa nalaanni nakorsat katsorsaannermut pinngitsaaliissummik piviusunngortinneqarsinnaanngitsumut nakorsiap akuersisimanissaata qulakkeernissaanut tunngaviusumik pisussaafeqartut. Nakorsiat ataasiakkaat qanoq annertutigisumik ilitserorneqassanersut, ilanngullugu passussinermi aarlerinaataasut, nalilernissaanut nakorsat namminneerlutik naliliisussaasimapput. Maleruagassat nalinginnaasut malillugit ilitersuisussaataaneq paasissutissiisussaataanerlu, maannakkut pissutsini isigalugu killeqarsimavoq.

537 Taamanikkut maleruagassat taamatut paasineqarnerat Danmarkimi naartunaveersaarnissaq pillugu siunnersuisartunut malittarisassanit najoqqutarineqarsinnaasunit 10. marts 1976-imeersunit taperserneqarpoq, tassani katsorsaannermik toqqaagallartarneq, tamatumalu kingorna aarlerinaataasut il.il. pillugit erseqqinnerusumik ilitersuineq, ersarissumik immikkoortinneqarlutik, tamatumanilu suliassap pissusissamisoornerani nakorsiap – paasissutissiisimaneq tunngavigalugu – passussinissamut akuersinnginnissaanik periarfissaqarnissaq pisariaqarsimalluni. Aallarniutaasunit ilaatigut allassimavoq:

”Nakorsiap nakorsallu naartunaveersaatissaq naleqqunnerpaaq isumaqatigiissutigippassuk, anamnese [napparsimanerata oqaluttuassartaa] annertunerusumik itisilerlugu aammalu kinaassusersiunngitsumik misissuilluni, periaatsimut eqqarsaatigineqartumut taarsiullugu periaasissaqanngitsoq nakorsap qulakkiissavaa. Tamatuma kingorna periaatsimi toqqarneqartorpiami nakorsaq periaatsip atorineqartarnerani immikkuullarissumik ilitersuisinnaavoq, aamma saniatigut sunniutaasartut ilisimaneqartut aammalu ersiutit suut sullitap nakorsamut saaffiginnissutigisariaqaraluarnerai pillugit paasissutissiisinnaavoq” (ungaluuserneqartumi uagut ilanngussarput ikkunneqarpoq).

538 Allaganngorlugu akuersinissaq piumasaqaataasimanngisaannarpoq, aammalu pilaanernut annertunerpaanullu allaat akuersineq iluseqanngitsumik nipangersimaannarlunilu tunniunneqarsinnaasimalluni, ilanngullugu passussinissamut pisariaqartumik pissusilersorluni, soorlu spiralilertinnissaq siunertaralugu nallarfissamut innartitsinikkut.^{HU_156} Tamanna suli atuuppoq, takuuk paasissutissiiviusumik akuersinissaq

73 Issuaavigineqarpoq B.V. Tidemand-Petersson: ”Nakorsat akisussaaffiat” (saqqummersinneqartut aappaat, 1978), qupp. 50.

74 Ibid., qupp. 53.

pillugu maannakkut piumasaqaat pillugu kap. 9, immikkoortoq 2 matuma tulliani allassimasoq.

2 Nunatta nakorsaanerata kaajallaasitaa nr. 80, 10. juli 1968-imeersoq

- 539 Spirali Kalaallit Nunaanni 1968-imi naartunaveersaatitut akuerineqarpoq. 10. juli 1968 kaajallaasitaq nr. 80 naartunermi eqqiluisaarnermut kiisalu naartunaveersaatini atuinnermut tunngasoq (kaajallaasitaq 1968-imeersoq), matuma siuliani kap 4, immikkoortoq 3.3.2-mi kalluarneqartoq, nunatta nakorsaanerata atuutilersippaa. Kaajallaasitaq nakorsaanernut kiisalu Dronning Ingridip Napparsimaviani nakorsanut ingerlatinneqarsimavoq aammalu suliasami qitiulluni, pissutigalugu tassani naartunaveersaartitsinnermi suliarinninnermi nakorsat sulinerat maleruagassiivigineqarmat.
- 540 Inatsisitigut tunngavigineqarpoq nunatta nakorsaanerata nakorsaanernut il.il. kaajallaasitaata assigiissaartumik suliasanik suliarinnittarnerup eqqortumillu peqqinnissaqarfimmi sullissinissap qulakkeernissaata siunertarisinnaasaa pillugu. Nunatta nakorsaanerata kaajallaasitaa peqqussutini pisussaaffiliisunik, apeqqummik aalajangersimasumik maleruagassiisumik imaqarsinnaavoq. Taamatut sullissinissamut peqqussutip taamaattup kaajallaasitamiittup, nassiuussisup tiguisussallu akornanni qulliunerusutut ataaniinnerusutullu inissisimanissamut, aallaaviatigut inatsimmi immikkut tunngavissaqarnissaa piumasaqaataannilaq.⁷⁵ Suliaqarnissamik peqqusinerit inatsisinik, peqqussutini imaluunniit nalinginnaasumik inatsisinut tunngaviusunik unioqqutitsisumik peqqussutaqqusaanngillat aammalu inatsit tunngaviusoq pisariaqartoq taarsersinnaanagu.⁷⁶ Innuttaasut qaqutigootumik taamaallaat kaajallaasitami suliaqarnissamik peqqussissummi pisinnaatitaaneq tapersersinnaavaat. Assersuutigalugu kaajallaasitaq periaatsimik imaluunniit suleriaatsimik malinneqartussamik imaqarpat tamanna pisinnaavoq, tassami suliaqarnissamik peqqusineq malinneqarsimanngitsoq innuttaasup patsisiginiarsinnaammagu.⁷⁷
- 541 Kaajallaasitaq taamanikkut inatsisit eqqarsaatigalugit Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni piffissap ilaata assigiinngitsuusimaneratut isigineqartariaqarpoq. Danmarkimi naartunermi eqqiluisaarneq 1. oktober 1966 atuutilerpoq,⁷⁸ kisianni taanna Kalaallit Nunaannut atuutinngilaq, tassani meeqqanik inuusuttunillu kiisalu namminersorsinnaatitaanngitsunik ilitersuisinnaanerit aatsaat 1970-ikkut ingerlaneranni qasukkartinneqarlutik, taamaalilluni angajoqqaat sioqqutsisumik akuersiteqqaarnagit ilitersuisoqarsinnaasimalluni. Maleruagassat nalinginnaasut piffissami siusinnerusumi atuussimapput.
- 542 Siusinnerusukkut oqaatigineqartutut kaajallaasitami 1968-imeersumi allassimavoq (takuuk kap. 4, immikkoortoq 3.3.2), iisartakkanik katsorsaanissamik (p-pillit) siunnersuinissap tunuarsimaarfiginissaa inassutigineqartoq, aammalu p-pillit arnanut

---

75 Niels Fenger Pisortat ingerlatsinerannut inatsisimmi, saqqummersinneqartoq siulleq, 2018, qupp. 47.

76 Søren Højgaard allallu Pisortat ingerlatsinerannut inatsisini, saqqummersinneqartut 7-issaat, 2022, qupp. 128.

77 Niels Fenger Pisortat ingerlatsinerannut inatsisimmi, saqqummersinneqartoq siulleq, 2018, qupp. 47.

78 Naartunermi eqqiluisaarneq pillugu inatsit nr. 200, 8. juni 1966-imeersoq.

tamatumunnga maleruagassanut naapertuuttumik iisisarnissamut naapertuuttumik qularnanngitsutut isigineqartunut, taamaallaat neqeroorutigineqartariaqaraluartut, tassami iisartakkat maleruagassiissutigineqartutut iineqartanngippata naartulernissap ilimanaateqarnera nalinginnaasuniit annertunerusussaammat, aammalu naartoreernerup kingorna katsorsaanerup aallarteqqinnerani naartoq ajoquserneqarsinnaalluni.

- 543 Nakorsat taarsaannerujussuat Kalaallit Nunaanni immikkut atuuttoq innersuussutigalugu, nunatta nakorsaanera isumaqarpoq spiralilersuineri (intrauterin prævention) periaaseq aalajangersimasoq atorumaneqarnerusariaqartoq, aammalu suliaassanut paasisimasallit siunnersuinerat malillugit spirali Lippes Loop, Kalaallit Nunaanni amerlanerusunik misilittagaqarfigineqartoq taamaalilluni toqqarneqarpoq.
- 544 Kaajallaasitaq malillugu nakorsat, periaatsimik ilitsersorneqarsimasut, aammalu iluaqutaasinnaassusianik iluaqutaanngissinnaassusianillu ilisimanneqqissaartut kisimik spiralilersueqqusaasimapput. Periaatsip atorneqarnerani arnaq, pisuni qanoq ittuni nakorsamut saaffiginnissanersoq oqaasiinnartigut allaganngorlugulu ilitsersorneqartussaasimavoq, taamatullu ikkussereernerup kingorna qaammatip ataatsip qaangiunnerani, tamatumalu kingorna ukiup ataatsip missaanik akuttussusilimmik, misissoqqinneqarnissamut aggersarneqartartussaasimalluni.
- 545 Spiralip atorneqarnissaa pillugu ilitsersuineq arlaatigut pinngitsoorani pisussaasimavoq, tassami naartuersereernerup kingorna misissortinnissat neqeroorutigineqartut marluk siullersaannut atatillugu naartunaveersaatinik atuinissamik ilitsersuineq neqeroorutigineqartussaasimalluni.
- 546 Soorunami arnat 18-inik ukioqalereersimasut, nammineersinnaassusiiagaasimanngikkunik, ilitsersorneqarsinnaasimapput, kisianni nivarsiaqqat 18-it inorlugit ukiullit aammalu arnat nammineersinnaassusiiagaasimasut pillugit immikkut maleruagassaqaarsimavoq (takuuk matuma kinguliani immikkoortoq 3-5).
- 547 Ilitsersuinissamut imaluunniit akuersisarnermut erseqqinnerusunik malittarisassanik, ilisimasagut malillugit, ukiukitsunut angajoqqaat akuersinissat pillugu apeqqut eqqaassanngikkaanni, nunatta nakorsaanera aalajangersaasimanngilaq, kisianni 1976-imi peqqissutsimut aqutsisoqarfiup naartunaveersaarnissaq pillugu siunnersuisartunut malittarisassat najoqqutarineqarsinnaasut atuutilersippai (takuuk imm. 537).⁷⁹ Ilitsersuummi Kalaallit Nunaanni nakorsat pineqartunut ilaanerat tunngavigineqarsinnaanngilaq, tassami nunatta nakorsaanera taakkununga malittarisassanik atuutilersitsinissamut piginnaatitaasimammat, kisianni allassimasut piffissami tassani nakorsat suleriaasiannut naatsorsuutigisanut naapertuuttutut isigineqartariaqarput, taamaalilluni nakorsaq danskiusoq aamma Kalaallit Nunaanni taamaaqataanik periaaseqassasoq naatsorsuutigineqartariaqarluni. Malittarisassani najoqqutigineqarsinnaasuni taakkunani allassimavoq, nakorsat aallarniutaasumik oqaloqateqarnermini, arnap, angutip imaluunniit aappariit qanoq ilusilimmik naartunaveersaatinik atuinissamik eqqarsaateqarnerisut pillugu tusarniartussaasimavaa, taamatullu allassimalluni:

---

79 Naartunaveersaarnissaq pillugu siunnersuisartunut malittarisassat najoqqutarineqarsinnaasut nr. 46, 10-marts 1967-imeersut.

*”Sullitap nakorsallu naartunaveersaatit naleqqunnerpaat
isumaqatigiissutigippasigit, periaasissatut eqqarsaatigineqartumut
atorneqarsinnaasumik soqanngitsoq, sullitamut nassuiaatinik annertunerusumik
itisiliilluni aammalu kinaassusersiunngitsumik misissuilluni, nakorsap
qulakkiissavaa.”*

548 Taamaalilluni nakorsaq nakorsiartorlu nakorsaatissatut naleqqunnerpaamut
isumaqatigiissapput, tamatumani oqaloqatigiinnissaq nakorsiartumillu akuersinissaq
pisariaqarpoq.

549 Tamanna tunngavigalugu inerniliivugut, pilaanermi assigisaaniluunniit saniatigut
annertuunik sunniuteqariaannaanera immikkut, immaqqa periaannaalluni
navianartorsiorfiusinnaappat, nakorsat katsorsaannermi aarlerinaataasut pillugit danskit
kalaallillu nakorsiartut paasissutissinnissaannut taamaallaat nalinginnaasumik
pisussaaffeqartut, kisianni nakorsanut annertoorsuarnik
piumasaqaateqartoqarsimanngitsoq, tassami taamanikkut paasinnittaaseq malillugu
inunnik ikiuniarneq eqqarsaatigalugu nakorsat annertuunik
paasissutissiisussaataaernerik peqqunissaat naleqqutinngimmat, tassami nakorsiartut
aarlerinaateqarsinnaanerata ilimanaateqarnerani eqqissiviilliulersinnaammata,
taamaalillutillu passunneqarnissaq imminermut pingaaruteqaraluartoq
piumanngilersinnaallugu.

550 Naartunaveersaatinik soorlu Lippes Loop-imik, atuineq ”qularnaatsumik imaluunniit
taamaattoq ilimanaateqarlunnartumik kinguaassiorsinnaassuseqarnerup annaananik
malitseqassanngippat” nakorsiartup akuersineranut atugassatut pisariaqartut saniatigut
ilitersuinissamut imaluunniit paasissutissiinnissamut nakorsat pisussaaffeqarsimanngillat.

*Taamatut inatsisinik paasinnittaaseqarneq, ilaatigut nakorsiartuq quup
aqqutaatigut ajoquteqarnermini (fibrosis prostatae) qileroqalersimanerminut
suliaritissimasoq pillugu Vestre Landsretimi eqqartuussummi U.1965.517 V-mi
takuneqarsinnaavoq. Suliaritinnerata tissarsinnaanerata annikillineranik
imaluunniit tissarsinnaajunnaarneranik (potentia generandi) aammalu
anisoornermini (ejaculatio) ippigusunnermik kiisalu qummiallattalerneranik
malitseqarsimavoq. Nakorsat eqqartuussinnermi siunersiortagaasartut isumaqarput
tissarsinnaanerata annikillinera qummiallattalerneralu suliaritinnerup
malitsigisaanik pisinnaasutut isigineqartariaqartut, aammalu nakorsiartuq
aarlerinaataasut taaneqartut taakkua pillugit ilitersorneqarsimasariaqaraluartoq.
Kisiannili suliaritinnera pisariaqartuniit annertunerunngimmat, tamannalu
katsorsaannermi naleqquttumi kisiartaalluni aamma eqqortumik ingerlanneqarluni,
aammalu nakorsiartup ”tartuisa imeqalernissaat”, tunillatsinnissaa aammalu
inuunermut navianartorsiorfitsisumik ineriartulernissaa aarlerinaateqarlutik,
paasissutissiisimannginneq akisussaatsiviusussaasimanngilaq.*

3 Niviarsiaqqat 15-18-it akornanni ukiullit

551 6. februar 1969 nunatta nakorsaanera kaajallaasitamut 1968-imeersumut ilanngussaq I
atuutilersippaa, tassani nunatta nakorsaanerata eqqumaffigeqqullugu:

*”Kalaallit Nunaanni arnat 18-it inorlugit ukiullit imaluunniit inuttut
nammineersinnaassusiagaasimasut, tamatumunnga angajoqqaatut*

*oqartussaasumit akuersissuteqartoqarsimanngippat, naartunaveersaatini
atuinissamut ilitersorneqarnissaannut inatsimmi tunngavissaqanngitsoq.*

*Taamaattumik kaajallaasitami matuma siuliani taaneqartumi immikkoortoq 3
atorunnaarpoq aammalu erseqqissarneqarluni, arnat 18-it inorlugit ukiullit
imaluunniit nammineersinnaassusiiagaasimasut naartunaveersaasiinissamik
ilitersorneqarnissaannut neqerooruteqarnissaq tunngavissaqarluni pisoqartillugu,
ilitersuinnginnermi akuersissut ... allaganngorlugu pigineqassasoq.”*

- 552 Taamaallilluni 1. oktober 1973 angajoqqaat akuersiteqqaarnagit naartunaveersaatit pillugit ukiukitsut ilitersorneqarnissaannut inatsimmi tunngavissaq, tamatumunnga peqqussummi atuutsinneqalerpoq:

*”Naartunaveersaarnissamut periaatsinik atuinissaq pillugu ilitersuinissaq inunnut
18-it inorlugit ukiulinnut aamma katissimanngitsunut imaluunniit inuttut
nammineersinnaassusiiagaasimasunut, angajoqqaatut oqartussa q imaluunniit
angajoqqaatut akisussaaititaasoq akuersiteqqaarnagu,
neqeroorutigineqarsinnaavoq. Taamaattoq pisut § 2, imm. 2-mi taaneqartut
eqqaassanngikkaanni, tamanna pineqartoq 15-inik ukioqalereersimappat
taamaallaat atuuppoq.”⁸⁰*

- 553 Peqqussummi § 2, imm. 2, naartunermut atatillugu ilitersuisarnermut tunngassuteqarpoq. § 3-p aamma § 2, imm. 2-p imminnut ataqatigiinnerisa kingunerisaanik inuusuttut 15-it inorlugit ukiullit, taakkua naartusimappata, aatsaat angajoqqaavi akuersiteqqaarnagit ilitersorneqaqquusaapput.

- 554 Taamaallilluni piffissami 10. juli 1968 - 5. februar 1969 inatsisinik unioqqutitsilluni, kisianni nunatta nakorsaanerata kaajallaasitaanut naapertuuttumik, niviarsiaqqat 18-it inorlugit ukiullit angajoqqaavi akuersiteqqaarnagit naartunaveersaatit pillugit ilitersorneqartarsimapput. Taamaattumik niviarsiaqqat piffissami tassani naartunaveersaatit ikkussinissarlugu pillugit inatsisit unioqqutillugit ilitersorneqartarsimasinnaapput, pissutigalugu nakorsat ataasiakkaat nunatta nakorsaanerata kaajallaasitaa tunngavigalugu isumaqarsimammata tamanna inatsisit malillugit pisuusoq. Aamma nakorsaarsimasinnaavoq kaajallaasitap atuutilersinneqannginnerani – nunatta nakorsaaneratuulli – isumaqarsimasut danskit maleruagassaat Kalaallit Nunaanni atuuttut. Taamaattumik piffissami 5. februar 1969 tikillugu upperinnilluni aammalu inatsisit unioqqutillugit spiralilersuisoqarsimasinnaalluarpoq.

4 Niviarsiaqqat 15-it inorlugit ukiullit

- 555 Niviarsiaqqanut 15-it inorlugit ukiulinnut angajoqqaat akuersiteqqaarnagit ilitersuinissaq – taamatullu 15-18-inik ukiulinnut ilitersuinissaq – 1. oktober 1973 tikillugu inatsisinik tunngavissaqarsimanngilaq. Ullup taassuma kingorna ilitersuineq ernereernerup

---

80 Kunngip peqqussutaa nr. 525, 26. september 1973-imeersoq § 3.

imaluunniit naartuersereernerup kingorna pisimappat, ullup taassuma kingorna niviarsiaqqanut 15-it inorlugit ukiulinnut ilitersuisoqarsinnaasimavoq.⁸¹

- 556 1. september 1975 ilitersuisinnaaneq annertusitinneqarsimavoq, taamaalilluni naartunaveersaarnissamut periaatsinik atuinissaq pillugu ilitersuinissaq angajoqqaat akuersiteqqaarnagit 18-it inorlugit ukiulinnut tamanut neqeroorutigineqarsinnaalersimalluni.⁸² Taamaalilluni inuusuttunut 15-it inorlugit ukiulinnut tunngatillugu ukiukinnerpaaffiliisoqarunnaarpoq imaluunniit tamanna sioqqullugu naartusimanissaq piumasaqaataajunnaarsimalluni.

5 Ukiukitsunik ilitersuinnermut tunngaviusut

- 557 Arnat nammineersinnaassusiiagaasimasut aammalu niviarsiaqqat 18-it inorlugit ukiullit ilitersornissaannut inatsisini tunngavissamik – Danmarkimisuulli - Kalaallit Nunaanni atuutsitsilerneq tunngavigineqarsimavoq, inuit 15-18-inik ukiullit angajoqqaatut oqartussamit akuersitseqqaarani naartunaveersaarnissamut periaatsit pillugit ilitersorneqartarnissaannut inatsimmi tunngavissaqalersitsisoqartusnaanera pillugu Kalaallit Nunaanni landsrådimut saqqummiuteqqullugu, Kalaallit Nunaannut Ministereqarfiup 9. december 1969 landshøvdingimik qinnuiginninneratigut.
- 558 Ilaatigut qinnuiginninnermi allassimavoq, suliassa qarfinni tassani Kalaallit Nunaanni ineriartortitsinnermi, ineriartornerup Danmarkimi pisup sapinngisamik malinneqarnissaa Kalaallit Nunaannut Ministereqarfiup isumagissagaa, taamaalilluni nappaatinik pinaveersaartitsilluni misissuinissani inatsisissamut siunnersuummi pineqartuni (nakorsamit misissortinnerit tallimat angullugit, taakkunannga naartunerup nalaani pingasut, ernisussioortumit misissortinnerit arfinillit angullugit kiisalu aaversilluni misissortinnerit) Kalaallit Nunaanni arnat neqeroorfigineqarsinnaassallutik.
- 559 Landsrådi apeqqu 1970-imi ukiaanerani ataatsimiinnermi oqaluuseraa. Landsrådimi isumaqatiginninniarni ilaatigut allassimavoq Kalaallit Nunaanni kinguaassiutitigut atoqateqartarnerup amerlanertigut 18-inik ukioqalinnginnermi aallartittarnera pissutigalugu inatsimmi tunngavissaqalersitsisoqarnissaa, nunap immikkoortuini nakorsat piumasarisimagaat, tamannalu 18-inik ukioqalinnginnermi uersakkat inunngortartut amerlassusianni, taamatullu kinguaassiutitigut nappaatit amerlassusianni, nakorsat paasisinnaasimavaat. Nunap immikkoortuini nakorsat tamatuma saniatigut oqaatigaat meeqqat inuusuttunit 15-it aamma 19-it akornanni ukiulinnit meerartaarineqartartut, kissaatiginagit meerartaarineqartartut, qularutiginnikkitsik, taamatullu anaanarpassuit inuusuttut – nakorsat nunasiaataanerup kingorna isiginnittaasianni – meeqqaminnik isumaginninnissamut inerisimanngitsut. Angajoqqaatut oqartussaasumit akuersissummik piniaqqaartussaassagaanni, amerlanertigut ajornartorsiutit annertuut imaluunniit allaat qaangeruminaatsut nalaanneqartussaapput, assersuutigalugu angajoqqaat inuusuttup sumiiffianit allarlunnarmi najugaqarnerat pissutigalugu oqaatigineqarpoq nunap immikkoortuini nakorsat oqaatigisaat Kalaallit Nunaanni pissutsinut tunngassuteqanngissinnaasut.

---

81 Kunngip peqqussutaa nr. 525, 26. september 1973-imeersoq § 3, takuuk § 2, imm. 2

82 Kunngip peqqussutaa nr. 388, 26. juli 1975-imeersoq.

- 560 Landsrådimi ilaasortap ataatsip oqaatigaa niviarsiaqqat 15-inik ukiullit angutillu kinguaassiutitigut atoqatigiittarnerat Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermut inatsit malillugu akuerisaasoq, aammalu niviarsiaqqat inuusuttut taakkua amerlanertigut angajoqqaaminnut attaveqarnerat pitsaanngitsorujussuusartoq, taamaattumik nakorsiarsinnaanissamut aammalu angajoqqaani "ileqqorissaarnertut eqqartuussivimmut" sassartinneqaaqqaartariaqaratik naartunaveersaarnissamut pisariaqartumik ilitersorneqarnissamik pisariaqartitsillutik. Tamatuma saniatigut siunnersuutip akuerineqarnera, taassuma paasinnittaasia malillugu meeqqat inuusuttunit 15-it aamma 18-it akornanni ukiulinnit aammalu allanit – oqarneratuut – naartunaveersaaserneqarnissaq pillugu ilisimasaqannginnerup ajoraluartumik malitsigisaanik meerartaarineqartartut amerlasoorujussuit killilerneqarnissaasa tungaannut alloriarnerusussaasoq pingaaruteqartoq.
- 561 Naartunaveersaasiinissamut periaasissanik atuineq pillugu ilitersorneqarsinnaanerup annertusitinneqarnissaanut kunngip peqqussutaatigut siunnersuut, Kalaallit Nunaanni Landsråðip 13. marts 1973 akueraa. Isumaqatiginninniarnerni ilaatigut allassimavoq naartunaveersaatinik atuinissamut ilitersuinissaq siunertaralugu inuusuttunut 15-it inorlugit ukiulinnut sunniuteqarluarnerusumik kinguaassiutitut tunngasut pillugit atuartitsisarnissaq landsråðip kissaatigigaa. 1. oktober 1973 kunngip peqqussutaatigut nr. 525, 26. september 1973-imeersukkut niviarsiaqqat 15-it inorlugit ukiullit angajoqqaatut oqartussamiit akuersititseqqaarani ilitersorneqartarnissaannut inatsimmi tunngavissaq atuutsinneqalerpoq.
- 562 Kalaallit Nunaannut Ministereqarfik isumaqarsimavoq Kalaallit Nunaanni – Danmarkimi pisartut paarlattuanik – arnat inuusuttunut 15-it inorlugit ukiulinnut naartulersimasunut ilitersuisinnaanissamut inatsimmi tunngavissaqarnissaq pisariaqartinneqartoq, taamaattumik aamma angajoqqaatut oqartussat akuersiteqqaarnagit inuusuttut 15-it inorlugit ukiullit ilitersornissaannut inatsimmi tunngavissaq atuutsinneqalerpoq. Kunngip peqqussutaatigut nr. 388, 26. juli 1975-imeersukkut peqqussut nr. 525, 26. september 1973-imeersoq allanngortinneqarpoq, taamaalilluni naartunaveersaasiinissamut periaatsinik atuisarneq pillugu ilitersuinissaq inunnut 18-it inorlugit ukiulinnut aammalu katissimannngitsunut imaluunniit nammineersinnaassusiagaasimasunut angajoqqaatut oqartussaq imaluunniit angajoqqaatut akisussaatitaasoq akuersiteqqaarnagu neqeroorutigineqarsinnaalerluni. Taamaalilluni ukiukinnerpaaffissaliisoqarunnaarpoq imaluunniit tamatuma siorna naartusimanissaq piumasaqaataajunnaarluni. Peqqussut 1. september 1975 atuutilerpoq.

6 Nalunaarsuiffinni allattuineq

- 563 Nakorsanut inatsimmi § 13⁸³ malillugu nakorsat suliaqarnermik ilaannut aalajangersimasunut aaqqissuussamik allattuisussaasimapput, ilanngullugit nappaatinik tuniluuttartunik katsorsaaneq pillugu, ajutoorluni pisimasut nappaatillu nakorsiartup peqqissusianut ataavartumik sunniuteqartussatut ilimagineqarsinnaasut. Napparsimaviit, nakorsiartarfiit il.il. nakorsiat katsorsaananit sunik atuinissaannik aaqqissuussaasumik

---

⁸³ Aamma takuuk nakorsat allattuinnissamut pisussaaffeqarnerat pillugu nalunaarut nr. 244, 26. juli 1937-meersoq.

allattuinnissamut pisussaaffeqarsimapput. Allattukkat nakorsamit, nakorsiartarfimmit imaluunniit napparsimavimmit pineqartumit minnerpaamik ukiuni 10-ni uninnngasuutigineqartussaasimapput. Nalinginnaasumik nalunaarsuiffimmi allattuisussaataitaneq taamaalilluni pisunut immikkut ittunut, allattorneqartunut killeqartinneqarsimavoq.

- 564 1968-imi kaajallaasitaq naapertorlugu arnanut Lippes Loop-imik ikkussivigitissimasunut, ikkussinerup ullua, tamatuma kingorna misissueqqinneq, ajoquteqalernerit immaqalu peerneqarneranut pissutaasoq immikkut allanneqartussaasimapput (nalunaarsuiffik), tamanna allattuiffimmi pisinnaalluni. Kaajallaasitaq imaluunniit inatsit malillugit paasissutissanut imaluunniit passussinissaq pillugu nakorsiartup ilitersorneqarneranut nalunaarsuiffimmi allattuisoqartussaasimanngilaq, taamatullu nakorsiartup akuersineranut allattuisoqartussaasimanani. Taamaattumik nalunaarsuiffimmi allattuisussaataitaneq atuussimanngilaq, ilanngullugit paasissutissat suut imaluunniit ilitersuisimaneq aammalu akuersineq qanoq tunniunneqarnerisq.^{HU_212} Taamaattumik tamanna pillugu nakorsiap nalunaarsuiffiani aalajangersimasumi paasissutissaqannginnera, ilitersuisoqarsimannginneranut imaluunniit akuersisoqarsimannginneranut takussutissaqanngilaq, tassami nakorsa aalajangersimasoq allattuisussaataitanani ilitersuisimasinnaammat akuersissummillu piniarsimasinnaalluni.

7 Inerniliineq

- 565 Kalaallit Nunaanni inatsisini akuersisarneq pillugu maleruagassanik ersarissunik allaqqasoqarsimanngilaq, kisianni nakorsat 1960-ikkunni aamma 1970-ikkunni spiralilersuinissamut nakorsiartup akuersisimanissaata qulakkeernissaanut tunngaviumik pisussaaffeqarsimapput, pissutigalugu suliarinninneq pinngitsaaliissummik ingerlanneqarsinnaanngimmat. Kisiannili paasissutissiiviumik akuersinissaq pillugu piumasaqaat, aatsaat 1990-ikkunni akuersaalersoq, tassani pineqanngilluinnarpoq. Nakorsat tamatuma saniatigut nakorsiartut ataasiakkaat qanoq annertutigisumik ilitersorneqarnissaannut nalilersuinissamut namminneerlutik naliliisartussaasimapput, ilanngullugu suliaritinnermi aarlerinaataasut, aammalu Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni nakorsiartut pisinnaatitaaffiisa maannakkut isinik isigalugit killeqartorujussuusimanerat.
- 566 Taamanikkut aamma akuersineq allaganngorlugu imaluunniit ersarissumik pissasoq pillugu piumasaqaateqartoqarsimanngilaq. Aamma taamanikkut akuersineq iluseqanngitsumik nipangersimaannarlunilu tunniunneqarsinnaasimavoq, ilanngullugu nakorsiartup spiralilersinnissaq siunertaralugu nallarfissamut nallarnissamut pisariaqartumik pissusilersorneratigut. Tamanna isumaqarpoq - minnerunngitsumik nunasiaataasimanerup kingorna peqqinnissaqarfimmi nakorsiartoq sinnerlugu aalajangiisoqartarnerani – nakorsiartup nammineerluni kajumissuserinngisaminik akuersisimanissaa aarlerinaateqarlunnartoq.
- 567 Ukiukitsunut naartunaveersaasiinissami allaganngorlugu angajoqqaat akuersinissaat pillugu immikkut maleruagassanik atuuttoqarsimavoq. Maleruagassat 1970-ikkunni qasukkartitsinissaq siunertaralugu arlaleriarluni allanngortinneqarput.
- 568 Naartunaveersaatinut tunngatillugu nalunaarsuiffeqarnissaa pisussaaffigineqarsimanngilaq.

KAPITALI 8 - 1980-IKKUNNI DANMARKIMI AAMMA KALAALLIT NUNAANNI INATSISIT

1 1970-ikkut naajartulerneranni suleriaatsimik allanngineq

- 569 Nakorsiarneq imaluunniit napparsimavimmut unitsinneqarneq nakorsap suliarinninnissaanut nalinginnaasumik akuersinermik imaqtartut amerlanertigut nassuiarneqartartoq, danskit inatsisaanni kingullermik 1978-imi ilimagineqarpoq.⁸⁴ Tidemand-Petersson-ip taamatut suleriaaseqarneq isornartorsiorpaa aammalu ilaatigut allalluni ”nakorsiartut minnerpaamik aalajangersimasumik annertussusilimmik aalajangeeqataasarnissamik piumasaqaatai naapertuuttut nakorsanit soqutiginnigilluinnarneqassappata, tamanna naammaginngilaq,” taamatullu suliaassani ataasiakkaani marlunni ilitersuisoqarsimannginnera isornartorsiorlugu.⁸⁵
- 570 Nakorsat peqatigiiffiata paasinninnera Folketingip Ombudsmandiata FOB 1978.726ff.-imi naliliineranit sukanninnginnerorpasippoq, tassani nakoriartup napparsimavimmi LSD-imik katsorsarneqarnini naammagittaalliutigisimavaa. Ombudsmandi suliarinninnginnermi nakorsiartut ilisimatinneqartarnissaat pillugu apeqqummut nalinginnaasumik oqaaseqarpoq aammalu allalluni, nakorsiartoq nakorsamiit suliaritinnissani eqqarsaatigineqartoq pillugu tamakkiisumik paasitinneqarsimasoq, nakorsamit suliaritinnissamut akuersisimanerup pingaartinneqarnissaa tunngavissaatinneqartariaqartoq, ilanngullugit suliaritinnermut atasumik aarlerinaataasinnaasut. Ombudsmandip Nunamut namminermut ministereqarfimmut oqaaseqaammini piumasaraa, nakorsiartunik suliarinninnissamut akuersisarnermut malittarisassanik erseqqinnerusunik ilusilersuisoqarsinnaassanersoq ilusilersuisoqartariaqaraluarnersorlu isumaliutersuutigineqassasoq.
- 571 Taamaattumik Peqqissutsimut aqutsisoqarfik suleqatigiissitaliamik pilersitsivoq, taannalu 1981-imi decembarimi nakorsat nakorsiartuutiminut paasissutissiisissamik pisussaaffeqarnerat, taakkualu suliaritinnissamut katsorsartinnissamullu akuersisarnerat pillugit nassuiaammik tunniussivoq. Nassuiaat nakorsanut sapaatip-akunnikkaartumik atuagassiaanni 1982-imi marsimi naqiterneqarpoq. Allannguummi nassuiarneqartumi Danmarkimi pissutsit pineqarnerat apeqqutaatinagu Danmarkip aamma Kalallit Nunaata naalagaaffeqatigiinnerat pissutigalugu ilimagineqartariaqarpoq taamaaqataanik ineriartorneq Kalaallit Nunaannut atuussimassasoq.

2 Ilitsersuineq aamma akuersisitsisarneq

- 572 1982-imi Nunamut namminermut Peqqissutsimullu ministereqarfiup paasissutissiisarneq akuersisitsisarnerlu ”Nakorsat pisussaaffii aamma nakorsiat pisinnaatitaaffii” pillugu kaajallaasitaq nr. 15405, 21. oktober 1982-imeersoq atuutsilersippaa, tassani nakorsat

---

84 B.V. Tidemand-Petersson: ”Nakorsat akisussaaffiat” (2. udg., 1978), qupp. 52.

85 Ibid., qupp. 52 aamma 54.

ilitersuinissamut paasissutissiinissamullu pisussaaqqarnerat kiisalu nakorsiartup akuersineranik piniarnissamut pisussaaqqarnerat erseqqinnerusumik maleruagassiivigineqarluni.

573 Kaajallaasitami ilaatigut allassimavoq peqqissutsimut aqutsisoqarfik isumaqartoq, nakorsap nakorsiartuq qanoq paasissutississaneraa aammalu nakorsiartup misissortinnissamut suliaritinnissamullu akuersinera qanoq piniarneqassanersoq pillugu maleruagassanik sukumiisunik, pisortatigoortunik inatsimmi aalajangersaasoqarsinnaanngitsoq imaluunniit naapertuutinnngitsoq, tassami Peqqissutsimut aqutsisoqarfik isumaqarmat nakorsanut inatsit aallaavigalugu pissutsit taakkua ilaatillugit pitsaasumik isumannaatsumillu nakorsap sulinissaanut ileqqussat nalinginnaasumik akuerisaasut atuutereermata.

574 Kaajallaasitaq peqqissutsimut aqutsisoqarfiup nassuiaataa eqqarsaatigalugu isigineqartariaqarpoq, tassani ilaatigut allassimavoq (qupp. 38):

"Siuserinnerusukkut oqaatigineqareersutut nakorsiartut inersimasut, pillorissut nappaatitik pillugit, katsorsaanissaq suliaritinnissarluni pillugit kiisalu ajoqutit saniatigullu sunniutaasartut pillugit tamanna kissaatigisimagunikku namminneq aalajangiisinnaatitaanertik tunngavigalugu, paasissutissinneqarnissamut pisinnaatitaasut, nalinginnaasumik nakorsap sulineranut malitassaasutut imaluunniit ileqqussaasutut isigineqarpoq. Tassani ilaatinneqanngitsut nakorsiartup pisariaqartitai eqqarsaatigalugit pisinnaasarput.

Malitassanut taaneqartunut sinaakkutissat atuuttut naammattutut isikkoqarput. Soorunami nakorsat nakorsiartuminnut paasissutissiinissamut pisussaaqqarnerat pillugu maleruagassanik aalajangersaanerup tunngaviatigut tarnikkullu sunniuteqarsinnaasoq akerlilernerqarsinnaanngilaq, kisianni suliaqarnermi sunniuteqarnissaa qularnarpoq. Paasissutissiisussaataanerup pisuni ataasiakkaani erseqqinnerusumik annertussusissaa pissusiviusuni nakorsamit taamaallaat aalajangerneqarsinnaasoq, taamatut ittuni aalajangersakkani ajornartorsiutitaanut ilisarnaataavoq. Taamaalluni pisoq pissutsinut atuutereersunut naapertuuppoq, tassani nakorsat tamanna pillugu toqqaannartumik inatsimmi aalajangersagaq naapertorlugu paasissutissiisussaataaammata, kisianni nakorsanut inatsisip malittaaniq malitassaq imaluunniit ileqqussaq malillugu suut pitsaasumik isumannaatsumillu nakorsap sulineratut isigineqarsinnaanersut tassaniilluni."

575 Peqqissutsimut aqutsisoqarfik suliassat arlallit tunngavigalugit isumaqarpoq pissutsit arlallit sukaterneqarnissaannut pissutissaqartoq, ilanngullugu ilaatigut makkunani:

"Pingaarnertigut atuuppoq nakorsiartut inersimasut, pillorissut nappaatitik pillugit, ilanngullugit misissortinnissaq, katsorsaanissaq suliaritinnissarluni pillugit kiisalu ajoqutit saniatigullu sunniutaasartut pillugit tamanna kissaatigisimagunikku paasissutissinneqarnissamut pisinnaatitaasut. Pisuni ataasiakkaani tassani ilaatitsinnnginnerit pisinnaassapput, nakorsiartup pisariaqartitai eqqarsaatigalugit tamanna pisariaqarpat, assersuutigalugu nakorsaq isumaqarpat annertuumik paasissutissiineq nakorsiartumi pisariaqanngitsumik ernumalersitsissasoq toqqissisimajunnaarsitsissasorlu; tassani nakorsap paasissutissiisussaataanini

nakorsiartumut suut pitsaanerussanersoq isumaqarfigisaminut oqimaaqatigiissaartariaqarpai.

Aammattaaq pissutsit nakorsiartup ilisimannikkai ilimagineqartariaqarpai, aammalu nakorsiartup misissuinissamut katsorsaanissamullu il.il. isummernissaanut pingaaruteqartutut isigineqartariaqarpata, nakorsaq nammineq ingerlataminik nakorsiartup paasissutissinnissaanut pisussaaffeqarpoq.

Taamatut pisussaaffeqarneq immikkut ittuussaaq, annertuunik ajoquteqalernissaq imaluunniit saniatigut sunniuteqarnissaa aarlerinaateqartorujussuuneranik malitseqartumik pilaanissaq imaluunniit katsorsaanissaq eqqarsaatigineqarpai. (...)

Eqikkaalluni peqqissutsimut aqutsisoqarfik isumaqarpoq nakorsanut inatsit malillugu nakorsat akisussaaffeqarlutik aammalu pisuni ataasiakkaani tamaginni malittarisassat allassimasut isiginiarlugit, nakorsiartumut ilisimanninnini aallaavigalugu taanna paasissutississagaa, tassami nakorsiartuq pingaarnertigut tamanna kissaatigiguniuk tamakkiisumik paasissutissinneqarnissamik pisinnaatitaammat.

Nakorsiartuq paasissutissinneqarsimannigippat, suliarinninnerup assigisaataluunniit ingerlanneqarnera, taamaassimappat timimik innarliisarneq pillugu pillaanissamut inatsimmi aalajangersakkani pineqartunut ilaaneranik tamanna malitseqarsinnaassammat.”

576 Kaajallaasitaq, paasissutissiisarneq akuersisarnerlu il.il. ”Nakorsat pisussaaffii aamma nakorsiat pisinnaatitaaffii” pillugit kaajallaasitap nr. 70, 17. maj 1991-imeersup atuutilernissaata tungaanut atuuppoq.

577 1987-imi nunatta nakorsaanera Kalaallit Nunaanni nakorsanut malittarisassanik najoqqutarineqarsinnaasunik, Danmarkimi naartunaveersaatit pillugit paasissutissiisarnermut Nunamut Namminermut ministereqarfiup malittarisassiaannut najoqqutarineqarsinnaasunut 1986-imeersunut naapertuuttunik atuutsitsilerpoq.⁸⁶ aamma HU_220

578 1987 sioqqullugu suut Kalaallit Nunaanni atuussimanersut paasissutissiissutigeqqullugu immikkut ilisimasalittut suleqatigiit Naalakkersuisut qinnuigaat, kisianni akisummik tigusaqanngilagut, taamaattumillu maleruagassat Danmarkimi atuuttunut naapertuuttut Kalaallit Nunaanni atuutsinneqalersimanersut pillugu inerniliisinnaanata.

579 Tamanna tunngavigalugu inerniliivugut nakorsiartut pingaarnertigut tamakkiisumik paasissutissinneqartussaataasimasut, ilanngullugit pissutsit nakorsiartup ilisimannikkai ilimagineqartariaqartut, aammalu nakorsiartup misissortinnissamut suliaritinnissamullu il.il. isummernissaanut pingaaruteqartutut isigineqartariaqartut. Pingaartumik pilaalluni suliaritinnermi imaluunniit katsorsartinnermi, annertuunik ajoquteqalernissap imaluunniit saniatigut sunniuteqarnissaata aarlerinaateqartorujussuuneranik malitseqartussani tamanna atuuppoq. Kisiannili nakorsap suli – pisuni ataasiakkaani tamaginni aammalu nakorsiartumik ilisimanninnini aallaavigalugu – nakorsiartup tamakkiisumik

---

86 Nunamut Namminermut ministereqarfiup kaajallaasitaa 8. september 1986-imeersoq.

paasissutissinneqarnissaa pisariaqartitaanut iluaqutaanerpaassanersoq
 isumaliutersuutigisartussaavaa, tassami taamanikkut paasinnittaaseq malillugu
 annertuumik paasissutissiineq pisariaqanngitsumik nakorsiartumut
 ernumalersitsisinnaassammat toqqissisimajunnaarsitsisinnaassallunilu. Taamaalluni
 pissusiviusut sulii imaassimapput nakorsat ilitersuisussaataitanerat
 paasissutissiisussaataitanerallu killeqartorujussuusimalluni.

3 Nalunaarsuiffimmi allattuineq

580 Nalunaarsuiffimmi allattuisussaataitaneq kaajallaasitami nr. 144-mi 9. juli 1981-imeersumi
 erseqqissarneqarpoq, tassani ilaatigut ima allassimalluni:

*”Misissuinissamut katsorsaanissamullu periarfissat annertoorujussuarmik
 annertusineqartut pitsaanerulersinneqartullu, tamatuma kingorna
 ineriartortinneqarsimasut, ilaatigut nakorsaatini sakkortuunik, nakorsiap
 nakkutigineqartuarnissaanik pisariaqalersitsisunik, suliaritinnerit arlalippassuit
 suliaqarnermi ingerlanneqartalernerannik malitseqarsimapput.
 Naammaginartumik katsorsaanissamut nappaatillu nakkutiginissaannut, nakorsap
 pisup ingerlasimaneranut allattuisarnissaa nalinginnaasumik pisariaqartussaavoq,
 ilanngullugit kinaassusersiunngitsumik nassaarineqartut, laboratoriami
 misissuinerit, nakorsaatini tunniussinerit il.il.*

*Peqqissutsimut aqutsisoqarfik isumaqarpoq nakorsatut sulisut aammalu nakorsat
 immikkut paasisimasalittut sulisut nalinginnaasumik aqqissuussaasumik
 allattuisartut, nakorsiap katsorsarneqarnissaanut piumasaqaatinik matuma
 siuliani taaneqartunik naammaginnilersitsisumik.*

*Taamaattoq nakorsiartut pitsaasumik katsorsarneqarsimannginnerannik
 malitseqarsimasumik allattuisoqartarsimanani pisoqartarsimanera, suliaassanit
 saqqummiunneqartunit Peqqissutsimut aqutsisoqarfiup ilisimaaraa, pisut ilaanni
 allaat nakorsap pineqartup tungaaniit sunniuteqarnernik malitseqartumik
 sumiginnaaneq imaluunniit peqqissaannginneq oqaluuserineqarsimalluni.*

*Peqqissutsimut aqutsisoqarfik isumaqarpoq nakorsiartunik suliaritinnerup
 sapinngisamik pitsaanerpaajunissaa qulakkeerniarlugu nakorsiartunik
 attaveqarsimanermut tunngatillugu nakorsat nalinginnaasut/nakorsat immikkut
 paasisimasallit sulinerminni allattuisarnissaat pisariaqartoq,*

- katsorsaanerup ingerlanneqarnerani,

- pissutsit nakkutiginninnerup ingerlaannarnissaanut tikkuussippata,

- allagartalerneqartussaataitasumik nakorsaasiisoqartillugu,

*- nakorsami allami, laboratoriami imaluunniit napparsimavimmi
 misissortinnissamut aamma /imaluunniit katsorsaanissamut
 innersuussisoqartillugu.*

*Nakorsiartunut tamanut immikkut nalunaarsuiffiliisoqartassaaq,
 ilaatinneqassallutik:*

- Nakorsiartup atia, inuuia najugaalu,

- nakorsiarnermut(-nut)/katsorsaanermut(-nut) piffissaq,

- saaffiginninnermut pissutaasoq,

- nappaataa,

- katsorsaanissaq aallartinneqartoq; nakorsaatinik allagartaleqqaarlugit tunniunneqartunik: Ateq, sakkortussusia, annertussusai (tunniussivigeqqinneqarsinnaasut) kiisalu annertussusiliineq.

Nakorsap pisuni ataasiakkaani nakorsap naliliinera malillugu, katsorsaanerup imaluunniit nakkutiginninnerup ingerlaannarnissaa eqqarsaatigalugu pisariaqanngippat, aammalu nakorsap naliliinera malillugu pisumi nappaataa katsorsarneqarneralu pillugit pisortaniit apeqquilliinissamik pilersitsisussaannippat, allattuinnissaq pinngitsoortinneqarsinnaassaaq, takuuk nalunaarut nr. 244, 26. juli 1937-meersoq.”

581 Kaajallaasitami taamaalilluni suliaqarnermi inatsimmi maleruagassiivigineqartunit annertunerusumik nalunaarsuiffimmi allattuisoqartarnissaa oqaatigineqarpoq.

582 Paasissutissiisarneq akuersititsisarnerlu pillugit kaajallaasitami nr. 15405-imi 21. oktober 1982-meersumi ”Nakorsat pisussaaffii aamma nakorsiat pisinnaatitaaffii” nalunaarsuiffimmi allattuisussaataaneq pillugu ilaatigut allassimavoq:

”Paasissutissiinerup/akuersinissap ingerlanerani pisariitsuutitsinissamik attassinissamut tunngatillugu, nakorsiartup annertunerusunik paasitinneqarnissaa kissaatigisimappagu aamma/imaluunniit annertuunik ajoquteqalersinnaaneq saniatigullu sunniuteqarnissaa il.il. ilimanaateqartoq pillugu paasissutissiisoqareernerani, nakorsap suliaqartup imaluunniit napparsimaviup nakorsiartup nalunaarsuiffianut allattuinnissaa pisariaqartussaavoq.”

583 Taamaalilluni spiraliliinissamut erseqqinnerusumik ilitersuisimaneq imaluunniit akuersisoqarsimanera pillugu nalunaarsuiffimmi allattuinnissaq pisussaaffiusimanngilaq, tassami spiraliliinermut atasumik annertuumik akornuteqalernissaa saniatigullu sunniuteqarnissaa ilimanaateqanngimmata.

584 1987 sioqqullugu Kalaallit Nunaanni suut atuussimanersut pillugu Naalakkersuisut immikkut ilisimasalittut suleqatigiit paasissutisseeqqusimavai, kisianni akissuteqaammik tigusaqanngilagut, taamaattumillu maleruagassat Danmarkimi atuuttunut naapertuuttut Kalaallit Nunaanni atuutsinneqalersimanersut pillugu inerniliisinnaanata.

4 Inerniliineq

585 1980-ikkunni akuersititsinissaa pillugu maleruagassanik erseqqissunik suli atuutilersitsisoqarsimanngilaq, aammalu ukiukitsunut ilitersuinissamut periarfissaqarneq 1975-imi qasukkartinneqarsimalluni. Nakorsat nakorsiartut spiralilersinnissamut akuersisimanissaannik qulakkeerinnissamut suli tunngaviusumik pisussaaffeqarsimapput, pissutigalugu suliarinninneq pinngitsaaliissutitut ingerlanneqarsinnaanngimmat.

586 Akuersissut iluseqanngitsumik oqaaseqaranilu tunniunneqarsinnaavoq, ilanngullugu nakorsiartup suliaritinnissamut pisariaqartumik pissusilersorneratigut, soorlu spiralilersinnissaa siunertaralugu nallavissamut nallarluni.

587 Nakorsat nakorsiartunut paasissutissiinissamut pisussaaffeqarnerusimapput, kisianni paasissutissiinissaq akuersititsinissarluk pillugit nalunaarsuiffimmi allattuinnissamut sulik pisussaaffeqarsimanatik.

KAPITALI 9 – 1990-IKKUNNIIT ULLUMIKKUMUT DANMARKIMI AAMMA KALAALLIT NUNAANNI INATSISIT

1 Nakorsanut inatsit aamma nakorsianut inatsisitigut inissisimanerannut inatsit 1992-imeersoq il.il.

- 588 Danmarkimi maleruagassat taamaaqatai isumassarsiorfigalugit naartunaveersaatit pillugit siunnersuisarneq pillugu kaajallaasitaq 1990-imi nunatta nakorsaanerata atuutilersippaa, taanna malillugu nakorsat qinnuigineqarnerminni kiisalu ernereernerup imaluunniit naartuersereernerup kingorna naartunaveersaatit pillugit ilitersuinissamut pisussaaffeqarlutik.⁸⁷
- 589 1992-imi Danmarkimi nakorsanut inatsisip allanngortinneqarnerani paasissutissiisarneq akuersisarneq pillugit aalajangersakkat atuutsinneqalerput.⁸⁸ Inatsisip allanngortinneqarneranut siunertaavoq inatsisini inissisimanerup atuuttup aammalu nakorsiartumik passussinermi paasissutissiisarnermut akuersisarnermullu tunngaviusut atuuttut ersarissarneqarnissaat.⁸⁹ Inatsisip allanngortinneqarnerata kingorna nakorsat, ajornartinnagu, aammalu nakorsiartup kissaatigisaannut akerliunngippat, nakorsiartuq taassuma peqqissusianik paasissutissittussaallugu aammalu nakorsaq aallaaviatigut nakorsiartup kissaatiginngisaanik passussinermik aallartitseqqusaanani.
- 590 Nakorsiartut suliaritinnissaq pillugu paasissutissinneqartussaasut aammalu suliaritinnissamut akuersisussaasut pillugu piumasaqaatinik nakorsanut inatsimmi § 6 allaqqavoq. Tamanna nakorsanut inatsimmi § 2, imm. 1-imi, aamma § 3-mi itisilerneqarpoq:
- ”§ 2. Nakorsiartut inersimasut pillorissut tamanna kissaatigigunukku nappaatertik pillugu paasissutissinneqarnissamik pisinnaatitaapput, ilanngullugit misissortinnerit, katsorsartinnerit suliaritinnerillu kiisalu ajoquteqalersinnaanernut saniatigullu sunniuteqarsinnaaneranut aarlerinaataasut. Paasissutissat ingerlaavartumik tunniunneqartassapput aammalu nappaat, misissortinneq katsorsaanissarlu eqqarsaatigineqartoq paasiuminartumik saqqummiunneqassalluni.*
- ...
- § 3. Nakorsaq nammineq ingerlataminik pissutsit nakorsiartup ilisimanngikkai ilimagineqartariaqartut aammalu nakorsiartup misissortinnissamut, katsorsartinnissamut il.il. isummernissaanut pingaaruteqartutut isigineqartariaqartut, pillugit nakorsiartumut paasititsinissamik pisussaaffeqarpoq.*

---

87 Naartunaveersaartitsinissaq pillugu siunnersuisarneq pillugu kaajallaasitaq nr. 11, 6. september 1990-imeersoq.

88 Inatsit nr. 351, 14. maj 1992-imeersoq.

89 Isumaliutissiissut nr. 1184/1989, kap. 2.

Taamaalilluni katsorsartinnissamut allanik periarfissaqarnerseq aammalu katsorsaanermik aallartitsisoqarsinnaanani pisoqartillugu kingunerisinnaasai pillugit aamma paasititsisoqartassaaq.”

- 591 Paasissutissiisarneq akuersisarnerlu il.il. ”Nakorsat pisussaaffii aamma nakorsiat pisinnaatitaaffii” pillugit kaajallaasitaq nr. 70, 17. maj 1991-imeersaq (matuma kingorna ”kaajallaasitaq 1991-imeersaq”) nakorsat pisussaaffiisa nassuiarneqarnerannik nutaanik imaqrpoq. Kaajallaasitami ilaatigut allassimavoq:

”Nakorsiartunik paasissutissiineq taakkualu misissortinnissamut, katsorsartinnissamut il.il. akuersinerat, nakorsap nakorsiartullu atassuteqarnerannut tunngaviusumik tunngaviupput. Aalajangiisuusooq tassaavoq nakorsiartup nammineerluni aalajangersinnaatitaanera, tamatumalu malitsigisaanik tamatumunnga tunngavissatut paatinneqarsinnaatitaanera.

Nakorsap pisuni ataasiakkaani tamaginni nakorsanut inatsit malillugu akisussaaffeqarluni nakorsiartoq, tamanna kissaatigineqarpat tamakkiisumik paasissutissinneqarnissamut pisinnaatitaasoq paasitittartussaavaa.”

- 592 Kaajallaasitami 1991-imeersumi § 5, imm. 2-mi toqqaannartumik allassimavoq allaganngorlugu akuersinissaq piumasaqaataanngitsoq:

”Nakorsiartup akuersinera allaganngorlugu pigineqassanngilaq, taamaattoq takuuk § 7, imm. 3, kisianni akuersineq assigiinngitsumik pisinnaavoq ersarissumik piumanikkut imaluunniit qinnuiginninnikkut, kissaatiginnippaluttumik imaluunniit nipangersimaannarluni akuersinikkut.”

593

2. 2001-imiit paasissutissiiviusumik akuersisarneq

594 Kalaallit Nunaanni paasissutissiiviusumik akuersisarneq pillugu aalajangersakkat nutaat 2001-imi atuutsinneqalerput⁹⁰ danskit maleruagassaannut naapertuuttumik.⁹¹ Tamanna maleruagassanik siusinnerusukkut atuuttunik annertuumik ingerlatitseqqiineruvoq, kisianni peqqussutip kingunerisaanik sukaterisoqarluni, tassami nakorsiartoq katsorsartinnissaminut akuersisussaasoq aammalu nakorsat siusinnerusukkut pisartumik nakorsiartumut paasissutissiinissamik killiliinissamut taamaaqataanik periarfissaqarunnaartut, maannakkut oqaatsini iliuutsinilu qularutissaajunnaarmat. Maannakkut nakorsiartoq iliuuseqarluni nakorsamiit paasissutissinneqannginnissaq piumasarisussanngorpaa.

- 595 Nakorsat paasititsisussaataitanerat pillugu peqqussummi § 7-imi maleruagassiivigineqarpoq:

---

⁹⁰ Nakorsiat inatsisitigut inissisimanerat pillugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 6, 31. maj 2001-imeersaq.

⁹¹ Inatsisartut peqqussutaannut nakorsiartut inatsisitigut inissisimanerat pillugu danskit inatsisaat aallaavigineqarpoq, takuuk inatsit nr. 482, 1. juli 1998-imeersaq, takuuk inatsimmut siunnersuut nr. 15, 26. marts 1998-imeersaq.

"Nakorsiaq peqqissutsini pillugu aammalu katsorsartinnissamut periarfissaasinnaasut pillugit paasissutissinneqarnissaminut pisinnaatitaavoq, tamatumani kingunerluutigissinnaasat ulorianarsinnaasullu ilanngullugit.

Imm. 2. Nakorsiaq imm. 1 malillugu paasissutissinneqannginnissaminut pisinnaatitaavoq.

Imm. 3. Paasissutissiineq ingerlaavartumik pisassaaq aammalu nappaat, misissortinneq katsorsaanissamullu iliuusissatut eqqarsaatigineqartoq paasiuminartumik saqqummiunneqassapput. Paasissutissiineq qajassuussisumik pisassaaq aammalu paasissutissinneqartussap inuttut tunngavigisaanut qanoq ukioqassusia mianeralugu, inerisimassusianut, misilittagaanut il.il. naleqqussagaassalluni."

- 596 Inatsisissamut siunnersuummi § 7-imut aalajangersakkanut ataasiakkaanut nassuiaatini ilaatigut allassimavoq:

*"Pisuni arlaqartuni nakorsiap peqqissutsiminut tunngasunik il.il. paasisaqarnissani kissaatigineq ajorpaa. Taanna "paasissutissinneqannginnissamut pisinnaatitaaneq" imm. 2-mi immikkut oqaasertalerneqarpoq. Tamatumani immikkut nalunaatsumik erseqqissarneqassaaq, nakorsiap nammineerluni aalajangiisinnaassusia atuummattaq nakorsiap peqqissutsimik, nappaatip suussusersiorneranik, katsorsartinnissamut periarfissaasinnaasunik il.il. paasissutissinneqarnissaminik itigartitsinnarsinnaaneranut. Nakorsiap akuersinera taamaattoq paasissutissiinertut isigineqarpoq, tassami killilimmik paasissutissiineq nakorsiap tungaaniit nalunngisatut toqqakkamik pissuteqarmat."*⁹²

- 597 Oqaatsip 'paasissutissiiviusumik akuersinerup' atorneqarnera, taassuma atugaanera aammalu nunani tamalaani isumaqatigiissutini atorneqarnera ima tunngavilersuutigineqarput:

*"Oqaatsip taassuma atorneqarnerata pitsaaqutigaa oqaatsimi ataatsimi immikkoortut marluk nakorsiap pisinnaatitaaffianut qitiusut, paasissutissiineq aamma akuersineq, ataatsimoortinneqarmata, tamatumanilu oqaatigineqarluni akuersissuteqarnermi peqqissuseq pillugu paasissutissinneqarneq, katsorsartinnissamut periarfissat il.il. pinngitsoorneqarsinnaanngitsut. Akuersineq paasissutissiinermik sukumiisumik tunngaveqanngitsoq amigaateqartussaassaaq, iliuuseqarnissamut taama annertutigisumut, soorlu nappaatip katsorsarneqarnissaa inummut iliuusaasoq annertoq. Nakorsiap § 7, imm. 2 malillugu paasissutissinneqarnissani itigartippagu paasissutisseereerluni isumaqataalluni akuersineq eqqarsaatigineqartuassaaq, naak nakorsiap nammineq kissaateqarnera malillugu - paasissutissiinerup annertussusia qanorlu inissisimanera killeqarsinnaagaluartoq."*⁹³

---

92 UPA 2001/26, takuuk Folketingstidende 1997-98, Tapiliusaaq A, qupp. 525.

93 UPA 2001/26, takuuk Folketingstidende 1997-98, Tapiliusaaq A, qupp. 523.

- 598 Ingerlaavartumik inatsisit ineriartorsimanerat, pingaarnerpaatigut maleruagassat atuuttut ataatsimuulersinneqarsimanerat erseqqissarneqarsimanerallu pineqarpoq.⁹⁴

3 Immikkut meeqqat inuusuttullu pillugit

- 599 Meeqqat 15-it aamma 18-it akornanni ukiullit akuersisarnerat pillugu peqqussummi § 8-mut tunngatillugu apeqqummi, nakorsiartut inatsisitigut inissisimanerannut inatsimmi § 8-mut naapertuuttumi maleruagassiivigineqarpoq.⁹⁵ Peqqussummut nassuiaatini allassimavoq nammineersinnaassusiagaasimasunut tunngasut nammineersinnaanermut inatsimmi maleruagassiivigineqartut, taamatullu allassimavoq:

”Peqqinnissaqarfiup iluani ukiut ingerlaneranni periaaseq imaaliartuaarsimasoq, peqqinnissaqarfiup katsorsartinnissamut neqeroorutaannut il.il. akulikinnerujartuinnartumik meeqqat namminneq isummertittarlugit, tassa katsorsartinnissaannut paasissutissiinikkut akuersitittarlugit, taamaattorli angajoqqaatut oqartussaassuseqartoq aalajangiülernermi peqataatinneqarluni. § 8-mi malittarisassatut siunnersuutigineqartup siunertaraa suliassamut tunngasumik malittarisassaq erseqqissup, tamatumalu peqatigisaanik 15-iniit 17-inut ukiullit katsorsartinnissaminut il.il. paasissutissinneqareernikkut namminneerlutik, angajoqqaatulli oqartussaasoq isumasiorlugu, akuersinissaannut ajornartitsissanngitsoq.”⁹⁶

- 600 Meeqqanut 15-it inorlugit ukiulinnut tunngatillugu angajoqqaat aalajangiisinnaatitaanermik piginnaatitaapput, kisianni naartunaveersaatinut tunngatillugu nunap immikkoortuini peqqinnissaqarfik akeqanngitsumik ilitersuinissamut pisussaaffeqarpoq.⁹⁷ Iltersuineq ”inunnut 18-it inorlugit ukiulinnut aammalu katissimanngitsunut imaluunniit inuttut nammineersinnaassusiagaasimasunut, angajoqqaatut oqartussa q imaluunniit angajoqqaatut akisussaataitaasoq akuersiteqqaarnagu, neqeroorutigineqarsinnaalluni.” Siunertaavoq Danmarkimisuulli ersarissunik maleruagassaqaalersitsinissaq.⁹⁸

4 Nalunaarsuiffimmi allattuineq

- 601 Napparsimavimmi sulisut aammalu nakorsat nalunaarsuiffimmi allattuisarnissaannut suut piumasaqaataanersut kaajallaasitami 1996-imeersumi nassuiarneqarpoq, ilanngullugu ilaatigut nakorsat suliaqarnerminnut ilaatillugu nakorsiartumik misissuisimagunik katsorsaasimagunillu, aaqquissaasumik allattuisartussaasut (nalunaarsuiffiit).⁹⁹

---

94 UPA 2001/26, imm. 4, qupp. 5.

95 Kunngip peqqussutaa nr. 306, 14. maj 1993-imeersoq.

96 UPA 2001/26, qupp. 16 (§ 8-imut aalajangersakkanut ataasiakkaanut nassuiaatit)

97 Peqqinnissaqarfiup sullissineri il.il. pillugit Inatsisartut peqqussutaat nr. 15, 6. november 1997-imeersumi § 9.

98 Folketingstidende 1997-98, Tapiliussaq A, qupp. 526.

99 Torsersumik allattuisarnissamut nakorsat pisussaaffeqarnerat pillugu kaajallaasitaq nr. 235, 19. december 1996-imeersoq.

Kaajallaasitami § 6, imm. 1, nr. 9-mi allassimavoq nakorsiartup nalunaarsuiffiata imarissagai:

”paasissutissat suut nakorsiartumut tunniunneqarsimanersut, ilanngullugit paasissutissanut najoqqutassat allaganngorlugit tunniunneqarsimasut aammalu nakorsiartup paasissutissat tunniunneqartut tunngavigalugit oqaatigisai, takuuk paasissutissiisarneq akuersisarnerlu il.il. »Nakorsat pisussaaffii aamma nakorsiat pisinnaatitaaffii« pillugit Peqqissutsimut aqutsisoqarfiup kaajallaasitaa nr. 163, 22. september 1992-imeersoq”

- 602 Torersumik allattuisarnissamut nakorsat pisussaaffeqarnerat pillugu nalunaarummi 2003-meersumi (nalunaarsuiffimmi allattuisarneq) § 10, imm. 1-imi allassimavoq:

”Nakorsiartumut immaqalu qanigisaasunut imaluunniit angajoqqaatut akisussaatitaasumut sinniisutut akuersinermut atatillugu paasissutissat suut oqaasiinnartigit immaqalu allaganngorlugit tunniunneqarsimanersut, aammalu nakorsiap/qanigisaasut/angajoqqaatut akisussaatitaasup tamanna tunngavigalugu katsorsaanissamut imaluunniit peqqissutsimut paasissutissanik ingerlatitseqqiinnissamut il.il. tunngatillugu suut oqariartuutigisimanerai nalunaarsuiffimmi allassimassaaq.”¹⁰⁰

- 603 Taamatut pisussaaffeqarneq nutaajuvoq aammalu ullumikkut akuersissuteqartarnermut inatsimmi §§ 22-25-mi allassimalluni. Ullumikkut nalunaarsuiffimmut nalunaarummi § 17-imi allassimavoq nakorsiartumut imaluunniit inatsisit naapertorlugit nakorsiartoq sinnerlugu akuersisinnaasumut paasissutissat suut oqaasiinnartigit immaqalu allaganngorlugit tunniunneqarsimanersut, pisariaqartumik annertussusilimmik nakorsiartup nalunaarsuiffiani allassimassasut, aammalu katsorsaanissamut akuersineq imaluunniit akuersinnginneq nalunaarsuiffimmi allassimassasoq. § 17, imm. 2-mi allassimavoq, katsorsartinnissamut nipangersimaannarluni akuersineq taamaallaat pisariaqartillugu allassimassasoq.¹⁰¹

- 604 Nunatta nakorsaanerata peqqinnissakkut sullissinermi nalunaarsuineq (allattugaatinut nalunaarsuineq) pillugu ilitersuut nr. 6/2023 atuutilersippaa, taanna allattugaatinut nalunaarsuisarneq paasissutisseereernikkut akuersisarneq pillugit ilitersuutinik imaqarpoq.

5 Inerniliineq

- 605 Inatsisartut peqqussutaanni 1991-imeersumi Danmarkimi pisartut assigalugit, paasissutissiisarnermut akuersisarnermullu tunngaviusut atuuttut ersarissarnissaat siunertaralugu, paasissutissiisarneq akuersisarnerlu pillugit aalajangersakkat atuutsinneqalerput. Inatsisip allanngortinneqarnerata kingorna nakorsat, tamanna ajornartinnagu, aammalu nakorsiartup kissaatigisaannut tamanna akerliunngippat,

---

¹⁰⁰ Torersumik allattuisarnissamut nakorsat pisussaaffeqarnerat pillugu nalunaarut nr. 846, 13. oktober 2003-meersoq.

¹⁰¹ Aamma takuuk peqqinnissaqarfimmi sulisut akuersissummik allagartallit nakorsiartunut nalunaarsuiffiit pillugit nalunaarut nr. 713, 12. juni 2024-meersoq (nalunaarsuiffimmi allattuineq, uninngasuutiginninneq, ingerlatitseqqittarneq, allanut tunniussisarneq il.il.).

nakorsiartoq taassuma peqqissutaa pillugu paasissutissiisussaapput aammalu nakorsaq aallaaviatigut nakorsiartup kissaatiginngisaanik katsorsaanermik aallartiteqqusaanani.

- 606 Paasissutisseereernermi akuersinissamut pisinnaatitaaneq 1998-imi Danmarkimi aammalu 2001-imi Kalaallit Nunaanni nukittorsarneqarpoq. Inatsisip allanngortinneqarnerata kingorna nakorsat aallaaviatigut, taanna paasitinneqaqqusimanngippat, nakorsiartoq paasitittussaavaat. Nakorsap aallaaviatigut nakorsiartup kissaatiginngisaanik katsorsaanermik sulii aallartitseqqusaanngilaq.
- 607 Akuersineq ullumikkut iluseqanngitsumik aammalu nipangersimaannarluni pisinnaavoq, ilanngullugu nakorsiartoq katsorsaanissamut pisariaqartumik pissusilersorluni, soorlu spiralilersinnissaq siunertaralugu nallarfissamut nallarluni.
- 608 Allattugaatinik nalunaarsuisussaataaneq 1996-imi sukateriffigineqarpoq.

KAPITALI 10 – NUNANI TAMALAANI INUIT PISINNAATITA AFFII

1 Aallaqqaasiut

- 609 Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffiisa ataanni pisussaaffii pingaartumik nunani tamalaani isumaqatigiissutinit arlalinneersuupput, pingaartumik Europarådimit aamma Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannit. Aalajangiisuulluinnartoq tassaavoq Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut (EMRK), pissutigalugu Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivimmut (matuma kingorna ”inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivik”), nunanut Europarådimi ilaasortaasunut pisussaaffiliisumik eqqartuussinerni aalajangiisartumut, naammagittaalliortoqarsinnaammat.
- 610 Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivimmi suleriaaseq arnat kalaallit oqaluttuarisimasaannik akuliunnernik eqqornerusumik nalilersuinissamut tunngavissaliisinnaavoq, aammalu inuit pisinnaatitaaffiitut nunani tamalaani isumaqatigiissutit allat paasinninnerput malillugit pitsaannerusumik inatsisitigut illersuinngillat, taamaattumik – suliaqarnermit isigalugu – nunani tamalaani isumaqatigiissutini allani pisinnaatitaaffinnit illersorneqarnerup erseqqinnerusumik nassuiarneqarnissaa pisariaqanngilaq.
- 611 Taamaattumik Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut assigiinngitsunut (immikkoortoq 3) aammalu nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit immikkut apeqqummut (immikkoortoq 4) saannginnatsinni Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut (immikkoortoq 2) siulliullugu erseqqinnerusumik tulliuttuni qiviassavarput. Tamatuma kingorna taartisititsinissaq pillugu apeqqut (immikkoortoq 5) aamma pisoqalisootarneq (immikkoortoq 6) qiviassavagut.

2 Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut

2.1 Nammineq inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffik (EMRK artikeli 8)

- 612 Nammineq inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffimmi arnat namminnek timiminut kinguaassiorsinnaanerminnulloo aalajangiinissamut pisinnaatitaaffeqartinneqarput. Pisinnaatitaaffimmi tassani tunngavissaatinneqarput naalagaaffiup arnat naartunaveersaatinik pissarsisinnaatinnessaannut iliuuseqartussaataaneq naammassisimassagaa (pisussaaffik pitsaasoq), aammalu assersuutigalugu naammattumik akuersititseqqaarnani spiraliliilluni, nammineq aalajangertussaataitanermut akuliutinnginnissamut, ilaginnaanissamut pisussaaffeqarneq (pisussaaffik pitsaanngitsaq) naalagaaffiup ataqqissagaa.
- 613 Arnat kinguaassiorsinnaanermut pisinnaatitaaffeqarnerat 1960-ikkunni nunani tamalaani ukkatarineqalerpoq. Proclamation of Tehran-imik taagorneqartumi the International Conference of Human Rights-ip oqaaseqaat akueraa, tassani ilaatigut allasimalluni: ”The

protection of the family and of the child remains the concern of the international community. Parents have a basic human right to determine freely and responsibly the number and the spacing of their children.”¹⁰² Ersernerluttumik oqaasertalernerqarsimanera apeqqutaatinngu arnat kinguaassiornissamut pisinnaatitaaffeqarnerat inuit pisinnaatitaaffiitut ataqatigiissillugu nunani tamalaani akuersaarneqartoq siullermeertumik takuneqarpoq

- 614 Europarådimi ministerkomité-mi 1975-imi aalajangersagaq akuerineqarpoq, tassani ilaatigut naartunaveersaatinik pissarsititsinissamut kiisalu arnat namminneq aalajangernissamut pisinnaatitaaffeqarnerat qulakkeerniarlugu tamanna pillugu paasissutissiinissamut naalagaaffiit pisussaaffeqarnerat erseqqissarneqarluni.¹⁰³
- 615 Nunarsuarmi tamarmut sunniunna Naalagaaffiit Peqatigiit arnat pillugit isumaqatigiissutaata 1979-imi akuerineqarnerani pivoq, tassami arnat pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissummi arnat ilaqutariit pilersaarusiornissaannut naligiimmik periarfissaqarnerat aalajangersarneqarluarmat, takuuk artikel 12, imm. 1, aamma artikel 16, imm. 1, litra e, taakkua malillugit angutit arnallu naligiissinneqartussaallutik ”The same rights to decide freely and responsibly on the number and spacing of their children and to have access to the information, education and means to enable them to exercise these rights.”¹⁰⁴
- 616 Naartunaveersaatit pillugit akuersinermi paasissutissiisarnernilu danskit naalagaaffiata arnat kalaallit naartunaveersaatinik pissarsinnaatinnissaannut pisussaaffini pitsaasoq tunngaviusumik naammassisimavaa, aammalu kap. 4-mi allassimasutut ersarissumik piumasarineqarpoq arnat naartunaveersaatinik atuinnissamut akuersisimassasut, ilanngullugu spiralilersinnissamut. Taamaalilluni aamma atuuttumik akuersissummik peqarani spiralilersinneq arnat namminneq inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffiannik unioqqutitsineruvoq.
- 617 EMRK-imi artikel 8-mi nammeneq inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffik illersorneqarpoq aammalu innuttaasut ataasiakkaat timikkut innarligassaannnginnerannut, assersuutigalugu unioqqutitsilluni spiraliliinertut ittumik, akuliunnissamut, illersuutaalluni. Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivimmi 1980-ikkut qiteqqunnerannili aalajangerneqareerpoq nammeneq inuuneqarnissap ilaqutariittullu inuuneqarnissap ataqqineqarnissaannut ataasiakkaat pisinnaatitaaffiinnik qulakkeerinissamut naalagaaffik pisussaaffeqartoq.¹⁰⁵
- 618 Tamanna tunngaviusumik isumaqarpoq, naalagaaffik maleruagassanik innuttaasunik illersuisussanik atuutsitsilissasoq, aammalu inatsisit ataqqineqarnissaat suleriaatsillu

---

102 United Nations: Final Act of the International Conference on Human Rights, Teheran, 22 April to 13 May 1968, qupp. 4, imm. 16.

103 Committee of Ministers Resolution (75) 29 af 14. november 1975 on legislation relating to fertility and family planning, imm. A aamma B. Aamma takuuk Naalagaaffiit Peqatigiit pingajussaannik World Population Conference ingerlataat 1974-imi Bukarest-imi (takuuk imm. 383f.).

104 Artikel 12 aamma 16(1)(e).

105 X aamma Y Nederlandene suliakkiissutigalugit, eqqartuussut 26. marts 1985-imeersoq.

malinneqarnissaat naalagaaffiup qulakkiissagaa.¹⁰⁶ Tamatuma saniatigut iliuusissat, ilanngullugit arnat qajannarsinnaasut ikinnerussuteqartullu, immikkut eqqarsaatigalugit iliuuserineqartussanik naalagaaffik qulakkeerinnissasoq, taamaalillutik taakkua sunniuteqarluartumik pisinnaatitaaffimminnik atuisinnaassallutik.¹⁰⁷ Kiisalu naalagaaffik sunniuteqarluartumik inatsisitigut sakkussanik atugassiissaaq, taamaalillutik innuttaasut pisinnaatitaaffii innarlerneqassappata, taarsiivigineqarsinnaassallutik imaluunniit allatut inatsisitigut illersorneqarsinnaassallutik.¹⁰⁸

- 619 Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussiviup maannakkut EMRK-imi artikel 8-mut nassuiaanera malillugu nunami namminermin maleruagassanut naapertuuttumik nakorsat nakorsiartuniit akuersissummik piniartussaapput aammalu ilitersuisussaallutik (paasissutissiiviusumik akuersissut). Nakorsiartut akuliunnerup suussusia, aarlerinaataasut sunniutaasussallu pillugit tamakkiisumik paasitinneqarsimanissaat ilitersuinermin qulakkeerneqassaaq, taamatullu akuersinissaaq killilersugaassanani, erseqqissuussalluni paasissutissiiviusimassallunilu.¹⁰⁹
- 620 EMRK inuiaqatigiinni malitassanut, sukkulluunniit atuuttunut, naapertuuttumik nassuiarneqarpoq, aammalu pissutsit piffissami qaninnerusumi pisimasut naliliiviginissaannut inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivimmi kingusinnerusukkut atorineqarsimasumut naapertuuttumik, paasissutissiiviusumik akuersisimanissaaq pillugu piumasaqaat, kingusinnerusukkut 1960-ikkunniilli atuussimasooq ilimagineqarsinnaanngilaq. Henriette Sinding Aasen-ip 1998-imi nakorsiat nakorsaatinik katsorsarneqarnermin nammineq aalajangersinnaanerata pillugu doktorinnngorniutini allammagu, taamaalilluni inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivimmiit sulisaatsimik atuuttoqanngilaq, aammalu nakorsaasersuilluni akuliunneq sunaluunniit akuersisoqarsimanngippat artikel 8-mi pineqartunut ilaassasoq qularnartutut isumaqarfigalugu.¹¹⁰
- 621 Taamaalilluni naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffii malillugit 1960-imiilli piffissaaq qulaajaaffiusooq tamaat ilitersuinissamut akuersinissamullu (paasissutisseereernermin akuersineq) aalajangersimasumik pisinnaatitaaneq *toqqaannartumik* atuussimasooq. Kisiannili ilimagineqarpoq danskit kalaallillu inatsisaat malillugit ilitersuinissamut akuersinissamullu piumasaqaatit sukkulluunniit atuuttut malinneqarsimannginnerat nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffiiniq unioqqutitsinermik *toqqaannangitsumik* kinguneqartussaasoq. Tamatumunnga pissutaavoq artikel 8, imm. 2 malillugu nammineq inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffimmut akuliunnerup suulluunniit inatsit malillugu pisusnaanera. Taamaalilluni assersuutigalugu nakorsiartup timimigut innarligassaannngissusianut akuliunnissamut, naammattumik ersarissusilimmik

106 I.G. allallu Slovakiet suliaqkiullugu, eqqartuussut 13. november 2012-imeersoq, pr. 145.

107 I.G. allallu Slovakiet suliaqkiullugu, eqqartuussut 13. november 2012-imeersoq, pr. 145, aamma V.C. Slovakiet suliaqkiullugu, eqqartuussut 8. februar 2012-imeersoq, pr. 145-146 aamma 154.

108 Csoma, Rumænien suliaqkiullugu, eqqartuussut 15. januar 2013-imeersoq, pr. 68.

109 Ibid. pr. 14, 17, 20, 38 aamma 42 suleriaaseq alla innersuussutigalugu.

110 Henriette Sinding Aasen: Pasientens rett til selvbestemmelse ved medicinsk behandling (1998, disputats ved Universitetet i Bergen), qupp. 253-257.

takorlooruminartumillu inatsimmi tunngavissaqartussaavoq.¹¹¹ Tamanna isumaqarpoq nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffii malillugit ilitersuinissamut akuersinissamullu piumasaqaatit *toqqaannartumik* atuutinngippata ilitersuinissaq akuersinissarlu pillugit danskit kalaallillu maleruagassaanni unioqqutitsineq pillugu apeqqut aamma artikel 8-mi maleruagassiivigineqartoq.

- 622 Nunani tamalaani Declaration on the Promotion of Patients' Rights in Europe-mi 1994-imeersumi paasissutinneqareerluni akuersisarneq pillugu piumasaqaat aatsaat WHO-p akueraa,¹¹² aammalu paasissutissinneqareerluni akuersisarneq – nunani tamalaani inatsisit ineriartornerannut naapertuuttumik –1998-imi Danmarkimi inatsisini aammalu 2001-imi Kalaallit Nunanni inatsisini (takuuk kap. 9, immikkoortoq 2) pisortatigoortunngortinneqarpoq. Piareersaalluni suliaqarnerit, inatsisip allanngortinneqarneranut ingiaqataatinneqartut, eqqarsaatigalugit tunngavigineqartariaqarpoq, danskit nakorsat pisussaaffiisa nakorsiartullu pisinnaatitaaffiisa qanoq nassuiarneqartarnerat ingerlaavartumik ineriartorsimasoq, Danmarki imaluunniit Kalaallit Nunaat pineqarneris apeqquataatinngat.¹¹³ 1960-ikkunni, 1970-ikkunni, 1980-ikkunni il.il. nunani tamalaani inatsisini tunngavissat tunngavigalugit ilitersuinissamut akuersinissamullu piumasaqaatit sukannernerusut atuussimanissaannut tikkuussisoqanngimmat, ilimagineqartariaqarpoq nunami namminermi maleruagassat ilitersuinissamut akuersinissamullu piumasaqaammut maleruagassiisuusut.
- 623 Inatsisini tunngavissat naammattumik ersarissuunissaat takorlooruminarnissaallu pillugit piumasaqaat inatsisitigut aammalu allaffissornikkut peqqussutitigut suleriaatsitigullu naammassineqarsimasinnaavoq,¹¹⁴ taamatullu nunami namminermi malittarisassat naammassimasinnaallutik.¹¹⁵ Akuliunneq nunami namminermi maleruagassanik naammassinngitsoq inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivimmi akuerineqanngilaq.¹¹⁶

M.A.K. aamma R.K. Tului Nunaat suliaqartullugu suliami, malittarisassat atuuttut malillugit peqqinnissaqarfimmi sulisut angajoqqaatut oqartussamit(nit) akuersisummik piniaqqaarnissaq imaluunniit meeraq akuersinissamut inerisimalluarpat meeqqamit paasissutisseereerluni akuersisummik piniaqqaarnissaq piumasaqaataagaluartoq, nakorsat angajoqqaat akuersiteqqaarnagit nivarsiarag qulingiluanik ukiulik aaversitsippaat

111 Sunday Times mod Storbritannien, eqqartuussut 26. april 1979-imeersoq, pr. 49.

112 Declaration on the Promotion of Patients' Rights in Europe, imm. 2.2. aamma 3.

113 Amerikami peqqinnissamut inatsisit Danmarkimi nunanilu tamalaani ineriartornermit siulliullutik periarfissaasimapput, takuuk Lydia A. Bazzano, Jacquail Durant aamma Paula Rhode Brantley: A Modern History of Informed Consent and the Role of Key Information, Ochsner Journal 21 (2021) 81-85.

114 Ibid., pr. 53.

115 M.A.K. aamma R.K. Tului Nunaat suliaqartullugu, eqqartuussut 23. marts 2010-meersoq.

116 Csoma, Rumænien suliaqartullugu, eqqartuussut 15. januar 2013-imeersoq, pr. 57 ("the Court finds it unacceptable that an operation could be performed without respect of the rules and the safeguards created by the domestic system itself").

qanillivillugulu assilillugu.¹¹⁷ Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivik isumaqarpoq napparsimaviup iliuusai malittarisassanut naapertuutinngitsut, taamaattumillu nunami namminermi inatsisini inatsimmi tunngavissaqanngitsaq, tamannalu art. 8-mik unioqqutitsinerusoq.¹¹⁸

- 624 Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivik aamma suliani allani EMRK artikel 8-p innarlerneqarsimaneranut aalajangersaavoq, pissutigalugu akuersissummik piniarnissaq pillugu nunami namminermi malittarisassat art. 8 malillugu unioqqutinneqarsimmata.¹¹⁹ Ilitsersuinissaq pillugu piumasaqaat ullumikkut isumaqarpoq nakorsat nakorsiartaq akuutissagaat paasissutissisagaallu, taamaalilluni nakorsiartaq nakorsaatinik suliaritinnissaq pillugu nammineerluni aalajangersinnaasussaalluni.¹²⁰ Ilitsersuineq nunami namminermi inatsisinut naapertuutissaaq.¹²¹
- 625 Ajornartoorluni pisoqartillugu qaqutigoortumik pisoqarsinnaavoq, tassani nakorsat nakorsiartup inuunera annaanniarlugu imaluunniit annertuumik ajoqusernissaq pinngitsoortinniarlugu ingerlaannaq iliuuseqartariaqarlutik, aammalu akuersinerup piniarnissaa ajornarluni.¹²² Akuliunnissap ingerlaannaq pisariaqartinneqarnera tassani pineqartussaavoq, ilaatigut passussinissap eqqarsaatigineqarnissaa ersarissumik tunngavilersuutigineqassalluni, ilaatigut tassangaannartumik pisut iliuuseqarfiginissaasa pisariaqartut qaangerneqaqqusaanatik.¹²³ Tamanna spiralilersuinissamut tunngatillugu naleqqussinnaanngilaq.
- 626 Tamanna tunngavigalugu inerniliivugut, niviarsiaqqap imaluunniit arnap naammattumik akuersitinnagu spiralilernissaa EMRK artikel 8-mik immikkut unioqqutitsinerusussaasoq, pissutigalugu niviarsiaqqat imaluunniit arnat akuersiteqqaarnagit spiralilernissaannut danskit imaluunniit kalaallit inatsisaanni inatsimmi tunngavissaqanngisaannarsimammat. Taamaattoq pisut malillugit akuersissut arnanut nammineersinnaassusiagaasimasunut angajoqqaatut akisussaatitaasumit imaluunniit meeqqat imaluunniit inuusuttoq 18-it inorlugit ukioqarpas angajoqqaatut oqartussaasumit(nit) tunniunneqarsinnaalluni. Tamakkiisutigit kap. 7-9 innersuussutigaaqut. 1960-miit 2025-mut piffissaq tamaat akuersititsinissaq piumasaqaataasimavoq, taamaattoq akuersineq qanoq nalunaarutigineqassanersoq sukkulluunniit ersarissarneqarsimanani, taamatullu piffissami ilitsersuinissaq pisariaqartoq pillugu malittarisassat assigiinngitsunik oqaasertalerneqartarsimallutik.

---

117 Ibid., pr. 25.

118 Ibid., pr. 80.

119 V.C., Slovakiet suliaqkiullugu, eqqartuussut 8. februar 2012-meersoq, pr. 144, M.A.K. aamma R.K. Tuluit Nunaat suliaqkiullugu, eqqartuussut 23. marts 2010-meersoq, pr. 77-80, N.B., Slovakiet suliaqkiullugu, eqqartuussut 12. juni 2012-meersoq, pr. 95-99, aamma Y.P., Rusland suliaqkiullugu, eqqartuussut 20. september 2022-meersoq, pr. 55-60.

120 Csoma, Rumænien suliaqkiullugu, eqqartuussut 15. januar 2013-meersoq, pr. 68.

121 G.H., Ungarn suliaqkiullugu, eqqartuussut 9. juni 2015-meersoq, pr. 23.

122 Y.P., Rusland suliaqkiullugu, eqqartuussut 20. september 2022-meersoq, pr. 53.

123 M.A.K. aamma R.K. Tuluit Nunaat suliaqkiullugu, eqqartuussut 23. marts 2010-meersoq, pr. 79. Se også f.eks. Y.P., Rusland suliaqkiullugu, eqqartuussut 20. september 2022-meersoq, pr. 58 ("performed without respecting the rules and safeguards created by the domestic system itself").

627 1960-ikkunni, 1970-ikkunni, 1980-ikkunni il.il. nunani tamalaani inatsisini tunngavissat tunngavigalugit ilitersuinissamut akuersinissamullu piumasaqaatit sukannernerusut atuussimasut ilimagineqarsinnaanngilaq, taamaattumik danskit kalaallilu maleruagassaanni ilitersuinissamut akuersinissamullu piumasaqaat maleruagassiivigineqarluni. 1960-imiilli piffissani assigiinngitsuni ilitersuisarneq akuersisarnerlu pillugit suliasat aalajangersimasut eqqartuussivinni aalajangiiffigineqartussaagaluarpata, piumasaqaatit sorpiaassagaluarnersut, ingerlaavartumik inatsisit ineriartorsimanerat tunngavigalugu aalajangerneqarsinnaanngilaq, kisianni niviarsiaaraq imaluunniit arnaq naammattumik akuersiteqqaarnagu spiralilersissimappat, EMRK artikel 8-mik immikkut unioqqutitsinermik tamanna kinguneqartussaavoq. Akuersinerup oqaasiinnartigut pisimanagera imaluunniit allatigut pisunit allassimanagera, imminermini EMRK-imik unioqqutitsinerusussaannngilaq, ilanngullugu niviarsiaqqap imaluunniit arnap akuersaartutut pissusilersornera (assersuutigalugu nallarfissamut nallarluni aammalu spiralilertinnissaq nipangersimaannarluni akueralugu, takuuk imm. 538).

628 Naammattumik akuersissummik tunniussisoqarsimanersaq, pisuni ataasiakkaani tamaginni ataasiakkaatigut nalilersuineq tunngavigineqassaaq, ilanngullugu akuersisutut pissusilersornikkut, taamatullu akuliunneq qanoq annertutiginersaq ataasiakkaatigut nalilersuineq tunngavigineqassalluni, ilanngullugu ataasiakkaanut tamanna qanoq annertutigisunik kinguneqarsimanersaq (takuuk imm. 633).

2.2 Nikanarsarneqannginnissaq (EMRK artikeli 3)

629 Nakorsiartaq naammattumik akuersiteqqaarnagu spileraliliineq aallaaviatigut EMRK artikel 8-imik unioqqutitsinerusussaavoq, tassami tamanna nakorsiartup nammineq inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffianut akuliunnerummat, kisianni akuliunneq pisut immikkut ittut atuutsillugit akuliunneq artikel 3-mik, ilaatigut inuppalaanngitsumik aamma/imaluunniit nikanarsagaalluni pineqarnissamut illersuisussamut innarliinerusinnaalluni.

630 Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussiviup akuersititseqqaarnani spiraliliisimaneq pillugu suliaq ataasiinnaq suliarisimavaa, tassalu G.M. allallu Moldova suliaqallugu, eqqartuussut 22. november 2022-meersaq, tassani arnat pingasut EMRK artikel 3 unioqqutillugu pinngitsaaliisummik naartuersitsissimapput, taamatullu arnat ilaat ataaseq pisumi tassani – tamanna ilisimasimanagu – aamma EMRK artikel 3 unioqqutillugu spiralilernerqarsimalluni.

631 Nakorsiartup ilisimanngisaanik spiraliliisimaneq imminermini EMRK artikel 3-mi pineqartunut ilaassanersaq, imaluunniit pisoq artikel 3-p ataaniitinneqarnersaq, qularnaatsumik aalajangerneqarsinnaanngilaq, pissutigalugu artikel 3 unioqqutillugu pinngitsaaliisummik naartuersinnermut atatillugu tamanna pisimammat. Nakorsiartup ilisimanngisaanik spiraliliineq artikel 3-mi pineqartunut ilaassasaq ilimanarneruvoq, ilaatigut pissutigalugu tamanna niviarsiaqqap/arnap ataqqineqanngilluinnarneranut takussutissaammat, ilaatigut pissutigalugu niviarsiaqqap/arnap spirali peertissinnaasussaannngimmagu, ilaatigut pissutigalugu tamanna annertoorujussuarnik malittaasunik sunniuteqarsinnaammat.

632 Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussiviup tamatuma saniatigut pinngitsaaliisummik meerartaarsinnaajunnaarsitsinerit pillugit suliasat arlallit, akuersititseqqaarnani

spiralilersuisimanermut eqqaanartut suliarisimavai, pissutigalugu nivarsiarraq imaluunniit arnaq pisuni taakkunani tamani meerartaarsinnaajunnaarsimammat. Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussiviup suliaassani arlalinni pinngitsaaliissummik meerartaarsinnaajunnaarsitsineq, ataasiakkaatigut nalilersuineq malillugu EMRK artikel 3-p ataaniitissimavaa, tassani tunngavissarititaasut makkua pingaartinneqarsimallutik:

- nakorsiartup ukiukinnera aammalu nakorsiartopq innuttaasuni sanngiinnerusuni ilaanersopq,¹²⁴
- nakorsiartup akuliuffigineqarnerata nalaani eqqarsartaatsimigut timimigullu piginnaasai,¹²⁵
- nakorsiartopq nakorsaatitornersopq, sanngiillisimanersopq imaluunniit allatigut akuliunnerup kingunerisassai paasisinnaannginnerai,¹²⁶
- nakorsiartopq kinguaassiorsinnaasutut inuunermini siusissumi inissisimanersopq,¹²⁷
- nakorsaanissap pisariaqarluinnarnera atuussimannginnerersopq,¹²⁸
- akuliunnerup ilungersunartuunera allanngortinneqarsinnaanngissusialu, tassani ataavartussamik akuliunneq nakorsiartup kinguaassiorsinnaassusianik imaluunniit piginnaasaannik pingaarutilinnik allanik allanngortitsisopq, qaangiuteqqittussamik akuliunnermiit sukannernerusumik nalilernerqartussaammat,¹²⁹
- oqartussani sinaakkutit akuliunnerup ingerlanneqarfii, tassani nammineersinnaaneq imaluunniit paasissutissanik pissarsisinnaaneq killilerneqarluni pisimanersopq, matumani artikel 3-p attuumassuteqalernissaanut aalerinarnerulersitsisussaammat.¹³⁰

633 Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut nalunaarutiginninnernik issuaanerat qanoq issutsimini ilungersunassutsiminilu annertooujussuarmik allanngorarpopq. Ila i nassuiaasimapput piunasaqarnertik malillugu peertinnginnerani, sivikitsuinnarmik kissaatiginngisaminnik spiraleqarsimallutik. Eqqartuussivimmi suliaassami suliaakkiisut ilaat ataaseq nassuiaasimavoq ulloq taanna ikkunneqarfiani spirali peersimallugu. Allat nassuiaasimapput ukiorpassuarni ilisimanngisaminnik spiraleqarsimallutik, meerartaarsinnaannginnermik malitseqartumik, taamatullu allat aamma nassuiaasimapput spirali maggussimasopq peertinniarlugu pilatsittariaqarsimallutik, taamatullu allat spirali meerartaarsinnaannginnerminnut pissutaasutut tikkuarsimallugu. Aamma ersarippopq meeraq kinguaassiutitigut atoqateqartanngitsopq pineqarnersopq pingaaruteqarsimasopq,

---

124 Y.P., Rusland suliaakkiullugu, eqqartuussut 20. september 2022-meersopq, pr. 34.

125 N.B., Slovakiet suliaakkiullugu, eqqartuussut 12. juni 2012-meersopq, pr. 77.

126 Ibid., pr. 77.

127 Ibid., pr. 77.

128 Y.P., Rusland suliaakkiullugu, eqqartuussut 20. september 2022-meersopq, pr. 34.

129 N.B., Slovakiet suliaakkiullugu, eqqartuussut 12. juni 2012-meersopq, pr. 77.

130 G.M. allallu Moldova suliaakkiullugu, eqqartuussut 22. november 2022-meersopq, pr. 89 aamma 128.

taamatullu angisuumik ilusilik ataasiakkaatigut tunngavissaqanngitsumik, niviarsiaqqamut imaluunniit arnamut ajoqutaasumik, atorneqarsimanera pingaaruteqartinneqartariaqartoq.

- 634 Paasinninnerput malillugu ilimagineqartariaqarpoq nalunaarutigineqartut ilaat, taakkua tunngavigineqassappata, EMRK artikel 3-p ataaniitinneqarsinnaassasut, kisianni artikel 8-p unioqqutinneqarsimanera kisimi pineqanngitsoq, kisianni qaqutigootumik pisuni immikkut ittuni artikel 3 unioqqutinneqarsimasoq, nalilersuisinnaalernissamut, naammattumik akuersititseqqaarnani spiraliliinerni ataasiakkaani pisut ataasiakkaatigut nalilersorneqassapput.

2.3 Assigiinngisitsineq (EMRK artikeli 14)

- 635 EMRK artikel 14-imi, ilaatigut suaassuseq aammalu inuiaassuseq tunngavigalugit pisuni sanilliunneqarsinnaasuni tunngavissaqanngitsumik imaluunniit naapertuutinngitsumik assigiinngisitsinermik isumaqarluni assigiinngisitsinissaq inerteqqutigineqarpoq.
- 636 Kalaallit Nunaanni spiralip naartunaveersaatitut atorneqarnera paasissutissat pigineqartut malillugit, naammattumik akuersititseqqaarnani niviarsiaqqat arnallu kalaallit pisinnaatitaaffiini akuliunnermik taamaallaat malitseqarsimavoq, tassami niviarsiaqqanit arnaniillu danskinit nalunaarutiginninnernik soqanngimmat. Taamaattumik ersarippoq inuiaassuseq pissutigalugu assigiinngisitsisoqarsimanera qaqilerneqartariaqartoq.
- 637 Arnanut romamiusut inuiaassutsimikkut tunuliaqutaqartunut siunnerfilimmik pinngitsaaliissummik meerartaarsinnaajunnaarsitsinermi EMRK artikel 3 innarlerneqarsimalluni pisoqarsimatillugu, EMRK artikel 14 innarlerneqarsimanersoq, inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivik suliaqarnermi isummersimanngilaq. Tamatumunnga pissutaavoq arnat inuiaassutsimikkut tunuliaqutaqarnerisa pingaaruteqarnerat, artikel 8 kisimi innarlerneqarsimanani, kisianni aamma artikel 3 pineqarluni.
- 638 Tamanna tunngavigalugu inerniliivugut akuliunneq pisimasoq suaassuseq imaluunniit inuiaassuseq tunngavigalugit assigiinngisitsinermut takussutissatut isigineqartariaqarnersoq tamatuma isummerfiginissaa immikkut suliaqarnermi pingaaruteqanngitsoq. Pisuni ataasiakkaani, nakorsap aalajangersimasup niviarsiaqqap imaluunniit arnap inuiaassutsimigut tunuliaqutaat pissutigalugu, aammalu attaveqatigiinnermi oqaatsitigut imaluunniit anigorniagassat allat malitsigisaannik assersuutissatut, niviarsiaqqat imaluunniit arnat ataasiakkaat nammineq aalajangernissaat qaangiinnarneqarsimasoq pillugu pisuni ataasiakkaani paasissutissaqarsimassappat, tamanna innarliinerup ilungersunassusiata taarsiissutissallu annertussusissaata nalilerneqarneranni ilanngunneqarsinnaassaaq (takuuk matuma kinguliani immikkoortoq 5). P-pillenik tunniussisarnerup killeqarsimasinnaaneranut tunngasoq, nammineq inuuneqarnissamik akuliunnermut kinguneqanngilaq, taamaattumillu tassunga atatillugu assigiinngisitsisoqarsimasinnaanera apeqquserneqarnaviarani.

2.4 Inatsisitigut illersugaalluarnissaq (EMRK artikeli 8 aamma 3)

- 639 Naalagaaffiit innuttaasunik inatsisitigut illersuilluarnissamut pisussaaffeqartut Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivik eqqartuussinermut suleriaatsimi aalajangersimasumi isumaqarpoq, ilanngullugu maleruagassanik aalajangersaanikkut

aammalu ilaatigut naleqquttumik nakkutilliinikkut inatsisinillu atuutsitsinikkut taakkua malinneqarnissaannik qulakkeerinnilluni.¹³¹

- 640 Kalaallit Nunaanni piffissaq tamaat akuersisarneq pillugu aammalu nakorsat pissusissanik malinninnissamut akisussaaffeqarneq, taarsiinissamut inatsisitigut akisussaaffeqarneq pillaanissamullu inatsisitigut akisussaaffeqarneq pillugu maleruagassat atuussimapput, taamatullu nunatta nakorsaanerata nakkutilliineranut aaqqissuussinernik aalajangersaasoqarsimalluni, taamatullu Peqqissutsimut aqutsisoqarfiup tungaanniit pingaarnertigut nakkutilliisoqarsimalluni aammalu maleruagassat sukkulluunniit atuuttut malillugit naammagittaalliortoqarsinnaasimalluni, ilanngullugu nakorsiat naammagittaalliuutaannik aalajangiisartut. Paasinninnerput malillugu inatsisitigut illersuinerup naammaginangissimanera ilimagissallugu tunngavissaqanngilaq.

2.5 Inatsisitigut sakkussa qarluarnissaq (EMRK artikel 13)

- 641 Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiisummi artikel 13 malillugu kinaluunniit inatsisitigut sakkussa qarluarnissamik atuinnissamut pisinnaatitaavoq, taamatullu naalagaaffiit namminneq ingerlataminnik, annertuumik inuit pisinnaatitaaffiit unioqqutitsisoqarneranik naleqquttumik tunngavissalimmik pasitsaassinermik misissuinissamut pisussaaffeqarput.
- 642 Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut naggasiutigalugu allapput ”Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut malillugu pisussaaffinnut ilaatillugu suleriaatsip erseqqinnerusumik misissorneqarsimasariaqaraluarluni, naalagaaffiit paasissutissanik peqarsimasooq ilimannarpoq.”^{HU_274} Oqaluttuarisaanermik qulaajaasut EMRK artikel 13 taanngilaat aammalu danskit naalagaaffiat suleriaatsimik erseqqinnerusumik misissuinissamut sooq aammalu qaqugukkut pisussaaffeqarsimanersoq tunngavilersuinani.
- 643 Nakorsat ataasiakkaat suleriaasiata peqqissutsimut oqartussanut naammagittaalliutigineqarsimaneranik ilisimasaqanngilagut (takuuk imm. 207 tigussillattaalluini misissuisimanerit oqaluttuarisaanermik qulaajaasunit ingerlanneqarsimasut). Arnat ilisimanngisaminnik spiraleqartut nakorsap ataatsip ukiorpassuarni ingerlaavartumik maluginiartarsimagaa, kisianni nakorsap pisut ataasiakkaat ataatsimoortutut imaluunniit pingaarnertigut ilisarnaateqartutut eqqarsaatigisimannikkai, immikkut ilisimasalittut suleqatigiit Nuummi tikeraarnerisa nalaanni paasissutissanik pissarsivugut. Tamatuma saniatigut nivarsiaqqat arnallu akuersitinneqaaqaratik spiralilernerqarsimasut, ilaqutariinni aalajangersimasuni ilisimaneqartoq pillugu paasissutissanik pissarsivugut.
- 644 Aatsaat Danmarks Radiomi podcastimi 2022-mi maajimi suleriaaseq ataatsimoortunngorlugu – immaqqa kukkugaluartumik - saqqummiuppaa. Ukioq ataaserluinnaq qaangiuttoq, suleqatigiit 2025-mi septembarimi oqaluttuarisaanermik qulaajaanermik tunniussisut, Naalakkersuisut aamma danskit naalakkersuisuisa ataatsimoorlutik 2023-mi maajimi pilersippaat. Naalakkersuisut 2024-mi aggustimi immikkut ilisimasalittut suleqatigiit pilersippaat, aammalu 2025-mi ukiaanerani arnat

---

131 Takuuk assersuutigalugu Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik: Guide on Article 3, imm. 109ff., aamma Guide on Article 8, imm. 11.

eqqugaasut eqqartuussivimmi suliassanik ingerlatsinermiit eqaannerusumik ajunngitsorsiassanik qinnuteqarnissamut periarfissaqarnissaat qulakkeerniarlugu, politikikkut suliniuteqarneq aallartinneqarpoq, taamatullu tassunga atatillugu pisoqalisootarnermut maleruagassat malinneqannginnissaat ilimagineqartariaqarluni.

- 645 Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussiviup suleriaasia aalajangersimasoq malillugu, nunami namminermi eqqartuussivimmi periarfissat sunniuteqarluassusiat naliliinermi tunngavigineqartarpoq, tamannalu oqaatigineqartoq tunngavigalugu danskit kalaallillu oqartussaasuisa siusinnerusukkut suliamik imaluunniit pisimasunik ataasiakkaanik atitunerusumik imaluunniit itinerusumik misissuinnermik aallartitsisimasariaqaraluarnerat inerniliissutiginnissaanut tunngavissaqanngilagut.

3 Pisinnaatitaaffiit allat asigiinnigitsut

- 646 Danmarki aamma Kalaallit Nunaat inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissutinik allanit arlalinnit, Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissummut naapertuuttumik pisinnaatitaaffinnik imaqartunit pisussaaffeqartinneqarput. Tassani pingaartumik pineqarpoq inuiaqatigiinni politikikkullu pisinnaatitaaffiit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat (23. marts 1976-imiit Danmarkimut aamma Kalaallit Nunaannut pisussaaffiliisoq),¹³² Naalagaaffiit Peqatigiit arnat pillugit isumaqatigiissutaat (21. maj 1983-imiit Danmarkimut aamma Kalaallit Nunaannut pisussaaffiliisoq)¹³³ aamma Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pillugit isumaqatigiissutaat (18. august 1991-imiit Danmarkimut¹³⁴ aammalu 11. maj 1993-imiit Kalaallit Nunaannut¹³⁵ pisussaaffiliisoq).¹³⁶
- 647 Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissutit saniatigut inuit pisinnaatitaaffii allat akuersititseqqaarani spiralilersuisimanermut qanoq pingaaruteqarsimanersut, naliliiniarsarinissaq ilisimatusarnikkut soqutiginaateqarsinnaasoq eqqumaffigaarput, kisianni inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussiviup ersarissumik suleriaaseqarnera eqqarsaatigalugu, inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissutinik allanit tigussaannnginnerusumik nassuiaanissaq suliaqarnermi pisariaqartinneqanngilaq. Paasinninnerput malillugu

132 Innuttaasut politikikkullu pisinnaatitaaffiit nammineq toqqarneqarsinnaasunik allattuiffittaqartut pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissummut 16. december 1966-imeersumut nalunaarut nr. 31, 29. marts 1976-imeersoq.

133 Arnanik assigiinnigisitsinerup qanorluunniit iluseqartup atorunnaarsinneqarnera pillugu nunani tamalaani isumaqatigiissummut 18. december 1979-imeersumut nalunaarut nr. 83., 9. september 1983-imeersoq.

134 Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut 20. november 1989-imeersumut nalunaarut nr. 6, 16. januar 1992-imeersoq.

135 Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut 20. november 1989-imeersumut Savallimmiunut aamma Kalaallit Nunaannut tunngatillugu nunamut tunngatillugu tunuarsimaarfeqarnerup Danmarkimit tunuartinneqarnera pillugu nalunaarut nr. 90, 7. oktober 1993-imeersoq.

136 Meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissummut 20. november 1989-imeersumut saaffiginninnermut suleriaaseq pillugu allattuiffik nammineq toqqarneqarsinnaasoq 19. december 2011-imeersoq pillugu nalunaarut nr. 2, 11. januar 2026-meersoq malillugu Kalaallit Nunaat sulit nunamut tunuarsimaarfeqarpoq.

peqqissutsimut pisinnaatitaaffiup ilanngutsinnissaa aamma tunngavissaqanngilaq, tassami taanna pisinnaatitaaffinnik allatigut illersuinermit ataasiakkaatigut ilanngussinngimmat.

4 Nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii

- 648 Nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit ILO-mi nunani tamalaani isumaqatigiissut nr. 169, Danmarkimut aamma Kalaallit Nunaannut atuutsilerlugu Danmarkip 1996-imi atuutsilerpaa.¹³⁷ ILO-mi nunani tamalaani isumaqatigiissummi nr. 169-imi – nalunaarutit pituttuinngitsut assigiinngitsut assigalugit, ilanngullugu Naalagaaffiit Peqatigiit nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit nalunaarutaa 2007-imeersoq – ataasiakkaat ataatsimooqatigiillu pisinnaatitaaffii, nunani tamalaani isumaqatigiissutinik allanik malinniffiusut, takuneqarsinnaavoq. Pingaartumik artikel 3 soqutiginaateqarpoq:

“1. Nunat inoqqaavi naggueqatigiillu tamakkiisumik inuit pisinnaatitaaffiinnik tunngaviusumillu kiffaangissuseqarnermi pisinnaatitaaffinnik atuisinnaassapput akornuteqanngitsumik immikkoortitsinertaqanngitsumillu. Inuiaat taakku eqqarsaatigalugit isumaqatigiissummi matumani aalajangersakkat angutitut arnanullu immikkoortitsinertaqanngitsumik atuutissapput.

2. Sukkulluunniit pissaanermik pinngitsaaliinermilluunniit atuisoqassanngilaq inuiaat pineqartut inuttut pisinnaatitaaffiitut tunngaviusumillu kiffaangissuseqarnerannut akerliisumik, tamatumunnga ilagitillugit pisinnaatitaaffiit isumaqatigiissummi matumani imaritinneqartut.”

- 649 Taamaattumik inuit pisinnaatitaaffii tamarmik Kalaallit Nunaanni ataqpineqartussaapput, tamatumanilu aamma ILO-mi nunani tamalaani isumaqatigiissut nr. 169 ilaangippat tamanna aamma atuuppoq. Taamaallilluni meeqqanut nunani tamalaani isumaqatigiissummut aamma arnanut nunani tamalaani isumaqatigiissummut atatillugu, nunap inoqqaavisa meerartaannut¹³⁸ arnartaannullu¹³⁹ tunngatillugu nunani tamalaani isumaqatigiissutit marluk taakkua nassuiarnissaannut atorneqarnissaannullu malittarisassat suliarineqarsimapput.
- 650 ILO-mi nunani tamalaani isumaqatigiissummi nr. 169-imi taamaallilluni akuersititseqqaarani spiralimik atuinermut pingaarutilinnik annertunerusunik ilanngussisoqanngilaq, kisianni immikkut ataqatigiinni, nunap inoqqaavisa inissisimaffigisaanni, pisinnaatitaaffiit tassani nassuiarneqarlutik. Pisinnaatitaaffinnut atuuttunut innersuussineq taamaaqataa Naalagaaffiit Peqatigiit nalunaarutaanni 2007-imeersumi artikel 1-imi takuneqarsinnaavoq.
- 651 ILO-mi nunani tamalaani isumaqatigiissut nr. 169 nunap inoqqaavisa ataatsimoorlutik pisinnaatitaaffiinnik aalajangersimasunik imaqarpoq. Ataatsimoorluni pisinnaatitaaffiit, ataasiakkaat pisinnaatitaaffiinit spiralilersuisimanermut suliasamat pingaaruteqartunit, aammalu ILO-mi nunani tamalaani isumaqatigiissut nr. 169 apeqqutaatinngu atuuttunit,

---

137 Nunat Inoqqaavi Inuiaallu Naggueqatigiit Naalagaaffinni Namminersortuniittut pillugit ILO-mi nunani tamalaani isumaqatigiissummut nr. 169, 28. juni 1989-imeersumut nalunaarut nr. 97, 9. oktober 1997-imeersoq.

138 General Recommendation nr. 39 (2022) om the rights of Indigenous women and girls.

139 General Comment nr. 11 (2009) om Indigenous children and their rights under the Convention.

allaanerupput. Ataatsimoorluni pisinnaatitaaffiit immikkut peqqissutsimut suliaasaqarfiimmut inatsisitigut pingaaruteqanngillat, pissutigalugu nunani tamalaani isumaqatigiissut nunap inoqqaavisa aammalu nunap inoqqaavisa nammineerlutik naalakkersuisuisa; Naalakkersuisut, akornanni atassuteqarnermi atuutinngimmata. ILO-mi nunani tamalaani isumaqatigiissut nr. 169 aatsaat 1996-imi atuutilermat, tassani peqqinnissamut suliaasaqarfik akisussaaffigilerlugu tiguneqareersimalluni, Kalaallit Nunaanni innuttaasut kalaallit oqartussaasuinut nunani tamalaani isumaqatigiissummi ataatsimoorluni pisinnaatitaaffeqarneq patsisiginiarsinnaanngilaat.

- 652 Naalagaaffiit Peqatigiit nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffiit immikkut nalunaarusiortartuata Kalaallit Nunaat aamma Danmark 2023-mi februaarimi tikeraarpai aammalu ilaatigut nalunaarusiamini 23. august 2023-meersumi allalluni:

"25. The Special Rapporteur observes that, after the formal end of the colonial era in 1953, several Danish policies caused adverse colonial effects in Greenland. By trying to limit the population growth of Greenland and imposing Danish culture, language and social and legal structures and through forced urbanization and discrimination, those policies have threatened Inuit culture, identity and institutions and their presence in Greenland.

26. The Special Rapporteur was particularly moved by listening to the testimonies of the victims of the so-called coil campaign. According to information received, starting in the 1960s, the Government of Denmark allegedly carried out a campaign to control the population growth of Greenland. During that time, approximately half of the fertile women in Greenland, approximately 4,500, some as young as 12 years old, received intrauterine devices (IUDs) without their consent or that of their parents..." (uagut erseqqissaanerput).¹⁴⁰

- 653 Danmark aamma Kalaallit Nunaat nalunaarusiamut oqaaseqaatissaqarsimanngillat,¹⁴¹ kisianni (nr. 25), imaluunniit niviarsiaqqat arnallu kinguaassiorsinnaasut ukiuinik ukiullit affaasa missaat akuersitinneqaqqaaratik spiralilersissimanissaasa (nr. 26) ilimaginissaannut ilisimasanik uppersarsarneqarsinnaasunik tunngavissaqanngilaq. Immikkut nalunaarusiortartup nalunaarusiaa DR-imi podcastimik paatsuisimanertut isikkoqarpoq (takuuk nalunaarusiami tassani imm. 4).
- 654 Nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit sakkussat assigiinngitsut aammalu inuit pisinnaatitaaffii allat pillugit sakkussat imminnut qanoq qalleraannersut, nalilersuiniarsarinissaq ilisimatusarnikkut soqutiginaateqarsinnaasoq eqqumaffigaarput, kisianni tamanna ataasiakkaatigut inatsisitigut pingaaruteqanngilaq, taamaattumik apeqqut annertunerusumik iserfiginngilarput.
- 655 Maluginiarparput Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni peqqissutsikkut katsorsaasarnermut maleruagassat malitassallu assigiinngitsut atuunnerat, namminersornermut aqqissuussinermi ilaatinneqartoq, tamannalu assigiinngisitsinermut takussutissaanngilaq, kisianni Kalaallit Nunaanni innuttaasut namminneerlutik

140 Visit to Denmark and Greenland - Report of the Special Rapporteur on the rights of Indigenous Peoples (A/HRC/54/31/Add.1).

141 A/HRC/54/31/Add.3.

aalajangiisinnaatitaanerannut takussutissaalluni. Aamma namminersornermut aamma namminersornerunermut aaqqissuussinerit sioqqullugit, Kalaallit Nunaannut Savalimmiunullu sanilliullugu, Danmarkimi maleruagassat assigiinngitsuupput, tamannalu imminermi tunngavissaqanngitsumik assigiinngitsumik pinninnermut imaluunniit assigiinngisitsinermut aamma takussutissaanngilaq, soorluttaaq aamma kommunit namminersornerat tunngavigalugu innuttaasut assigiinngitsumik pineqartarnerannik kinguneqartartoq.

- 656 Kiisalu oqaatigissavarput danskit kalaallillu oqartussaasuisa – aamma nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffiini tunngaveqanngitsumik – assersuutigalugu Danmarkimisuulli Kalaallit Nunaanni naartunaveersaatinik pissarsisinnaanerup aammalu naartuersinnissamut kiffaanngissuseqarnerup qulakkeernissaat eqqumaffigisimagaat, taamatullu akuersissuteqannginnermi Kalaallit Nunaanni spiralimik atuisimanerup misissorneqarnissaa immikkut isumagineqarsimalluni ilanngullugu gonoremik tunillaasarnerup annertunera eqqarsaatigalugu, taamatullu Danmarkimi pisartut akerlianik, Kalaallit Nunaanni nakorsanut immikkut piumasaqaateqartoqarsimalluni. Tamatuma saniatigut akuttoqqatigiinngitsumik iisarnarup peqqissutsikkut annertuumik aarlerinaateqarnera eqqarsaatigalugu p-pillenik tunniussinissap mianersorfiginissaata pisariaqartinneqarnera eqqumaffigeqquneqarsimavoq, taamatullu ukiukitsunut ilitersuisarnermut naatsorsuutigineqartumut inatsimmi tunngavissaqanngitsoq paasinarsimmat, nunatta nakorsaanerani kaajallaasitaq 1968-imeersoq allanngortissimavaa.
- 657 Nakorsat ataasiakkaat nakorsiartunik naapitsinerisa naammattumik akuersititseqqaaratik spiraliliinermik kinguneqartarsimanerannut tunngatillugu Kalaallit Nunaanni innuttaasut nunap inoqqaavisut pisinnaatitaaffii unioqqutinneqarsimasut inerniliinermik kinguneqarsinnaanngilaq.

5 Taartisinnisaq (ajunngitsorsiassat aamma taarsiissuteqarnissaq)

- 658 Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivik EMRK artikel 41 malillugu naammagittaalliortumut, tassungalu ilanngullugu EMRK-p unioqqutinneqarsimalluni pisoqarnerani taarsiivigininnissaq ajunngitsorsiassarsititsinissarluni aalajangerneqarsinnaavoq. Naammagittaalliortut ataasiakkaat aningaasaqarnikkut annaasaqarsimallutik uppersarsarsinnaappassuk, taarsiinnissaq aalajangiunneqarsinnaavoq, kisiannili ajunngitsorsiassat aningaasaqarnikkut annaasaqarsimanerup uppersarsaatitaqanngitsunik aalajangiunneqarsinnaallutik. Ajunngitsorsiassat taamaallutik anniarnermut, pakatsisimaarnermut, ersinermut, kanngunarsagaanermut assigisaanullu matussusiissapput.
- 659 Danskit eqqartuussiviini akuerineqarsimavoq, tunngaviusut nalinginnaasut malillugit Kalaallit Nunaanni EMRK-imik unioqqutitsinerit, taarsiinertut ajunngitsorsiassatullu, taartisissutiginnissat aalajangiunneqarsinnaasoq.¹⁴² Højesteret-ip suliaqarnermi ajunngitsorsiassat ataatsimoortumik missiliuilluni nalilersuineq malillugu ajunngitsorsiassat, EMD-mi suliaassani sanilliunneqarsinnaasuni annertussusilerneqartartut, eqqarsaatigalugit, kisianni tamakkiisumik taakkununga

---

142 Landsret-imi eqqartuussut U 2004.382H.

naapertuutinngissinnaasumik annertussusilertarpai.¹⁴³ Taamaattoq meeqqanik paarsinerlunnermut kinguaassiuutitigullu innarliinnermut kommunini oqartussat sumiginnaanerat pillugu suliaassani suleriaatsimik ineriartortitsisoqarsimarpasippoq, tassani meeqqat ataasiakkaat atugaannik innarliineq erseqqinnerusumik nalilersornagu 300.000 koruuninik ajunngitsorsiassanik aalajangiisoqartarluni.¹⁴⁴

- 660 Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussiviup suleriaasiata takutippaa pinngitsaaliisummik meerartaarsinnaajunnaarsitsineq aamma akuersititseqqaarnani spiralilersuineq pillugit suliaassani taartisiaritinneqartut annertussusiannut akuliunnerup suussusia, pinngitsaaliinnerup annertussusia, naammagittaalliortup sunnertiassusia kiisalu timikkut tarnikkullu sunniutaasimasut, apeqqutaatinneqartartut, taamatullu suliap pissusissamisoornerani pisut ataasiakkaat artikel 3-p ataaniitinnissaannut naammattumik piukkunnarnersut pingaaruteqartarluni.
- 661 Artikel 8 unioqqutinneqarsimasutut isigineqassappat, ajunngitsorsiassat 45-90.000 koruuninik (EUR 6-12.000) annertussuseqarajupput, tassami unioqqutitsisimanermut naammangitsumik inatsisitigut illersuinertut ittumik pisortatigoornerusumik unioqqutitsineq pissutaasimappat, ajunngitsorsiassat appasinnerusumiittarlutik, kisiannili piaarluni innarliisoqarluni pisoqarsimatillugu ajunngitsorsiassat qaffasinnerusumiittarlutik.
- 662 Artikel 3 unioqqutinneqarsimasutut isigineqassappat, pinngitsaaliisummik meerartaarsinnaajunnaarsitsineq pillugu suliaassani ajunngitsorsiassat 190-225.000 koruuninik (EUR 25-30.000) annertussuseqarajupput. Arnanut innuttaasuni sanngiinnerusuni ilaasunut allanngortinneqarsinnaanngitsumik akuliulluni pisoqarsimatillugu ajunngitsorsiassat qaffasinnerusumik annertussuseqartarput (romamiut, annertuumik assigiinngisitsivigineqarsimasut allaallumi malersorneqartarsimallutik). Akuersissut uukapaatitsilluni, pinngitsaaliilluni imaluunniit paasissutissat eqqunngitsut atorlugit piniarneqarsimappat, ajunngitsorsiassat qaffasinnerusumiissinnaapput, tassami naammagittaalliortoq taamaattoqarnerani sooranani ersinaniluunniit aammalu immikkut nalikinnerusutut misigisimatinneqarani akuliunnermut akuersisimasutut isigineqarsinnaammat.
- 663 G.M. allallu Moldova suliaakkiullugu suliami, eqqartuussummi 22. november 2022-meersumi, arnat pingasut akuersitinneqaratik naartuersissimapput, aammalu taakkua ilaat ataaseq taanna iluatsillugu akuersitinneqarani spiralilerneqarsimalluni. Arnat marluk taakkua inatsisit unioqqutillugit taamaallaat pinngitsaaliisummik naartuersinneqarsimasut EUR 25.000-nik ajunngitsorsiassarsitinneqarput, kisiannili pingajuat aamma spiralilersissimasoq EUR 30.000-nik ajunngitsorsiassaqaartinneqarsimalluni. Tamanna

---

143 U 2017.1314H, U 2021.1893H (qaammatini 9-ni pinngitsaaliisummik aalajangerneqarsimaneq, kr. 250.000), U 2022.3807H (qaammatit 11 ingerlaneranni paarnaarussivimmi tulleriissaartumik periaaseqarluni tamakkiisumik atisaajaalluni inunnik misissuinerit, kr. 30.000) aamma U 2024.4708 H. Scordino, Italien suliaakkiullugu (nr. 1), storkammer-imi eqqartuussut 29. marts 2006-imeersoq malillugu nunami namminermi eqqartuussivik nunami namminermi pissutsit eqqarsaatigalugit ajunngitsorsiassanik naliliinnermi annertussusiliinissamut atituumik periarfissaqarpoq.

144 Takoreeruk U.2017.3273Ø (Slagelse-mi suliaq), tassani qatanngutiginnut pingasunut ajunngitsorsiassat assigiimmik annertussusilerneqarput, qatanngutigiit angajullersaat qatanngutiminit nukarlernit annikinnerujussuarmik ajornartorsiortinneqarsimaneq apeqqutaatinnagu

tunngavigalugu ilimagineqartariaqarpoq (pinngitsaaliissummik) naartuersinnermut atatillugu akuersititseqqaarani spiraliliisimaneq EUR 5.000-nik annertunerusunik ajunngitsorsiassaqaartitsilersimasoq. (Pinngitsaaliissummik) naartuersissimanani ilisimanngisamik spiralilersissimaneq taamatuttaaq EUR 5.000-nik ajunngitsorsiassaqaalersitsisimassagaluarnersoq, eqqartuussummi tunngavilersuutit aallaavigalugit inerniliisoqarsinnaanngilaq. Illuatungaatigut aningaasartai artikel 8-mik unioqqutitsineq pillugu suleriaatsimut ungasinngilaq, kisianni illuatungaatigut nakorsiartoq paasiteqqaarnagu ikkussinerup sunniutigisinnaasai annertooujussuarmik sunniteqarsinnaapput, tamannalu pisuni ataasiakkaani tamaginni erseqqinnerusunik pisimasut apeqqutaallutik EUR 5.000-niit ajunngitsorsiassat qaffasinnerunissaannut naapertuuppoq.

- 664 Naalakkersuisut aamma danskit naalakkersuisuisa pisuni tamaginni assigiimmik suliarinninnissaaq, taartisiaqartitsinissamut aaqqissuussinerni eqqarsaatigineqartuni siunnerfigaat, tassami Naalakkersuisut imaluunniit danskit naalakkersuisui paasissutissiissutigineqartut malillugit ataasiakkaanut taartisititsinissap annertussusilernissaa siunnerfigilersaanngilaat. Tamatuma kingunerissavaa arnat annertuumik ajoquteqalersimanatik sivikitsumik spiraleqarsimasut, arnatut annertuunik ajoquteqalersimallutik aamma/imaluunniit meerartaarsinnaajunnaarnermik malitseqartumik ukiorpassuarni ilisimanngisaminnik spiraleqarsimasutut, assinganik ajunngitsorsiassanik pissarsinerat. Aamma taartisititsinissap 300.000 koruuniusussatut eqqarsaatigineqartup, arnanut misileraataasimasunut suliassami 2022-mi 250.000 koruuninik annertussusilerneqartumik taartisititsinermi qaffasinnerunera eqqarsaatigineqartariaqarpoq (takuuk imm. 10).
- 665 Tamanna naligiissitsinissamik nalinginnaasumik isiginnittaatsimut naapertuutsinnissaanut ajornakusoorpoq, taanna malillugu naligiit naligiimmik pineqartussaammata aammalu naligiinngitsut naligiinngitsumik pineqartussaallutik.¹⁴⁵ Suliassani assigiinngitsuni assigiinngitsorujussuarmik naligiissitsinissaq taanna tunngavilersoruminaakkaluartoq, paasinninnerput malillugu taamatut assigiinngisitsinermi EMRK artikel 14-ip unioqqutinneqarneranik imminermi kinguneqassasoq, taassuma ilimaginissaanut naammattunik tunngavissaqanngilaq.

6 PISOQALISOORTARNEQ

- 666 Kalaallit Nunaanni pisoqalisoortarneq pisoqalisoortarnermut inatsimmi 1908-meersumi aammalu danskit inatsisaanni maleruagassiivigineqarpoq.¹⁴⁶ Aningaasatigut taartisitinneqarnissamik piumasaqaat aallaaviatigut ajoqusiinerup pinerata kingorna ukiut

145 Naligiinngitsut assigiinngitsumik pineqarnissaannut pisussaaffeqarneq pillugu innersuussutigineqarpoq Thlimmenos, Grækenland suliakkiullugu, eqqartuussut 6. april 2000-imeersoq.

146 Inatsit nr. 274, 22. december 1908-meersoq aamma Danskit inatsisaat 5-14-4, takuuk aningaasaatit pigisallu aningaasanik nalillit il.il. pillugit inatsisit assigiinngitsut Kalaallit Nunaanni atulersinneqarnerat pillugu inatsit nr. 104, 31. marts 1965-imeersoq

5-it qaangiunneranni pisoqalisarpoq.¹⁴⁷ Tamanna aamma Danmarkimi pisoqalisootarnermut inatsit 2007-imeersoq malillugu atuuppoq.¹⁴⁸

- 667 Taamaattoq niviarsiaqqat/arnat ataasiakkaat pissusiviusunik ilisimannissimannginneq pissutigalugu piumasaqaateqarsinnaasimanngippata, pisoqalisootarnissamut killigititaq inatsisit marluusut malillugit atorunnaarsinneqartussaavoq. Pisuni taamaattuni pisoqalisootarnissamut killigititaq aatsaat pisassaqaqtup – imaluunniit nalinginnaasumik eqqumaffiginnilernermini pisinnaalernerani – piumasaqaatimi akilerneqarnissaanut piumasaqarsinnaalerneraniit naatsorsorneqartarpoq. Taamaattumik arnap spiralilersissimalluni ilisimasimanagu pisoqartillugu pisoqalisootarnissaa atorunnaarsinneqarsinnaavoq, tassami killigititaq aatsaat tamanna ilisimalerpagu malinneqalertussaammat.
- 668 Kalaallit Nunanni pisoqalisootarnissamut killigititap atuutilivinnissaanut ukiut 20-upput, kisiannili Danmarkimi killigititap atuutilivinnissaa nalinginnaasumik ukiut quliullutik, takuuk pisoqalisootarnissamut inatsimmi 2007-imeersumi § 3, imm. 3, nr. 2. Taamaattoq inuup ajoqusersimanera pillugu suliaassani Danmarkimi killigititap atuunnissaa ukiunik 30-nik sivisussuseqarpoq, takuuk § 3, imm. 3, nr. 1, taamaattumik Danmarkimi kajumissuserinngisamik spiraliliisimaneq pillugu suliaassat taamaattut 1996-ip kingorna ukiunik 30-nik pisoqalisootarnissamut killeqartitsineri ilaatinneqarsinnaallutik.
- 669 Danmarkimi pisoqalisootarnissamut inatsit malillugu oqartussat ukiukitsunut inatsimmi aalajangersagaasumik pisussaaffimminnik unioqqutitsinerat pillugu suliaassani aalajangersimasuni ajunngitsorsiassat pisoqalisootarnngillat.¹⁴⁹ Aalajangersagaq Kalaallit Nunaanni peqqussutaanngilaq. Tamatuma saniatigut EMD aalajangersimasumik suleriaaseqarpoq, tassalu tamanna ataasiakkaat sunniuteqarluartumik eqqartuussivimmi periarfissaqarnissaat naapertuutinngitsumik killilerneqarsimaneranik kinguneqassappat, pisoqalisootarnissamut maleruagassat atorneqarsinnaanngitsut.
- 670 Qanga ajoquserneq pisimanersoq, pisoqalisootarnissaaq atorunnaarsinneqarsimanersoq aammalu qaqutigoorluinnartumik pisoqalisootarnissaa isiginiarneqanngissinnaanersoq, suliaassat ataasiakkaat ataasiakkaatigut nalilersornissaat apeqqutaavoq, kisianni ilimagineqartariaqarpoq arnat kalaallit amerlanerpaartaanni aningaasaqarnikkut taartisitinneqarnissamik pisinnaatitaaffiat pisoqalisimasoq. Tamanna isumaqanngilaq taartisititsisoqarsinnaanngitsaq, kisianni tamatumani inatsisinik allanngortitsinissaaq imaluunniit immikkut aningaasaliissuteqarnissaaq pisariaqarpoq. Ajunngitsorsiassanik qinnuteqarnissamut sukanninngitsumik periarfissaqartitsilluni aaqqissuussisoqarnissaa politikerunit oqaatigineqarsimanera eqqarsaatigalugu, pisoqalisootarneq pillugu apeqqutip itinerusumik samminissaanut pissutissaqanngitsaq isumaqarpugut.

7 Inernilíneq

- 671 Inuit pisinnaatitaaffiat qitiusoq tassaavoq, Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut artikel 8 malillugu nammíneq inuuneqarnissamut

---

147 Ass. U 1982.788 H.

148 Inatsit nr. 522, 6. juni 2007-imeersoq.

149 2007-pisoqalisarnermut inatsimmi § 3, imm. 5

pisinnaatitaaffik, tassani ilaatinneqarluni arnat timimikkut innarligassaanninnerat aammalu namminneq timitik kinguaassiorsinnaanertillu pillugit aalajangiinissamut pisinnaatitaanerat. 1992 sioqqullugu danskit oqartussaasui aammalu 1992-ip kingorna kalaallit oqartussaasui naartunaveersaatinik pissarsisinnaanerp, tamannalu pillugu naleqquttunik paasissutissiinissap qulakkeernissaanut pisussaaffeqarput aammalu taamaallaat inatsisitigut atuuttumik akuersissummik peqarluni akuliunnerup ingerlannissaanut pisussaaffeqaratik, ilanngullugu spiralilersuineri.

672 1960-imiit 2025-mut piffissaq tamaat inatsisitigut akuersissummik peqarnissaq piumasaqaataasimavoq, taamaattumik naammattumik inatsisitigut akuersissummik peqarani spiraliliineq aallaaviatigut artikel 8-mik unioqqutitsinerulluni. Inatsisitigut akuersissutip pitsaassusissaanut piumasaqaatit eqqortut piffissap ingerlanerani allannorsimapput, aammalu akuersineq oqaaseq, inatsisini imaluunniit allaffissornikkut malittarisassani, sukkulluunniit ersarissumik atorneqarsimanani, taamatullu ilitersuinissamut aammalu allattugaatini nalunaarsuinissamut piumasaqaatit piffissap ingerlanerani allannorsimapput. Piffissani aalajangersimasuni (assersuutigalugu 1969-imi, 1979-imi, 1989-imi, 1999-imi, 2009-mi aamma 2019-imi) piumasaqaatit sorpiaat atuussimanersut aalajangiunneqarsinnaanngilaq, kisianni akuersineq nipangersimaannarluni akuersaartutullu pissusilersorluni tunniunneqarsinnaasoq, piffissaq tamaat inatsisini atuussimavoq, taamatut pissusilersorneq (tamakkiisumik) nammineq kajumissutsimik pisimanngikkaluarluni.

673 Taamaattumik ilimagineqartariaqarpoq niviarsiaqqat arnallu kalaallit kajumissuserinngisaminnik akuersisimanerini pisut amerlasoorujussuusimasut, inuttut innarligassaannngissusiat aalajangiisinnaanerallu inatsisit malillugit, kisianni akuersaarneqarsinnaanngitsumik akuliuffigineqarlutik pineqarsimanerannik sunniuteqartumik. Pisut ullutsinnut qaninnerugaangamik maleruagassat atuuttut kajumissuserinngisamik akuersissuteqarnermik periarfissiinerat annikinnerulersimasarpoq, tassami nakorsiartut inatsisitigut pisinnaatitaaffii piffissap ingerlanerani nukittoriartortinneqarsimammata, kisianni nakorsiartup tamakkiisumik kissaatiginngisaanik, assersuutigalugu spiralilersinnissamut, pissusilersornermini akuersilluni pisimasinnaanera ullumikkut aamma taama pisoqaratarsinnaavoq. Taamatut pisoqartillugu inatsisitigut isigalugu unioqqutitsisoqarsimasussaannngilaq, kisianni minnerunngitsumik innarliisoqarsimasussaavoq. Inatsisitigut atuuttumik akuersisoqarsimanersaq, pisunik ataasiakkaanik aalajangersimasumik ataasiakkaatigullu nalilersuineq malillugu aatsaat aalajangerneqarsinnaavoq.

674 Qaqutigoortumik aammalu pisuni immikkut ittuni nikanarsaalluni pinnittarneq pillugu artikel 3 unioqqutinneqarsimasoo pineqarsimasinnaavoq, tassami spiraliliineq taamatut assuarnartunik pisoqartillugu pisimanersoo, artikel 3 qaqutigoortumik unioqqutinneqarsimasoo pillugu aalajangiinissamut ataasiakkaatigut nalilersuisoqartussaammat. Nalilersuineri ilaatigut niviarsiaqqap/arnap ilisimasai, ukiui sunnertiassusialu, pisortanit inissinneqarsimaneq, ikkussinerup sivilissusia kiisalu pisut allat ilaatigut pingartinneqartussaapput.

675 Niviarsiaqqat/arnat ilisimanngisaminnik spiralilersissimasut, taamaattumillu sivilisunerumik spiraleqarsimasut, immaqqa qaangiuteqqittussamik imaluunniit ataavartumik meerartaarsinnaannginnermik malitseqartumik, artikel 3-mi pineqartunut ilaasinnaasut ilimanarluinnarpoq. Artikel 8-naanngitsumik, kisiannili aamma artikel 3-mik

unioqqutitsisoqarsimanersoq, pisuni ataasiakkaani immikkut ataasiakkaarlugit nalilersuinerni aatsaat aalajangerneqarsinnaavoq.

676 Akuliunnerni arnat kalaallit kisimik eqqugaasimarpasimmata, taava inuiannik assigiinngisitsisoqarsimanersoq apeqqutaalerpoq. Inuiaassutsip apeqqutaasimasinnaanerata qitiutinneqarnera apeqqutaatinnagu, niviarsiaqqat arnallu kalaallit spiralilernerneqarsimanerat pineqarmat, inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussiviup suliaqarnermi suliaassani assingusuni artikel 14 isummerfigisarsimanngilaa, tassami assigiinngisitsineq pillugu apeqqut artikel 3-p imaluunniit 8-p unioqqutinneqarsimaneriniq nalilersuinerimik imaqarmat. Paasinninnerput malillugu akuliunnerit suussusiinik annertussusiinillu inuiannik assigiinngisitsisimanermut suut piukkussititsilersimanersut apeqqutaanngilaq.

677 Kinaluunniit sunniuteqarluartumik inatsisitigut illersugaanissamik aammalu sunniuteqarluartumik inatsisitigut sakkussaqaarnissamik pisinnaatitaavoq, taamaattumillu naalagaaffiup akuersititseqaarnani spiralilersorneqannginnissamut inatsisitigut illersuinissaq qulakkeertussaavaa, tamannalu pisimavoq, taamatullu nakkutilliineq aammalu naammagittaalliorsinnaaneq kiisalu taarsiivigineqarnissamik ajunngitsorsiassarsitinneqarnissamillu qinnuteqarsinnaaneq ingerlanneqarsimallutik. Danmarkip aamma/imaluunniit Kalaallit Nunaata siusinnerusukkut spiralilersuisimanermut suliami atitunerusumik misissuisimannginnerannut isornartorsiuinissamut tunngavissaqanngilaq.

678 Nunani tamalaani isumaqatigiissutit allat, ilanngullugu nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit ILO-mi nunani tamalaani isumaqatigiissut nr. 169, 1996-meersoq, spiralilersuinerimut suliami inatsisitigut naliliinissamut ataasiakkaatigut pingaarutilinnik annertunerusunik **pisinnaatitaaffinnik** ilassusiinngilaq.

679 Danskit aamma kalaallit inatsisaat malillugit inuit pisinnaatitaaffiiniq unioqqutitsinerit taarsiissuteqarnikkut (aningaasaqarnikkut annaasaqarneq) ajunngitsorsiassanillu (aningaasaqarnerunngitsumik ajoquserneq) taartisititsivigineqarsinnaapput. Taarsiissuteqarnissamut aningaasaqarnikkut annaasaqarsimanerup uppersnarsarnissaa pisariaqarpoq, kisianni ajunngitsorsiassani immikkut uppersnarsaanissaq piumasaqaataanani aammalu inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivimmit imatut missiliuilluni annertussusilerneqartarluni

- Artikel 8-mik unioqqutitsinerit: 45.000–90.000 kr. miss.

- Artikel 3-mik unioqqutitsinerit: 190.000–225.000 kr. miss.

680 Eqqartuussummi 2022-meersumi pinngitsaaliissummik naartuersinnermut atatillugu spiraliliisimaneq ajunngitsorsiassat 40.000 koruuningajannik (EUR 5.000, 25.000-niit 30.000 EUR) qaffanneqarnerannik kinguneqarpoq.

681 Pisoqalisoorneq annertoorujussuarmik eqqartuussiviup taarsiinissamut ajunngitsorsiassanullu annertussusiliinissanut akornusiisussaavoq, tassami pisoqalisoorinissamut killigititaq nalinginnaasumik Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni ukiut 3-nik aamma 5-inik sivilissuseqartarmat, aammalu Kalaallit Nunaanni pisoqalisoorinissamut killigititaq atorneqartussaq ukiunik 20-nik sivilissuseqarmat aammalu Danmarkimi nalinginnaasumik ukiunik qulinik sivilissuseqarluni, taamaattoq

inuit ajoqusernerannut suliassani ukiut 30-ullutik. EMD-p pisuni aalajangersimasuni suleriaasiani pisoqalisoornissamut maleruagassanik atuinissaq killilernerqarsinnaavoq, sukannersumik atuinermi sunniuteqarluartumik inatsisini sakkussanik atuinissaq akornuserneqassappat.

KAPITALI 11 – INUIANNIK NUNGUSAANEQ

1 Aallaqqaasiut

- 682 Kalaallit Nunaanni naartunaveersaasiinissaq pinngitsaaliissutigalugu imaluunniit peqqusersaartutut pissuseqarfigalugu suleriaaseqarsimanermi inuiannik nungusaanermut nassuiaassut naammassineqarsimanersoq nassuiaqullugu Naalakkersuisut immikkut ilisimasalittut suleqatigiit qinnuigisimavaat (apeqqut 4).
- 683 Danmarkip inuiannik nungusaannginnissaq pillugu Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat 28. september 1948-meersoq 1951-imi atortussanngortippaa aammalu taamanikkumiilli inuiannik nungusaanissap pinngitsoortinnissaanut pillaauginissaanullu isumaqatigiilluni aalajangersakkatigut pisussaaffeqarsimalluni. Danmarkimi inuiannik nungusaaneq, inuiannik nungusaanermut inatsit 1955-imeersoq¹⁵⁰ aammalu 1. januar 2025 kingorna pineqaatissiisarnermut inatsit¹⁵¹ malillugit pillarneqaataasussaasimavoq. Pinerlunnerup ilungersunartutut isikkoqarnera pillaatissaatitaasut killinganni, tassaasup inuunerup sinnerani paarnaarusaneq takuneqarsinnaavoq, taamaattumik pinerlunneq pisoqalisootarani.¹⁵² Inuiannik nungusaaneq takuneqarsinnaasut malillugit immikkut Kalaallit Nunaanni pinerlunninngortinneqarsimanngilaq.
- 684 Oqaatsip inuiannik nungusaanerup nassuiarneqartarnera pillugu inatsisitigut annertoorujussuarnik atugassiaqarpoq, kisianni oqaatsip suleriaatsillu tassunga atasup nalinginnaasumik nassuiaataasa saqqummiunnissaat pisariaqanngilaq, kisianni Gaza-mi inuiannik nungusaaneq pillugu nalunaarusiaq, 2025-mi septembarimi Naalagaaffiit Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffiitut siunnersuisooqatigiivini ataatsimiititaliarsuarmut arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumut tunniunneqartoq, immikkut soqutiginnittunut innersuussutigineqarsinnaalluni.¹⁵³
- 685 Inuiannik nungusaannginnissaq pillugu Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni inuiannik nungusaaneq artikel II-mi imatut nassuiaaserneqarpoq:

“Nunani tamalaani isumaqatigiisummi matumani inuiannik nungusaaneq paasineqarpoq tassaasoq matuma kinguliani taaneqartunik iliuuseqarnerit

---

150 Inuiannik nungusaanermut pillaaarneq pillugu inatsit nr. 132, 29. april 1955-imeersoq.

151 Pillaasarnermut inatsimmi § 118c, takuuk pillaaasarnermut inatsisip, sakkutuunut pillaaasarnermut inatsisip aamma eqqartuussisaatsimut inatsisip allanngortinneqarnerat pillugu aammalu inuiannik nungusaanermut pillaaarneq pillugu inatsisip aamma sakkulersorluni akerleriittoqarnerani kulturikkut naleqartitat illersorneqarnissaat pillugu inatsisip atorunnaarsinneqarnerat (Nunani tamalaani pinerluttuliornerit aalajangersimasut) pillugit inatsit nr. 1674, 30. december 2024-meersoq.

152 Inuiannik nungusaanermut inatsimmi § 2 aamma pillaaasarnermut inatsimmi § 118 k, takuuk pillaaasarnermut inatsimmi § 97 e.c.

153 Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel: Legal Analysis of the Conduct of Israel in Gaza pursuant to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide of 16. September 2025 (A/HRC/60/CRP.3).

suolluunniit, nunami namminermi, inuiaassutsikkut, ammip qalipaataatigut imaluunniit upperisakkut ataatsimooqatigiinni taamatut tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit aseruinnisaq siunertaralugu iliuuserineqartoq:

a) ataatsimooqatigiinnut ilaasunik toqutsineq,

b) ataatsimooqatigiinni ilaasut timikkut tarnikkulluunniit ajoquserneqarnerat,

c) piaaraluni ataatsimooqatigiit inuunermi atugaqartinnerat, ataatsimooqatigiit tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit timikkut aserorneqarnerannik kinguneqartussatut naatsorsuutigineqartumik,

d) qanoq iliornissamut piareersaatit, ataatsimooqatigiinni erninerit pinngitsoortinnissaannik siunertaqartut ingerlanneqarnerat,

e) pinngitsaaliilluni ataatsimooqatigiit meeraannik ataatsimooqatigiinnut allanut tunniussineq.”¹⁵⁴

686 Inuiannik nungusaannginnissamut nunani tamalaani isumaqatigiissutip unioqqutinneqarnissaanut tunngaviusumik tunngavissarititaasut marluk naammassineqarsimasariaqarput, tassalu (i) ”qanoq iliornissamut piareersaatit, eqimattani erninerit pinngitsoortinnissaannik siunertaqartut, ingerlanneqarsimasut” taamatullu tunngavissarititaalluni (ii) ”nunami namminermi, inuiaassutsikkut, ammip qalipaataatigut imaluunniit upperisakkut ataatsimooqatigiinni taamatut tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit aseruinnisaq siunertaralugu” inunngortussanik pinngitsoortitsisoqarsimasoq.

687 Ataatsimooqatigiinnik tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit aseruinnissamik siunertaqarnerup toqqaannartumik uppersarsaatissaqartarnera qaqutigootoq, aammalu pisut ataasiakkaat tunngavigalugit immikkut inuiannik nungusaanissamik siunertaqarsimaneq uppersarsaruminaattartoq, International Court of Justice-mit akuerisaavoq. Taamaattumik pissusilersortarnerit pingaartinneqartarput (”patterns of conduct”), tassami pissusilersorneq sanilliunneqarsinnaasoq aalajangersimasumik siunertaqarnermut tikkuussisinnammatt.¹⁵⁵ Tamanna taamatut siunertaqarnermut taamaallaat takussutissaappat (”it could only point to the existence of such intent”),¹⁵⁶ aalajangersimasumik pissusilersortarneq inuiannik nungusaanissamik siunertaqarnermut uppersarsaatitut aatsaat isigineqarsinnaasoq, taamatullu iliuuserineqartumi tassani

154 Inuiannik nungusaanissap pitsaaliornissaa inuiannillu nungusaasimanermut pillaasarnissaq pillugit nunani tamalaani isumaqatigiisummik Naalagaaffiit Peqatigiit ilaasortaasa ataatsimiinneranni ulloq 9. december 1948 akuerineqartumik Danmarkip atulersitsinera pillugu nalunaarut nr. 21, 26. maj 1952-imeersoq. Pillaasarnermut inatsimmi § 118c allaanerulaartumik oqaasertaligaavoq: ”Inuiannik nungusaanermut pillarneqassaaq nunami namminermi, inuiaassutsikkut, ammip qalipaataatigut imaluunniit upperisakkut ataatsimooqatigiinni taamatut tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit aseruinnisaq siunertaralugu makkuninnga ataatsimik arlalinnilluunniit iliuuseqartoq: ... 4) Ataatsimooqatigiinni ilaasumut ataatsimut arlalinnilluunniit, ataatsimooqatigiinniittut meerartaarnissaannik pinngitsoortitsinissaq siunertaralugu, iliuuseqarnissanut peqqusisoq.”

155 Bosnien-Hercegovina, Serbien aamma Montenegro suliaakkiullugit (nassuiaat 159) § 373 aamma Kroatien, Serbien suliaakkiullugu (nassuiaat 155), eqqartuussut 3. februar 2015-imeersoq, ICJ Reports 2015, p. 33, § 148.

156 Kroatien, Serbien suliaakkiullugu (nassuiaat 155) § 417.

tamatuma naapertuuttumik inerniliunneqarsinnaasutuaanissaa pisariaqartoq naammattorlu ("necessary and sufficient that this is the only inference that could reasonably be drawn from the acts in question")¹⁵⁷ allalluni International Court of Justice-p 2015-imi uppersaatinut piumasaqaatit qaffasissut erseqqissarpai. Uppersaatissatut piumasaqaatit qaffasissut uagut inerniliinitsinnut pingaaruteqanngillat.

688 Tulliuttuni tunngaviusumik tunngavissarititaasut marluk erseqqinnerusumik sammivagut.

2 Inunngortussanik akornusiineq

689 Inuiannik nungusaannginnissamut nunani tamalaani isumaqatigiisummi "qanoq iliornissamut piareersaatit, eqimattani erninerit pinngitsoortinnissaannik siunertaqarneq," pillugu tunngavissarititaasup danskisuunngorlugu nutsernera, tuluttut oqaasertareqqaagaanniit franskisoortaanut qaninneruvoq:

Franskisut oqaatsit atorlugit allannera	Tuluttut oqaatsit atorlugit allannera
Dans la présente Convention, le génocide s'entend de l'un quelconque des actes ci-après, commis dans l'intention de détruire, ou tout ou en partie, un groupe national, ethnique, racial ou religieux, comme tel:	In the present Convention, genocide means any of the following acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial, or religious group, as such:
(a) Meurtre de membres du groupe;	(a) Killing member of the group;
(b) Atteinte grave à l'intégrité physique ou mentale de membres du groupe;	(b) Causing serious bodily or mental harm to members of the group;
(c) Soumission intentionnelle du groupe à des conditions d'existence devant entraîner sa destruction physique totale ou partielle;	(c) Deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part;
(d) Mesures visant à entraver les naissances au sein du groupe;	(d) Imposing measures intended to prevent births within the group;
(e) Transfert forcé d'enfants du groupe à un autre groupe.	(e) Forcibly transferring children of the group to another group.

¹⁵⁷ Kroatien, Serbien suliaqkiullugu (nassuiaat 155) § 417.

- 690 Taamaalilluni fransiskoortaani oqaatsit "mesures visant," atorneqarput, danskisut nutserneqarsinnaalluni qanoq iliornissamut piareersaatinik, iliuusissanik, suliniutissanik assigisaannilluunniit "piviusunngortitsineq". Tuluttoortaani "imposing measures," pillugu toqqaannarnerusumik oqaasertaliineq atorneqarpoq, tamannalu nutserneqarsinnaavoq qanoq iliornissamut piareersaatinik assigisaannilluunniit "pinngitsaaliilluni peqqusineq". Franskisut oqaatsit atorlugit allannerata tuluttuuniit atitunerunera aalajangiisuunavianngilaq, suliaqarnermi aamma tamanna pingaaruteqarnavianngilaq, tassami pinngitsaaliinani iliuusissat artikel II-p ataaniilissasut takorlooruminaammat, aamma takukkit litra a ("toqutsineq"/"meutre"/"killing"), litra b ("ilanngussineq"/"atteinte"/"causing"), litra c ("piaaraluni taamaaliorneq"/"soumission intentionnelle"/"deliberately inflicting") aamma litra e ("pinngitsaaliilluni nuussineq"/"transfert forcé"/"forcibly transferring") oqaasertalerneqarneri.
- 691 Inuiannik nungusaanermut inatsimmiit pillaasarnermut inatsimmut pinerlunninngortitsinissap nuutinneqarnissaa pillugu siunnersuummi, inunngortussanik pinngitsoortitsisarneq pillugu ilaatigut allassimapput:
- "Oqaatsimi 'iliuseqarnerit' innersuussutigineqarput iliuutsit, suliniutit imaluunniit maleruagassat ataatsimooqatigiit iluanni meerartaarnissap pinngitsoortinneqarneranik malitseqartut, assersuutigalugu meerartaarsinnaajunnaarsitsineq, kinguaassiutaajaaneq, pinngitsaaliisummik naartuersitsinnerit, suaassutsinik pinngitsaaliisummik avissaartitsinerit, katinnissat inerteqqutigineqarneri imaluunniit eqqunngitsuliorfigineqartoq inummit ataatsimooqatigiinniingitsumit naartulertinniarlugu pinngitsaaliilluni atoqateqarneq. Tamatuma saniatigut iliuuseqarnerni ilaatinneqarsinnaapput tarnikkut sunniiniarnerit, ataatsimooqatigiinni inunngortussat pinngitsoortinnerannik malitseqartumik, assersuutigalugu pinngitsaaliilluni atoqateqarneq imaluunniit kinguaassiutaajaaneq, tassani eqqunngitsuliorfigineqartoq imaluunniit ataatsimooqatigiit tarnikkut kingunerlutsitsilerlutik, kinguaassiutitigut atassuteqarnissaq ajornartorsiortinneqalernerup malitsigisaanik nammineq kajumissutsimik imaluunniit nammineq piumassuserinngisamik taamaatinneqarluni imaluunniit imaluunniit kinguaassiuutitigut atoqateqartarnermut il.il. ataatsimooqatigiinni kulturikkut isiginnittaaseq pissutigalugu ataatsimooqatigiinniit peersitaaneq."*¹⁵⁸
- 692 Paasinninnerput malillugu inuiannik nungusaannginnissamut nunani tamalaani isumaqatigiisummi pineqartunut ilaasutut isigineqarsinnaalernissamut, iliuuseqarnermut atasumik pinngitsaaliisoqarsimassaaq. Tassunga atatillugu eqqaamaneqassaaq, - kap. 5, immikkoortoq 3-mi allassimasutut – niviarsiaqqat arnallu spiralilersinnissamut tamakkiisumik akuersisimallutik misigisimannginnerannut pissutaasut amerlasuujusinnaanerat.

158 Pillaasarnermut inatsisip, sakkutuunut pillaasarnermut inatsisip aamma eqqartuussisaatsimut inatsisip allanngortinneqarnerat pillugu aammalu inuiannik nungusaanermut pillaasarneq pillugu inatsisip aamma sakkulersorluni akerleriittoqarnerani kulturikkut naleqartitat illersorneqarnissaat pillugu inatsisip atorunnaarsinneqarnerat (Nunani tamalaani pinerluttuliornerit aalajangersimasut) pillugit inatsissamut siunnersuut L58, 23. oktober 2024-meersoq, qupp. 52.

- Nakorsap ataasiakkaatigut nakorsiartup naammattumik akuersinissaata qulakkeernissaa sumiginnarsimagaluaraa, iliuuserineqartoq nunani tamalaani isumaqatigiissutip atuuffissaasa iluanniilluni, pinngitsaaliinertut taamatut isikkoqanngissinnaavoq.
- Kisianni nakorsap timikkut tarnikkulluunniit pinngitsaaliineq atorlugu imaluunniit allatut nakorsiartup akerliunera ajugaaffigisimappagu, iliuuserineqartoq taamatut pinngitsaaliinertut isikkoqartutut isigineqarsinnaavoq, taamaalilluni inuiannik nungusaannginnissamut nunani tamalaani isumaqatigiissutip atuuffissaasa iluanniissinnaalluni.

693 Paasinninnerput malillugu Kalaallit Nunaanni nakorsat ataasiakkaat nakorsiartut akerliunerannut ajugaaffiginnissimasinnaaneratt, tamanna inuiannik nungusaannginnissamut nunani tamalaani isumaqatigiissutip atuuffissaasa iluanniissinnaalluni, mattunneqarsinnaanngilaq, kisianni taamaattoqarsimanerata ilimaginissaanut ilisimasanik uppersarsarneqarsinnaasunik tunngavissaqanngilaq, tassami tamanna pillugu ataasiakkaatigut erseqqinnerusunik uppersarsaatissaqannginnatta.

3 Aseruinissamik siunertaqarneq

694 Tunngaviusumik tunngavissarititaasup aappaa tassaavoq, ”nunami namminermi, inuiaassutsikkut, ammip qalipaataatigut imaluunniit upperisakkut ataatsimooqatigiinni taamatut tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit aseruinnissaq siunertarlugu” (”dans l'intention de détruire”/” with intent to destroy”) ingerlanneqartumik innarliisoqarsimassasoq.

695 Tamanna inunngortussanik pinngitsoortitsinermik atuutsitsilernerup saniatigut tassungalu ilassutigalugu, immikkoorluni tunngavissarititaavoq. International Court of Justice erseqqissaavoq siunertamut uppersarsateqassasoq, pinnerluttuliorsimanerit qanoq sakkortutigisut allatigut pineqaraluarpataluunniit:

“It is not enough that the members of the group are targeted because they belong to that group, that is because the perpetrator has a discriminatory intent. Something more is required. The acts listed in Article II must be done with intent to destroy the group as such in whole or in part. The words “as such” emphasize that intent to destroy the protected group.”¹⁵⁹

696 Inuiannik nungusaannginnissamut nunani tamalaani isumaqatigiissutip atuuffissaata iluani akuersititseqqaarnani spiralilersuisimaneq pissutigalugu inunngortartut ikilisimanerat taamaalilluni naammannngilaq, taamatullu inuiannik nungusaanissamik siunertaqarneq, inunngortartut ikilisimanerinnanni imaluunniit pinngitsaaliilluni inunngortussanik pinngitsoortitsisimanerinnarmi, uppersarsarneqarsimasutut isigineqarsinnaanngitsoq

---

159 Bosnien-Hercegovina, Serbien aamma Montenegro suliaakkiullugit, eqqartuussut 26. februar 2007-imeersoq, ICJ Reports 2007, p. 43, § 187.

ersarippoq. Inuiannik nungusaanissaq pillugu siunertaqarsimaneq, inunngortussanik pinngitsoortitsisoqarsimanerpiaata saniatigut, immikkut uppersarsaateqartariaqarpoq.¹⁶⁰

- 697 Pinerlunninngortitsinerup inuiannik nungusaanermut inatsimmiit pillaaasarnermut inatsimmut nuutinneqarnissaa pillugu siunnersuummi ilaatigut inuiannik nungusaanermik siunertaqarneq immikkut pillugu allassimavoq:

"Inuiannik nungusaaneq piffissami sorsuffiunngitsumi aammalu sakkulersorluni akerleriinnernut atatillugu pisinnaavoq.

Pinerluttuliortoq taamatut ataatsimooqatigiinnik tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit aseruinnissamik siunertaqarsinnaavoq, tamannalu immikkut inuiannik nungusaanissamik siunnerfeqarnertut taaneqarsinnaavoq.

"Aseruineq" paasineqassaaq ataatsimooqatigiinnik timikkut imaluunniit uummassusilinnik piujunnaarsitsineq. Kisiannili ataatsimooqatigiinni inooqatigiinnermik imaluunniit kulturikkut ilisarnaataannik aseruineq pineqartunut ilaasussaannngilaq, kisianni pisut malillugit timikkut imaluunniit uummassusilinnik aseruinnertut ittumik inuiannik nungusaanissamik siunertaqarsimanerup uppersarsarnissaanut iluaqutaasinnaassalluni.

Pinerluttuliortup siunertaa tassaasinnaassaaq "tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit" ataatsimooqatigiinnik aseruinnissaq. "Ilaannaasumik" paasineqartussaassaaq ataatsimooqatigiinni amerlasuunik imaluunniit annertuumik aseruineq. Amerlassutsitigut isigalugu ataatsimooqatigiinni aalajangersimasumik amerlassuseqarnissaat pillugu piumasagaateqartussaannngilaq. Kisianni ataatsimooqatigiinniittut ilaat aseruiffigineqartut ataatsimooqatigiinnit tamarmiusunit amerlasuujunersut imaluunniit annertuujunersut, pitsaassutsiniinerusoq nalilersuisoqartussaassalluni.

...

"Taamatut" oqaatigaa, pinerluttuliortup eqqugaasut ataatsimooqatigiinni ilaanerattunngavigalugu toqqarsimassagai pillugu piumasagaat. Pinerluttuliortoq taamaalilluni ataatsimooqatigiippiaat aserornissaannik siunertaqarsimassaaq. Pinerluttuliortup ataatsimooqatigiinni tamarmiusuni ilaasunik, kisianni imminermi ataatsimooqatigiinniingitsoq, aseruinnissaq taamaallaat siunertarisimappagu, aalajangersagaq siunnersuutigineqartoq malillugu tamanna naammattussaannngilaq."¹⁶¹

---

160 Smh. tamatumunnga Naja Dyrendom Graugaard aamma Amalie Høgfeldt Ambrosius: "The silenced genocide: Why the Danish intrauterine device (IUD) enforcement in Kalaallit Nunaat calls for an intersectional decolonial analysis", Kvinder, Køn & Forskning 2023, nr. 2, s. 162.

161 Pillaasarnermut inatsisip, sakkutuunut pillaaasarnermut inatsisip aamma eqqartuussisaatsimut inatsisip allanngortinneqarnerat pillugu aammalu inuiannik nungusaanermut pillaaasarneq pillugu inatsisip aamma sakkulersorluni akerleriittoqarnerani kulturikkut naleqartitat illersorneqarnissaat pillugu inatsisip atorunnaarsinneqarnerat (Nunani tamalaani pinerluttuliornerit aalajangersimasut) pillugit inatsisissamut siunnersuut L58, 23. oktober 2024-meersoq, qupp. 50f. Tamatumunnga takuuk Bosnien-Hercegovina, Serbien aamma Montenegro suliaqkiullugit (nassuiaat 159) § 142 aamma 198 aammalu Kroatien, Serbien suliaqkiullugu, eqqartuussut 3. februar 2015-meersoq, ICJ Reports 2015, p. 33, § 138 aamma 142.

- 698 Tassalu – kap. 4, immikkoortoq 4-mi allassimasutut – danskit imaluunniit kalaallit oqartussaasui – imaluunniit peqqinnissaqarfimmi sulisut ataasiakkaat – sukkulluunniit kalaallit innuttaasut imaluunniit taakkua ilaat amerlasuut aserornissaannik siunertaqarsimanerat, ilimagissallugu ilisimasanik uppersarneqarsinnaasunik tunngavissaqanngilaq.

4 Inerniliineq

- 699 Paasinninnerput malillugu, tamanna inuiannik nungusaannginnissamut nunani tamalaani isumaqatigiisummi artikel 2, litra d-ip atuuffissaasa iluanniilersinnaalluni, Kalaallit Nunaanni nakorsat ataasiakkaat nakorsiartut spiralilersinnissamut akerliunerat ajugaaffigisimasinnaagaat, mattunneqarsinnaanngilaq, kisianni taamaattoqarsimanerata ilimaginissaanut ilisimasanik uppersarneqarsinnaasunik tunngavissaqanngilaq.
- 700 Danskit imaluunniit kalaallit oqartussaasuisa – imaluunniit peqqinnissaqarfimmi sulisunut ataasiakkaanut – sukkulluunniit kalaallinik innuttaasunik imaluunniit taakkua ilaannik amerlasuunik aseruinnissamik siunertaqarsimanissaasa ilimaginissaannut ilisimasanik uppersarneqarsinnaasunik tunngavissaqanngilaq. Taamaattumik inuiannik nungusaasimanerup oqaluuserinissaanut tunngavissaqanngilaq.

**IMMIKKOORTOQ 4: KULTURI AAMMA TARNIP PISSUSIINIK
ILISIMATUSAATIT**

KAPITALI 12 – KINGUNERLUUTEQARSINNAANERANIK ILISIMAARIN-NITTUMIK, KINGUNERLUTSITSINERILLU KINGUAARIINNUT SUNNIUTEQARSINNAANERINIK ISIGINNITTAASEQARNEQ

Aallaqqaasiut

- 701 Kulturip misigisallu inuit eqqarsartaasiannut qanoq sunniuteqartarnerannik nalunaarusiami misissueqqissaarneq kapitalimi tulliuttumi sammineqarpoq, tunngavinnullu nalunaarusiap kapitali 2-mi nassuiaatigineqartumut misissuinerimi periutsitigut tunngaveqarlutik. Spiralilersuisimaneq pillugu suliap tarnip pissusiinut aamma kulturikkut tunngasutigut sunniutai ersarissassallugit kiisalu sooq, qanorlu suliaq inuit, ilaqutariit, inuiaqatigiinnilu ataqatigiinnerit ilaannut ataavartumik sunniuteqarnerisooq nassuiaatigissallugu sammisami tulliuttumi siunertarineqarpoq. Tamanna aamma atuuppoq oqaluttuarisaanikkut, inatsisitigullu uppernarsaatit amigaateqarpata imaluunniit erseqqissuunngippata. Taamaalilluni nalunaarusiap inatsisitigut naliliinerinut aamma kapitali 6-imi tarnip pissusiinut tunngasut qanoq pinngorsinnaanerisa, paasissutissiissutigisinnaanerisa, piffissallu ingerlanerani attatiinnarneqarsinnaanerisa misissornerisigut, spiralilersuisimaneq pillugu suliap Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinnut sunniutaannik allaaserinnittup akornanni misissueqqissarnertut matumani kapitali inissippoq.
- 702 Kapitali 2-mi atuarneqarsinnaasutut, nalunaarusiaq paasinninnissamut soqutigisat assigiinngitsut aamma ilisimasaqarfiit assigiinngitsut akornanni tunngaviusumik immikkoortitsilluni ingerlatsivoq. Inatsisitigut oqaluttuarisaanikkullu misissueqqissaarnerit paasissutissat misilinneqarsinnaasut tunngavigalugit uppernarsaatit, akisussaaffik, pissuteqarnermik tunngaveqarneq (kausalitet), ataqatigiimmillu aaqqissuussisimaneq nalilersornissaat suliassaraat, tarnillu pissusiinut tunngasunik misissueqqissaarnerit misigisimasat, nassuiaasersuinerit, misigisanillu paasinninneq pillugit ilisimasanik ilassuteqassallutik. Misissuinerimi periutsitigut sinaakkut taanna naapertorlugu kapitali una suliarineqarpoq, pisimasuillu imaluunniit pisut pisimanerat naqissusernissaannik siunertaqarani. Akerlinganik misigisat qanoq misigineqarsinnaanersut, eqqaamaneqarsinnaanersut, aammalu kulturimut, atassuteqarnikkullu aalajangersimasunut atatillugu ilanngunneqarsinnaanersut misissoqqissaassallugu siunertaaraa.
- 703 Kulturpsykologiimi periuseqarnissamik pisariaqartitsineq, inatsisitigut aamma oqaluttuarisaanermik ilisimasat misissuinerimi periutsitigut killissartik tikikkaangassuk pilersarpoq. Inatsisitigut suna uppernarsarneqarsinnaanersooq, nalilernerneqarsinnaanersorlu inatsisinut tunngatillugu kapitalimi aalajangersarneqartut, kapitali 6-imilu spiralilersuisimaneq pillugu suliap inuiaqatigiinnut, ataqatigiinnernullu isumaa nassuiarneqartoq, kapitalimi uani pisut aamma kingunerisaasut akunnerisaat misissoqqissaarneqarput. Imak paasillugu, inuit ataasiakkaat misigisaat qanoq oqaluttuannngortinneqarnerisut, oqaluttuat taakkua ilaqutariinni aamma ataatsimoornerni qanoq ingerlaarsinnaanersut, pisullu ilaanni inuiaqatigiinni, politikkimullu atatillugu qanoq takussaasumik isumaqalersinnaanersut. Taamatut misissueqqissaarneq

ingerlanneqanngikkuni suliat sunniutaasa tunuanni tarnip pissusiinut tunngasut nalunaarusiap takkuitsorsinnaavai imaluunniit misigisat inatsisitigut uppersarsakkat akuleriisseratarsinnaallugit.

- 704 Nalunaarusiap misissuinermi periutsitigut tunngavia naapertorlugu tarnip pissusiinut tunngasoq pisimasunik toqqaannartumik saqqummiisutut paasineqassanngilaq, kisiannili misigisat kulturitigut, ataqatigiinnertigut, oqaluttuatigullu sinaakkutinut immikkoortinneqartut nassuiaasersorneqarnerisa inernerisut isigineqassalluni. Tamanna pillugu misigisat eqqarsartaatsikkut aammalu inuiaqatigiinni sunniuteqarsinnaapput, aamma pisuni uppersarsaatit killeqartillugit, isumaa ersernerlutsillugu imaluunniit oqaluttuarisaanermi atukkanik sunnerneqarsimatillugit. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq arlalitsigut qanoq pingaaruteqalersinnaanersoq kapitalip misissoqqissaarpaa. Uani peqqinnissaqarfimmik naapitsinermi aalajangersimasuni inuit ataasiakkaat misigisaat, ataqatigiinnikkut ilaqutariinnilu oqaluttuatut, kinguaariit assigiinngitsut akornanni isummatut, aammalu inuiaqatigiinni politikkimillu oqallinnermi isumaqartitatut (symbolsk) toqqammavittut isigineqarlutik. Taakkua imminnut qalleraallutillu imminnut sunnertarput, kisiannili misissuinermi periutsitigut annaasaqaataanngitsumik ataatsimoortiinnarneqarsinnaanngillat.
- 705 Kukkusumik inerniliisoqarnissaata pinaveersaartinneqarnissaa kapitalimi qitiuvoq. Pingaartumik misigisat pisunut piviusunut uppersarsaatitut atorineqarlutik kukkusumik inerniliisoqarsinnaanera, taakkualu paasissutissat piviusutut isigineqarlutik misigisat sakkortussusiisa, siaruarsimanerisalu nassuiarnissaannut atorineqaqqissinnaasarnarat pillugit. Tulliuttumi misissueqqissaarnermi misigisat aamma uppersarsaatit, eqqarsartaatsikkut isummat aamma ilisimasat uppersarsarneqarsinnaasut immikkoortinneqaqqissaarput. Tamanna arnat pineqartut misigisaanik annikillsitsiniarnerunngilaq, kisiannili misissueqqissaarnermi uppersarsaatit tunuliaqutaralugit oqaatigineqartut assigiinngitsut qanoq inissisimasinnaaneriniq ersarissaanerulluni.
- 706 Tamanut atuuttutut imaluunniit nappaatitut isiginnittaaseqaleratarsinnaaneq erseqqissumik kapitalimi aamma sammineqarpoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu taaguutit soorlu ataatsimoorussamik sunniutit, kingunerlutsitsineq, kinguaariinni ingerlatitseqqiisarneq, ersarissumik killiliinertalimmik atorineqarput aammalu nunat tamalaat akornanni ilisimatusarnermut naapertuuttumik atorineqarlutik, tassani ersarissarneqarmat inuit ataasiakkaat aammalu ataatsimoorussamik isummiussaannut assigiinngisitaarnerit, toqqartuinerit, naleqqussaanerillu tunngavigineqartartut ilagigaat. Taamaalluni misigisat immikkut uppersarsarneqarsinnaasunik toqqammaveqartinnagit eqqarsartaatsikkut sunniutit inuiaqatigiinni tamanut atuuttunngortinneqarsinnaannginnerat, nalunaarusiami tunngaviusumik ilimagisaasoq misissueqqissaarnerup takutippaa.
- 707 Aammattaaq inuiaqatigiinni ataatsimut, inuillu ataasiakkaat akornanni assigiinngissutsinut kulturpsykologiimut tunngatillugu isiginnittaatsit ilanngunneqarput. Tassani spiralilersuisimaneq pillugu suliaq kalaallinut, danskinullu atatillugu misigissutsinik, ileqqorissaarnermut tunngasunik, najoqqutassatigullu assigiinngitsunik soq pilersitsisinnaanersoq ersarissarneqarnissaa siunertaalluni. Assigiinngissutsit taakku akisussaaffimmut, isummanut, naapertuilluarnermullu kulturitigut aaqqissuusseriaatsini

tunngaviit assigiinngitsut kingunerisaannik misissoqqissaarneqarput; imaanngitsoq misiginneqataasoqanngimmat imaluunniit ajortitsiniaasoqarmat.

708 Taamaalilluni nalunaarusiami uppersarneqartut aammalu inatsisitigut misissueqqissaarnerit inuit ataasiakkaat ataatsimoortumillu misigisaat, oqaluttuarisaanikkut imaluunniit inatsisitigut tamakkerlugit ilanngunneqarsinnaanngitsut pillugit kapitali misissuinermit periutsinut tunngatillugu atassusiinarluni nassuiaasersuinertut ippoq. Isummat, misigisallu nassuiarnissaannut tarnip pissusiinut tunngasunut ilisimasat qanoq atorneqarsinnaanerannik ersarisaanikkut, ilutigisaanillu inatsisitigut aamma oqaluttuarisaanikkut naliliineq eqqarsaatigalugu nassuiaaneranut ersarissumik killiliinikkut tamanna nalunaarusiap ataatsimoorneranut tapertaavoq.

2 Piviusut, misigisat, inatsisillu akornanni

2.1 Siunertaq misissueqqissaarnerlu

709 Nalunaarusiami kulturspykologimut tunngasortaa, kapitali 2-mi misissuinermit periutsitigut tunngavimmut allaaserineqareersumut naleqqiullugu immikkoortup uuma misissueqqissaarnermit sinaakkutit aalajangersarpai. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq misigisatut, nassuiaasersuinertut, kulturikkullu inissitatut paasinissaanut, tarnip pissusiinut ilisimasat qanoq tapertaasinnaanersut ersarissarnissaat siunertaavoq. Matumani killissat tarnip pissusiinut tunngatillugu paasinninneq tunngavigalugu misissueqqissaarneq, inatsisitigut uppersaanermit oqaluttuarisaanermilu uppersaanermit immikkoortitsisut qaangernagit.

710 Pisimasuimmik imaluunniit pisut ingerlasimanerinit isummernissamik immikkoortoq siunertaqanngilaq. Taamatut naliliinissat uppersarneqarsinnaasunik uppersaatinik aallaaveqarput, nalunaarusiamilu inatsisinut aamma oqaluttuarisaanermut tunngasortaani sammineqarlutik. Tarnip pissusiinut tunngatillugu ilanngussa qeqqinnissaqarfimmik naapitsinerit qanoq misigineqarsinnaanerinit, eqqaamaneqarsinnaanerinit, piffissallu ingerlanerani isumaqalersinnaanerinit paasinninnissamut tunngassuteqarpoq. Pingaartumik sammisani assigiinngitsunik pissaanerfiusuni, oqaatsitigut aamma atassuteqarnikkut killissanik sunnertissimasuni kiisalu timimik, nammineq aalajangiisinaanermik, akuersinermillu paasinninnermit ileqqut allanngornerini

711 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq tarnip pissusiinut tunngatillugu aalajangersimasumik paasineqarsinnaannginnera, kisiannili assigiinngitsunik ataatsikkut sammineqarsinnaanera misissueqqissaarnermit aallaavigineqarpoq. Tassaasinnaapput inuit ataasiakkaat misigisaat, atassuteqarnerit aamma ilaqutariit oqaluttuaat, kingunerlutsitsinerit kinguaariinnut sunniuteqarsinnaanerinit isummat aamma inuiaqatigiinnut, politikkimullu atatillugu takussaasumik toqqammaviit. Taakkua qaleriissinnaapput, imminnullu sunnersinnaallutik, kisiannili misissuinermit periutsitigut annaasaqaataanngitsumik imminnut annikillisinneqarsinnaanatik. Tamanna pillugu misigisat, oqaluttuat, assersuutit, suleriaatsillu uppersarneqarsinnaasut akornanni aalajangiusimasumik assigiinngisitaarneq immikkoortumi attatiinnarniarneqarpoq.

712 Misissuinermit periutsitigut aallaavik qitusoq tassaavoq, tarnip pissusiinut tunngatillugu aamma inatsisitigut tunngatillugu ilisimasat assigiinngitsunik paasinneriaatsinik tunngaveqarnerat, uppersaanissamut piumasaqaatit assigiinnginnerat aamma ilumoortuutitsinissamut tunngavigisat assigiinngitsuunerat. Misigisat ilumoortutut,

isumalittut, aamma artorsaatitut pineqartunit qanoq misigineqarsinnaanersut tarnip pissusiinut ilisimasat ersarissarpaat, inatsisitigullu ilisimasat uppersarsaatit misilinneqarsinnaasut tunngavigalugit akisussaaffik, pisinnaatitaaffiit, ataqatigiimmillu aaqqissuussisimaneq aalajangersarlugit. Ilisimasaqarfiit taakku marluk ataqatigiipput, imminnulli taarsersinnaanatik. Taamaalilluni oqaluttuat, misigissutsikkullu qisuariaatsit tarnip pissusiinut tunngatillugu atorneqarsinnaanerat akuerineqarsinnaapput, naak piviusumik pisimasunut uppersarsaatitut imaluunniit ilisimaaralugu oqartussani suleriaasiusumut uppersarsaatitut atorsinnaanngikkaluartut.

- 713 Misissueriaatsikkut inissisimanerup taassuma attatiinnarneqarneratigut arnat pineqartut misigisimasaat pimoorunneqarnissaat kiisalu nalunaarusiap suliatigut tatiginassusiata illersorneqarnissaa anguniarneqarpoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarneq uppersarsaatit amigarnerinut matussusiiniarnermut imaluunniit siusinaartumik inatsisitigut inerniliussiniarnermut atorneqanngilaq. Kisiannili spiralilersuisimaneq pillugu suliap sooq inunnut assigiinngitsunut aamma kulturini, inuiaqatigiinnilu assigiinngitsuni assigiinngitsunik isumaqarsimanera sulilu isumaqarsinnaasimanera pillugu paasinninnissamut atorneqarpoq.

2.2 Piviusut oqaluttuallu – pisariaqartumik immikkoortitsineq

- 714 Paasissutissat, oqaluttuallu akornanni immikkoortiterineq nalunaarusiami tunngaviuvoq. Immikkoortiterineq taanna taaguusersuutiinnarnut tunnganngilaq, aammali misissuinermini periutsinut, ilisimasanut (epistemologi) tunngatillugu, misissueqqissaarnikkullu pingaaruteqartuulluni. Immikkoortitsineq tamanna ersarissumik aalajangiusimaneqanngikkuni, misissueqqissaarnermini inatsisitigut paasinninnerup annikillisinneqarneranut sangutitsisoqarsinnaavoq, tassani tarnip pissusiinut tunngatillugu isumaa takuneqanngitsoorsinnaalluni imaluunniit oqaluttuat tamanut atuuttunngortinneqarsinnaallutik, inuit ataasiakkaat misigisaat uppersarsaatitut atorneqalerlutik.
- 715 Paasissutissat piviusut eqqarsaatigalugit pineqartut tassaapput pisut uppersarsarneqarsinnaasut imaluunniit piffissami qanittumi paasissutissat pigineqartut, assersuutigalugu journalit, allaffissornikkut malittarisassat, inatsisit, kisitsisit atorlugit naatsorsuinerit, toqqortaatinut paasissutissat imaluunniit uppersarsaatit misilinneqarsinnaasut allat aqutigalugit kiisalu oqaatsitigut oqaatigisanik imaluunniit nalunaarutiniq tunngavillit. Paasissutissat piviusut ilisarnaatigaat misilerarneqarsinnaanertik, assigiinngitsunit paasissutissanit imminnut nallersuunneqarsinnaanertik, kiisalu inatsisitigut oqaluttuarisaanikkullu naliliiffigisani atorneqarsinnaanertik. Tassa inatsisinut atatillugu pissutsit taakkua naggataatigut pingaaruteqarsinnaapput, nalunaarusiamilu inatsisitigut misissueqqissaarnernut pingaarutilittut qitiullutik.
- 716 Oqaluttualli tassaapput inuit ataasiakkaat kingumut qiviarnermikkut misigisimasatik, eqqaamasatik, isummatillu pillugit nassuiaataat. Inuit inuunerminni, kinaassutsiminnilu misigisatik qanoq misigineqarsinnaasut, nassuiaasersorneraat, akuutinneraallu pillugit oqaluttuat oqaluttuarmata piviusuupput. Taamaakkaluartoq inatsisit imaluunniit oqaluttuarisaanermi piviusumik pisimasut eqqarsaatigalugit imaanngilaq taamaaqqissaartut. Piffissatigut, pisimasut eqikkarnerat, pereernerata patsisissarsinera, kingusinnerusukkullu ilisimasat, ileqqut, ataqatigiinnerillu eqqarsaatigalugit oqaluttuat nikingasinnaapput. Tamakku

tamarmik sunniuteqarput, naak misigisimasanik pingaaruteqanngitsutut
inissiiingikkaluarlutik, aammalu pisunut uppernarsaatitut
atorneqarsinnaanngikkaluarlutik.

- 717 Taamatut immikkoortitsineq pingaaruteqarpoq, tassami ilisimasaqarfiit taakkua marluk
apeqqutunik assigiinngitsunik akissuteqarmata. *Suna pisimasutut*
uppernarsarneqarsinnaanersoq pillugu apeqqut paasissutissat piviusut akivaat,
pisimasullu qanoq misigineqarsimaneri, qanorlu isummerfigineqarsimaneri pillugit
apeqqut oqaluttuanit akineqarlutik. Taakkua akulerutsinneqarunik, misigisat
uppernarsaatinut (evidens) paarlaanneqarlutik, aammalu misigissutsikkut pisimasut
siunertaanngitsumik pisimasuittut isigineqalerlutik, misissuinermi periutsitigut
kukkunerussaag.
- 718 Nakorsiat oqaluttuaat nakorsat aallaavittut tatigalugillu akuersaartarpaat. Tassami
oqaluttuat misigisavimmik, aammalu killissamik qaangiiffigitinnertut, aliasunnertut,
kamannertut, annaasaqarnertulluunniit misigisanik oqaluttuartaqarput. Taamaattumik
inatsisilerineri qanorluunniit aalajangiisoqaraluarpat misigissutsitigut isumaqarput.
Tarnikkut artorsaatiniq peqqissaanermi pisimasut ilumoornerisut uppernarsarneqarnissaat
aalajangiisuunngilaq, inunnulli ataasiakkaanut isumaa ukkatarineqarluni.
- 719 Misissueqqissaarnermi, paasiniaaqqissaarnermi, inatsisitigullu aallaavittut
tunngavigineqartut allaanerupput. Uani misigissutsit, eqqaamasat, oqaluttuallu imminni
piviusuittut uppernarsaataasinnaannginnerat, soorluttaaq ataqatigimmik
aaqqissuussisimanermut, siunertamut imaluunniit pisimasut annertussusaannut
uppernarsaataasinnaannginnerat aalajangiusimassallugu pisariaqarpoq. Taamaaliornermi
misigissutsit atorsinnaanngitsutut inissinneqarneq ajorput, paasinninnermulli tunngatillugu
inissisimaffigisaannik ersarissaanerulluni. Pisimasoq inatsisitigut imaluunniit
oqaluttuarisaanermi inerniliiffigineqaannarani sooq killissamik annertuumik
qaangiiffigineqarsimanertut, annernartutut imaluunniit kinaassutsimut qanoq
eqquitigisutut misigineqarnera oqaluttuat nassuiarsinnaavaat.
- 720 Tarnip pissusiinut tunngatillugu sammivik – inatsisilerituup sammivia assigalugu –
akuersaarnerup aamma tunuarsimaarnerup akornanniippoq. Inuit ataasiakkaat misigisaasa
ilumoornerannik aammalu pineqartut tarnikkut atugaannut sivilisuumik
sunniuteqarsinnaanerinik akuersaarneq, saniatigullu misigisat taakkua piviusuittut
tunngavigineqarnissaannik tunuarsimaarutiginninneq. Naatsorsuutigineqarsinnaavoq
inatsisilerituup oqaatigissagaa, oqaasiinnakkut oqaatigisat uppernarsaatitut killilimmik
naleqassuseqartut, aammalu pissutsit qanoq innerat naapertorlugu
nalilersorneqartariaqartut. Taamatut marloqiusamik inissisimaneq misissueqqissaarnermut
ajorseriartitsinngilaq, kisiannili suliatigut uppernassuseqarnissamut tunngaviulluni.

3 Inatsisilerineri naliliinerit ataqatiginnerat

- 721 Inatsisilerineri misissueqqissaarnerup takutippaa, akuersissuteqarnissamik piumasaqaat
piffissaq tamakkerlugu atuussimasoq, kisiannili paasissutissanut, uppernarsaatinut,
malittarisalittullu aaqqissuunneqarneranut piumasaqaatit killeqarsimasut. Tamanna
piffissap ingerlanerani allanngorpoq. Taamatuttaaq takuneqarsinnaavoq, assigimmik
imaluunniit qitiusumik aqutamik suleriaaseqartoqarsimanera pillugu

uppernarsarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngitsoq, soorluttaaq uppernarsaatit annertuumik amigaateqartut.

- 722 Inatsisilerinermi inerniliinerit taakkua tarnip pissusiinik misissueqqissaarnermut toqqaannartumik sunniuteqarput. Siullertut, inuit ataasiakkaat misigisimasarpasui, pisimasut qanoq ingerlanneqarsimanerisa ataasiinnarmik paasinissaannut uppernarsaataasinnaangillat. Aappaattut, uppernarsaatinik amigaateqarneq, killissamik qaangiiffigineqarsimasutut misigisimannginnernut nallersuunneqarsinnaangillat, aammattaarli killissamik qaangiiffigitissimanerit siammassissusiannut imaluunniit ataqatigiimmik aaqquissuussisimanermut uppernarsaatitut atorineqarsinnaanatik.
- 723 Arnat pineqartut misigisimasaat inatsisit isigalugit akuersinermik/killissamik qaangiiffigitinnermik kinguneqarnersut, tarnip pissusiinut tunngatillugu ilanngussami isummerfigineqanngillat. Kisiannili naammanngitsunik paasissutissinneqartutut, tamakkiisumik paasinnissimanngitsutut imaluunniit kimigiiserfigineqartutut misigisimanerit qanoq pilersinnaanerit ukkatarineqarpoq, peqqinnissaqarfimmi sulisut inatsisitigut isigalugu naliliinissamut annertuumik periarfissaqarsimanerisa iluani.
- 724 Taamaalluni tarnip pissusiinik tunngasortaanik misissueqqissaarnerup inuit ataasiakkaat oqaluttuaat sooq sakkortusinnaanerit, misigissutsinik annertuumik imaqarnerinik, misigissutsillu sakkortussusiisa ataqatigiissinnaanerit ersarissaanermigut inatsisitigut misissueqqissaarnermik tapersiivoq, naak tamanna aalajangersimasunik inatsisitigut uppernarsarneqarsinnaasunik imaqqanngikkalualuni.

3.1 Misigisaq, eqqaamasat piffissarlu

- 725 Spiralilersuisimaneq pillugu suliami tarnip pissusiinut tunngasut eqqarsaatigalugit piffissaliussaq qitiuvoq. Oqaluttuat innuttaasuni, politikikkullu oqallinnerni ilaatinneqartut amerlasuut, ukiut qulikkuutaanik kingumut qiviarluni pisimasuupput. Misigisat taakkua eqqarsartaatsikkut qanoq paasineqarnissaannut kiisalu taakkua tunuliaqutaralugit misissuineri periutsitigut qanoq naggasiisoqarsinnaanerit, qanorlu naggasiisoqarsinnaanginnerit tunngatillugu pingaaruteqarput.
- 726 Tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimatusarnerup paatsuugassaangitsumik takutippaa, misigisimasat allanngorarik toqqortatigineqarlutik, kingusinnerusukkullu isumaa allanngortinneqarani eqqaaneqarsinnaallutik toqqortatigineqarneq ajortut. Eqqaamasalli tassaapput kingusinnerusukkut pisut, ilisimasat nutaat, inunnut atassuteqarnerit, kulturikkullu oqaluttuat¹⁶² eqqarsaatigalugit siornatigut misigisat ataavartumik nassuiaasorsorneqaqqillutik qaqeqqinneqartartut. Inuit pisimasunik kingumut eqqaasaqaraangamik pisimasunik ilusilersueqqiinnarneq ajorput, aammali isumaa pilerseqqittarpaat.
- 727 Timikkut suliaritinnerit, oqartussaasunik naapitsinerit, susinnaanginnermillu misigisimanerit pillugit eqqaamasani, taamatut pisimasumik ilusileeqqittarnerit

---

¹⁶² Bartlett, F. C. (1932). Remembering: A study in experimental and social psychology. Cambridge University Press. Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Wagoner, B. (2017). The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction. Cambridge University Press.

ersarinnerusarput. Misigisat taamak ittut piffissami piffiani ersarluttutut, aalajangersimasumik suleriaasitut imaluunniit misigissutsit pillugit oqaasinnguisinnaannginnertut misigineqarsimasinnaapput, inuunermili kingusinnerusukkut ileqqut, isummallu allanngornerisigut sukuiaqqinneqaraangamik nutaamik, paatsuugassaanninnerusumillu isumaqalersinnaallutik. Paasissutissiivigineqarluni akuersineq, timimut nammineq oqartussaaneq, nakorsiallu pisinnaatitaaffii pillugit taamani pisorpiaat nalaannut sanilliutissagaanni ullutsinni nassuiaasersuinerimi sinaakkutigisat annertunerujussuarmik aaqqissuunneqarnikuupput. Sinaakkutit taakkua atorlugit siornatigut misigisat nassuiaasersorneqaraangata killissamik qaangiisimanertut, allanngortitassaanninnerusutut, ileqqorissaarnermullu tunngatillugu imaqarnerusutut isigineqarsinnaapput. Assinganik taamatulli suna tamarmi eqqortumik ingerlanneqarsimanerinit nakorsat, peqqinnissaqarfimmilu sulisut eqqaamasaat issapput.

728 Misigisimasat kukkusuunerinik imaluunniit ilumuunnginnerinik tamanna tunngassuteqanngilaq. Akerlinganik kingusinnerusukkut misigisanik paasinninneq pillugu tarnip pissusii eqqarsaatigalugit paasinarlunilu naatsorsuutissaavoq. Pingaarnertulli pineqartoq tassaavoq isumaata allanngornera. Imaanngitsoq piviusumik pisimasup ingerlanerani. Taamaalilluni misigisap eqqarsartaatsikkut inissisimanera ilumoorlunilu artornarsinnaavoq, nassuiaasersorneqarnerali kingumut qiviarnermi allatut paasinnissinnaanermik sunnersimaneqarluni.

729 Tamanna pillugu oqaluttuat assigiiaarnerisa nalilernerqarnissaannut, piffissaliussaq toqqaannartumik pingaaruteqarpoq. Oqaluttuarpasuit ullutsinni aaqqissuussaannikkut assigiippata, soorlu assersuutigalugu toqqagassinneqarsimannginneq, naammanngitsunik paasissutissinneqarsimaneq imaluunniit kimigiiserfigineqarsimaneq qaqinneqattaarpata tamanna peqqinnissaqarfimmik naapitsinerimi assigiimmik misigisanik takutitsisinnaavoq. Assigiissaarnerili ataatsimoorussamik nassuiaasersuinissamut sinaakkuteqalersimanermut aamma ersersitsisinnaavoq, tassa inuiaqatigiinni oqallinnerit, tusagassiorfiit tusagassiineri, politikikkikku sammineqarneri aqutigalugit taaguutit aalajangersimasut, nassuiaasersuinerillu aalajangersimasut saqquminerulernerisa kingunerisinnaallugu.

730 Ataatsimut eqqaamasat ilisimatusarfigineqarnerisa takutippaat, tamanna ilisimaaralugu naleqqussaannertaqanngitsumik imaluunniit uukapaatitsiniaanertaqanngitsumik ataatsimoorussamilli nassuiaasersuinerimi sinaakkutit taamak ittut, inuit ataasiakkaat eqqaamasaannut allanngujaatsitsillutillu naleqqussaasinnaasartut.¹⁶³ Akerlinganik naleqqussaaneq taanna toqqaannaanngikkaluamik pigajuttarpoq, tassani kulturikkut oqaluttuat atuuttut inuit ataasiakkaat eqqaamasanik ersarluttunik imaluunniit amigartunik paasinninnissamut ikiuutitut (skematut) atorneqakkajuttarmata. Tamanna pillugu oqaluttuani assigiissutit taakkua ilumoornerik, misigisat assigiinnerinut, kingusinnerusukkullu misigisat paasinissaannut ersiutaasinnaammata, tarnip pissusii eqqarsaatigalugit tamakkiisumik tutsuiginarpoq. Suliata taakkua marluk imminnut mattutinngillat, ataqatigiikkajuttarlutillu.

731 Paasisimasaqassuseq taanna misissuinerimi periutsitigut aalajangiisuvoq. Taassuma kingunerisaanik oqaluttuani assigiissutit inatsisit imaluunniit oqaluttuarisaaneq

¹⁶³ Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

eqqarsaatigalugu ataqatigiimmik aaqqissuussisimanermut takussutissatut imaaliiallaannaq atorneqarsinnaanngillat. Taamatuttaaq taassuma kingunerisaanik imaanngilaq, oqaluttuat tarnip pissusiinut tunngasortaanut annikitsortat nikerarneri ajorseriartitsisut. Qanga pisimanerat, ileqqut allanngornerat, inuillu nassuiaasersuinerat pisimasut eqqaamaneqarnerinut, oqaluttuarineqarnerinullu sunniutaallutik tunngaviusumik sunniutaasutut ipput. Uani sulisaatsip annertuussusiata, siunertaata imaluunniit aaqqissuunneqarnerata naliliiffigineqarnissaanut immiini tunngavissinnagu.

- 732 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu tamanna nalunaarusiap pingaarnertut misissuinermi periutsitigut periusiinut tunngavissiivoq, tassa oqaluttuat pineqartunut pingaarutilimmik isumaqarsinnaanerisa, misigissutsikkullu artornarsinnaanerisa, ilutigisaanillu pisimasuinnut uppersarsaatitut naleqqiunneqarsinnaannginerisa imaluunniit ataqatigiissillugu aaqqissuussinermut uppersarsaatitut atorneqarsinnaannginnerisa inissaqartinneqarnerat. Piffissap ingerlasimanera peqqutaalluni misissuinermi misigisimasat pimoorunneqarnissaat aammali misigisat piviusunut tunngavissatut atorneqarnissaasa tunuarsimaarfiginissaat attatiinnarneqartariaqarput.

3.2 Tamanut atuutsitsinani assigiinngisitaartitsineq

- 733 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq Kalaallit Nunaanni innuttaasunut tamanut assigiimmik kinguneqarluni oqaluttuatut ataatsimoortut, paatsuugassaannngitsutullu saqqummiunneqarluni tamanut atuutsinneqaratarsinnaavoq. Taamatut saqqummiussineq oqaluttuanik, oqartussanilu pissutsinik oqimaatsunik pisariillisaanermik taamaallaat kinguneqarnavianngilaq. Misissuinermi periutsigut annertuumik aarlerinartumik aamma nassataqarpoq. Tamanna pillugu quppernerni tulliuttuni tamanut atuutsitsinertut saqqummiussineq erseqqissumik, aalajangiusimasumillu ingalassimaffigineqarput, misissueqqissaarnermilu assigiinngisitaarneq tunngaviusumik tunngavigineqarnissaa innersuussutigineqarluni.
- 734 Kalaallit Nunaanni innuttaasut avatangiisitigut, najugaqarfimmi aaqqissuusaanikkut, oqaatsinik atuisarnikkut, ilinniarsimassutsitigut, danskit peqqinnissaqarfianut atassuteqarnikkut kiisalu nalaagaaffimmi aamma kommunini oqartussanut atassuteqarnikkut annertuumik assigiinngissuteqarnertik ilisarnaatigaat.¹⁶⁴ Peqqinnissaqarfimmit ikiuutit najukkami qanoq aaqqissuunneqarnerinut, nakorsiarnerit qanoq ingerlanneqarsimanerinit, aammalu paasissutissat aalajangiinerillu qanoq tusarniutigineqartarnerinit, assigiinngissutsit taakkua toqqaannartumik sunniuteqarnikuupput. Taamaalluni inuit ataasiakkaat peqqinnissaqarfimmik naapitsinerini assigiinngitsorujussuarmik atugassaqarfiusimassasut ilimagineqarsinnaavoq. Aamma piffissap ataatsip iluani.
- 735 Tarnip pissusiinik ilisimatusarnerup paatsuugassaannngitsumik takutippaa, inuit pisunut oqimaassinnaasunut qisuariaatigisaanni pisup suunera kisimi apeqqutaanngitsoq. Inuttut, ataqatigiinnikkullu tunngasut soorlu ukiut, inerisimaneq, inuttut tapersorsorneqarneq,

---

¹⁶⁴ Hastrup, K. (2019). Kultur: Det fleksible fællesskab. Gyldendal. Thisted, K. (1996). The Image of Greenland in Danish Literary Narratives. I *The Northern Space* (Arbejdspapir 1996 udg.). The Northern Space (International Research Network of the History of Polar Science).

kulturitigut naatsorsuutit, kingornalu inuunermi pisimasut apeqqutaasorujussuupput.¹⁶⁵ Inuit marluk nallersuunneqarsinnaasunik nakorsartissimasinnaapput, taamaakkaluartorli piffissap ingerlanerani assigiinngitsorujussuarnik paasinnissinnaapput, misigissutsikkullu qisuariaateqarlutik. Ilaannut misigisaq ajornartorsiutaasimanngissinnaavoq imaluunniit inuunermi kingusinnerusukkut pingaaruteqarani. Ilaannulli misigissutsikkut, kinaassutsimullu annertuumik sunniuteqarsinnaalluni.

- 736 Tassunga atatillugu tarnikkut assigiinngitsumik sunnertissimaneq, pineqartut misigissusiinut annikillitsinnginnera erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Akerlinganik ilisimatusarnerup tikkuarpaa, inuit akornanni pisuni imaannaanngitsuni aammalu suliani piffissami sivisuumi ingerlasimasuni assigiinngitsunillu oqartussani ingerlatsinerni assigiinngisitaartoqarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaasoq aammalu takuneqakkajuttartoq.¹⁶⁶ Assigiinngisitaarneq taannarpiaq, assigiinnissaq pinnagu, paasissutissani saqqummiunneqarsimasuni tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisarnaataasutut nalinginnaanerpaatut takussutissaavoq.
- 737 Assigiinngisitaarneq taanna isiginngitsuusaarneqaruni, inuiaqatigiinni eqimattat tamarmik toqqaannanngitsumik assigiimmik pineqartutut imaluunniit kingunerlutsitsisutut saqqummiunneqarlutik ataatsimoorussamik napparsimalersitsisoqaratarsinnaavoq. Kingunerlutsitsisarnerit pillugit nunat assigiinngitsut akornanni ilisimatusaatit, taamatut tamanut atuutsitsinissaq erseqqissumik mianersoqqutigaat, erseqqissaatigalugulu oqaluttuarisaanermi eqqunngitsuliorfigineqarnerit pillugit ataatsimoorussamik oqaluttuat, inunni ataasiakkaani tarnikkut kingunerluutinut paarlaanneqassanngitsut.¹⁶⁷ Ataatsimut isumalik imaangilaq ataatsimut sunniutaasoq.
- 738 Tamanna pillugu sunniutit innuttaasut akornanni siaruarsimaneramik, assigiiaarnerinik, sivissussaanillu uppersaasannaasumik pisumik aallaavilimmik tunngavissaqarani, ataatsimoorussamik tarnikkut kingunerluutit pillugit inerniliineq misissuinnermi periutsitigut attanneqarsinnaanngilaq. Suliami matumani tunngavik tamanna pigineqanngilaq. Nuna tamakkerlugu kingunerluuteqarnermik takorluuinernut imaluunniit Kalaallit Nunaanni innuttaasunut tamanut tarnikkut nalinginnaasumik kingunerluutit tunngavilersornissaannut, tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit atorineqarsinnaanngillat.
- 739 Misigisat assigiinngisitaarnerat misissuinnermi periutsitigut illersorneqarsinnaalluarput, suliatigullu aallaavigineqarsinnaalluarlutik. Tamatuma pisariaqalersippaa assigiinngitsunik inissaqartitsinissaq, tassa arnat ilaasa spiraleqarneq artornartutut aamma kinaassutsiminnut sunniuteqartutut misigisimasinnaagaat, ilaasali pisut assinganik misigisimanngikkaat, soorluttaaq ilaasa spirali ajornartorsiutaasutut

---

¹⁶⁵ **Alexander, J. C. (2012).** *Trauma: A social theory*. Polity Press. Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441.^[1]^[2]

¹⁶⁶ Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

¹⁶⁷ Li, M., Turiel, E., & McWilliams, A. (2023). From Threat to Challenge: Understanding Historical Collective Trauma and Intergroup Conflict. *Perspectives on Psychological Science*. Pp. 190-209. Erikson, K. (1976). *Everything in its path: Destruction of community in the Buffalo Creek flood*. Simon & Schuster.

isigisimanngilluinnaraat. Assigiinngisitaarneq taanna misissueqqissaarnermut ajornerulersitsinngilaq, akerlinganilli suliap tatiginassusaanut tunngavissaalluni.

3.3 Qanoq ittoqartariaqarneranut katsorsaanermilu naliliinernut killiliineq

- 740 Nalunaarusiami tarnip pissusiinut tunngasortaa inuit ataasiakkaat, eqimattat imaluunniit inuiaqatigiit spiralilersuisimaneq pillugu suliamut siunissami qanoq isummertariaqarneri pillugu innersuussuteqassalluni siunertarineqanngilaq. Taamatut qanoq ittoqartariaqarneranut imaluunniit iliuuseqarnissamik innersuussuteqartumik iliuuseqassagaanni, nalunaarusiami sinaakkutit avaqqullugit pisunik aallaavilimmik (empirisk) tunngavissaqarnissaq piginnaatinneqarnissarlu pisariaqassapput. Paasinnittariaatsit, isummallu paasineqarnissaannut tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat tapertaasinnaapput. Taamaakkaluartorli tassunga atatillugu politikkimut, tarnikkut katsorsaanermut imaluunniit inuiaqatigiinni innersuussuteqarnissamut toqqaannartumik misissuineri periutsitigut killissamik qaangiinertaqanngitsumik tunngavissatut atorineqarsinnaanngillat.
- 741 Pingaartumik qanoq ittoqartariaqarneranut innersuussutit kukkusumik inerneqaratarsinnaapput, tassami inuit ataasiakkaat misigisaat nassuiaatitut atorineqassammata, nassuiaallu taanna kingorna aalajangersimasumik naliliinernut imaluunniit iliuusissatut innersuussuteqarnernut uppersaasatitut atorineqassammata. Misissueqqissaarnermi nassuiaatinik aamma qanoq ittoqartariaqarneranik aalajangiinernik taamatut akuleriissitsineq, tarnip pissusiinut aamma inatsisitigut tunngasunut erseqqissumik ajorseriartitsinerussaaq. Taamaallunilu nassuiaasersuineq toqqaannanngikkaluamik isummerninngoratarsinnaassaaq.
- 742 Tarnip pissusiitigut isiginniffiit ingerlaavartumik nalunaarusiami inatsisitigut naliliinernut naleqqiunneqarlutik, ilisimasaqarfiit taakku marluk imminnut akulerutinngikkaluarlugit, misissueqqissaarnikkut tunngavimmik pilersitsinissaq siunertaavoq. Taamaalluni pisut oqaluttuallu akornanni immikkoortitsineq, misissuineri periutsitigut sammivittut aammalu nalunaarusiap suliatigut ataatsimoortumik tatiginassusianut tunngavissatut attatiinnarneqarpoq.
- 743 Misissueqqissaarnermi tunngavik, quppernarni tulluuttuni sammisanut aamma piffissap ingerlanerani immikkoortunut aallaaviussaaq, tassani inuit ataasiakkaat misigisaat aamma nassuiaasersueriaatsit, piffissamut, oqartussani sinaakkutitut, inuiaqatigiinnullu atatillugit erseqqissarneqarlutik. Taamaalluni matumani immikkoortoq qanoq iliortoqartariaqarneranik innersuussuteqanngilaq. Kisiannili suna nassuiaatigineqarsinnaanersoq, qanoq nassuiaatigineqarsinnaanersoq, inatsisitigullu qulaajaanermut atatillugu tarnip pissusiinullu tunngatillugu nassuiaasersuinerit suut atorineqarsinnaaneritut killissamik erseqqissumik ilassuteqarpoq.

4 Oqartussaaneq, akuersineq, tatiginninnerlu

4.1 Killiliineq aallaavillu

- 744 Kalaallit arnartaasa, peqqinnissaqarfiullu naapinnerini tarnip pissusiinut, kulturimullu tunngasut sunniutaasinnaasut ersarissassallugit immikkoortumi matumani siunertaavoq. Misissueqqissaarneq kulturpsykologiskimik eqqarsartariaatsikkut isiginniffimmik tunngaveqarpoq, aammalu nunat tamalaat akornanni kingunerluutit pillugit

ilisimatusarnerit ilanngussilluni, kisiannili misissuinermit periutsitigut nalunaarusiami immikkoortut ilaanniittunut inatsisitigut naliliinernut killiliinerulluni. Taamaalilluni immikkoortumi uppersaaneq, pisunut patsisaasut (kausalitet), akisussaaffillu pineqaratik misigisat, nassuiaasersuineq, misigisanillu paasinninneq ukkatarineqarput.

745 Erseqqissaatigineqassaaq, pisimasunik aalajangersimasunik, akisussaaffimmik inissiinissamik imaluunniit innut ataasiakkaanut tunngatillugu akuersinerup inatsitigut atuunneranik immikkoortoq aalajangiiniarsarinngimmat. Tamakkuninnga naliliinissamut uppersaatit misilinneqarsinnaasut pigineqartariaqarput aammalu nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarinerini sammineqarlutik, tassani takutinneqarluni suleriaatsit annertuumik assigiinngissuteqarnerat kiisalu piffissami pineqartumi ataqatigiissillugu aaqqissuussisoqarsimaneranut tunngatillugu naammattunik uppersaatissaqannginneq. Tamanna pillugu tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarneq, qanoq pisoqavittoqarsimaneranut isumminngilaq. Kisiannili akuersinermut, oqartussaannermut, iliuuseqarnissamullu periarfissat killeqarnerannut tunngatillugu misigisat oqartussani aammalu atassuteqarnikkut pisuni aalajangersimasuni qanoq ilusilernerqarsinnaanersut, misigineqarsinnaanersut, kingusinnerusukkullu qanoq nassuiaasersorneqarsinnaanersut isummerfigineqarput.

746 Immikkoortumi misissueqqissaarnermi aallaavik tassaavoq, misigisat soqanngitsumit pinngorneq ajornerat. Kisianni innuttaasup oqartussallu akornanni kulturikkut ileqqutigut, oqaluttuarisaanermi naatsorsuutitigut, pissaanertigullu assigiinngitsunik atassuteqarnerni inissinneqartarlutik. Peqqinnissaqarfimmut atatillugu suliatigut oqartussaaneq, oqaatsitigut assigiinngissutsit, paasissutissanillu naligiinngitsumik pissarsisinnaaneq aalajangiisuusinnaatillugit, pisortatigoortumik suleriaatsit eqqortut inuit ataasiakkaat namminneq oqartussaanerini ersarluttutut, ilatsinnartutut imaluunniit killillit misinnarsinnaapput. Misigisat taakkua atukkatigut ilumoortuullutillu isumaqartinneqarsinnaapput.

747 Piviusumik pisut oqaluttuallu killiisa attatiinnarneqarnerisigut, misigisat eqqarsartaatsikkut atukkatigut pingaaruteqarnerat immikkoortumi akueriniarneqarpoq, soorluttaaq nalunaarusiap misissuinermit periutsitigut, suliatigullu tatiginassusia illersorniarneqartoq.¹⁶⁸ Uppersaatinut amigartunut matussusiisussatut imaluunniit ataqatigiimmik aaqqissuussisimanermut akisussaaffimmillu inerniliinissamut tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarneq atorineqanngilaq, kisiannili misigisat aamma oqaluttuat aalajangersimasut isumaqartinneqarnissaannut, sivisunerusumik aammalu inuiaqatigiinni sunniuteqarluarnissaannut suut pisariaqartinneqartarnersut ersarissarnissaannut atorineqarluni.

4.2 Peqqinnissaqarfiup innuttaasumik naapitsinerani oqartussaaneq naligiinnginnerlu

748 Oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugu nakorsiap aamma peqqinnissaqarfiup akornanni atassuteqarnermi oqartussaannertigut annertuumik nikingasoqarsimavoq, tassani nakorsaatinik ilisimasaqarnerup, oqartussat pissaaneqarnerat, sulinermilu kulturip nakorsaq pingaarnertut aalajangiisussatut inissittarmagu. 1980-ikkut tikillugit

168 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441.^[1] Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

nalinginnaasuvoq nakorsaanermut tunngatillugu nakorsiat sinnerlugit suna isumatusaarnerunersoq sunalu naapertuunnerunersoq nakorsat ilisimasalittut naliliiffigissagaat, nakorsiallu nalinginnaasumik ilisarnaatigisarpaat tatiginninneq, akuersaarneq, malittarinninnerlu, eqeersimaartutut peqataanatik.¹⁶⁹ Kapitali 7-9-mi tamanna allaaserineqarpoq. Taamatut aaqqissuussineq immikkut Kalaallit Nunaanni immikkuullarinngilaq, piffissamili tassani kitaani peqqinnissaqarfinni nalinginnaasumik aaqqissuussinerulluni, tassani nakorsat tungaanniit nakorsiat sinnerlugit aalajangiilluni katsorsaariaatsinik aalajangiisarneq ileqquulluni, aammalu toqqaannartumik isornartorsiutigineqartartuunani.

749 Inuit oqartussanut atassutillit nammineq aalajangiisinnaassuseqarnertik tunulliusinnaasarpaat, oqartussanilu sulisut naliliineri tusaaniarnerusarlugit. Pingaartumik oqartussat unioqqutitsinngitsutut, piginnaasalittullu isigineqartillugit.¹⁷⁰ Taamatut naleqqussarneq toqqaannartumik pinngitsaalineqartutut imaluunniit kimigiiserfigineqartutut misiginagu, kisiannili “nalunngisaqarnerusup” aalajangiisussaananeramik ileqqutut naatsorsuuteqarnermik pigajuttarpoq. Taamatut pisoqartillugu inuit ataasiakkaat toqqaasinnaanermik, iliuuseqarnissamullu periarfissaqarnermik misigisimanerat annikinnerusinnaasarpaq, naak piffissami piffiani tamanna ilisimaarisimanngikkaluarlugu.

750 Peqqinnissaqarfimmut saatsillugu tamatuma kingunerisaanik, peqqinnissaqarfimmi sulisut innersuussutaat isummerfigineqarsinnaasutut neqeroorutitut isigineqarnatik, toqqaannanngikkaluartumik pisariaqartutut misigineqarsinnaapput. Taamatuttaaq nakorsiarneq pisarneq malillugu iliuutsinik, piffissap tungaatigut ulapputeqarnermik, akisussaaffiillu aalajangersimasumik agguataarsimaneramik aaqqissuussaattillugit, nakorsiap apeqquteqarnissamut periarfissaqarnera, nalornissutigisaminik oqaasinnguisinnaanera imaluunniit nakorsartinnissaminik itigartitsisinnaanera killeqartutut misigineqarsinnaavoq. Tamanna aamma atuuppoq, aalajangersimasumik pinngitsaaliisoqanngikkaluartoq. Taamaalluni eqqarsartaatsikkut sunniutigisaanut tunngatillugu imminut tunniutiinnarneq pineqanngilaq, pisunili aalajangersimasuni iliuuseqarnissamut kiffaanngissuseqarnerup annikinnerusutut misigineqartarnera pineqarluni.

169 Charles, C., Gafni, A., & Whelan, T. (1997). Shared decision-making in the medical encounter: What does it mean?. *Social Science & Medicine*, 44(5), 681–692. Emanuel, E. J., & Emanuel, L. L. (1992). Four models of the physician–patient relationship. *JAMA*, 267(16), 2221–2226. Hastrup, K. (2019). *Kultur: Det fleksible fællesskab*. Gyldendal. Nedergaard, J. (2017). The border into wonderland: When words between doctor and patient are not enough. In M. F. Freda & R. De Luca Picione (Eds.), *Healthcare and culture: Subjectivity in medical contexts* (pp. xx–xx). Information Age Publishing. Nedergaard, J. (2018). Role differences in healthcare: Overcoming borders through semiotic skin as the basis for communication. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. Springer.^[17]_{SEP}

170 Milgram, S. (1974). Obedience to authority: An experimental view. Harper & Row. Charles, C., Gafni, A., & Whelan, T. (1997). Shared decision-making in the medical encounter: What does it mean?. *Social Science & Medicine*, 44(5), 681–692. Emanuel, E. J., & Emanuel, L. L. (1992). Four models of the physician–patient relationship. *JAMA*, 267(16), 2221–2226. Hastrup, K. (2019). *Kultur: Det fleksible fællesskab*. Gyldendal. Nedergaard, J. (2017). The border into wonderland: When words between doctor and patient are not enough. In M. F. Freda & R. De Luca Picione (Eds.), *Healthcare and culture: Subjectivity in medical contexts* (pp. xx–xx). Information Age Publishing. Nedergaard, J. (2018). Role differences in healthcare: Overcoming borders through semiotic skin as the basis for communication. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. Springer.^[17]_{SEP}

751 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut saatsikkaanni imaappoq, arnat amigartumik imaluunniit naammanngitsumik akuersisimanerminnik misigisimanerat oqartussanut, aammalu inuit akornanni atassuteqarnermut tunngatillugu pinngorsimasutut paasineqarsinnaasoq. Tassa oqartussaaneq, suliatigut ilisimasaqarneq, nakorsiamullu ileqqussatut naatsorsuutigisat ataatsimut eqqarsartaatsikkut iliuuseqarsinnaanermik annikillisisinnaammata. Taamaalilluni “ima iliortoqarpoq”-mik imaluunniit “toqqagassaqartutut misiginanngilaq”-mik misigisimaneq, inatsisitigut pinngitsaaliinertaqanngikkaluartoq, timikkut pissaanermik atuisoqanngikkaluartoq imaluunniit peqqinnissaqarfimmi sulisut ilisimaaralugu aalajangiisimanngikkaluartut pinngorsinnaavoq.

752 Taamatut paasinninneq tamakkiisumik nalunaarusiap inatsisitigut naliliineranut atassuserneqarsinnaavoq, tassa piffissami pineqartumi ilaatigut paasissutissiinissamut, nakorsiallu eqeersimaartumik peqataatinneqarnissaannut piumasaqaatit ullutsinni malittarisassanut sanilliullugit allaanerungaatsiarnerat peqqutigalugu, taamani akuersineq oqaaseqanngikkaluarluni takussutissartalimmillu uppersaateqanngikkaluarluni tunniunneqarsinnaasimammat. Eqqarsartaatsimut tunngatillugu taamanikkut malittarisassat malillugit akuersineq inatsisitigut atuuttuusinnaanera, aammalu kingumut qiviarnermi ilatsiinnarnertut, naammanngitsutut imaluunniit iluamik nassuiarneqarsimanngitsutut akuersisumit misigineqarsinnaanera pillugu misissueqqissaarneq ersarissaaqataavoq. Taamaalilluni pisortatigoortumik akuersinerup, namminerlu aalajangiisinnaassuseqarnerup akornanni unammillernartut ersarissarneqarput, inatsisitigut tunngaviit nalunaarusiap ataatsimut naliliinermini tunngavigisai illuartinngikkaluarlugit.

4.3 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu nakorsap nakorsiallu akornanni atassuteqarneq

753 Nakorsap nakorsiallu akornanni atassuteqarneq, spiralilersuisimaneq pillugu suliami pingaarutilittut qitiuvoq. Tassami atassuteqarnermi tassani inatsisitigut malittarisassat, nakorsat suleriaasiat, kulturikkut isummat, inuttullu ataasiakkaatut misigisat pingaarnertut tassani naapisinneqartarmata. Tamanna pillugu misissueqqissaarnermi nakorsaasersuineq kisimi iliuuserineqarsimasutut ukkatarissallugu naammanngilaq. Piffissamimi tassani nakorsap nakorsiallu naapinnerat qanoq nalinginnaasumik ingerlariuseqartarsimanersoq kiisalu ingerlariutsimi tassani naammanngitsunik paasissutissiinertaqartutut, ilatsiinnartutut imaluunniit iliuuseqarnissamut periarfissaqannginneranik misigititsisimasinnaanera ilanngutissallugu pingaaruteqarpoq. Tamakkiinngitsumik akuersineq pillugu oqaluttuat ilaat, naak pisumik aallaavilimmik uppersaasinnaaneq ilaannakuugaluartoq, sooq tatiginartutut pingaarutilittullu isikkoqarsinnaanerinit, taamatut nassuiaanissamut misissueqqissaarneq tapertaasinnaavoq. Aamma inuiaqatigiinni assigiisartumik imaluunniit qitiusumik aqutsisoqarsimanera uppersarneqarsinnaanngikkaluarpalluunniit.

754 Oqaluttuarisaaneq isigalugu piffissami tassani piffissap annersaani sipportumik aalajangiilluni sulineq kulturiuvoq, tassa peqqinnissaqarfimmi nakorsaq pingaarnertut aalajangiisartuuvoq, nakorsiarlu eqeersimaartumik aalajangeeqataanani tatiginnilluni

ilatsiinnartussatut inissisimasarluni.¹⁷¹ Taamatut naligiinnngitsumik atassuteqariaaseq Kalaallit Nunaanni taamaallaat atuutinngilaq, 1900-ikkulli qiteqqusimalernerini kitaani peqqinnissaqarfinni ingerlatseriaatsimut siammasissumik ilisarnaataalluni. Ullutsinni nakorsiap oqartussaassuseqarneranut paasissutissinneqarlunilu akuersisarnermi ileqqusut tunngavigalugit taamanikkut pisut oqaluttuareqqinneqarpata, sipportumik aalajangiilluni suleriaaseqarnermi erseqqissumik akerliunnginneq akuersinertut paasineqariaannaavoq, akerlinganillu erseqqissumik akuersinnginneq akuersissuteqarsimannginnertut paasineqarsinnaalluni.

- 755 Spiralilersuisimaneq pillugu suliami tamanna qitiuvoq, tassami amerlasuut misigisimammata “pineqartoq paasisimanagu” imaluunniit “naameersinnaasutut misigisimanatik”, tamannalu erseqqissumik pinngitsaalinerunngikkaluarluni atassuteqariaatsip aqqissuussaanerata kingunerisimasinnaavaa.
- 756 Ilutigisaanik erseqqissumik allassimavoq, paasissutissinneqarluni akuersinermi qanoq paasissutissiisoqarsimanera kisimi apeqqutaanngitsoq, kisiannili ilumut paasineqarnersoq, toqqagassaqarnermillu kinguneqarsimanersaq aamma apeqqutaasut. Nakorsiap qitiutillugit periuseqarnerit erseqqissarpaat, nakorsiartarfimmi aalajangiisoqassappat nakorsiap paasinninnera, pingaartitai, ernumassutigisaalu paasiniarneqassasut, aammalu nakorsiartitsinermi ima aqqissuunneqartariaqartoq nakorsarniaq paasinaasinnaassalluni, oqaaseqarsinnaassalluni itigartitsisinnaassallunilu. Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu oqaloqatigiinnermi malittarisassat taamak ittut atorineqartarsimanersut nalorniarpoq. Aamma nakorsiartsisinerni siunnersuinerit immikkut ulapiffiusuni imaluunniit sulisutigut amigarfiusuni ileqqusut malillugit aammalu oqartussaasunik tunngavigalugit ingerlanneqartarsimanersut.
- 757 Nakorsiartitsinerni nalinginnaasumik naligiinnngitsumik inissisimasarneq Kalaallit Nunaanni oqaatsitigut kulturikkullu killeqarneq peqqutigalugit annerusimasinnaavoq. Peqqinnissaqarfimmi attaveqarnerup annersaa pingaarnertut qallunaatut ingerlanneqartarmat, oqalutseqarnerluunniit killeqartarmat paasisaqannginnissaq, paatsoornerit paasineqanngeratarsinnaanerata, kingornalu naammannngitsumik paasissutissinneqarsimasutut misigisimanermut annertunerutitsisimasinnaavoq. Tamanna ilisimaaralugu allamut saatsitsiniaanertut imaluunniit ataqtigiissaakkamik aqqissuussamik immikkoortiterinertut isumaqanngilaq. Paasinninneq atassuteqarnermut tunngassuteqarnera, paasissutissanillu teknikkikkut ingerlatsitsinerunnginnera uani aalajangiisuvoq. Oqaatsinik paasisaqarsinnaaneq, paasinaallunilu apeqquteqarsinnaaneq apeqqutaapput, soorluttaaq nakorsiap nalornisinnaatitaanerminik, itigartitsisinnaatitaanerminik imaluunniit nassuiaanneqarnissaminik

---

171 Charles, C., Gafni, A., & Whelan, T. (1997). Shared decision-making in the medical encounter: What does it mean?. *Social Science & Medicine*, 44(5), 681–692. Emanuel, E. J., & Emanuel, L. L. (1992). Four models of the physician–patient relationship. *JAMA*, 267(16), 2221–2226. Hastrup, K. (2019). *Kultur: Det fleksible fællesskab*. Gyldendal. Nedergaard, J. (2017). The border into wonderland: When words between doctor and patient are not enough. In M. F. Freda & R. De Luca Picione (Eds.), *Healthcare and culture: Subjectivity in medical contexts* (pp. xx–xx). Information Age Publishing. Nedergaard, J. (2018). Role differences in healthcare: Overcoming borders through semiotic skin as the basis for communication. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. Springer.

piumasaqarsinnaanermik misigisimanera apeqqutaasut.¹⁷² Nakorsartitsineq oqartussaannermik aamma sukkassusermik sunnersimatinneqartillugu, nakorsiarlu apeqquteqartinneqanngippat, taamanikkut sinaakkutit aallaavigalugit inatsisitigut atuuttut isigineqarsinnaagaluarpuuunniit nakorsiap “akuersinera” ilatsiinnarnerusinnaavoq mianernarnerusinnaallunuunniit.

- 758 Taassuma malitsigisaanik nakorsap nakorsiap akornanni naapinneq ussersorluni, timilu atorlugu naapinnertut paasissallugu aamma pingaaruteqarpoq, tassani pissaaneq iliuuseqarsinnaanerlu oqaasiinnakkut pilersinneqaratik aammali suleriaatsikkut, init ilusilersorneqarnerisigut, sulisut suleriaasiisigut, timillu qanoq iliuuseqarfigineratigut pilersinneqarmata. Kulturpsykologiskimik paasinninneq tunngavigalugu timi attaveqarnermi killeqarfittut isigineqarsinnaavoq, taamaattumik peqqinnissaqarfimmi sulisut nakorsiallu naapinnerini isummat, mianersuunneqarnissarlu qanoq isumaqartinneri pillugit isumaqatigiinniarfigineqartarlutik.¹⁷³ Ima paasillugu, nakorsiap toqqagassaqaqarnerminik imaluunniit toqqagassaqaqannginnerminik misiginera, naapinnermi malussartaatiniit ilusilerneqakkajuttartoq. Nakorsartitsinermi oqaasertalersugaanngitsumik malitassaq, piginnaasatigut imminut tatigineq, nakorsiat malittarisassanik malinninnissaannik nalinginnaasumik naatsorsuuteqarneq, nakorsartinnermilu timikkut nalinginnaasumik pisartoq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliami, ussersornikkut paasisanik misissueqqissaarneq suliaritinnermi erseqqissumik pinngitsaaliisoqanngikkaluartoq nakorsiap “taamatut pisoqaannarpoq”-mik misigisimasinnaaneranut nassuiaatissanut tapertaasinnaavoq, tassani naapinnermi ataatsimut isigalugu aalajangiisoqareermat, nakorsiallu nakorsap innersuussutaa maliinnartussaammagu.¹⁷⁴
- 759 Tassunga assingusoq, sipportumik aalajangiisarneq ataatsimut aalajangiinertut qisuariaataanera pillugu atuakkiami ersarissarneqarpoq. Charlesip, Gafnip aamma Whelanip¹⁷⁵ tamarmik allaaseraat, aalajangiiniarnermi inatsisitigut akuerisaasumik aalajangiinissami nakorsap ilisimasai aamma nakorsiap pingaartitai tamarmik pingaaruteqartut. Taamatut periaaseqartoqanngikkaangat, kingorna nakorsiap “akuutinneqarani” aalajangiisoqarneranik misigeratarsinnaanera annerulersarpoq. Taamaalilluni spiralilersuisimaneq kinguaassiorneq pillugu tunngavilersorluakkamik aalajangiinertut suliarineqarsimasutut isigineqarsinnaagaluartoq, nakorsianut inuttut, kinaassutsimullu isumalerujussuusut oqaluttuarisaanermi aammalu aqqqissuusaanikkut iliuuseqarnermi assersuutitut paasineqarsinnaavoq.
- 760 Tassunga atatillugu tatiginninneq qitiuvoq. Tatiginninnerup nakorsiaq nakorsatuulli ilisimasaqarani systemimi ataqatigiittumi iliuuseqarsinnaatippaa. Hallip, Duganip, Zhengip aamma Mishrap tatiginninneq ataasiinnanngitsumik isumaqartoq, ilaatigut

172 Stewart, M., Brown, J. B., Weston, W. W., McWhinney, I. R., McWilliam, C. L., & Freeman, T. (2003). Patient-centered medicine: Transforming the clinical method (2nd ed.). Radcliffe Medical Press

173 Nedergaard, J. (2016). Theory of semiotic skin: Making sense of the flux on the border. *Culture & Psychology*, 22(3), 387–403

174 Nedergaard, J. (2018). Role differences in healthcare: Overcoming borders through semiotic skin as the basis for communication. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. Springer.

175 Charles, C., Gafni, A., & Whelan, T. (1997). Shared decision-making in the medical encounter: What does it mean?. *Social Science & Medicine*, 44(5), 681–692.

piginnaasaqarnermik, ilumoornermik, tatiginassutsimillu misigisimanermik ilaqartutut nassuiaatigaat.¹⁷⁶ Ataqtatigiinnera tatiginninnerup annikillisissinnaammagu, nakorsap “nalunnginneruaa”-mik eqqarsarluni taamani pisumi illersuutitut atorpeqarsinnaavoq. Kisiannili nakorsiap paasinninnissaminut imaluunniit toqqaanissaminut periarfissinneqarsimanngitsutut kingusinnerusukkut nalilerpagu, taamani tatiginninneq taanna sunnertianertut paasineqarsinnaavoq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliami tamanna sakkortuumik inississinnaavoq, tassani naartunaveersaammik ikkussiffigitinneq timimut, attortinnermut, nammineq aalajangiisinnaanermut siunissamullu tunngassuteqarmat, aammalu nakorsiat pisinnaatitaaffii paasissutissinneqarlunilu akuersineq piffissap ingerlanerani annertuumik allanngornikumumata.¹⁷⁷

761 Taamaakkaluartoq misissuinermi periutsitigut erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq, aammalu immikkoortumi uani piviusut oqaluttuallu immikkoortinneqarnerinut naapertuulluni, socialpsykologiskimik kulturpsykologiskimillu nassuiaanerit ataqtatigiissillugu aaqqissuussinermik, siunertamik imaluunniit pisup annertussianik imminni uppersaataasinnaanninnerat. Taakku naammanngitsumik akuersissuteqarsimasutut misiginerup qanoq pilersinnaaneranik, allanngujaatsinneqarsinnaaneranik piffissallu ingerlanerani immikkut pingaaruteqalersinnaaneranik tunngatillugu, nakorsap nakorsiallu akornanni atassuteqarnikkut piviusorsiorutut paasineqarsinnaasut periutsit nassuiaaqataasinnaanerat nassuiarpaat. Aammattaaq nassuiarsinnaavaat sooq oqaluttuat assigiiaartumik misigineqarsinnaanersut, naak piffissami pisut ingerlanneqarneranni, sumiiffiit, sulisut, suleriaatsillu apeqqutaatillugit annertuumik assigiinngiaarsimasinnaagaluartut. Tamanna pillugu sunniutaasinnaasoq qitiulluinnartoq tassaavoq, oqaluttuat “ataqtatigiinnikkut paasissutissanik” imaqqakajuttarnerat (naligiinnginneq, oqartussaaneq, oqaatsitigut ersarinnginneq, toqqagassinneqannginnermillu misigisimaneq), ataasiakkaanik nakorsaasersuineq pillugu inatsisitigut uppersarneqarsinnaasunik imaqaratik.

762 Inaarutaasumik assigiinngissuseq misissueqqissaarnermi najummisutut inernertut attatiinnarneqartariaqarpoq. Kalaallit Nunaanni innuttaasut assigiiaannngillat, annertuumillu qularnanngitsumik nakorsap nakorsiap naapinneri najukkami suleriaatsinik, inuttut piginnaasanik, attaveqariaatsinik, nakorsiallu inuttut inissisimanerisa annertuumik assigiinnginnerinik sunnertisimasimassallutik. Arnat ilaasa nakorsamik naapitsinertik isumassuinerit, paasinartutut, inatsisitigullu akuerisatut misigisimasinnaavaat; ilaasalu paasiuminaatsutut, pissaanermik atuinertut imaluunniit killissamik qaangiiffigitinnertut misigisaqarfigalugu. Oqartussani pisunut pisariusunut tunngatillugu assigiinngisitaarneq naatsorsuutissaavoq, oqaluttuallu “ilumoornerinik” pingaarnersiunissamut imminermini atorpeqartariaqanngikkaluarluni. Taarsiullugu nalunaarusiap oqariartuutaanut tapertaasariaqarput, tassa innuttaasunut tamanut atuutsitsisoqassappat massakkut pisunik aallaavigineqartuninngaani, pisunik aallaaviit annertunerungaatsiartut tunngavissatut atorpeqartariaqaraluartut.

176 Hall, M. A., Dugan, E., Zheng, B., & Mishra, A. K. (2001). Trust in physicians and medical institutions: What is it, can it be measured, and does it matter? *The Milbank Quarterly*, 79(4), 613–639.

177 World Medical Association, n.d.

763 Taamaalilluni eqikkarlugu spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu nakorsap nakorsiallu ataqatigiinnerat uku akornanniittutut paasineqarsinnaavoq (a) kulturikkut oqaluttuarisaanermi sulineri kulturip aamma oqaasissaqarnerup naligiinnginnera,¹⁷⁸ (b) nakorsiat pisinnaatitaaffiit, paasissutissiiviusumik akuersinermut ileqqut allanngornerat,¹⁷⁹ (c) nakorsiartarfimmi attaveqarnermi oqaatsitigut kulturikkullu killissat,¹⁸⁰ (d) tatiginninneq illersuutitut aamma mianerisassatut,¹⁸¹ (e) taamani piffissami tassani tunngaviusumik suleriaasiunngikkaluartoq aalajangeeqataanissami oqaloqatigiinnermi tunngaviusumik tunngaviit,¹⁸² aamma (f) nakorsiap iliuseqarnissami periarfissaa ussersoriaatsimik ilusilernerqarluni ussersorninngortinneri aamma timi atorlugu oqariartuutinngortinneri.¹⁸³ Isiginnik tamanna assigiinnginnermut, uppersaatillu killeqarnerinik nalunaarusiap inatsitigut inerniliineranut atassuserneqarsinnaavoq, kiisalu naammangitsumik akuersisutut paasinninneq qanoq pinngorsinnaaneranik, tarnip pissusiit aamma kulturitigut qanoq ataavartumik sunniuteqarsinnaaneranut ersarisaanermut tapertaalluni – tamannalu immi ataqatigiimmik aaqqissuussisimanermut imaluunniit siunertaqarsimanermut inatsitigut uppersaanertut isigineqartariaqanngilaq.

4.4 Nakorsap aamma nakorsiap akornanni ataqatigiinneq ataqatigiinnertut, ussersornertullu killit

- 764 Taamaalilluni eqikkarlugu spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu nakorsap aamma nakorsiap akornanni ataqatigiinneq kulturpsykologiskimik isigalugu ima paasineqarsinnaavoq, nakorsaatitut oqartussaaneq, timimi misigisat, kulturikkullu isummat naapinnerat aamma isumaqatigiissutiginiarneqarnerat. Tassunga atatillugu peqqinnissaqarfimmi attaveqatigiinneq paasissutissanik tunniussiinnarnermut tunngassuteqanngilaq, aammali nakorsiap misigisai, ernummatigisai, paasisaalu aalajangiinarnermi akuerineqarlutik isummersoqatigiinnermut, isumaqatigiinnginnermullu tunngassuteqarluni.¹⁸⁴
- 765 Kulturpsykologiskimik ilisimatusarnerup tikkuarpaa, taamatut naapinneq oqaatsitigunnaanani, aammali timikkut isumaqartitatut (symbolsk) ittoq.

178 Emanuel, E. J., & Emanuel, L. L. (1992). Four models of the physician–patient relationship. *JAMA*, 267(16), 2221–2226.^[1]

179 World Medical Association, n.d.

180 Stewart, M., Brown, J. B., Weston, W. W., McWhinney, I. R., McWilliam, C. L., & Freeman, T. (2003). *Patient-centered medicine: Transforming the clinical method* (2nd ed.). Radcliffe Medical Press

181 Hall, M. A., Dugan, E., Zheng, B., & Mishra, A. K. (2001). Trust in physicians and medical institutions: What is it, can it be measured, and does it matter? *The Milbank Quarterly*, 79(4), 613–639.

182 Charles, C., Gafni, A., & Whelan, T. (1997). Shared decision-making in the medical encounter: What does it mean?. *Social Science & Medicine*, 44(5), 681–692.^[2]

183 Nedergaard, J. (2018). Role differences in healthcare: Overcoming borders through semiotic skin as the basis for communication. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. Springer.^[3]

184 Charles, C., Gafni, A., & Whelan, T. (1997). Shared decision-making in the medical encounter: What does it mean?. *Social Science & Medicine*, 44(5), 681–692.^[4] Emanuel, E. J., & Emanuel, L. L. (1992). Four models of the physician–patient relationship. *JAMA*, 267(16), 2221–2226.^[5]

Peqqinnissaqarfimmi pisariusuni naapinnerni pingaartumik ukiutigut, oqaatsitigut imaluunniit kulturikkut naligiinngitsoqartillugu timi nakorsartinnermi iliuuseqarfigineqartussatut, misigisaqartussatullu atuuffeqartarpoq. Taamatut marloqiusamik atuuffeqarnera erseqqissarneqaranilu akuerineqanngikkuni, nakorsiap peqqissutsiminut tunngatillugu nammineq aalajangiisinnaatitaanngitsutut, nakorsartinnerminilu tigussaasunngortinneqarnerminik misigisimanera annertuseratarsinnaavoq.¹⁸⁵

- 766 Tassunga atatillugu timi attaveqarnermi killissatut qanoq atorineqarneranut 'ussersuutit, isumaallu pillugit misissuineq' nassuiaatitut atorineqarsinnaavoq. Inuup sananeqaataasa, inooqatigiinnerup, kulturillu akornanni naapinnermi isummap pilersinneqarfia. Timi suliaritiinnarneq ajorpoq, isummanik nassataqartutut ippoq, sulisup ilisimasaasa aamma inuup misigisaasa akornanni naapinnermi killinik isumaqatiginninniarfiusoq.¹⁸⁶ Isumaqatiginninniarneq taanna iluatsinngippat peqqissutsimut tunngatillugu iliutsit, aamma ajunngitsumik isumaqaraluartut inatsisitigullu akuerisaagaluartut, kingorna killissamik qaangiinertut misigineqarsinnaapput.
- 767 Taassuma saniatigut ilisimatusarnerit arlallit takutinnikuuaat, peqqinnissaqarfimmi suliaasat agguataarneqarneri toqqaannanngitsuusartut, kulturimillu tunngaveqakkajuttartut. Nakorsiat innersuussutinik paasinnissasut, akuersissasut, malinnissasullu naatsorsuutigineqartarpoq, peqqinnissaqarfimmilu sulisut nakorsiamut pitsaanerpaasussamik iliuuseqassasut naatsorsuutigineqartarluni. Naatsorsuutit taakku marluk naapinnerini, pingaartumik nakorsiap isumaa erseqqissumik akuutinneqanngikkaangat; imaluunniit sulinnermi ileqqut tunuliaqutaralugit, aamma nakorsiamut anngunneqartinnagit imaluunniit tassannga paasineqartinnagit aalajangiisoqaraangat, paatsoortoqarsinnaasarpoo.¹⁸⁷
- 768 Tamanna pingaartumik meeqqat, inuusuttut imaluunniit allat attuumassuteqanngitsut nakorsap nakorsiallu attassuteqarnerini akuutinneqartillugit erseqqissisarpoq. Tassani peqataasut amerlanerugaangata, soorlu angajoqqaat, peqqinnissaqarfimmi sulisut, oqartussallu ataatsikkut aalajangiiniarnermi ilusilersueqataaleraangata atassuteqarneq paasiuminaannerulersarpoq. Ilisimatusarnerup tikkuarpaa, taamatut arlallit peqataanerisigut nakorsiat ataasiakkaat ilumut peqataasutut misigisimanerinit

---

185 Nedergaard, J. (2016). Theory of semiotic skin: Making sense of the flux on the border. *Culture & Psychology*, 22(3), 387–403.
 Nedergaard, J. (2017). The border into wonderland: When words between doctor and patient are not enough. In M. F. Freda & R. De Luca Picione (Eds.), *Healthcare and culture: Subjectivity in medical contexts* (pp. xx–xx). Information Age Publishing.

186 Nedergaard, J. (2016). Theory of semiotic skin: Making sense of the flux on the border. *Culture & Psychology*, 22(3), 387–403. Krause-Kjær, E., & Nedergaard, J. (2018). The body in culture: Looking through the skin. In G. Jovanović, L. Allolio-Näcke, & C. Ratner (Eds.), *The challenges of cultural psychology: Historical legacies and future responsibilities*. Routledge.

187 Hall, M. A., Dugan, E., Zheng, B., & Mishra, A. K. (2001). Trust in physicians and medical institutions: What is it, can it be measured, and does it matter? *The Milbank Quarterly*, 79(4), 613–639.

Nedergaard, J. (2018). Role differences in healthcare: Overcoming borders through semiotic skin as the basis for communication. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. Springer.^[1]

ajornakusoornerulersitsisartut, aamma akuersissuteqarnissamik piumasagaat matussuserneqaraluarpalluunniit.¹⁸⁸

- 769 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut tunngatillugu nakorsap nakorsiallu naapinneranni oqartussaaneq, kulturitigut assigiinngissuseq, akisussaaffiillu toqqaannanngikkaluamik agguataarnerini paasissutissat amigarnerinik, iluamik paasinnissimannginnermik imaluunniit killilimmik iliuuseqarsinnaanermik misigisimanerup paasinissaannut isiginnittaatsit taakku tapertaapput. Paasinninnerup taassumap inuit akornanni atassuteqaatit, attaveqaatillu eqqarsartaatsimut sivisuumik sunniuteqarsinnaanerinik, taakkualu inatsisitigut akisussaaffimmut, ataqatigiissullugu aaqqissuussinnermut imaluunniit siunertamut uppersaatsit imminni atorsinnaannginnerinik ersarissaanermigut, nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarneranut tapertaapput.

4.5 Inatsisitigut sinnaakkutit iliuuseqarnissamullu kiffaanngissuteqartutut misigisimanerup akornanni akuersineq

- 770 Nalunaarusiami inatsisitigut misissueqqissaarnermut nassuiaatigineqartutut piffissami attuumassuteqartumi tassani paasissutissiiviusumik akuersinissamut piumasagaatit killeqarsimapput (tak. kap 7.9), paasissutissiissutigineqartullu imaluunniit akuersinnermut uppersaatsit pillugit journalimut allanneqarnissaannik pingaarnertut piumasagaateqarani. Inatsit malillugu akuersineq ilumut tunniunneqarsimanersoq kingorna uppersaateqannginnerup uppersarsinnaanngilaa uppersarunnaarsissinnaanaguluunniit. Uppersaatsit eqqarsaatigalugit ammasumik suli misissuiffiusinnaasumik qimataqarpoq, tassanilu journalit killeqarmata annikitsuinnarmik sunniuteqarsinnaapput.
- 771 Tarnip pissusiinut tunngatillugu aamma akuersinnerup ilumut atuunnera, namminerlu kajumissutsimik misigisimaneq immikkoortissallugit pingaaruteqarpoq. Malittarisassat atuuttut naapertorlugit akuersineq inatsisitigut atuussinnaavoq, aamma inuk pineqartoq eqeersimaartumik aalajangiisimasutut misigisimanngikkaluartoq. Imaluunniit suliaritinnerup suunerata, kingunissaasalu paasineqarnera aamma killeqaraluarpat. Nammineq kajumissutsimik misigisimaneq marloqiusaanani assigiinngisitaarlunilu pineqartumut ataqatigiissitassaavoq. Atassuteqaatinit soorlu oqartussaanermit, oqaatsinit, ukiunit, allanut maleruunnermit, oqartussanilu sinaakkutinik sunnertittarpoq, soorluttaaq nakorsiatut qanoq “iliortariaqarnermik” imaluunniit “iliortariaqaraluarnermik” ileqqoralugu naatsorsuuteqarnermik ilusilerneqartartoq.
- 772 Taakkununga atatillugu inuk kingumut qiviarluni misigisimasinnaavoq, angertoqartoq, naak angerneq tamanna ilumut toqqagassatut misigineqanngikkaluartoq. Pingaartumik

---

188 Charles, C., Gafni, A., & Whelan, T. (1997). Shared decision-making in the medical encounter: What does it mean?. *Social Science & Medicine*, 44(5), 681–692. Emanuel, E. J., & Emanuel, L. L. (1992). Four models of the physician–patient relationship. *JAMA*, 267(16), 2221–2226. Hastrup, K. (2019). *Kultur: Det fleksible fællesskab*. Gyldendal. Nedergaard, J. (2017). The border into wonderland: When words between doctor and patient are not enough. In M. F. Freda & R. De Luca Picione (Eds.), *Healthcare and culture: Subjectivity in medical contexts* (pp. xx–xx). Information Age Publishing. Nedergaard, J. (2018). Role differences in healthcare: Overcoming borders through semiotic skin as the basis for communication. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. Springer. Nedergaard, J., & Jensen, E. S. (2019). Communicative partnership between more than two: When a child becomes a patient. In R. De Luca Picione, J. Nedergaard, M. F. Freda, & S. Salvatore (Eds.), *Idiographic approaches to health* (pp. xx–xx). Information Age Publishing.

peqqinnissaqarfimmi sulisut suliatigut ilisimasaqartillugit, suliarinnissinnaatillugillu kiisalu nakorsiap iliuusissatut periarfissaasinnaasut killilimmik nalilersinnaatillugit. Eqqarsartaatsikkut tamanna ilatsiinnartutut peqataanertut misigisimanermik kinguneqarsinnaavoq, naak kimigiisertoqanngikkaluartoq, sioorasaarisoqanngikkaluartoq imaluunniit ilisimaaralugu uukapaatitsiniaasoqanngikkaluartoq.

- 773 Alexanderip¹⁸⁹ aamma Eriksonip¹⁹⁰ erseqqissaatigaat aqutsisinnaanngitsutut, sunniuteqarsinnaanngitsutut imaluunniit toqqagassaqanngitsutut misigisimanerpiaq inuit kingusinnerusukkut oqartussanit suliaritissimanerini qitiusumik sammineqakkajuttartoq. Misigisat taakkua piffissami piffiini erseqqissumik taaneqarsimasariaqanngillat. Akerlinganik qanga pisimasut paasinissaannut oqaatsitigut, kulturitigullu sinaakkutinik neqerooruteqarlutik ileqqut nalinginnaasut allanngoriartornerat, pisinnaatitaaffiit pillugit ilisimaarinninneruleriartorneq, ataatsimullu oqaluttuat oqaluttuarineqartarnerat ilutigalugit misigisimasat oqaluttuareqqittarnerini piffissap ingerlanerani ineriartorlutillu isumaqarnerulersinnaapput.
- 774 Piffissatigut, nassuiaasersuinnermilu allanngoriartornerup kingunerisaanik, akuersisimannginnermik misigisimaneq imaangilaq suliaritinnermi pisimassasoq. Misigisanik paasinnikkiartulernerulernerup malitsigisaanik kingumut qiviarnermi pisinnaapput. Tarnip pissusiinut tunngatillugu isiginiaraanni tamanna uppersarsarlugaavoq, tamannalu eqqaamanerlunnermik imaluunniit ilisimaaralugu ingattarsinnermik paarlaanneqassanngilaq. Taassuma kingunerisaanittaaq taamatut misigisat inuiaqatigiinni ataqatigiimmik aaqquissuussisoqarsimaneranut, siunertaqartoqarsimaneranut imaluunniit ataqatigiissakkamik suleriaaseqartoqarsimaneranut toqqaannartumik aamma atorineqarsinnaanngillat.¹⁹¹
- 775 Taamaallilluni akuersisimannginnermik misigisimanerit oqaluttuarisaanermi imaluunniit inatsisitigut akisussaaffeqarnermut sooq uppersarsaatitut atorineqarsinnaannginnerinik imaluunniit tarnip pissusiitigut pingaaruteqannginnerarsinnaannginnerinik ersarissaanermigut, nalunaarusiap inatsisitigut inerniuliussaanut immikkoortoq tunngavissiivoq. Taakku namminneq misissuseqquissarnerup immikkoortuanik immikkut ittumik sunniut taanna pisumik aallaavilimmik uppersarsaatinnngortinneqarsinnaanani, oqartussani suliaritinnerit inuttut, kulturikkullu ataavartumik qanoq sunniuteqarsinnaanerinik paasinninnissamut tunngavisseeqataapput.

4.6 Tatiginninneq imminut illersuutitut

- 776 Tatiginninneq innuttaasup, oqartussallu akornanni tunngaviuvoq. Tarnip pissusaa eqqarsaatigalugu pisariusunik annikillitsitsinissamut tatiginninnissaq pisariaqartarpoq, taamaallillunilu aalajangiiniarnerit artornartut aalajangerneqartariaqartillugit, ilisimasat, aqutsisinnaaneq, tamakkiisumik isiginnissuseqarsinnaaneq killeqartillugit, allat immikkut

---

189 Alexander, J. C. (2012). *Trauma: A social theory*. Polity Press.

190 Erikson, K. (1976). *Everything in its path: Destruction of community in the Buffalo Creek flood*. Simon & Schuster.

191 Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*. Cambridge University Press. Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

ilisimasaat tunngavigalugit inuit ataasiakkaat iliuuseqarsinnaasarpot. Tamanna pillugu peqqinnissaqarfimmi tatiginninneq immikkuullarissuunngilaq, katsorsaanerulli ingerlanneqarsinnaanissaanut tunngaviulluni. Taamaakkaluartoq aalajangiinissamut piginnaatitaaneq nakorsiap sulisunut tunniuttarpaa, tassami nakorsaatinut tunngatillugu kingunerisinnaasai periarfissallu pillugit tamakkiisumik nammineerluni naliliinissaq piviusorsiukkajunneq ajormat.

- 777 Ilutigisaanik tatiginninneq eqqarsartaatsikkut akerleriissinnaavoq. Tatiginninneq tamakkiisumik paasisaqanngikkaluarluni iliuuseqarsinnaatitsigami, kingumut qiviarluni tatiginnittusaanngikkaluarluni tatiginnissimalluni nalileraanni nammineq qinigassaqaarsimanngitsutut imaluunniit qinikkap pingaaruteqaannginneranik misinnaratarsinnaavoq. Taamani pisup nalaani illersuutitut atugaq, “nakorsap nalunnginneruaa”, kingusinnerusukkut sunnertiasimanertut misigineqarsinnaavoq, pingaartumik ileqqut nutaat, imminut paasinninnerup allanngornera imaluunniit pisinnaatitaaffiit, periarfissallu pillugit ilisimasat annertusisimatillugit aalajangiineq oqaluttuarineqaqqikkaangat.
- 778 Kalaallit Nunaanut atatillugu oqaluttuarisaaneq isigalugu qitiusumik oqartussat ilisimasanut, oqartussaanermut, aalajangiisinnaatitaanermullu atassuserlugit peqqinnissaqarfimmut tatiginninnermi nunasiaataaneq, nunasiaataanerullu kingorna pisut eqqarsaatigalugit paasineqassaaq.¹⁹² Taamatut ataqatigiinnerni tatiginninneq immikkuullarilluinnarsinnaavoq. Ataasiakkaatut qinigaannaanani akerliliineq imaluunniit isummerneq naleqqutinngitsutut, ilumoorfiginninnermik pissuseqaanngitsutut imaluunniit pisinnaanngitsutut misigineqarsinnaalluni atassuteqaarnermi pisariaqarluni. Tamanna eqeersimaartumik isumaqatiginninniarani imaluunniit periarfissanik erseqqissumik oqimaatigiissitsinani peqqinnissaqarfiup innersuussutaasa akuerineqarnissaanut annertusaasinnaavoq. Ilatsiinnarsimanertut takussutissaanngilaq, kisiannili oqartussani atugassarititaasut tunngavigalugit isumatusaartumik naleqqussaanerulluni.
- 779 Tarnip pissusiinut tunngatillugu tamanna isumaqarpoq, akerliliinnginneq imaluunniit erseqqissumik apeqquteqaannginneq ullumikkut pissutsit tunngavigalugit paasissutissiilluni imaluunniit isumaliutigilluakkamik akuersinertut paasineqarsinnaassasoq. Taamatuttaaq pinngitsaaliinnermut imaluunniit uukapaatitsiniarnermut ersiutitut imaaliallaannaq paasineqarsinnaanngillat. Tassani tatiginninneq atassuteqaatitut atuulluni suleqatigiittoqarsinnaatitsivoq aammalu kiffaanngissuseqarluni iliuuseqarsinnaanermik misigisimaneq killeqartissinnaallugu, naak tamanna immini killissamik qaangiinerunngitsoq.
- 780 Tamanna pillugu tatiginninnerup atornerluinnermut imaluunniit aaqqissuussaasumik naapertuilluannginnermut uppersaasatitut atornerqarsinnaannginnera periutsitigut attatiinnassallugu pingaaruteqarpoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu tatiginninneq illersuutitut, kingornalu marluinnik isumaqalernissamut aqqutaasinnaavoq, misigisat taakku siunertalimmik atornerluinissamut, assigiinngisitsinissamut imaluunniit unioqqutitsisumik suleriaatsimut tikkuussinngikkaluartut. Inuk kingusinnerusukkut

---

192 Hastrup, K. (2019). Kultur: Det fleksible fællesskab. Gyldendal. Stoler, A. L. (2016). Duress: Imperial durabilities in our times. Duke University Press.

misigisimaguni tatiginninneq akornutinngorsimasoq, tamanna immiini imaanngilaq taamani piffissami piffiani tatiginninneq atornerlunneqarsimasoq.

- 781 Taamatut assigiinngisitaartumik paasinninneq nalunaarusiap inatsisitigut naliliinerinut naapertuuppoq, taassumallu kingorna atassuteqarnerup naligiinnginera, kulturitigut naatsorsuutit, sunniivigeqatigiinnerillu tatiginninnermik aallaavillit erseqqissumik, misilinneqarsinnaasunillu uppersaatissaqartinnagit ataqatigiimmik aaqqissuussisimanernut imaluunniit unioqqutitsisumik periuseqarnermut nallersuunneqarsinnaanatik. Tarnip pissusiinut tunngatillugu arnat peqqinnissaqarfimmik kiisalu spiralilersuisimaneq pillugu suliap kingorna qanoq misigisaqarnerini tatiginninneq qitiusumik ataqatigiissaarisutut inissisimaneranik, piviusumillu pisutut inatsisitigullu inerniliisunngortinneqarsinnaannginnerannik misissueqqissaarneq takutitseqataavoq.

4.7 Attaveqatigiinneq, oqaatsit, kingornalu isummat nikingaratarsinnaanerat

- 782 Oqaatsit, attaveqarnerlu peqqinnissaqarfimmi naapitsinermi qitiupput, paasissutissanik tunniussineriinnartuunngitsaq, aammali suup paasineqarsinnaaneranut, apeqqutigineqarsinnaaneranut, isumaqatiginninniutigineqarsinnaaneranullu sinaakkutaallutik. Paasissutissat qisuariarfineqaratik tiguinnarneqartarnerat qaqutigoorpoq, paasissutissalli qinigassatut paasineqartarput, ataasiakkaallu paasinninnerat, misigissusii, kulturikkullu qanoq iliortarnerit paasisallu tunuliaqutaasut naapertorlugit eqqarsaatigineqaqqittarlutik.¹⁹³ Taamaalilluni attaveqarneq pisumik aallaaveqartuaannarpoq, atassutaajuaannarpoq, soorluttaaq pisorpiami oqaatsinik aamma pissaanertigut atassutinit ilusilersorneqartarluni.
- 783 Kalaallit Nunaannut atatillugu oqaluttuarisaanermi peqqinnissaqarfimmi danskit oqaasii atornerqarnerusimatillugit oqaatsitigut assigiinngissutsit tamakkiinngitsumik imaluunniit naligiinngitsumik paasinninnissamut annertusaaqataaratarsinnaapput. Pingaartumik katsorsaaniarnermi aalajangigassat imaannaanngitsut, suliaritinnissat imaluunniit siunissamut kinguneqartussat pillugit killilimmik piffissaqarluni, sulisaatsikkullu sungiusimasat iluini nassuiarneqartussaattillugit. Taamatut naligiinnginnermi imaanngilaq nakorsiat iliuuseqarsinnaasimanngitsut imaluunniit isummersinnaasimanngitsut, kisiannili imaasinnaavoq kingorna apeqquteqarnissamut, nangaanerup oqaasertalernissaanut imaluunniit aalajangiinerit isumaqatiginninniutigineqarnissaannut attaveqarnermi atugassarititaasut killeqartitsisimasinnaasut. Tamanna ilisimaaralugu allamut saatsitsiniaanermik imaluunniit ataqatigiissillugu aaqqissuussamik immikkoortiterinermik immiini kinguneqanngilaq. Taamaattorli oqartussani peqataasut akornanni attaveqarniarnermi assigiinngissusiannik tikkuussinerulluni.
- 784 Attaveqarnermi naligiinnginneq, ataasiakkaani sanngiinnermik takutitsisuunani aaqqissuussaannermi atugassarititaasutut ippoq. Nakorsiat pisumi periarfissat iluini isumatusaartumik, tatiginnittumillu pissuseqarsinnaapput, kisiannili sulisutuulli oqaatsitigut imaluunniit takussutissatigut piginnaasaqaratik. Taamatut

---

193 Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140. Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*. Cambridge University Press. Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett’s psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

sunniivigeqatigiinnerit piffissami piffimminni naleqquttumik pisinnaapput, kisiannili aalajangiineq kingusinnerusukkut oqaatsitigut, ileqqutigut, kulturitigullu allatigut kingusinnerusukkut uteqqinnerini nalornilersitsisinnaallutik imaluunniit allatut paasineqarsinnaalluik.

- 785 Nakorsiap pisinnaatitaaffiut, paasitinneqarluni akuersinermut, timimullu nammineq oqartussaanneri ileqqut allanngortillugit taamani attaveqarnermi tamakkiisuusimanngitsut imaluunniit toqqaannanngikkaluamik isumaasimasut piffissap ingerlanerani allatut isumaqalersinnaapput. Olickip aamma Robbinsip allaaseraat, aalajangersimasut erseqqissarneqarlutik ataatsimut oqaluttuarnikkut ataasiakkaat eqqaamasaat qanoq allanngujaatsinneqarsinnaanersut, sakkortusineqarsinnaanersullu, ilaallu qanoq sakkukillisarneqarsinnaanersut imaluunniit puigorneqarlutik.¹⁹⁴ Taamatut pisoqarnerani misigisimasat ersernerluttut imaluunniit ilaannakortut assigiaarnerusumik oqaluttuarineqarsinnaanerupput, imaanngitsoq pisimasoq taamatut misigineqaaqarsimammat, kisiannili pisimasup qanoq paasineqarnissaanut oqaatsitigut aamma ileqqutigut paasinninnissamut ataatsimoorussamik paasinneriaatsimut ilanngunneqartarmat.
- 786 Taassuma malitsigisaanik akuersisimannginnermik imaluunniit naammattunik paasissutissinneqarsimannginnermik misigisimaneq pillugu kingumut qiviarluni oqaluttuat, taamani piffissami piffianinngarnit ataqatigiinnerusutut, assigiissaarnerusutullu issinnaapput. Tarnip pissusiinut tunngatillugu ataatsimut misigisanik paasinninnermi, eqqaamasallu suliarinerini tamanna pisartuuvoq ilisimaneqarluartoq. Taamaakkaluartoq taamatut kingumut qiviarneq piviusumik pisimasunut imaaliiallaanaq sanillersuunneqartariaqanngilaq, kisiannili inoqatit akornanni ataqatigiinnernut, inuiaqatigiinni sammineqarnerinut, naatsorsuutillu allanngornerinut atatillugu misigisat ataavartumik aaqqissuunneqaaqqittarnerinik paasineqartariaqarluni.
- 787 Pisunik aallaavilinnik (empiriskimik) uppersarsarneqarsinnaasut aammalu eqqarsartaatsikkut misigineqartut akornanni nalunaarusiap pingaarnertut immikkoortitsineranut, matumani misissueqqissaarneq ilaliivoq. Arnat ilaasa akuersinertik kingusinnerusukkut naammannngitsutut imaluunniit erseqqissimanngitsutut soq misigisimanerisa paasinissaannut attaveqatigiinnermi, oqaatsitigullu naligiinnginnerit nassuiaaqataasinnaapput, tamanna pinngitsaaliinermik, ataqatigiimmik aaqqissuussisimanermik imaluunniit siunertaqarsimanermik immini uppersarsaanngikkaluartoq. Aammattaaq misissueqqissaarnerup miserratinngilaa, taamatut oqartussani naapinnerni sulisut nakorsiallu akoranni oqaatsit, oqartussaaneq, aalajangiisinnaanerlu naligiissimanngitsut. Taamatut naligiinngitsoqarsimaneranik tikkuaaneq eqqugaasunngortitsinerunngilaq, kisiannili naapinnerni pineqartuni iliuuseqarnissamut, paasinninnissamut, misigisallu paasinissaannut aaqqissuussaannermut, oqartussanilu sinaakkutinut misissueqqissaarnikkut tikkuaanerulluni.

4.8 Eqqaamasinnaaneq, ileqqut allanngornerat kingumullu qiviarluni nassuiaaneq

- 788 Eqqaamasat pisimasunik uninngatitsiinnarlutillu allanngujuitsitsineq ajorput, kisiannili peqatigiinnernut, kulturinut, oqartussanullu atatillugu oqaluttarineqarnerini

194 Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

allanngorarlutillu ilusilersorneqartarlutik.¹⁹⁵ Taamaalilluni eqqaamasat pisimasunik eqqaasitsiinnarneq ajorput, aammali isumaat ingerlaavartumik nassuiaasersorneqartarlutik, tassanilu kingusinnerusukkut misigisat, inuiaqatigiinni qanoq ataqatigiinnerit, inuiaqatigiinnilu ileqqut pingaarutilimmik inissisimasarput.

- 789 Paasinnittariaatsimi tassani 1960-ikkunni aamma 1970-ikkunni misigisat, ullumikkut misigineqaralarunik taamanikkut piffiiniit allarluinnaallutillu allamik isumaqassagalarput. Oqaatsit soorlu paasitinneqarluni akuersineq, timimut nammineq oqartussaaneq, ataasiakkaallu pisinnaatitaaffii taamani spiralilersuineq pillugu suliap pineranut sanilliullugu ullutsinni peqqinnissaqarfinni malittarisassani aamma inuit pisinnaatitaaffiini ileqquni erseqqissorujussuupput. Taamatut nikinganerup kingunerisaanik, siornatigut pisimasut ullutsinni oqaatsitigut sinaakkutit atorlugit nalilerneqaraanganik ajornartorsiutaanerutut imaluunniit killissamik qaangiinerutut issinnaasarput.
- 790 Ileqqut taamatut allanngorneri nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarnerani uppersarluarneqarpoq, spiralilersuisimanerlu pillugu suliap inuiaqatigiinni ataavartumik isumaqarneranut qitiulluni. Taamaakkaluartoq tarnip pissusiinut tunngasut isigalugit ileqqut allanngornerini imaanngilaq qanga pisimasut ullumikkut oqaluttuarineri kukkusut, allanngorsimasut imaluunniit tunngavissaqanngitsut. Kisiannili timimut, pisinnaatitaaffinnut, akisussaaffinnullu inuiaqatigiinni paasinnittarnerup allanngornerini misigisat ingerlaavartumik nutaanik isumaqalersarnerinik oqaluttuat taamak ittut tikkuussinerupput. Taamaalillutik oqaluttuat piffissami naliminni pisimatillugit oqaluttuaapput, nassuiaasersuinernillu takutitsisuullutik, taamaattorli pisoqarnerata nalaani inatsisitigut qanoq inissisimanerannik ataasiinnarmik paasineqarsinnaasumik oqaatiginninnermut tunngavissiinnngillat.
- 791 Pingaaruteqarpoq attatiinnassallugu paasinninneq taanna eqqugaasimasut misigisimasaannik atorunnaarsitsinerunnginnera imaluunniit qanoq isumaqarneranik annikillsitsinnginnera. Tarnip pissusiinut tunngatillugu nammineq oqaasissaqarnermik imaluunniit aqutisinnanermik annaasaqarnermik misigisimaneq sunniuteqartorujussuusinnaapput, aamma aatsaat kingorna erseqqissumik oqaatigineqaralarunik.
- 792 Taamatut immikkoortitsinerup ersersippaa misigisap piviusullu assigiinngitsuunerat, kisiannili ataatsikkut attuutinneqarsinnaasut. Misigisimasat takutittarpaat inuit inuunerminni aqusaakkatik qanoq misigisimaneraat, paasisimaneraallu, kisiannili piviusorsioortumik pisimasunik naliliinerit pisunik uppersarluarneqarsinnaasunik (empiri) aallaaveqartariaqarput. Assigiinngisitaarnerup taassuma attatiinnarneqarneratigut misissueqqissaarnerup ilalerpaa, uani ileqqut allanngornerisa malitsigisaannik nassuiaasersuinermi allannguutit oqaluttuarisaanermi imaluunniit inatsisitigut uppersaatinngortinngikkalarlugit, qanga pisimasut eqqarsartaatsikkut pimoorunneqarsinnaasut.

---

195 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*. Cambridge University Press. Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

4.9 Eqikkaaneq, ikaarsaarnerlu

- 793 Piffissami tassani arnat peqqinnissaqarfimmik naapitsinerini akuersinermik, oqartussaannermik, iliuuseqarnissamullu periarfissaqarnermik misigisimanerinut eqqarsartaatsimut tunngasut, kulturitigullu atugassarititaasut sunniuteqarsinnaaner at immikkoortut siuliini nassuiarneqarput. Atassuteqarnermi naligiinnginnerit, sulisut oqartussaaner at, attaveqatigiinnermi sinaakkutit, taamatuttaarlu ileqqut allanngorner at killilimmik qinigassaqarnermik sunniuteqarsinnaasimannginnermillu misigititsisinnaasut misissueqqissaarnerup takutippaa, aamma pisuni pinngitsaaliisimanermut, ataqatigiimmik aaqqissuussisimanermut imaluunniit ilisimaaralugu siunertaqarsimanermut uppersaateqanngitsunut.
- 794 Tarnip pissusiinut tunngatillugu paasisat nalunaarusiap naliliinerinut tapersiipput, soq ataasiakkaat oqaluttuaat ataqatigiittutut, ataavartutut, isumalittullu pineqartunut issinnaaner inik ersarissaallutik, aammalu ataqatigiissillugu aaqqissuussamik assigiinngisitsinerup, akuersisimannginnerup imaluunniit ingerlatsinermi siunertap naqissuserneqarnissaannut pisunik aallaavilimmik (empirisk) tunngavigisap ersarlunnera imaluunniit naammannginnera ersarissarlugu. Taamaalilluni piviusup tarnikkut misigisimasap, inatsisitigullu uppersarsarneqarsinnaasumik piviusup imminnut atassusinngikkaluarlugit assigiinngitsuuner at ersarissarneqarpoq.
- 795 Immikkoortoq una misissueqqissaarnermi ikaarsaariarnermik takutitsivoq. Immikkoortuni tulliuuttuni, oqartussanik naapitsiner ni ataasiakkaat qanoq misigisaqarneranniit, eqqaamasat, oqaluttuat, ataatsimoorussamillu isummanik pilersitsisarnerit pillugit apeqqut inut isiginniffik siammasinnerulersinneqassaaq. Ataatsiakkaat misigisaat piffissap ingerlanerani qanoq allanngortinneqarsinnaanersut, ilaqutariinni, inuiaqatigiinni oqaluttuanilu qanoq inissinneqarsinnaanersut kiisalu pisut ilaanni kulturikkut aamma inuiaqatigiinnut atatillugu siammasinnerusumik qanoq isumaqartitatut (symbolsk) isumaqalersinnaanersut misissorneqarpoq, naak tamanna ataasiinnarmik imaluunniit assigiissaartumik nassuiaaniarnerunngikkaluartoq.

5 Spiralilersuisimaneq pillugu suliami eqqaamasat, oqaluttuat ataatsimullu misigisanik paasinninneq

5.1 Siunertaq killiliinerlu

- 796 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu ataasiakkaat misigisaat piffissap ingerlanerani qanoq eqqaamaneqarsinnaanersut, nassuiarneqarsinnaanersut, isumaqalersinnaanersullu kiisalu nassuiaanerit taakkua pisut ilaanni inuiaqatigiinni, kulturikkullu isummersorner ni siammasinnerusumik qanoq ilaatinneqarsinnaanersut immikkoortumi tulliuuttumi misissorneqarput. Eqqaamasat, oqaluttuat, misigisallu paasiner at kulturpsykologiskimik isigaluni qanoq sunniuteqartarner at immikkoortumi sammineqarpoq, nalunaarusiami inatsisitigut naliliinernut attuumassuteqarput, pingaartumik taakkunani uppersarsaatitigut killeqarneq, uppersarsaasersuiner mi amigaatit, kiisalu aaqqissuussamik pisoqarsimaneranik siunertaqarsimanerannillu naqissusiinissap ajornakusoornera tikkuarneqarlutik.
- 797 Inatsisitigut isigalugu oqaluttuat suut ilumoortutut isigineqarsinnaanersut aalajangissallugu imaluunniit akisussaaffik, pisimasuiillu nalilernissaat siunertaanngilaq. Siunertaq tassaavoq qanoq oqaluttuat pinngorsinnaanersut, ingerlateqqinneqarsinnaasarnersut imaluunniit

aalajaatsumik isumalittut toqqammavigineqarsinnaanersut misissussallugit aamma pisuni piviusorsioortumik uppersarsaatit ataasiinnarmik paasineqarsinnaanngitsuni imaluunniit ilaannakkortuni. Taamaalilluni oqaluttuat inatsisitigut atuunnersut pinnagu taakkua tarnip pissusiinut tunngatillugu, kulturitigullu inissisimanerat immikkoortumi sammineqassaaq.

- 798 Misissueqqissaarnerup takutippaa eqqaamasat, oqaluttuallu uninngaannaratik kingusinnerusukkut ilisimasanik, inuiaqatigiit sunniivigeqatigiinnerinik, inuiaqatigiinni ataqatigiinnernik, ileqqullu allanngornerinik sunnerneqartartut. Taamatut pisoqarnerani ataasiakkaat misigisaat allanngorsinnaasarpur, nutaamillu isumaqalersinnaasarlutik, tamanna ataqatigiissillugu aqqissuussamik sulisaatsimik uppersarsarneqarsinnaasumik immi kinguneqanngikkaluartoq. Taamaalilluni spiralilersuisimaneq pillugu suliaq ullumikkut takussutissiatut, misigissutsikkullu nallersuussinertut soq toqqammavigineqarsinnaaneranik, ilutigisaanillu assigiisaartumik imaluunniit siunertalimmik sulisaatsimik takorluuinnermut inatsisitigut tunngaviup paatsuugassaannngitsumik tunngavissinnginnerata nassuiaanissamut immikkoortoq tapersiivoq, tak. uppersarsaanissamut tunngavik pillugu nalunaarusiap inatsisitigut naliliineri.

5.2 Eqqaamasat misigeqqiinertut

- 799 Eqqaamasat qanga pisimasunut toqqorsivittut uninngaannartutut imaluunniit allanngorneq ajortutut inneq ajorput, ilisimasalli nutaat, ileqqut allanngornerat, inuiaqatigiinnilu pisunut atatillugu eqqaamasat ingerlaavartumik misigineqaaqqittarlutik, oqaluttuarineqaaqqittarlutik pisutut, misigeqqitatullu ittarlutik.¹⁹⁶ Tassunga atatillugu eqqaamasat “pisimasumut” toqqaannartumik ersersitsineq ajorput, misigisimasalli allanngorartumik isumaqartittarnerisigut ullumikkut ingerlaavartumik nutaanik isummorsorfigineqartarlutik.
- 800 Misigisimasat misigeqqittuusinerini suut erseqqissaatigineqarnerisut, ilaatinneqannginnerisut imaluunniit allanngortinneqarnerisut pillugit aqqissuussillutik kulturikkut skemat aqqutigalugit, eqqaamasat qanoq ilusilersorneqartartut Bartlett 1930-
kkunnili suliaasa takutippaat. Oqaluttuat imarisaanut aamma misigissutsinut eqqaamaneqartunut sunniutilimmik ataasiakkaat eqqaamasaat ataatsimoorneri, ataqatigiinnernilu siammasinnerusumik sinaakkutini qanoq akuutinneqartarnerisa takutinneqarnerisigut, isiginnittaaseq tamanna kingusinnerusukkut ilisimatusarnerup ineriartorteqqippaa.¹⁹⁷ Taamaalilluni eqqaamasat pisimasoqarnerani taamaallaat ilusilerneqarneq ajorput, aammali piffissap ingerlanerani nutaanik nassuiaaserneqarsinnaasarlutik, misigissutsinit, oqaloqatigiinnernit, inuiaqatigiinni oqallinnernit, kulturitigullu oqaluttuanit ilusilersorneqartarlutik.
- 801 Tamanna uani pingaaruteqarpoq spiralilersuisimaneq pillugu suliame oqaluttuat amerlasuut ullumikkut inuiaqatigiinni, politikikkullu oqallisigineqartut peqqaarnerinit ukiorpassuit qaangiunnerini oqaasertalerneqarmata. Piffissap ingerlanerani nakorsiat pisinnaatitaaffii, paasitinneqarluni akuersineq, timimullu nammineq oqartussaaneq pillugit

---

196 Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*. Cambridge University Press. Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

197 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441.

peqqinnissaqarfimmi, inatsisitigullu ileqqut annertuumik nikinnikuupput. Nikinnerit nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarinerani aamma uppersarluarneqarsimasut. Qanga misigisimasat ullumikkut ileqqutigut sinaakkutitigut eqqaaneqaqqillutillu nassuiarneqaraangamik, misigisat isumaat nikissinnaasarpur, tamanna pisimasup qanoq inneranut immi allannguinnikkaluarluni.

802 Tarnip pissusiinut tunngatillugu taassuma kingunerisaanik, taamani pisup piffiani misigisat pisarneq malillugu pisutut, ersarluttutut imaluunniit misigissutsikkut suliarineqanngitsutut misigineqarsimasinnaasut kingorna ullutsinni pisinnaatitaaffinnut, toqqagassanut, namminerlu oqaasissaqarnermut ilanngunneqaraangata akuliunnertut, ajornartorsiutaasutulluunniit paasineqarsinnaasarpur. Taamatut kingumut qiviarluni misigisani paasinninneq nalaatsornerinnaanngilaq imaluunniit uppersassusermut ersiutaanani. Kisiannili piffissami oqaluttuap oqaluttuarineqarfiani paasinnittaatsit naapertorlugit inuit inuunermi oqaluttuassartaminnik aqqissuussisarnerisa, naatsorsuutigisamik kinguneratut paasineqarsinnaalluni.

803 Eqqaamannittaatsip pisimasumik isigisuusisitsisarnera, eqqaamasat ilumut pisimanerini atorunnaarsitsineq ajormat misissuineri periutsitigut attatiinnarnissaa pingaarteqarpoq. Eqqaamasat isumalerujussuusinnaappur, misigissutsikkut artornarsinnaappur aamma kinaassutsimut sunniuteqarsinnaappur, aamma nassuiaasersornerat kingusinnerusukkut ileqqut allanngornerini, ataatsimullu ataqatigiinnernit sunnerneqarsimagaluarpatalluunniit. Taamak ilisimasaqarnerup kingunerisaanittaap ataasiakkaat oqaluttuap ataasiakkaani, oqartussani imaluunniit inuiaqatigiinni ataqatigiimmik aqqissuussisimanermit, siunertamut imaluunniit ataqatigiissaakkamik periuseqarnermut imaaliillaanaq pisut aallaavigalugit uppersaattut atornerneqarsinnaanngimmata.

804 Ataasiakkaat oqaluttuap, nalunaarusiallu inatsisitigut misissueqqissaarnerata akornanni pisunik paasinninnissami taamatut immikkoortiterineq qitiuvoq. Misigisat piffissap ingerlanerani qanoq misigineqarnerini tarnip pissusiinut tunngasut ersarissaasut, inatsisitigut naliliinerit kingumut qiviarluni eqqaamasaannarnit matussuserneqarsinnaanngitsumik uppersaateqarnissamik piumasaqaateqarput.

Taamaalluni eqqaamasat kingumut ilusilersoqqinneqartarnerat paasissutissatigut sanngiinnerunngilaq, kisiannili spiralilersuisimanerup sooq sulit sakkortuumik qisuariartitsisarnerata paasinissaanut, aammalu inatsisitigut inerniliussat eqqarsaatigalugit inatsisitigut tunuarsimaarnerup paasinissaanut misissueqqissaarneri tunngaviulluni.

5.3 Ataasiakkaatut misigisamiit oqaluttuamut

805 Ataasiakkaatut misigisaq immi, ataatsimut pingaarteqartutut oqaluttuannorneq ajorpoq. Inuup misigisaa ataatsimut oqaluttuannorgortinneqassaguni oqaasinnguisoqartariaqarpoq, avitsisoqartariaqarpoq, uteqqinneqartariaqarlunilu, tassani misigisimasap ataatsimoorfimmi oqaasertalerneqarluni, ingerlaartinneqartariaqarpoq, aalajaatsunngoriartortinneqarlunilu. Misigisat ilisarnarsisillugit, ataqatigiitsilerlugit, inuiaqatigiinnilu paasineqartillugit ataasiakkaat misigisaat ataatsimut oqaluttuaput sinaakkutinngortillugit, eqimattat qanoq isumaqalersitsinersut nassuiarneqarpoq. Taassuma kingunerisaanik misigisat aalajangersimasut immikkut isumalittut

ersarissarneqartarput, ilaalli nipangiusimaneqaannarlutik, pingaaruteqaratik imaluunniit oqaasinngortinneqaratik.¹⁹⁸

- 806 Taamatut ataatsimut misigisat paasinerini oqaluttuat pisimasunik pingaarnertut tulleriiaralutik pineq ajorput, kisiannili ataatsimut ileqqunut, pingaartitanut, ileqqorissaarnissallu paasinissaanut atatillugu aaqqissuussisimanernik nassuiaasersuinertut ittarlutik. Taamaalilluni oqaluttuat qanga pisimasunik nassuiaaginnarneq ajorput, misigisimasallu ullutsinni paasinissaannut, nalilersornissaannut, attaveqaqatigiissutiginnissaannullu sakkussaallutik. Tarnip pissusiinut tunngatillugu marlunnik paasineqarsinnaanerata annikillisinnissaanut, ataqatigiinnermillu pilersitsinissamut tamanna tapersiivoq. Uani pingaartumik misigineqaaqqaarsimasut ersarlussimatillugit, ilaannakuusimatillugit imaluunniit oqaasertaleruminaatsissimatillugit.
- 807 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu tamanna nalorninermik, paasissutissat amigarnerinik imaluunniit akuersisimannginnermik misigisimanerit kingorna killissamik qaangiiffigitissimanertut, oqartussaannnginnertut imaluunniit sumiginnarneqarsimasutut oqaluttuannngorsinnaapput. Oqaluttuat taamak ittut tatiginartutut aamma uppenartutut issinnaasarput, imaanngitsoq itinerusumi pisimasut pisimasuinni assigiissimammata, kisiannili oqaluttuarineqarnermikkut aamma oqaasinngortinneqarnermikkut aaqqissuussaannikkut assigiimmata. Taaguutinit, assersuutinit, ileqqunit aamma pingaartitanit assigiinnit, ataasiakkaat oqaluttuaat akimorlugit oqaluttuatigut ataqatigiissitsilersartunit, ilisarnalersitsisunillu atassuserneqarput.
- 808 Oqaluttuariaatsimi tassani assigiissuseq ilisimaaralugu naleqqussaannissaq imaluunniit assigiissarineq naatsorsuutaannngimmat erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Akerlinganilli oqaluttuariaatsit akornanni assigiissutit toqqaannanngikkaluamik ingerlaartitsinermi pinngukkajuttartut tikkuarneqarpoq, tassani misigisat qanoq paasinissaannut, oqaatiginissaannullu kulturikkut paasinnittariaatsit (skema) apeqqutaasinnaallutik.¹⁹⁹ Nassuiaanermi sinaakkutit ilaat inuiaqatigiinni imaluunniit politikikkut sunniuteqaraangata, ataasiakkaat misigisaasa oqaasinngortinnerinut sunniuteqartumik ataatsimut nallersuussinertut toqqammavigineqarsinnaalertarput – tamanna misigisap piviusutut misigineqarneranik allannngortitsinnngikkaluarluni.
- 809 Taamaakkaluartoq tarnip pissusiinut tunngatillugu paasinartumik suliap taassuma kingunerisaanik, oqaluttuat assigiimmik periupeqarsimanermik, ataqatigiimmik aaqqissuussisimanermik imaluunniit siunertaqarsimanermik immini uppersaataannnginnerat attatiinnassallugu pingaaruteqarpoq. Ataatsimut oqaluttuariaaseq tunngaviumik inatsisitigut uppersaateqarnissamik piumasaqaatinut immikkooruteqarpoq. Oqaluttuat isumaqarnermik, ataqatigiinnermik, akuersarneqarnermillu ujartuineranni, inatsisitigut misissueqqissaarnerit pisimasut qanoq ingerlasimanerisa ersarissuunissaannik ujartuipput.
- 810 Assigiinnngissutsimi tassani pisut marluk akornanni pisoqartoq, aamma nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarnerani ersarissarneqarpoq. Ataasiakkaat misigisaat

---

198 Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

199 Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

misigissusilerujussuarmik aamma takussaasumik isumalimmik ataatsimut qanoq oqaluttuannngortinneqarsinnaanersut paasinerat, spiralilersuisimaneq pillugu suliap inuiaqatigiinni taama sunniuteqarneranut nassuiaatissanut peqqutaataavoq. Taamatuttaaq oqaluttuat taakkua inatsisitigut inerniliinernut pisunik aallaavilimmik tunngavittut imaaliiallaannaq atorneqarsinnaannginnerat ersarissarneqarpoq.

5.4 Ataatsimut eqqaamasat, piffissatigullu tamanut atuutsitsineq

- 811 Oqaaseq *ataatsimut eqqaamasat* tassaavoq, ataasiakkat eqqaamasaat qaangerlugit inuiaqatigiit piffissap ingerlanerani pisimasut pillugit ilisimasanik aaqqissuussinerinut, allanngujaannerinut, avitseqateqarnerinullu innersuussisoq.²⁰⁰ Taamaalilluni ataatsimut eqqaamasani inuit namminneerlutik eqqaamasaat ataatsimoortinneqarneq ajorput, kisiannili oqartussani, attaveqarnerni, takussutissatullu sulisaatsit aqqutigalugit ilusilerneqartarlutik kulturikkut, inuiaqatigiinnilu pisuusarlutik. Pisut suut ataavartumik isumaqalernissaannut, qanoq nassuiasersorneqarnerinut, oqaluttuatigullu aaqqissuussimanerni suni akuutinneqarnerinut tusagassiorfiit, politikikkut ingerlatat, ilisimatusarnerit, atuartitsinerit, inuiaqatigiinnilu oqallinnerit tamarmik qitiusumik sunniuteqarput.
- 812 Tassani piffissaq, sumiiffik, ataasiakkaallu misigisaat akimorlugit ataqatigiissitsilluni ataatsimut eqqaamasanik aaqqissuussamik nassuiaasersuineruvoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu ataatsimut oqaluttuat taamak ittut katitigaaneq annikillisittarpaat, pisimasullu assigiinngitsut isummanut pingaarnernut ataatsimoortinnerisigut qanga pisimasut iliuuseqarfigineqarsinnaanngortittarlugit.²⁰¹ Tamanna imaanngilaq piaaraluni iliuutsinut pisariillisaasoq, kisiannili isummamik malitamik, ilisarnassusermik, ileqqunillu ilisimasaqarnissamut kulturikkut tunngaviusumik pisariaqartitamut ersiutaalluni.
- 813 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu ataasiakkaat peqqinnissaqarfimmik aalajangersimasumik naapitsinerat pillugu oqaluttuanit, oqaluttuarisaanermi eqqunngitsuliortoqartoq, aaqqissuussaasumillu killissamik qaangiisoqartoq inuiaqatigiinni eqqartorneqarpoq. Tassunga atatillugu *piffissatigut tamanut atuutsitsineq* atorneqakkajuttarpoq, tassani ukiut qulikkuutaani assigiinngitsuni aamma oqartussani sinaakkutini assigiinngitsuni pisimasut atassuserneqarlutik, sulisaatsimilu ataqatigiissumi ataatsimi pisimasutut paasineqartarlutik. Tarnip pissusiinut tunngatillugu taamatut atassusiineq ilisarnarluarpoq, oqaluttuatigullu ersarissumik, misigissutsitigullu sunniussinnaasumik pilersitsiniarluni, piffissap ingerlanerani assigiinnginnerit ataatsimoortillugit isummanik pilersitsiniarnertut paasineqarsinnaalluni.²⁰²
- 814 Piffissatigut tamanut taamatut atuutsitsineq, ileqqorissaarnermik ersarissumik isumaqarluni qanga pisimasut ataatsimut misigisatut oqaluttuarineqarsinnaatimmagit takussutissaasumik nukittuumk atuuffeqarpoq. Taamatuttaarli imarisaanni, siunertaanni, sulisaatsinilu assigiinngissusaat ataatsimut oqaluttuarineqarnerani tammaratarsinnaapput. Sulisaatsit, malittarisassat peqqissutsimullu politikkitigut tunngaviit piffissap ingerlanerani

200 Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

201 Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett’s psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

202 Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett’s psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

annertuumik allanngorartut kiisalu assignissaartumik imaluunniit qitiusumik aqunneqartumik sulisaaseqartoqarneranut uppersaateqannginnera pillugu paasissutissat amigarsinnaanerit inatsisitigut misissuqqissaarnerup ersarissarpaa.

- 815 Uani tarnip pissusiinut tunngatillugu tapersiissuteqarnermi inatsisitigut inerniliussat unammillerniarneqanngillat, kisiannili oqaluttuarisaanermi ataqatigiittoqarneranik, ataqatigiimmillu aaqqissuussisimasoqartut qanoq misigisoqarsinnaanersoq nassuiarniarneqarluni, naak pisimasunik aamma inatsisitigut misissuineq assigniinginnermik, qitiusumiillu aqutsisoqannginneranik tikkuussigaluartoq. Ataatsimut eqqaamasat inatsisitigut uppersaateiniit allaanerumik inissisimapput. Inatsisitiffissatigut eqqoqqissaartumik, uppersaateqarnissamik, assigniingisitaarnissamillu piumasagartut, ataatsimut eqqaamasat takussutissalimmik attaveqaatit, oqaluttuat tamakkiisut, pingaarnertullu isumaqariaatsit iluanni ingerlanneqartarput.
- 816 Assigniingissutsip taassuma attatiinnarneratigut, nalunaarusiap ataatsimut periutsitigut ersarissuuneranumut matumani immikkoortortaq ilaliivoq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq sooq inuiaqatigiinni oqaluttuatigut ataqatigiittutut issinnaanersoq, aammalu paasinninneq tamanna ataqatigiimmik aaqqissuussisimanertut imaluunniit siunertaqarnertut inatsisitigut toqqaannartumik inerniliunneqarsinnaanngitsoq akueralugu. Isummat qanoq pilersinneqartarnersut, avinneqartarnersullu ataatsimut eqqaamasat nassuiarpaat; suna uppersarneqarsinnaanersoq, akisussaaffinngortinneqarsinnaanersorlu inatsisitigut misissuqqissaarnerup qulaajarpaa.

5.5 Kingunerlutsitsineq, isumaa, oqaluttuatigullu allanngujuissuseq

- 817 Kingunerlutsitsisarnerit pillugit ilisimatusarnerup tikkuarpaa, misigisat oqimaatsut piffissami piffianni kingunerlutsitsinertut misigineqartariaqannginnerat. Taamaattorli misigisat taamak ittut kingumut qiviarluni inuttut, inuiaqatigiinni, kulturtikkullu isummanut nutaanut nassuiaasorsorneqaraangamik, tunngavissinneqaaqqikkaangamillu kingunerlutsitsinermik kinguneqarsinnaalersarput.²⁰³ Taamatut paasinninnermi kingunerlutsitsineq pisorpiamiittariaqanngilaq, pineqartulli piffissap ingerlanerani inuunermi killigisaani qanoq isumaqalertiffianiilluni.
- 818 Qanga pisimasup paasinissaanut oqaatsitigut, ileqqutigut, takussaasutigullu immikkoortunik neqerooruteqarluni ataatsimut ataqatigiittoqalernerani, taamatut kingumut qiviarluni kingunerlutsitsineq sakkortusisinnaasarpoo. Nassuiaasorsuinerit aalajangersimasut eqqunngitsutut, naapertuilluanngitsuliornertut imaluunniit aaqqissuussamik ilaginnaasutut inuiaqatigiinni nassuiaanermi sinaakkutitut uppersarneqaraangata, siornatigut misigisat akerleriissimasut imaluunniit erseqqissisimannngitsut kingunerluutitut paatsuugassaannngitsumik misigineqaaqqissinnaapput. Tarnip pissusiinut tunngatillugu inuit ataasiakkaat isumaqalersitseriaasiat inuiaqatigiinni oqaluttuanut akuersaakkanut, ataqatigiitsitanut, ileqqorissaarnissamillu periarfissaasunut sunnertiffeqarnissaat naatsorsuutigisassaavoq.
- 819 Tamatumani oqaluttuat pisimasunik aalajangersimasunik annikitsortai ilanngullugit pingaarnertut oqaluttuatut inneq ajorput, massakkumili paasinninnermik,

---

203 Alexander, J. C. (2012). Trauma: A social theory. Polity Press. Erikson, K. (1976). Everything in its path: Destruction of community in the Buffalo Creek flood. Simon & Schuster.

allannguissusermik, paasinninnissamillu pilersitsinissamut sakkussatut illutik. Misigissutsikkut misigisat aaqqissuunneqarnissaannut, marloqiusamillu paasineqarsinnaasut annikillisinneqarnissaannut oqaluttuat, oqaluttuani ilisimaneqarluartuni misigisat inissinnerisigut tapertaasarput. Oqaluttuat taamak ittut inuiaqatigiinni aatsaat paasineqartillugit ataasiakkaat assigiinnginnerat akimorlugit allanngujaallisinneqarsinnaapput, oqaluttuarineqaqqillutillu. Aamma piviusumik misigisat annikitsortatigut allaanerussuteqaraluarpataluunniit.

- 820 Oqaluttuatigut uani aalajaatsumik inissitsiterinermi misigisap imarisaanik assigiissaarinissaq pineqanngilaq, kisiannili taakku isumaasa ataqatigiinnerat eqqarsaatigineqarpoq. Attatiinnarneqartoq imaanngilaq pisimasuiusoq, kisiannili siammasinnerusumik pisimasumut takussutissatut nassuiaasersuinerusoq. Tamanna oqaluttuat inummi ilumoortutut, ataatsimoorussamillu ilisarnartutut misigineqarsinnaaneritut takussutisseeqataavoq, taamaattorli taakku oqaluttuarisaanikkut periutsinut ataasiinnarmik paasineqarsinnaasutut uppersaateqatut atorineqarnissaat ajornakusoortorujussuuvoq.
- 821 Tamanna oqaluttuat ilumuunnginnerinik, uukapaatitsiniarnerinik imaluunniit ilisimaaralugu ilusiligaanerinik isumaqannginnera erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Isummakkut, misigissutsikkut, imminullu paasinninnikkut misigisanik ersersitsimmata, tarnip pissusiinut tunngatillugu ilumoorput. Kingunerluutiniq misissueqqissaarnerup naqissuserpaa, kingunerluutini misigisani isumaqartitsineq, piviusoq pinngikkaluarlugu, qitiusartoq.²⁰⁴
- 822 Tarnip pissusiinut tunngatillugu oqaluttuat ilumoortut taamak ittut imaaliillaanaq inatsisigut imaluunniit oqaluttuarisaanermi uppersaateqatut atorineqarsinnaanngillattaaq. Inatsisitigut naliliinerit misiliinissamut periarfissaqarlutik uppersaateqartariaqarput. Piumasaqaatit taakku oqaluttuat, misigissutsikkut qanorluunniit sakkortutigigaluarunik, matussusersinnaanngilaat. Taamatut immikkoortitsineq nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarnerani, eqqunngitsuliorfigineqartutut misiginerup aamma inatsisitigut eqqunngitsuliorfigineqarnerup assigiinngissuseqarnerisa attatiinnarneqarnissaannut qitiuvoq.
- 823 Taamaallilluni spiralilersuisimaneq pillugu suliaq pineqartunut sooq oqimaassinnaallunilu isumaqarsinnaanera nassuiarneqarneranut aammattaaq inatsisitigut sinaakkutit iluini atorunaanerisa nassuiarneqarneranut, misissuineq tapertaavoq. Kingunerlutsitsinermi tarnip pissusiinut tunngatillugu eqqarsartaaseq uppersaateqarnissamik inatsisitigut piumasaqaateqarnermut immikkoortikkaanni, isuma uppersaammut paarlaannagu imaluunniit nassuiaasersuineq akisussaaffimmut paarlaannagu inuit misigisaat pimoorullugit paasinnittoqarsinnaalersarpoq.

5.6 Oqaluttuaq, kinaassuseq aamma Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni atassuteqaat

- 824 Nunasiaateqarsimasup, nunasiaataasimasullu akornanni atassuteqaat oqaluttuarisaanikkut naligiinnginnermik, pinngitsuuissinnaanermik, namminerlu oqartussaarnerup isumaqatiginninniutigineqarneranik sunnertisimareertillugu, nunasiaataarnerup kingorna

204 Alexander, J. C. (2012). Trauma: A social theory. Polity Press. Erikson, K. (1976). Everything in its path: Destruction of community in the Buffalo Creek flood. Simon & Schuster.

pisunut atatillugu ataatsimut oqaluttuat immikkut pingaaruteqalersarput.²⁰⁵ Tamatumani qanoq pisoqarsimanersaq apeqqutaaginnarneq ajorpoq, kisiannili aamma qanga pisimasooq qanoq nassuiaasorsorneqarnersooq, eqqaamaneqarnersooq, massakkumilu qanoq isumaqartinneqarnersooq apeqqutaasarluni. Uani suliat ataasiakkaat imarisatik qaangerlugit takussutissatut pingaaruteqalersinnaapput, aammalu pissaanermik, tatiginninnermik, illugiimmillu akuersaaqatigiinnermik misigisanut siammasinnerusumik ataatsimoortitsinertut illutik.

- 825 Tassunga atatillugu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq, arnat ataasiakkaat misigisaannik, Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni atassuteqaat pillugu oqaluttuarisaanikkut annerusumik oqaluttuanut atassusiisutut paasineqarsinnaavoq. Arnanut suliamut tassunga akuusimasunut misigisat timikkut, kinguaassiorsinnaanermut, inuunermilu aqquutinut inuttut annertuumik isumaqarsinaapput. Misigisat taakkua kingusinnerusukkut inuiaqatigiinni siammasinnerusumik oqaluttuani ilanngunneqaraangata, ataasiakkaat pisut piunnaarlugit annerusumut tunngatinneqalersinnaasarpud. Tassa innuttaasup naalagaaffiullu akornanni, matumanilu Kalaallit Nunaata Danmarkillu atassuteqarneranni nammineq oqartussaaneermut, ataqqinninnermut, naligiinnermullu tunngassuteqalersinnaallutik.
- 826 Taamaakkaluartoq imaanngilaq tamanna spiralilersuisimaneq pillugu suliaq nunasiaateqarnermi sulii periutsit imaluunniit ataqatigiimmik aqqissuussisimanertut immi uppersarsaataasoq. Misissueqqissaarnerup tikkuarneruaa, naligiinnigitsumik pissaaneqarnermik sunniteqarsinnaannginnermik, killilimmillu aalajangeeqataasinnaanermik siornatigut misigisimasat nassuiaasorsornerini atornerqarlutik, oqaluttuarisaanermi isummatigut sinaakkutit iluini suliaq nassuiaasorsorneqartoq. Tarnip pissusiinut, kulturikkullu oqaluttuarisaanermut tunngatillugu tamanna ilisimaneqarluppoq. Massakkumi pisut ataatsimut eqqaamasat, kinaassutsimillu oqaluttuat pioreersut aqutugalugit isumalersinneqartarpud, taakkulu suut qitiunersut, suullu pingaanninnerunersut ilusilertarpaat.²⁰⁶
- 827 Suliami tassani oqaluttuaq qanga pisimasumik ersiutaannaaneq ajorpoq, aammali massakkumi inissinnissamut sakkussatut atornerqartarluni. Kalaalerpassuarnut spiralilersuisimaneq pillugu suliaq Danmarkimut atassuteqarnermi akuerineqarnissamik, naligiinnissamik, ataqqineqarnissamillu kissaateqarnermut ersiutaasinnaavoq. Tamanna assigiimmik misigisaqarsimanermut imaluunniit ataatsimut kinaassutsimut imaanngilaq ersiutaasoq, kisiannili atassuteqaammik oqaluttuarisaanermi naligiissimannginnermi, allanngorartumillu nammineq aalajangiiffiusimasumi isummamik, ataqatigiimmillu nassuiaasersuilluni sinaakkusiisinnanermut ersiutaalluni.
- 828 Inatsisitigut tunngasortaata erseqqissarpaa, taamatut takussaasumik aamma kinaassutsimut isumaa pisimasuiit pillugit naliliinnermit immikkoortinneqarnissaa pisariaqartoq, matumani uppersarsaanissamut, periutsit assigiinnnginnerannut, siunertaanullu apeqqutit ilanngullugit. Inuiaqatigiinni oqallinnermi immikkoortitsiniarneq taanna sooq ajornartutut

205 Hastrup, K. (2019). Kultur: Det fleksible fællesskab. Gyldendal. Lerner, A. (2022). From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics. Cambridge University Press.

206 Hastrup, K. (2019). Kultur: Det fleksible fællesskab. Gyldendal. Lerner, A. (2022). From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics. Cambridge University Press.

misigineqarsinnaanersoq, tarnip pissusiinut tunngatillugu tapersiinnermi nassuiarniarneqarpoq. Ataasiakkaat misigisaat aamma ataatsimut oqaluttuat ataatsimoortinneqaraangamik, inatsisinut tunngasortaa periutsumik ersarissaanani amigartumik akuersaarnertut issinnaasarpoq.

- 1 Taamaalluni spiralilersuisimaneq pillugu suliaq Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni atassuteqarnermi qanoq qitiusumik inissisimasinnaanersoq immikkoortup takutippaa, tassani qanga pisimasut, kinaassuseq, tatiginninnerlu ataatsimoortinneqarlutillu soqutiginarsinneqarlutik. Periutsitigut tunngaviusumik tunngavik, tassa takussaasumik isuma inatsisitigut naliliineq taarsersinnaanngikkaa attatiinnarneqarpoq. Assigiinngisitaarnerup taassuma erseqqissuliarineratigut arnat misigisimasaannik imaluunniit Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanikkut misigisimasaannik annikillsitsiniaanerunngilaq, kisiannili – illuatungeriit tamarmik inissaqartillugit – tarnip pissusiinut tunngatillugu misigisat paasinissaannut, inatsisitigullu akisussaaffeqarnerup inissaqartinneqarnissaannut pisarialimmik alloriarnerulluni.

5.7 Nipangersimaneq, erseqqissaaneq inuiaqatigiinnilu oqaasertaliineq

- 829 Kingunerluutinik aamma ataatsimut eqqaamasanik ilisimatusarnerup tikkuarpaat, misigisimasat ilungersunartut imaluunniit marloqiusamik paasineqarsinnaasut nipangiteqqaneri tarnikkut inuttullu piffissami sivisuumi kinguneqarsinnaasut, tassani nipangersimaneq imaanngitsoq eqqartuiumannginnermut imaluunniit iliuuseqannginnermut ersiutaassasoq.²⁰⁷ Nipangersimaneq naleqqussarnertut periusiusinnaavoq tassami misigisimasat inuiaqatigiinni oqaasertaqanngimmata, aamma ammasumik oqaluttuarissallugit inatsisitigut akuerisaasutut misigineqanngimmata imaluunniit ataasiakkaat inuunerini qitiusumik isumaqanngimmata, misigisimasat nammineq pigineqarlutik imaluunniit oqaasertalerneqanngimmata. Misigisimasat taamak ittut kingusinnerusukkut aatsaat oqaasertalerneqaraangamik annertuutut imaluunniit sakkortuutut issinnaasarput, ataatsimut nassuiaasersuinnermi sinaakkutitut siornatigut ersersinneqarlutik, misilinneqarlutik, ilanngunneqarnikkuunnginnerat, misigisallu ataqatigiinnerannik paasineqarnikkuunnginnerat peqqutaallutik.
- 830 Inuiaqatigiinni oqaasertaliisimannginnertaaq imaanngilaq ataavartumik tarnikkut artukkiinnermik kinguneqartitsissasoq. Misigisimasarpassuit ajornartorsiutinngortinneqaratik ulluinnarni inuunermut ilaatinneqaramik nipangiusimaneqartarput. Tamanna pillugu ataasiakkaat inuunermi atugaat aamma inuiaqatigiinni pisut apeqqutaatillugit nipangiusimaneq assigiinngitsunik peqquteqarsinnaanera paasineqartariaqarpoq, sanngiinnermut, illersornermut aamma naleqqussarnermut attuumassuteqarsinnaammat.²⁰⁸
- 831 Tassunga atatillugu spiralilersuisimaneq pillugu suliap 2022-mi tamanut saqqummiunneqarnera tamat nipangiusimajunnaarnerannik isigineqarsinnaavoq, tassani siornatigut oqaatigineqarsimanngitsut inuiaqatigiinnut anninneqarmata, politikikkut

---

207 Mucci, C. (2013). Beyond individual and collective trauma: Intergenerational transmission, psychoanalysis and the Holocaust. Karnac Books.

208 Mucci, C. (2013). Beyond individual and collective trauma: Intergenerational transmission, psychoanalysis and the Holocaust. Karnac Books.

eqqartorneqarmata, tusagassiorfitsigullu sinaakkuserneqarlutik. Taamatut saqqummernera ataasiakkaanut qanoq misigisimasaminnik paasinninnissaminnut, nassuiaasersuinissaminnut, oqaasertaliinissaminnullu nutaamik periarfissiisimasinnaavoq. Inuiaqatigiinni akuerineqarnera sinaakkusiisutut issinnaavoq, taamaalilluni misigisat oqaasertalernissaannut siornatigut periarfissaasimanngitsut imaluunniit inuiaqatigiinni tunngavissaqarsimanngitsut massakkut oqaasertalernissaannut periarfissaqartitsilerluni.

832 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inuit ilaannut killilimmik isumaqarsimavoq imaluunniit inuttut isumaqarsimanani. Pissutigalugu sulisaatsit taaneqartut toqqaannartumik misigisimannginnamikkut imaluunniit qanga misigisimasat ullumikkut immikkut isumaqartinneqanngimmata. Qisuariaatini assigiinngissuseq taanna misiginneqatiginissinnaannginnermut imaluunniit misiarnermut ersiutaanngilaq, kisiannili inuiaqatigiinni katitigaasuni ataatsimut eqqaamasani allanngorarnermut ersersitsisuulluni. Siuliani allaatigineqareersutut misigisaq ataaseq pineqanngilaq, kisiannili ataatsikkut, ilaatigullu qaleriimmik nassuiaasersuinerit pineqarlutik.

833 Tarnip pissusiinut tunngatillugu assigiinngissutsip taassuma periusissiatigut isuma, tassa inuiaqatigiinni oqaasertalerneqarnera inuit ataasiakkaat imaluunniit eqimattat akimorlugit assigiisaartumik kinguneqanngitsoq tunngavissivaa. Saqqummiunneqarnera ilaannut isumaqalersinnaavoq, ilaannut soqutiginanngitsutut, ataasiakkaanullu qajannaratarsinnaalluni. Ataatsimut, tarnillu pissusiinut tunngatillugu tamanut atuuttumik inerniliinissap pinngitsoortinneqarnissaanut, spiralilersuisimanerlu pillugu suliap pingaaruteqassusiata assigiittutut isigineqarsinnaannginneranut assigiinngisitaarneq taanna aalajangiisuuvoq.

834 Taamaalilluni nalunaarusiap ataatsimut misissueqqissaarnera nipangiusimanermit, inuiaqatigiinni oqaasertaaliinnermit misigissutsit paasineqarnerinut aamma isumalerneqarnerinut qanoq allannguisinnaaneramik takutitsinermigut immikkoortoq ilaliivoq, tamannalu assigiimmik sunniinnermut imaluunniit ataqatigiimmik aaqqissuussilluni ajoqusiinnermut tikkuussisutut atorneqarsinnaanngilaq. Nipangiusimaneq, saqqummiussinerlu ataatsimut isummersornermi immikkoortunik assigiinngitsunik marlunnik takutitsipput, taakkualu allanngorarnermik, aallaavimmik, piffissamillu eqqumaffiginilluni misissorneqaqqissaartariaqarput.

5.8 Eqikkaaneq ikaarsaarnerlu

835 Spiralilersuisimaneq pillugu suliami eqqaamasat, oqaluttuallu tarnip pissusiinut aamma kulturpsykologimut tunngatillugu qanoq qitiusinnaatiginersut siuliani immikkoortup ersarissarpaa. Misissueqqissaarnerup takutippaa, ataasiakkaat misigisaat piffissap ingerlanerani allanngoratik pigiinnarneqarneq ajortut, kisiannili eqqaamasatigut, inuiaqatigiinni sunniivigeqatigiinnernut, ataatsimullu nassuiaasersuinermi sinaakkutinik naapitsinermi ingerlaavartumik misigisuusineqartartut. Tassunga atatillugu misigissutsit nutaamik isumaqalersinnaasarput, ataasiakkaallu aamma ataatsimut oqaluttuani isumaqarnerulersinnaasarlutik.

836 Tamanna spiralilersuisimaneq pillugu suliap ullutsinni takussutissatut, misigissutsikkullu toqqammavissatut qanoq atorneqarsinnaanerata nassuiaaqataavoq, naak nalunaarusiami inatsisitigut misissueqqissaarnerit ataqatigiimmik aaqqissuussisimaneq, siunertaq, akisussaaffillu pillugit naliliinnerminni pisunik aallaavilinnik (empirisk) tunngaveqarluartut.

- 837 Oqaluttuap tarnip pissusiisigut kulturikkullu eqqarsartaatsikkut aamma uppernarsaateqarnissamik inatsisitigut piumasaqaatip akornanni assigiinngissuseqarnerat akerliinnerunngilaq, kisiannili ilisimasatigut tunngavilersoriaatsit aamma misissuariaatsit assigiinngitsut, imminnut imaaliillaannaq ataqatigiissinneqarsinnaanngitsut pineqarnerinik ersersitsisuulluni.
- 838 Taamatuttaaq misissuariaatsikkut ikaarsaarneq immikkoortup naqissuserpaa. Ataatsimut, aaqqissuussaasumillu siammasinnerusumik isiginnittaatsit, matumani aamma ataatsimut kingunerluutit, naligiinnginneq, inuiaqatigiinnilu pissaanermut tunngasut tulluuttuni sammineqassapput. Taakkunanilu spiralilersuisimaneq pillugu suliami oqaluttuat kulturikkut, inuiaqatigiinnilu isummersornerni aamma tatiginninneq, pissaaneq, naapertuilluarnerlu pillugit inuiaqatigiinni eqqartuinerneq, tarnip pissusiinut tunngatillugu isummanik misissueqqissaarnerup aamma inatsisitigut naliliinerup akornanni ersarissumik suli immikkoortitsilluni qanoq ilaatinneqarsinnaanersut misissorneqarput.

6 Ataatsimut isumaa, naligiinnginneq tarnip pissusiinullu tunngatillugu nassuiaanermi sinaakkutit

6.1 Ukkataq, nalunaarusiamilu inissiineq

- 839 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq tarnip pissusiisigut, kulturikkut, inuiaqatigiinnilu nassuiaasersuisarnerit aqutugalugit ataatsimut qanoq isumaqalersinnaanerini, naak inuiaqatigiinni assigiimmik sunniinermut imaluunniit inatsisitigut ataqatigiimmik aaqqissuussamik killissamik qaangiinermut nallersuussinneqarsinnaanngikkaluartoq, immikkoortumi matumani misissueqqissaarnerup siunertaraa. Nalunaarusiaq tamakkerlugu misigisimasat, pissutsillu uppernarsarneqarsinnaasut akornanni taamatut immikkoortitsinermik misissueqqissaarneq erseqqissumik tunngaveqarpoq.
- 840 Immikkoortoq una nalunaarusiap sulisaatsinik, uppernarsaatinik, akisussaaffimmillu inatsisitigut misissueqqissaarinerata kiisalu misigisat piffissap ingerlanerani qanoq nassuiaasersorneqartarnerinut, avitseqatigiiffiusarnerinut isumalernerqartarnerinullu (symbolsk) tunngatillugu tarnip pissusiinik kulturikkullu misissueqqissaarinerata akornanniippoq. Uppernarsaatit pigineqartut tunuliaqutaralugit suut inerniliunneqarsinnaanersut inatsisinut tunngatillugu kapitalini aalajangersarneqartut, matumani immikkoortumi spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inuiaqatigiinni toqqammavittut, ataatsimoorussamillu isumaqalersitatut (symbolsk) tunngavissatut qanoq ililluni sunniuteqarluarsinnaanersoq misissorneqarpoq. Aamma uppernarsaatit ilaannakorluartut.
- 841 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq kalaallinut inuiaqatigiinnut ataatsimut isigalugu qanoq isumaqarnera aalajangernissaa siunertaanngilaq, kisiannili inuiaqatigiinnut, oqaluttuarisaanermut, atassuteqaatinullu aalajangersimasunut atatillugu isumaata pinngorsinnaanera, ingerlaarsinnaanera, allanngujaassinnaaneralu ersarissarnissaat siunertaalluni. Taamaalilluni immikkoortup takutippaa sooq ataatsimoorussamik imaluunniit isumaqartitatut isummat (symbolsk betydning) piviusumik pisutut inatsisitigut akisussaaffimmut imaluunniit ataqatigiissillugu aaqqissuussamik periuseqarsimanermut, uppernarsaataasinnaannginnerat, kisiannili tarnip pissusiinut kulturimullu tunngatillugu misissueqqissaarnermi immikkoortutut isigineqartariaqartoq nalunaarusiap inatsisitigut naliliinerinut taarsiutiginnikkaluarlugu ilassutitut paasineqartariaqartoq.

6.2 Ataatsimoorussamik isumaa ataatsimut sunniutaa(sariaqa)nngilaq

- 842 Immikkoortumi uani qitiusumik periuseq tassaavoq ataatsimoorussamik isumaanik, ataatsimoorussamillu sunniutaanik immikkoortitsineq. Suliaq ataatsimut isumaqaleruni taassuma kingunerisaanik inuiaqatigiinni ataatsimut takussaasumik ataatsimoortinneqassaaq, inuiaqatigiinnilu oqallinnermi, oqaluttuarisaanermi oqaluttuani, politikikkikku misigisat paasinerini toqqammaviussalluni. Taamaakkaluartoq imaanngilaq inuiaqatigiinni kikkut tamarmik suliami pisimasunik inuttut, misigissutsikkut imaluunniit tarnikkut sunnertisimasut imaluunniit sunnertisimanikuussasut. Taamaalilluni isumaq aamma sunnertinneq misissueqqissaarnerni assigiinngillat, imaaliillaannarlu naleqqiunneqarsinnaanatik.
- 843 Taamatut toqqartuineq inuiaqatigiinni katitigaasuni, oqaluttuarisaanermi misigissutsinik assigiimmik avitseqatigiiffiunngitsumi immikkut ersarinnerusarpoq. Inuit ataasiakkaat, naalagaaffiup, inuiaqatigiillu akornanni atassuteqaatip paasinissaanut spiralilersuisimaneq pillugu suliaq ilaannut qitiusumik isumaqalersitsisarpoq, ilaasalu suliaq pingaaruteqanngitsutut, soqutaanngitsutut imaluunniit oqaluttuarisaanermut tunngasutut isigalugu. Tarnip pissusiinut tunngatillugu taakkua marluk paasinartumik tunngaviullutillu naatsorsuutigisassaapput. Ataatsimut isumaq tarnip pissusiinut tunngatillugu ataatsimut sunnertinnikkut pinngorneq ajorpoq, kisiannili suliamut ataatsimut assigiinngitsunik ataatsikkut isumaqarnikkut pinngortarluni.
- 844 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu imaappoq, suliaq kalaallinut tamanut eqqarsartaatsikkut, misigissutsikkut imaluunniit inuttut assinganik kinguneqarsimasoq imaluunniit suli kinguneqartoq periutsitigut ilimagissallugu attanneqarsinnaanngitsaq. Taamatut ilimagisaqassagaanni inuiaqatigiinni siammasissumik, assigiimmillu sunniuteqarneranik uppernarsaasumik pisunik aallaavilimmik tunngaveqartariaqarpoq. Tunngavik tamanna pigineqanngilaq. Akerlinganik inuiaqatigiinni siammasissumik misissuisoqarsimannginnera, inuiaqatigiinni sunniutip tamanut atuutsinneqarnissaani pingaarutilimmik killiliisutut nalunaarusiap inatsisitigut tunngasortaata ersarissarpaa.
- 845 Taamaattumik tassunga atatillugu tarnip pissusiinut tunngatillugu ilanngussaq tassaavoq, assigiinngissuteqarnerat misissueqqissaarnermi pingaarnertut nassaatur nassuiaatiginissaa. Ataatsimoorussamik isumaq ataatsimoorussamik sunniuteqarani piusinnaavoq, suliarlu innuttaasunut amerlanerussuteqartunut inuttut artornanngikkaluarluni inuiaqatigiinni oqallinnermi takussutissatut qitiusinnaalluni. Assigiinngissuteqarneri inuit ataasiakkaat misigisaannik ataatsimoorussamik misigisanngortitsinissap pinngitsoortinneqarnissaanut pingaaruteqarpoq, aammalu tarnip pissusiinut tunngatillugu nassuiaasersuinnermi sinaakkutit inuiaqatigiinni kingunerisaanut pisunik uppernarsarneqarsinnaasunik (empirik) tunngaveqanngitsut inerniliinnermi atorineqarnissaanik pinngitsoortitsissalluni.
- 846 Taamatut immikkoortitsinerup attatiinnarneratigut, nalunaarusiap tamarmiusup periutsikkut akisussaaffeqarneranik immikkoortoq tapersiivoq. Taamatuttaarlu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq innuttaasut ilaannut inuttut itisuumik isumaqarsimanera, inuiaqatigiinnilu oqallinnermi pingaarutilimmik takussaasutut issimanera akuerineqarsinnaassaaq, pissutsit taakkua assigiimmik imaluunniit ataatsimoorussamik eqqarsartaatsikkut sunniuteqarsimaneriniq oqaatigineqarsinnaasunngortinnagit. Taamaalilluni isumaqartitatut paasinninnerup (symbolik resonans) uppernarsarneqarsinnaasumillu sunniutit assigiinngissuseqarnerat, misissueqqissaarnermi pingaarutilittut attatiinnarneqarpoq.

6.3 Naligiinnginneq nassuiaasiinermi sinaakkutitut – uppersarsakkamik siunertatuunngitsoq

- 847 Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni oqaluttuarisaanermi naligiinnginneq aallaavigalugu spiralilersuisimaneq pillugu nassuiarniarneqakkajuttarpoq. Naligiinnginnerit taamak ittut nassuiaanermi sakkortusisitsisinnaasarput, tassani naligiinngitsumik pissaaneqarneq, akuersaarsimannginneq, killilimmillu sunniuteqarsimaneq pillugit oqaluttuani aalajangersimasumik pisimasut siammasinnerusumik ilanngunneqartarmata.²⁰⁹ Sukuiaanermi ukkatat taakkua nalaatsornerinnaanngillat, oqaluttuarisaanermili ineriartortitaallutillu piffissap sivisuup ingerlanerani politikkikkut, allaffissornikkut, oqartussanilu naligiinnginnermut atassuteqarlutik.
- 848 Tarnip pissusiinut tunngatillugu naligiinnginnerit taamak ittut pisut qanoq paasinerinut, eqqaamanerinut, isumalerneqarnerinullu sunniuteqartarput. Innuttaasup, naalagaaffiullu akornanni attassuteqaat ungasissutsimik aamma qaffasissutsikkut naligiinngitsumik inissisimanermik (hierarki) sunnersimaneqareertillugu, pisimasut arlalinnik paasineqarsinnaasut imaluunniit amigartumik uppersarsaatillit aaqquissuussamik assigiinngisitsisinerit paasineqarnissaat ajornannginnerusarpoq. Pingaartumik pisuni imminermini isumaqartitanik isumalinnik (symbolsk), kinaassutsimullu annertuumik isumaqareersunut tunngasuugaangata, soorlu timi, kinguaassiorsinnaaneq, namminerlu oqartussaaneq pineqartillugit. Uani nassuiaasersuineri sinaakkutigisaq ataasiakkaat misigisimasaat, oqaluttuarisaanermi siammasinnerusumik oqaluttuanut atassuserneqarlutik isumalersuinerit (meningsystem) atorneqarpoq.
- 849 Taamaakkaluartoq tarnip pissusiinut kulturimullu tunngatillugu taamak nassuiaasersuineq, assigiinngisitsisimanerup siunertaasimaneranik, ataqatigiissaarneqarsimaneranik imaluunniit ataqatigiimmik aaqquissuunneqarsimaneranik immini uppersarsaataannannginnerata attatiinnarnissaa pingaaruteqarpoq. Naligiinngitsoqarneranik misigisimaneq imaluunniit pisimasumik naapertuilluannngitsutut paasinninneq eqqarsartaatsikkut pisimasuiusinnaavoq, inuttullu isumaqarluni, tamannali siunertamut imaluunniit inatsisitigut akisussaaffeqarnermut uppersarsaatitigut atorneqarsinnaanani. Aaqquissuussaaneq misigineqartoq, uppersarsakkamik periuseqarnermi allaaneruvoq.
- 850 Inatsisitigut naliliinerit erseqqissarpaat, kalaallit niviarsiarartaasa aamma arnartaasa pisinnaatitaaffiinnik killissamik qaangiinissaq siunertaralugu ilisimaaralugu, ataqatigiittumik imaluunniit qitiusumik aqutamik periuseqartoqarsimaneq tunngavissat tunngavigalugit uppersarsarneqarsinnaanngitsoq. Piffissatigut, sumiiffitsigut, periaatsikkullu annertuumik assigiinngitsoqartoq paasineqarpoq, soorluttaaq uppersarsaatitigut killeqangaatsiartoq, tamannalu pisimasunit imaluunniit misigisimasanit ataasiakkaanit, pingaarnertut siunertaqarsimanermik inerniliissalluni periutsitigut atorneqarsinnaanani.
- 851 Spiralilersuisimaneq pillugu suliap kingunerani naligiinnginnermik misigisimaneq nassuiaasersuineri sooq taamak pingaaruteqalersinnaatiginera, immikkoortumi uani tarnip pissusiinut tunngatillugu tapersiissuteqarnermi nassuiarneqarpoq. Naligiinnginneq uani isummamut sinaakkutaavoq, siunertamut uppersarsaataanani. Pisimasut qanoq atassuserneqarneri, nalilersorneqarneri, isumalerneqarnerilu aaqquissorpari, taamaalilluni

---

209 Hastrup, K. (2019). Kultur: Det fleksible fællesskab. Gyldendal. Lerner, A. (2022). From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics. Cambridge University Press.

ataqatigiissillugu aaqqissuussinnermut imaluunniit aseruiniarnermik siunertaqarnermut tunngavissatut atorneqarsinnaanani.

- 852 Naligiinnginneq nassuiaasersuinnermi sinaakkutitut aammalu naligiinnginneq uppersarsakkamik siunertatut immikkoortinneqarnerisa attatiinnarneqarnerisigut, matumani immikkoortoq nalunaarusiap tamarmiusup periusissiatigut erseqqissumik tunngaveqarneranut ilaliivoq. Taamaammat misigisimasat, nassuiaasersuinnerillu pimoorunneqarsinnaalissapput, aammalu inatsisitigut naliliinerni uppersarsaatit pissutissaqartumillu ataqatigiittoqarnissaanik (kausalitet) naatsorsuutigineqartut ataqqineqarlutik. Taamaalilluni tarnip pissusiinut tunngatillugu annikillisaaneq, inatsisitigullu sippulimmik nassuiaasersuineq pinngitsoortinneqassapput, tassami misissuineq assigiinngisitaartumik, akisussaassusillimillu ilisimasanik tunngavilimmik inissisimaannassammat.

6.4 Inuiaqatigiinni assigiinngisitaarneq misigisallu assigiinnginnerat

- 853 Inuiaqatigiinni misigisat qaqutikkut assigiimmik agguataarsimasarnerat uppersarsarluagaavoq. Inuit misigisaat inuiaqatigiinni inissisimanerat, ukiui, suaassusaat, ilinniarsimassusaat, oqaatsitigut piginnaasaat, nunamilu sumiinnerat malillugit ilusilerneqartarput, soorluttaaq oqartussanit aamma suliffeqarfinnit siornatigut misigisimasat pingaarutilimmik inissisimasartut.²¹⁰ Pissutsit taakkua immikkoorpasinngillat, kisiannili pisup misigineqarneranut, kingornalu nassuiaasersorneqarneranut sunniuteqartumik ataqatigiittut katitigaaneritut ilaallutik.
- 854 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu niviarsiaqqat, arnallu 1960-ikkunnit tassanngaanniillu peqqinnissaqarfimmik naapitsineri atugassarititaasut assigiinngitsorujussuit atorlugit pisimapput. Piffissami suliaritiffimmi ukiut, inerisimassuseq, apeqquteqarnissamut periarfissaqarneq, oqaatsitigut paasinnissinnaaneq, sumiiffimmi suleriuseq kiisalu peqqinnissaqarfimmi sulisunut aalajangersimasunut atassuseqarneq, pisup misigineqarnerani apeqqutaasimapput. Arnat ilaasa tamanna isumassorneqarnermik, paasinartumik, tatiginninnermillu misigisaqarfigisimasinnaavaat, ilaasalu qaffasissutsikkut naligiinngitsumik inissisimanermik (hierarki), paasiuminaatsutut imaluunniit killissamik qaangiisutut misigisimasinnaallugu. Assigiinngissutsit taakkua tupaallannanngillat, peqqinnissaqarfimmili piffissap ingerlanerani allannortumi aammalu najukkami, oqartussanilu atugassarititaasuni assigiinngitsuni ingerlasimasuni naatsorsuutissaallutik.
- 855 Inatsisitigut tunngasortaata piffissat assigiinngitsut, nunami sumiiffiit, peqqinnissaqarfimmili sulisut akornanni assigiinngissutsit taakkorpiat tikkuarpai, soorluttaaq malittarisassatigut, inatsisitigut, uppersarsaanissamillu piumasaqaammut allannuutit uppersarsarai. Tamanna eqqarsaatigalugu arnat oqaluttuaanni assigiinngissuseq misissuinnermi periutsitigut ajornartorsiutitut isigineqanngilaq, kisiannili pissutsinik aallaaveqarnissamik piumasaqaatitut isigineqarluni. Tarnip pissusiinut tunngatillugu tapersiinerup erseqqissarpaa, misigisat assigiinngissusaat imaanngimmat

---

210 Alexander, J. C. (2012). Trauma: A social theory. Polity Press. Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441.

ataqatigiinninnermik imaluunniit tatiginannginnermik takussutissiisut, kisiannili inuttut, attaveqaatitigullu inissisimanernik assigiinngitsunik takutitsisuullutik.

- 856 Misissuinnermittaag periutsitigut oqaluttuat assigiinngippata oqaluttuat ilaat, ilaannit “ilumoornerunnginnerat” erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Oqaluttuat misigisanik ersersitsisarput, pisut suussusiisa anguniagaannik ersersitsisuunatik. Tamanna pillugu misigisani assigiinngissuseq siullertut ataqatigiinnermi, isumalluutini, atassuteqanermilu atugassarititaasuni assigiinngissutsimik takutitsisuuvoq – oqaluttuat uppernassusaanniunngitsoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu inuit assersuutigalugu qanoq inissisimanertik, inuunerminnilu killiffitsik apeqqutaatillugu assigiimmik pisut assigiinngitsumik isumalersorsinnaasaraat naatsorsuutigisassaavoq.
- 857 Inuit ataasiakkaat misigisaat ataatsimut, tarnillu pissusiinut tunngatillugu tamanut atuutsinnagit ataasiakkaat misigisaasa pimoorunneqarnissaannik nalunaarusiap pingaarnertut isumaa tamatumani ilalernerqarpoq. Paasissutissani pigineqartunit tarnip pissusiinut tunngatillugu assigiinngissuseq patajaannerpaatut ippoq, inuiaqatigiinnilu assigeeqqissaanik kinguneqarneragaaneranut pisunik aallaavilimmik (empirisk) tunngavik amigaatigineqarluni. Inuiaqatigiinni assigiinngisitaarneq misissueqqissaarnermi aallaavittut attatiinnarneratigut inerniliussinnermi, ataasiakkaat misigisimasaasa immikkoortutut annikillisinneqarlutik inissinneqarsinnaanerak akerlinganillu ataasiakkaat misigisimasaasa inuiaqatigiinni nalinginnaasutut inissillugit annertunerulersillugit inissinneqarsinnaanerak pinngitsoortinneqassapput.

6.5 Naapertuilluanngitsumik misigisamit inuiaqatigiinni isumaqartitsinnermut

- 858 Ataatsimut kingunerluutini, inuiaqatigiinnilu isummanik ilisimatusarnerup tikkuarpaa, naapertuilluannginnermik misigisimaneq oqaluttuatigut ataatsimoorfinngorsinnaasooq, aamma pisuni uppernarsaaneq ilaannakuugaluarpat imaluunniit ersernerlukkualuarpat.²¹¹ Taamatut pisoqartillugu eqqunngitsuliortoqarneranik oqaluttuaq pisimasumik aalajangersimasumik oqaluttuaannarani qanoq iliorsinnaannginnermik, ajattorneqarnermik imaluunniit oqartussanut pissaanilinnut atassuteqarnermi sunniuteqarsinnaannginneq pillugu siammasinnerusumik misigisanut ilusiliinertut, atassusiinertullu ilersarpoq. Oqaluttuarlu kulturikkut, tarnillu pissusiinut tunngatillugu misigisimasat paasiuminaatsut, ersarlukkajuttullu paasiuminarsarnissaannut, attassutitullu atorsinnaanissaannut sakkussatut atuuffeqartarpoq.
- 859 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu akuersisimannginnermik, naammannngitsumik paasissutissinneqarsimanermik imaluunniit kimigiiserfigineqarsimasutut misigisimaneq pillugu oqaluttuat isumaqanngillat nakorsaasersuinikkut iliuuserineqartunut aalajangersimasunut taamaallaat attuumassuteqartut. Oqartussamilli pisumi aamma aalajangiinnermi pissaanilimmik naapitsinnermi takuneqarsimanngitsutut, tusaaneqarsimanngitsutut imaluunniit pimoorunneqarsimanngitsutut tunngaviunerusumik misigisamik ersersitsisinnaapput.

---

211 Li, M., Turiel, E., & McWilliams, A. (2023). From Threat to Challenge: Understanding Historical Collective Trauma and Intergroup Conflict. *Perspectives on Psychological Science*. Pp. 190-209. Erikson, K. (1976). *Everything in its path: Destruction of community in the Buffalo Creek flood*. Simon & Schuster.

Tarnip pissusiinut tunngatillugu atassuteqarnermi misigisaq taannarpiaq, suliaritinnerup qanoq innera pinnagu, tassaasinnaavoq oqaluttuanut sakkortusaallunilu isumaqalersitsisoq.

860 Oqaluttuat taamak ittut inuiaqatigiinni sunniuteqarluarsinnaapput, tassami misigisat ataasiakkaanit ajornakusoortumik oqaatigineqarsinnaasut, ataatsimoorussamik oqaasertalersornissaanut periarfissiisarmata. Naapertuilluannginermik misigisimanerit ilisarineqaraangamik, avitseqatigiissutigineqaraangamillu ataatsimut misigissutsinut ataatsimoortitsisinnaasarpur, aamma inuit assigiinngitsorujussuarmik misigisaqartut akornanni. Tamannali imaangilaq oqaluttuat assigiimmik pisimasunik imaluunniit aaqqissuussisimanernik uppersarsarneqarsinnaasunik ersersitsisut. Taakku nukingat misigisimasat isumaqartinneriniippoq – inatsisitigut uppersarsaatitut atortinneqarsinnaanatik.

861 Tassa tassanerpiaq misissuineri periutsitigut tarnip pissusiinut tunngatillugu aammalu inatsisitigut atuuffigineqarsinnaasunik immikkoortitsineq aalajangiisunngorpoq. Naapertuilluannginermik oqaluttuaq ilumooruni, inuiaqatigiinnilu sunniuteqaruni imaangilaq ataqatigiittumik assigiinngisitsisumik politikkimut imaluunniit ataqatigiissillugu aaqqissuussamik periuseqarnermut uppersarsaatitut atornerqarsinnaassasoq. Akerlinganilli taakkua kattussuunneqarnissaat mianersoqqussutigineqarpoq, tassani imaangimmat naapertuilluannginermik misigisaq aamma inatsisitigut uppersarsarneqarsinnaasumik eqqunngitsumik pineqarneq ataatsimoortuusut.²¹²

862 Assigiinngisitsineq taanna, paasissutissat piviusut aamma oqaluttuat immikkoortutut isigalugit tamarmik pimoorunneqarnissaannik nalunaarusiap pingaarnertut siunertaanut naapertuuppoq. Uani oqaluttuat isummanut misigisimasanut, atassuteqarnermi misigissutsinut, inuiaqatigiinnilu paasinninnermik pingaarutilimmik paasinninnertut isigineqarput, kisiannili akisussaaffimmik, siunertamik, ataqatigiimmillu aaqqissuussisimanermik naliliinerit suli inatsisitigut oqaluttuarisaanikkullu uppersarsaatitut tunngaveqartinneqarlutik. Taamatut immikkoortitsinerup attatiinnarneqarneratigut naapertuilluannginermik misigisap tarnikkut sunniuteqarnera akuerineqarsinnaavoq, suliatigullu attanneqarsinnaasunik inerniliinissamut tunngavinnik qaangiilluni misissuineri periutsitigut inerniliussat pinngitsoortinneqarlutik.

6.6 Isumaqartitamik isuma suliallu inuiaqatigiinni eqqartorneqarnera

863 Spiralilersuisimaneq pillugu suliatut ittut inuiaqatigiinni eqqartorneqaleraangata, imarisaviat qaangerlugu isumaqartitamik (symbolsk) isumaqalersarput. Suliani taamak ittuni suliaq oqaluttuarisaanermik imaluunniit inatsisitigut naliliinissami sammisannguinnarneq ajorpoq, aammali naalagaaffiup, innuttaasullu akornanni oqaluttuarisaanermi akisussaaffiit, tatiginninneq, ataqatigiinneq pillugit inuiaqatigiinni siammasinnerusumik oqallinnerni kiisalu akuerineqarnermik, tassanngaluunniit

---

212 Li, M., Turiel, E., & McWilliams, A. (2023). From Threat to Challenge: Understanding Historical Collective Trauma and Intergroup Conflict. *Perspectives on Psychological Science*. Pp. 190-209. Erikson, K. (1976). Everything in its path: Destruction of community in the Buffalo Creek flood. Simon & Schuster.

amigaateqarnermik toqqammavinngortarluni.²¹³ Taamaalilluni suliat ataasiakkaat aalajangersimasumik pisumik kisimi pisuunngitsumik, aammali massakkumi apeqqutinit soqutiginarsaasunit isumaqalersarput.

- 864 Kulturpsykologi eqqarsaatigalugu isumaqartitat (symbolsk) taamak ittut inuiaqatigiit oqaluttuarisaanermi misigissutsinik katitigaasunik aaqqissuusseriaasiitut, oqaasertaleeriaasiitullu paasineqarsinnaapput. Isumaqartitat (symboler) inuiaqatigiinni oqaloqatigiinnermi ataqatigiinnermik, paasissutissiinnermik, misigissutsikkullu paasinninnermik pilersitsisarput, pingaartumik qanga pisimasut naligiinnginnermik, aaqqiagiinnginnermik imaluunniit naammattumik erseqqissarneqarsimanngikkaangata. Tassunga atatillugu misigisat, misigissutsit, oqaluttuarisaanermilu nassuiaasersuinerit assigiinngitsut oqaluttuami ataatsimi ilisarnartumi eqikkarneqarnerinut, spiralilersuisimaneq pillugu suliaq ataqatigiissaarisutut issinnaavoq, taamaalilluni Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni attaveqarnermi apeqqutit anginerusut eqqartorneqarsinnaalerlutik.
- 865 Tassani isumaqartitamik (symbolsk) isuma aamma inatsisitigut imaluunniit oqaluttuarisaanermik isuma misissueqqissaarnermi assigiinngitsut marluummata, misissuinnermi periutsitigut attatiinnarnissaa pingaaruteqarpoq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inuit ilaannut oqaluttuarisaanermi misigisanut, misigissutsinullu annerusumik isumaqartitatut (symbol) innera, pingaarutilittut aamma tarnip pissusiinut tunngatilugu paasiuminartumik nassuiaasersuinertut akuerineqarsinnaavoq. Taamatut isumaqartitatut (symbol) suliap innera, inuiaqatigiinni oqallisigineqarnerani misigissutsikkut sakkortuneranut nassuiaataasinnaavoq. Taamaattorli pissutsinut piviusunut nalinginnaasumik inerniliinissami tunngavittut immi atorineqarsinnaanngilaq.
- 866 Oqaluttuat isumaqartitat (symbolsk) ataqatigiinnermik, ilisarnassusermillu pilersitsiniarlutik katitigaanernik annikillisisikkajuttarmata, pissutsit assiginngitsut akuleriissinneqaratarsinnaasarput; ataasiakkaat misigisaat, oqaluttuarisaanermi aaqqissuussisimanerit, massakkumilu ileqqorissaarnissamik naliliinnerit. Pisortatigoortumik akuersaarnert, soorlu assersuutigalugu utoqqatsernerit imaluunniit politikikkut qulaajaanerit inatsisitigut qulaajaanatik, atassuteqaatinik, ileqqorissaarnermut tunngassuteqarnerusarput. Suliani taamak ittuni isumaqartitaq (symbolik) qitiusumik isumaqalersinnaavoq, naak uppersaateqarnissamut, uppersaarnissamullu piumasaqammut allannguinnikkaluarluni.²¹⁴
- 867 Assigiinngisitaarneq taanna toqqaannartumik nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarneranut atassuteqarpoq, taakkunanimi erseqqissarneqarpoq eqqartuussisutigoortumik inerniliussassat uppersaarnermi tunngaveqarluarnissaannik pisariaqartitsisut. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq sooq taamak pingaartinneqartigineramik paasinninnissamut oqaluttuat, isumaqartitat (symbolik), ataatsimullu misigisanik paasinninneq annertuumik tapertaasinnaapput, kisiannili

---

213 Hamber, B. (2002). Symbolic closure through memory, reparation and revenge in post-conflict societies. *Journal of Human Rights*, 1(1), 35–53.

214 Hamber, B. (2002). Symbolic closure through memory, reparation and revenge in post-conflict societies. *Journal of Human Rights*, 1(1), 35–53.

inatsisitigut uppersaarnermut taarsiinnaangillat imaluunniit pisimasunut aamma eqqartuussisutigoortumik naliliinernut immikkut tunngavittut atorqarsinnaanatik.

- 868 Immikkoortitsinerup taassuma attatiinnarneqarneratigut inuiaqatigiinni oqallinnerni spiralilersuisimaneq pillugu suliaq isumaqartitatut (symbolsk), attassuteqarnermilu pingaaruteqarnera akuerineqarsinnaassaaq, peqatigisaanillu nalunaarusiami inatsisitigut inerniliinerit suliamut tunngasut tatiginassusiat illersorneqarluni. Taamaalilluni misissuinerimi periutsitigut isummat, ileqqorissaarnermut tunngasut, uppersaaratillu akulerullugit, isumaqartitallu (symbolsk) siunertaangitsumik inatsisitigut uppersaanaissamut oqimaannerulersinneqarnissaa pinngitsoortinneqassaaq.

6.7 Immikkoortup ilaanut inerniliineq

- 869 Misissueqqissaarnerup takutippaa tarnip pissusiinut tunngatillugu, kulturikkut, inuiaqatigiinnilu isummorsornerit aqutugalugit spiralilersuisimaneq pillugu suliaq ataatsimoorussamik, isumaqartitatullu (symbolsk) isumaqalersinnaasoq, tamanna inuiaqatigiinni assigiimmik sunniteqarnermut imaluunniit ataqatigiissillugu aqqissuussinermut inatsisitigut uppersaarnermut nallersuutinnikkaluarlugu. Suliaq sunniteqarluaarsinnaanera inuit ataasiakkaat misigisimasaat, oqaluttuarisaanermik paasinnittariaatsit, kiisalu piffissami pineqartumi inooqatigiinni inissisimaffiit qanoq ilillutik nassuiaanermut peqataasernerat, isumaqartitat pilersinneqarlutillu avitseqatigiissutigineqartarnerat aallaavigalugit paasineqartariaqarpoq, uani ataatsimut imaluunniit nalinginnaasumik misigisat pillugit ilimagisat pinnagit.
- 870 Tarnip pissusiinut aamma kulturimut tunngasut kiisalu uppersaatinik, akisussaaffimmik, siunertamillu inatsisitigut naliliinerup akornanni misissuinerimi periutsitigut immikkoortitsineq immikkoortumi attatiinnarneqarpoq. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inuiaqatigiinni isumaqartitatut (symbolsk) sakkortuumik toqqammaviunerata misigissutsikkut sakkortuneranut, ataatsimullu paasinniffiuneranut nassuiaataasinnaavoq, kisiannili ataqatigiimmik aqqissuussisimaneq, assigiinngisitsilluni politikki imaluunniit ilisimaaralugu killissamik qaangiineq pillugit inerniliinissamut tunngavittut immini atorqarsinnaanani, tamannalu nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarinerinut naapertuulluni.
- 871 Naggasiutitut kinguaariit akornanni isiginnittariaatsit immikkoortumi tikkuarneqarput, tassani spiralilersuisimaneq pillugu suliamut tunngatillugu piffissap ingerlanerani atassuteqarnikkut aamma kulturikkut ingerlariutsini oqaluttuat qanoq ilillutik ingerlaannarsinnaanersut, allatut iluseqalersinnaanersut, isumaqalersinnaanersullu qiviarneqarlutik. Matumani misissueqqisaarnerup oqaluttuarisaanermi periutsinut imaluunniit akisussaaffinnut tunngatillugu, inerniliinissamut uppersaatinik imaluunniit inatsisitigut tunngavilersuutini naammattumik tunngavissaqannginneq misissueqqissaarnerup periutsitigut tunngavigisaa attatiinnarpaa.

7 Kingunerlutsitsinerit kinguaariinnut sunniteqarsinnaanerat

- 872 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq ataatsimut, isumaqartitatullu (symbolsk) isumaqarnera immikkoortup siuliani ukkatarineqartoq, immikkoortumi tulliuttumi isummat piffissap ingerlanerani kinguaariit assigiinngitsut akornanni qanoq ingerlateqqinneqarsinnaanersut, allanngortinneqarsinnaasut, allanngujaatsinneqarsinnaanersullu sammeneqarpoq.

7.1 Siunertaq periutsitigullu sinaakkut

- 873 Spiralilersuisimaneq pillugu suliap kinguaariit assigiinngitsut akornanni isummani, eqqaamasani, nassuiaasersuinernilu qanoq ilaatinneqarsinnaanersut immikkoortup uuma misissoqqissaassallugu sunertaraa, naak oqaluttuarisaanermi piviusumik pisimasunut uppersaatinut taakkua imminnut nallersuunneqarsinnaanngikkaluartut. Misissueqqissaarnermi kulturpsykologimi teorii, kinguaariillu assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqiisarneq aallaavigineqarput, taamaalillunilu nalunaarusiap inatsisitigut kapitaliinut uppersaanissamik piumasaqaatinut il.il. tunngatillugu misissueqqissaarnerup periusianik nangitseqqilluni.
- 874 Qanga misigisimasat piffissap ingerlanerani atassuteqaatit, kulturikkut, attaveqarnikkullu qanoq ingerlateqqinneqarsinnaanersut, allanngortinneqarsinnaasut, patajaallisinneqarsinnaanersullu immikkoortup misissorpaa. Pisimasuiit pinnagit isummat imarisaat kinguaariit akornanni qanoq ingerlateqqinneqarsinnaasut, ingerlatitseqqiinerlu taanna massakkumi nassuiaasersuineri sinaakkutinit, inuiaqatigiinnullu atatillugu qanoq sunnerneqarsinnaanersooq matumani ukkatarineqarpoq.
- 875 Kingunerlutsitsinerit kinguaariinnut sunniteqarsinnaanerat uani, misigisimasat paasinissaannut aamma eqqaamasat paasinissaannut misissueqqissaarnermi sinaakkutituinnaq atorneqarput. Ataasiakkaat tarnikkut qanoq innerinik nassuiaanissamut imaluunniit biologiskimik imaluunniit kliniskimik uppersaatinut atorneqanngillat. Taamaalilluni tarnip pissusiinut tunngatillugu nassuiaasersuinerup aamma inatsisitigut uppersaanerup akornanni misissuineri periutsitigut immikkoortitsineq attatiinnarneqarpoq, tamanna nalunaarusiap pingaarnertut periusaa naaportorlugu.

7.2 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqinneq: taaguut killiliinerlu

- 876 Misigisat, ileqqut, isummat, misigissutsillu kinguaariit akornanni atassuteqarnikkut, kulturikkut, attaveqarnikkullu qanoq ingerlateqqinneqarsinnaanerini, taaguut 'kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqinneq' atorneqartarpoq.²¹⁵ Nunat assigiinngitsut akornanni ilisimatusarnerup erseqqissarpaa, ingerlatitseqqinneq imaangimmat kingunerlutsitsinerinik toqqaannartumik ingerlatitseqqinnerusoq, kisiannili aalajangersimasumik toqqakkamik nassuiaanerukkajuttartoq, katitigaaqqinnerugajuttartoq, pineqartullu qanoq imaqarnera apeqqutaagajuttartoq²¹⁶.
- 877 Tamanna spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu periusissiatigut aalajangiisuvoq. Qanga pisimasut pillugit oqaluttuanik kingulit isummersinnaanerat imaangilaq, pisimasut kinguaariit akimorlugit assigiimmik imaluunniit ataavartumik tarnip pissusiinut sunniteqarsimasut. Massakkumi pissutsit, inuiaqatigiinni ataqatigiinnerit, oqartussanilu sinaakkutit sunniivigeqatigiillutik ingerlatitseqqinneq pisarpoq.
- 878 Tamanna pillugu nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarnerata malitsigisaanik, kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqinneq oqaluttuarisaanermi ataqatigiimmik aaqqissuussisimanermut, siunertamut imaluunniit

---

215 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441.

216 Lerner, A. (2022). *From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics*. Cambridge University Press.

akisussaaffimmut tunngavissatut atorneqarsinnaannginnerat erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq.

7.3 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatseqqiffiusinnaasut

- 879 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqinneq misigisanik imaluunniit kingunerluutitik toqqaannartumik “ingerlatitsinertut” pineq ajorpoq, kisiannili toqqaannannginnerusumik, atassuteqarnikkullu pisarluni. Pingaartumik aqquutit ataqatigiittut pingasut tikkuarneqarput: oqaluttuatigut ingerlatitseqqinneq, misigissutsikkut ingerlatitseqqinneq, ileqqutigullu paasissutissiineq.
- 880 Siullertut misigisat ilaqutariinni oqaluttuatigut, nipangiusimanikkullu ingerlateqqinneqarsinnaasarput. Misigisat misigissutsikkut pingaarutillit kinguaat nunarsuarmik, oqartusaaanermik, namminerlu iluuseqarsinnaanermik paasinninnerat malillugu oqaluttuarineqarsinnaapput imaluunniit oqaluttuarineqaratik. Hirschbergerip allaatigaa, ataatsimut aamma ilaqutariinni oqaluttuat isummanik qanoq pilersitsisarnersut, tassanilu kingusinnerusukkut kinguaariinni qanga pisimasut, massakkullu pisut nassuiaasersorneqartarlutik.²¹⁷ Tassani pisimasuik ingerlateqqinneqarneq ajorpoq, isumaqartitamilli (symbolsk) isumaa ingerlateqqinneqartarluni, tassanilu kingulit assingusunik oqartussanik naapitsinissaminni imaluunniit atassuteqarnissaminni sunik naatsorsuuteqarsinnaaneraat misigisassatullu naatsorsuutigisinnaasaat sunniinikkut ineriartortinneqarsinnaasarput.
- 881 Aappaattut ingerlatitseqqinneq misigissutsikkut, attassuteqarnikkullu pininnaavoq. Misissuinerit tikkuarpaat angajoqqaat misigissutsinik naleqqussaariaasiat, oqartusaaanermut qisuariartariaasiat, sanngiinnerullu iluuseqarfigineqartariaasiat meeqqaanut toqqaannanngikkaluartumik ilinniarfiusinnaasartut.²¹⁸ Misigisat aalajangersimasut, soorlu assersuutigalugu oqartussanik pissaanilinnik naapitsinerit nalorninnermik imaluunniit tatiginninnginnermik malitseqarsimappata, patsisaa erseqqissumik oqaasertalerneqanngikkaluartoq ilaqutariinnut misigissutsikkut sunniuteqarsinnaavoq. Misigissutsikkut taamatut pisartut, kinguaariit tulliisa assingusumik pisunut eqqumanerunissaannut imaluunniit malussarinnerunissaannut tunuliaqutsiisinaapput, naak namminneerlutik assingusunik misigisaqarsimaneritik tunngaveqanngikkaluarlutik.
- 882 Pingajuattut kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqinneq ileqqutut, kulturitigullu ilisimatitseriaatsitut paasineqarsinnaavoq, tassani qanga pisimasunik aalajangersimasunik nassuiaasersuinnermi ataatsimoorussamik ataqatigiinnernut siammasinnerusumik ilanngunneqarlutik. Oqaluttuarisaanermi misigisat qanoq paasineqarsinnaaneritut, oqaasertalerneqarnissaanullu ataatsimoorussamik oqaluttuat inuiaqatigiinni malitassanik pilersitsisinnaasarput.²¹⁹ Malitassat taamak ittut inuiaqatigiinni saqqumileraangata, kinguaat qanoq ilaqutariit imaluunniit najukkami inuiaqatigiit

---

217 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441.

218 Mucci, C. (2013). Beyond individual and collective trauma: Intergenerational transmission, psychoanalysis and the Holocaust. Karnac Books.

219 Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

oqaluttuaannut isummersornerinut aamma sunniussinnaasarput. Taamatut ingerlariaaseq manissuinnarmik imaluunnit assigiimmik pineq ajorpoq, kisiannili toqqakkat pisullu imarisai apeqqutaatillugit, aamma inuiaqatigiinni, politikkikkullu sinaakkutit apeqqutaatillugit nassuiaasersuinerit aalajangersimasut nassuiaasersuinerit allaniit atuussinnaanerusinnaasarput.²²⁰

- 883 Taakku sunniutit biologiskimik aalajangereermik imaluunniit tarnikkut pinngitsoorneqarsinnaanngitsumik mianersuussinermik isumaqannginnerat, misissuinnermi periutsitigut naqissusernissaa pingaaruteqarpoq. Akerlinganilli kinguaariit assigiinngitsut akornanni pisut ingerlaarneri tarnikkut nukissaqassusermik, nutaamik nassuiaasersuinnermik, misigisanillu ilaannakortumik ingerlateqqiinertaqartarnerinut takussutissaavoq. Taamaalilluni suut ingerlateqqinneqarnerat kliniskimik isigalugu kingunerlutsitsinerunngilaq, kisiannili qanga pisimasunut atatillugu aalajangersimasumik paasinninnerulluni, misiginerulluni, paasinninnerullunilu.
- 884 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu tamanna imaappoq, siullarsuit misigisimasaat pillugit oqaluttuat kingulinit isummerfigineqarsinnaasut, namminnerlu isummamittut ilanngussinnaagaat, taakkua kinguaariit akimorlugit assigiimmik, ataavartumik imaluunniit tamanut atuutsitamik tarnip pissusiinut tunngatillugu kinguneqarsimaneramik uppersaatsititut atuuttunngortinngikkaluarlugit. Ingerlatitseqqinneq pissuteqarpoq, toqqarneruvoq, aalajangersimasumilu pisuuvoq, taamaattumillu oqaluttuarisaanermi ataqatigiimmik aqqissuussisimanermut, siunertamut imaluunniit akisussaaffimmut nallersuunneqarsinnaanani, tamannalu nalunaarusiap inatsisinik misissueqqissaarneranut naapertuulluinnarluni.

7.4 Atassuteqarnikkut ingerlatitseqqinneq ilaqutariillu aqqissugaanerat

- 885 Tarnip pissusiinut tunngatillugu atuagaatit ilaasa tikkuarpaat, kinguaariit assigiinngitsut akornanni pisut pingaartumik pisimasunik aalajangersimasunik toqqaannartumik ingerlatitsinerunngitsumik, ilaqutariinni atassuteqarnikkut ingerlatinneqartartut. Taamatut ingerlatitseriaatsit qanga pisimasut oqaluuserineqarnerisigut, imaluunniit oqaluuserineqannginnerisigut, misigissutsit pillugit qisuariartaatsikkut, ulluinnarni misigissutsinik naleqqussaasarnikkut kiisalu tatiginninnermut, oqartussaannermut, iliuusissatullu periarfissaqarnermut toqqaannanngikkaluamik ileqqunit pilersinneqarlutillu attatiinnarneqartarput.²²¹ Matumani pineqartoq tassaavoq piviusumik pisimasut kinguaariit tulluinnut ingerlateqqinneqartannginnerat, kisiannili nunarsuatsinni pisunik qanoq paasinninnissamut, naapitsinissamullu nassuiaasersuinnermi sinaakkutit aamma ilisimatitseriaatsit aalajangersimasut ilusiliisuusarnerat.
- 886 Ilaqutariinni tamanna assigiinngitsutigut ersersinnaasarpoq. Misigisat ilaat, pisut aalajangersimasut pingaarutilittut ersarissarneqarlutik oqaluttuatigut erseqqissumik ingerlateqqinneqartarput, ilaallu oqaasertalerneqaratik nipangiusimaneqarnermikkut malunniuttarlutik. Nipangiusimanninneq aamma isummamik annertuumik

220 Lerner, A. (2022). *From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics*. Cambridge University Press.

221 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Mucci, C. (2013). *Beyond individual and collective trauma: Intergenerational transmission, psychoanalysis and the Holocaust*. Karnac Books.

ingerlatitseqqiisinnaavoq, tassami oqaasertalerneqanngitsoq misigissutsikkut annertuumik sunniuteqarsinnaasarmat imaluunniit toqqaannangikkaluamik isumaqakkajuttarmat.²²² Taamatut pisuni meeqqat, inuusuttullu oqaatsit kisiisa eqqumaffiginiarneq ajorpaat, aammali misigisimanerit, qisuariartaatsit, misigissutsikkullu oqariartuutit sammisanut imaluunniit oqartussanut aalajangersimasunut attuumassuteqartut eqqumaffiginiartarpaat.

- 887 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu taassuma kingunerisaanik akuersisimannginnermik, naammattunik paasissutissinneqarsimannginnermik imaluunniit nakorsaatinut tunngatillugu eqqunngitsuliorfigineqarsimanermik misigisimaneq pillugu oqaluttuat, oqartussanut aamma tatiginninnermut tunngatillugu isummanut ilusilersuisumik qanga pisimasunik nassuiaasersuineri ilaqutariit isummersornerini ilaatinneqarsinnaapput. Tamanna eqqaamasavinnik kinguaariit tulliitut ingerlatitseqqinnertut pineq ajorpoq, kisiannili timimut nammineq oqartussaaneq, oqartussat pissaaneqarnerat, namminerlu iliuseqarnissamut kiffaannngissuseqarneq pillugit kinguaariit tulliisa paasinnittaasiinut sunniuteqarsinnaasumik isummanik pilersitsinissamut sinaakkutinik pilersitsisuusutut ittarlutik. Sinaakkutit taakku erseqqinnerusumik imaluunniit ersernerlunnerusumik atuussinnaapput, misigisallu allat assigiinngitsunik sammiveqartitsisut peqatigalugit ataatsikkut atuussinnaallutik.
- 888 Atassuteqarnikkut ingerlatitseriaatsit taamak ittut assigiissaannginnerat, narlusuunnginnerat imaluunniit pinngitsoortinneqarsinnaannginnerat misissuineri periutsitigut naqissusernissaa pingaaruteqarpoq. Tamatuma ersarissumik takutippaa ilaqutariinni piffissap ingerlanerani misigisat qanoq nassuiaasersorneqarnerat, ingerlateqqineqarnerat, allanngortinneqarsinnaaneralluunniit annertuumik assigiinngissuteqartartut.²²³ Ilaqutariit ilaat qanga pisimasut misigisatik massakkumi nassuiaasersuutitut atuutsilersissimasinnaavaat, ilaqutariillu allat misigisat taakkua annertuumik ingalassimaarfigisinnaavaat imaluunniit allatut nassuiaasersorlugit. Taamaalluni allannguuteqanngitsumik ingerlatitseqqiinerunani, toqqakkanik, naleqqussakkanik, immikkuualuttunillu sunnertisimasunik ingerlatitseqqiineq pineqarpoq.
- 889 Uani nalunaarusiap inatsisitigut misissueqqissaarneranut ataqatigiinnerit immikkut pingaaruteqarput. Inatsisinut tunngatillugu piffissaq, ataqatigiinnerillu akimorlugit suleriaatsimi, inatsisini, paasissutissiinissamillu piumasaqaatini annertuumik assigiinngissutsit immikkoortup uppersarsarpai. Siornatigut peqqinnissaqarfimmi suleriaatsit pillugit oqaluttuanut kingusinnerusukku kinguaariit isummeraangata, oqaluttuarisaanermi aamma inatsisitigut assigiinngissutsit toqqaannartumik takuneqarsinnaakkajunneq ajorput. Taassuma kingunerisaanik oqaluttuat oqilisarlugit nassuiarneqarsinnaasarput, sakkortulerulersinneqarsinnaasarput imaluunniit massakkumi pisinnaatitaaffinnut, akuersinernullu pisinnaatitaaffinnut ileqqut isigalugit nassuiaasersorneqartarlutik, tamannalu qanga pisimasut paasineqarnissaannut, isumalerneqarnissaanullu aamma sunniuteqarsinnaalluni.
- 890 Uani tarnip pissusiinut tunngatillugu ilaliinermi nassuiaasersuutit taakkua apeqquserniarneqanngillat, qanoq issusaalli ersarissarniarneqarput. Atassuteqaatinimmi,

---

222 Mucci, C. (2013). Beyond individual and collective trauma: Intergenerational transmission, psychoanalysis and the Holocaust. Karnac Books.

223 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441.

isummanillu pilersitsisarput, pisimasuinnullu imaluunniit ataqatigiimmik aaqqissuussilluni suleriaatsimut uppersarsaataanatik. Assigiinngisitaarinerup taassuma attatiinnarneqarneratigut ilaqutariit misigisanik pingaarutilinnik kinguaariinni nammataqarsimasinnaanerata, suliarinnissimasinnaanerallu akuerineqarsinnaalissaaq, aammattaarlu kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqinneq oqaluttuarisaanermik ataqatigiimmik aaqqissuussisoqarsimaneranik, siunertaqarsimaneranik imaluunniit ataatsimut ajoqusiisimaneranik tunngavilersuuteqartoqarnissaanik pinngitsoortitsissalluni.

7.5 Oqaluttuat, piffissaq kingumullu qiviarluni nassuiaasersuineq

- 891 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni pisut kingumut qiviarnermi nassuiaasersuinerimik annertuumik sunnerneqartarput. Qanga pisimasut uninngaannartutut nalilerneqarneq ajorput, massakkumili oqaatsit, naleqartitat, ilisimasallu atorlugit qiviarneqartarlutik.²²⁴ Pingaartumik suliani paasissutissiinermut, akuersinermut, pisinnaatitaaffinnullu ileqqut piffissap ingerlanerani annertuumik allanngorsimatillugit – soorluttaaq inatsisinut tunngatillugu kapitalimi 1960-ikkunnit ullumikkumut itisilerlugu uppersarsaraat (tak. kap. 7-9).
- 892 Ullutsinni malittarisassat malillugit qanga suleriaasiusimasut ullutsinni kinguaariit nalilersoraangamikkut naapertuilluanneginermik misigisoqarsinnaasarpog, aamma pisuni taamanikkut iliuutsit inatsisitigut sinaakkutit iluiniikkaluartut. Tarnip pissusiinut tunngatillugu tamanna paasinarpoq, kisiannili misissuinerim periutsitigut ileqquusumik naliliisarneq aamma oqaluttuarisaanermi uppersarsaatit ersarissumik immikkoortinneqartariaqarput.
- 893 Taamaalilluni nalunaarusiap pingaarnertut periuserisaa immikkoortup uumap ilalerpaa; misigisimasat, nassuiaasersuinerillu akuerissallugit, oqaluttuarisaanermi imaluunniit inatsisitigut ilumoortunngortinngikkaluarlugit.

7.6 Innuttaasut ineriartornerat aamma kingumut qiviarluni nassuiaasersuineq

- 894 Kingumut qiviarluni nassuiaasersuinerimut immikkut erseqqissumik assersuut, spiralilersuisimaneq pillugu suliap inuiaqatigiit katitigaaneritut kinguneqaratarsimasinnaanerata oqallisigineqarnerani pinngorpoq, tassani oqaluttuarisaanermi inuiaqatigiit pillugit paasissutissat ullutsinni ileqqunut atassuserneqarlutik naliliineqarmata, naak assinganik uppersarsarneqarsinnaasunik tunngavissaqanngikkaluartut (tak. kap. 6).
- 895 Misissuinerim periutsitigut sammisap attatiinnarneqarnissaata pingaaruteqassusia kapitali 6-imi misissueqqissaanermi ersarissarneqarpoq, tassani oqaluttuarisaanermi kisitsisitigut paasissutissat, inatsisitigut naliliinerit aamma tarnip pissusiinut tunngatillugu nassuiaasersuinerit akulerunneratik, kisiannili tamarmik immikkut tunngavii malillugit misissoqqissaarneqarlutik. Taamatut assigiinngisitaarnikkut misigisat, nassuiaasersuinerit, kingornalu qisuariaatsit pimoorullugit tiguneqarsinnaalersippaat, uppersarsarneqarsinnaanngitsunik pissutaasutut imaluunniit siunertaasimaneragaasutut isumalersunngikkaluarlugit.

---

224 Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

896 Qanga pisimasunik nassuiaasersuineq, matumani annaasaqarneq, naapertuilluannginneq, akisussaaffillu ilanngullugit piffissap ingerlanerani kinguaariit assigiinngitsut akornanni aamma atassuteqarnikkut qanoq ingerlateqqinneqarsinnaanersut, allanngortinneqarsinnaanersut, allanngujaatsinneqarsinnaanersullu ukkatarineratigut isiginnittaaseq taanna immikkoortumi tulluittumi annerusumik sammineqassaaq. Taamaalilluni misissueqqiissaarneq suna uppersarsarneqarsinnaanersoq pillugu apeqqummit, isuma qanoq pinngortarnersoq attatiinnarneqartarnersorlu pillugu apeqqummut misissuininngorpoq, misissuineri periutsikkut sulisarsissumik sinaakkutit atornerarlutik, tassa tarnip pissusiinut tunngatillugu paasinnittaaseq kiisalu oqaluttuarisaanermi aamma inatsisitigut uppersarsaaseq immikkoortillugit.

7.7 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni isuma, ataatsimoorussamik nappaatilersuinertaqanngitsumik

897 Isornartorsutisassat pingaarnert ilaat, immikkoortumi matumani erseqqissumik sammineqartoq tassaavoq ataatsimoorussamik nappaatilersuileratarsinnaaneq. Kinguaariit assigiinngitsut akornanni isiginnittaatsit inuiaqatigiinni atornerisigut, toqqaannanngikkaluamik eqimattat ataatsimoortut kingunerluuteqartutut imaluunniit ajoquserneqarsimasutut saqqummiunneqartarsinnaapput.

898 Taamaammat taamatut tamanut atuutitsinerit mianersoqqussutigineqarput, erseqqissaatigineqarlunilu kinguaariit assigiinngitsut akornanni pisut assigiinngisitaartuaannartuullutillu toqqaagassaasartut.²²⁵ Inuit ataasiakkaat, ilaqutariillu arlaqartut spiralilersuisimaneq pillugu oqaluttuamut soqutiginnippat, tunuarsimaarput imaluunniit soqutiginninngilluinnarlutik, kalaallilu assigiiaannginnerinik nalunaarusiap tunngaviummik isumaanut tamanna ilaliivoq.

899 Ataqtigiiisillugu aqqissuussamik assigiinngisitsisoqarsimanerata naammattumik tunngavissaqannginnera pillugu inatsisitigut naliliinermut atatillugu, kinguaariit assigiinngitsut akornanni isiginnittaatsit inuiaqatigiinni annertuumik imaluunniit tamanut atuuttumik ajoqusiisimanertut tunngavineqannginnissaat pingaarteqarpoq.

7.8 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni oqaluttuat, inuiaqatigiinnilu sammivik

900 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni oqaluttuat ilaqutariiginnarni ilusilernerneqarneq ajorput, aammali inuit atassuteqarnerini, inuiaqatigiinnilu siammasinnerusumik nassuiaasersuisarnikkut ineriartortinneqartarlutik. Inuiaqatigiinni ataqtigiinnerit, tusagassiorfiit tusagassiineri, politikkikkullu malunnartitsinerit qanga pisimasunik aalajangersimasunik aqqissuussinissamut, allanngujaatsitsinissamut, ingerlaartitsinissamullu tapertaasarput, taamaalillunilu ilaqutariit ataasiakkaat misigisaaninngarnit siammasinnerulersarlutik.²²⁶ Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq nunasiaataanermi eqqunngitsuliorfigineqarnertut isumaqartitatut (symbolsk) oqaasertalernerneqaraangami inuit ataasiakkaat, ilaqutariillu oqaluttuat tamakkiisumik

225 Alexander, J. C. (2012). Trauma: A social theory. Polity Press. Hamber, B. (2002). Symbolic closure through memory, reparation and revenge in post-conflict societies. *Journal of Human Rights*, 1(1), 35–53.

226 Lerner, A. (2022). From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics. Cambridge University Press. Thisted, K. (1996). The Image of Greenland in Danish Literary Narratives. I The Northern Space (Arbejdsrapport 1996 udg.). The Northern Space (International Research Network of the History of Polar Science).

oqaluttuariaatsimut sinaakkutinngortinneqartarput, taakkulu qanga pisimasut pillugit oqaatsitigut isumaqartitatigullu (symbolsk) isumalluutiniq misigisimasaniq nassuiaasersuinissamut periarfissiisarput.

- 901 Taamak ittuni inuiaqatigiinni oqaluttuat isummanut sakkortusaataasinnaasarput. Kinguaariit akimorlugit ilisarnassutsimik, ataqatigiinnermillu pilersitseqataasarput, misigisallu siornatigut tamakkiisuunngitsumik paasineqarsimasut imaluunniit oqaluttuarineqarsimanngitsut, inuiaqatigiinnit akuerineqartutut ileqqorissaarnikkullu naapertuuttut misigisaqarsinnaalersillugit. Taamatut allannguajaatsunngortitsineq oqaluttuat piffissap ingerlanerani ataavarnersissinnaavai, kinguaariillu tulliiit ajornannginnerusumik ingerlateqqinneqarsinnaalersillugit, aamma inunnut pisimasuinnik toqqaannartumik misiginnittuunngitsunut.
- 902 Inuiaqatigiinni oqaluttuanik uteqqiineq, oqartussanilu akuersineq – pingaartumik misigissutsikkut, isumaqartitatullu (symbolsk) uppernassutsimut naleqarnerulersitsisaraluartoq pisimasuinnut uppernarsaataannnginnerat attatiinnassallugu misissuinnermi periutsitigut pingaaruteqarpoq. Oqaluttuaq politikikkut akuerineqaruni imaluunniit tusagassiorfitsigut siammasissumik siammarneqaruni tamanna oqaluttuarisaanikkut, inatsisitigullu uppernarsaateqarnissamut piumasaqaataasumut immi allannguinnilaq. Imaannilaq oqaluttuat tarnip pissusiinut tunngatillugu pingaaruteqassusertik annaagaat, kisiannili ilisimasanut tunngatillugu inissisimanerat piviusunik uppernarsarneqarsinnaasuniit allaaneruinnaasasoq.
- 903 Assigiinngisitsineq taanna nalunaarusiap ataatsimut tunngavilersuutaani qitiuvoq, tarnillu pissusiinut tunngatillugu aamma inatsisitigut misissueqqissaarnerit akornanni ataatsimut periutsimut aallaaviulluni. Oqaluttuat qanoq isumaqalersarnerinik, sunniuttarnerinik, misigissutsikkullu pingaaruteqalersarnerinik paasinninnissamut tarnip pissusiinut tunngasortaa ilaliivoq, eqqartuussivimmili inerniliinissami inatsisitigut uppernarsaateqarnissamut siunertaqarnermillu piumasaqaateqaatit attatiinnarlugit. Misissueqqissaarnerit taakkua marluk immikkoortisimanerisigut, inuiaqatigiinni aamma kinguaariit assigiinngitsut akornanni isumaqalersitsinerit akuerineqarsinnaassapput, oqaluttuarisaanermilu pissutsinik naliliinnermi suliatigut erseqqissumik tunngavilersuineq attatiinnarneqassalluni.

7.9 Immikkoortup ilaanut inerniliineq

- 904 Immikkoortut siuliisa takutippaat piffissap ingerlanerani oqaluttuat, atassuteqarnikkut misigisat, kulturikkullu ilisimatitseriaatsit ingerlateqqinneqarsinnaallutillu ilusilerneqaaqqissinnaasarnerat, taakkulu kinguaariit assigiinngitsut akornanni isiginnittaatsit atorlugit spiralilersuisimaneq pillugu suliaq isumaqartutut nassuiaasersukkatullu paasinissaanut atorineqarsinnaanerat. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq ilaqutariinni, inuiaqatigiinnilu sulii qanoq isumaqartinneqalersinnaaneranut tamanna nassuiaatissat ilagaat, isumaqartitsineq taanna piviusumik pisunut uppernarsaatitut atorineqarsinnaanngikkaluartoq.
- 905 Misissueqqissaarnerup aamma erseqqissarpaa, kinguaariit akornanni ingerlatitseqqiineq pingaartumik inuit akornanni atassuteqarnikkut, kulturilu aqqutigalugit, toqqaasarnikkut, aammalu piffissaq pineqartullu imarisaa apeqqutaatillugit pisartoq. Pisut taakkua pisunik paasinninnissamut imaluunniit inuiaqatigiinni tarnip pissusiisigut assigiimmik imaluunniit ataavartumik kinguneqarnerinik ersiutitut paasinissaannut tunngavissaqanngilaq.

Ilisimaaralugu imaluunniit ataqatigiimmik aaqqissuusamik killissamik qaangiisoqarsimaneranut pisunik aallaavilinnik tunngavissaqannginnera pillugu nalunaarusiap inatsisitigut inerniliussaanut tamanna naapertuuppoq, naak ataasiakkaanut killissamik qaangiisoqarsimasinnaagaluartoq.

- 906 Naggasiutitut suliani pisariusuni soorlu spiralilersuisimaneq pillugu suliami piviusunik, oqaluttuanillu suliaqarneq pillugu misissuinerimi periutsitigut ataatsimut eqqarsaatersorsinnaanissaq immikkoortup tikkuarpaa. Taamaattumik ilisimasaqarfiit assigiinngitsut atorlugit suliaqarnermi misissuinerimi periutsitigut kingunerineqartartut immikkoortumi tulliuttumi ersarissarneqassapput, aammalu uppersarsaasersuutit isumalersuinerillu pillugit immikkoortitsineq nalunaarusiap suliatut uppersassusaanut soq aalajangiisuunersoq nassuiarneqassalluni.

8 Piviusut oqaluttuallu: misissuinerimi periutsitigut killit, suliatigut akisussaaffik ilisimasaqarfiillu assigiinngitsut

- 907 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni, ataatsimullu isiginnittaatsit nassuiaasersuinermit ileqqunullu annertuumik atassuteqarmata oqaluttuarisaanermut, inatsisinullu tunngasunik naliliinissamut tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat qanoq atorsinnaanerini – atorsinnaannginnerinillu – misissuinerimi periutsitigut ersarissaanissaq pisariaqarpoq.

8.1 Immikkoortup siunertaa, nalunaarusiamilu inissisimanera

- 908 Spiralilersuisimaneq pillugu suliap misissoqqissaarnerani paasissutissat, oqaluttuallu immikkoortinneqarnerat misissuinerimi periutsitigut ersarissarnissaa, aalajangiusimanissaalu immikkoortumi matumani siunertarineqarpoq. Assigiinngitsitineq taanna nalunaarusiap suliatigut piviusorsioortumik tunngavigisaanik soq aalajangiisuunersoq, aammalu misigisat, isummat, nassuiaasersuinerillu paasinissaannut tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit qanoq tapertaasinnaanersut immikkoortumi ersarissarneqarput, aammalu nalunaarusiap immikkoortuini allani inatsisitigut naliliinerit tunngavigisaannut ersarissumik killiliisoqarluni.
- 909 Inuit pineqartut misigisimasaat naleqqiunnissaat imaluunniit atorunnaarsinneqarnissaat immikkoortumi siunertaanngilaq. Akerlinganik oqaatiginiarneqarpoq, misigisimasat uppersarsaatinut taarsiutiginnikkaluarlugit ilisimasaqarfiit assigiinngitsut eqqortumik atornerisigut pimoorunneqarsinnaasut. Misigisat piffissap ingerlanerani qanoq misigineqarnersut, eqqaamaneqarnersut, isumalerneqarnersullu tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat ersarissaaniarnermi uani atornerarput – pisimasuiit imaluunniit akisussaaffik aalajangersarniarneqarani.
- 910 Misissuinerimi periutsitigut taamatut inissisimaneq nalunaarusiap inatsisinut tunngatillugu kapitaliinut toqqaannartumik atassuteqarpoq, taakkunani aalajangiusimaneqarmat uppersarsaateqarnissamik piumasaqaateqartariaqarneq aammalu pissutsit uppersarneqarsinnaasut ataasiakkaallu misigisaat pillugit oqaluttuat kiisalu ataasiakkaat misigisimasaat aaqqissuussamillu imaluunniit ataqatigiissillugu aaqqissuussinerup akornanni immikkoortitsinissaq. Assigiinngissutsit taakkua erseqqissumik immikkoortinnerisigut, kukkusumik inerniliinerit immikkoortumi pinaveersaarneqarnissaat ugartorneqarpoq, aammattaarlu tarnip pissusiinut inatsisinullu tunngatillugu misissueqqissaarnerit immikkut ilisimasatigut tunngavimminni naapertuunnerusumik attanneqarnissaanik qulakkeerinninniarluni.

8.2 Piviusoq: inatsisitigut, oqaluttuarisaanikkut ilisimasallu uppersarneqarsinnaasut

- 911 Nalunaarusiami inatsisinut tunngasortaani piviusut uppersarneqarsinnaasutut isigineqarput, inatsisinillu misissueqqissaarnermi allassimasutut spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu kisitsisitigut paasissutissatigut tunngavissat annertuumik killeqarput. Uppersarsaatigut unammillernartup kingunerisaanik, assigiissaartumik imaluunniit qitiusumik aqutamik sulisaaseq pillugu inerniliussamut tapersersuisinnaasumik, pisunik allaavilimmik ataatsimut assiliartaliisoqarsinnaanngilaq. Sunik inerniliisoqarsinnaaneranut, uppersarsaateqannginneq ersarissumik killiliivoq. Tamanna oqaluttuarisaarnermi suliani atugassarititatut ilisimaneqarluppoq.
- 912 Misigisimasat piffissap ingerlanerani qanoq misigineqarsimanerisa, nassuiaasersorneqarsimanerisa, isumalernerneqarsimanerisalu paasinissaanut, tarnip pissusiinut tunngatillugu isiginnittaatsit tapersiisinnaapput, kisiannili piviusunut uppersarsaatissatut taarsiisinnaanngillat, taarsiisussaanaatillu imaluunniit matussusiisinnaanngillat, matussusiisussaanaatillu. Matumani tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarneq isummanik, qisuariaatinik, nassuiaasersuinerinillu ersarissaaqataavoq, inatsisitigullu piumasaqaatinut allannguini.
- 913 Misissueriaatsit taakkua ersarissumik immikkoortinneqarnerisigut, nalunaarusiap misissuineri periutsitigut tatiginassusia attatiinnarneqarpoq. Taamaalluni spiralilersuisimaneq pillugu suliap kingunerisaanik inuit misigisaat akuerineqarsinnaalerput, aammalu akisussaaffik qaqugukkut, qanorlu aalajangerneqarsinnaanera pillugu inatsisitigut sinnaakkutit ataqqineqarsinnaatillugit. Immikkoortitsineq taanna imaannaanngitsunik misigisimasani annikillisitsinissamik siunertaqanngilaq, kisiannili ajunngitsumik suliaqarnissamut tunngassuteqarpoq, taamaaliornikkut paasinninneq aamma naliliineq akulerunneqannginnissaat qulakkeerneqassammat, inatsisitigullu ersarissuutitsinissamut imaluunniit tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasanut ajoqutaassanngimmat.

8.3 Oqaluttuat: ataasiakkaat misigisaat tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasatut

- 914 Pisimasut inuup imminut paasinninnerani qanoq misigineqarsimanerat, paasineqarsimanerat, ilaatinneqarsimanerallu ukkatarinerini oqaluttuat immikkut ilisimasatut ipput, inatsisitigut aamma oqaluttuatigut piviusuniit allaanerullutik. Taakkumi inuit ataasiakkaat misigisaanik, eqqaamasaanik, misigissutsikkullu nassuiaasersuinerannik amerlasuutigullu kingumut qiviarluni ingerlateqqinneqartunik imaqartarput, aammalu inuit namminneq misigisanik paasinninnerinik, kulturikkullu siammasinnerusumik oqaluttuaniit sunnerneqarsimasarlutik.²²⁷ Taamaammat oqaluttuat qanga pisimasunik nassuiaaginnarneq ajorput, kisiannili misigisimasat aqqissuullugit nassuiaasersuinerullutik, aammalu qanga, massakkut, siunissallu akornanni misigisanik ataqatigiinnermik pilersitsisarlutik.
- 915 Tarnip pissusiinut tunngatillugu oqaluttuat tamannarpiaq patsisaalluni annertuumik naleqalersarput. Inuit ataasiakkaat misigisimasaannut, aammalu kinaassutsimut, atassuteqarfinnut, misigissutsikkullu naleqqussarnernut atatillugu pisimasut qanoq

---

227 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From "collective memory" to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140.

isumaqalersinneqarsimanerini takutitsisarput. Tarnikkut katsorsaanermi annerusumik oqaluttuat ilumoortutut isigalugit tusarnaassallugit, sammineqartarput, tassa ima paasillugu misigisimasat inunnit ataasiakkaanit qanoq ilumoortutut, isumalittullu misigineqarnersut. Inunnut ataasiakkaanut ilumuussuseq taanna atugarissaarnermut, anniaammut, iliuuseqarnissamullu periarfissanut tunngatillugu isumaqarpoq, pisimasut annikitsortai ilanngullugit uppersarsarneqarsinnaanersut apeqqutaatinnagit.

- 916 Taamaakkaluartoq oqaluttuat imaaliannaq oqaluttuarisaanermi pisimasuittut nallersuunneqarsinnaannginnerat imaluunniit pisimasut piviusumik qanoq pisimanerinit uppersarsaatitut atorineqarsinnaannginnerat misissuinnermi periutsitigut attatiinnarnissaa pingaaruteqarpoq. Ataatsimoorussanik eqqaamasanik, kingumullu qiviarluni misigisat paasinerini eqqaamasat allanngorartarlutillu kingusinnerusukkut misigisanit, ilisimasanit nutaanit, inuiaqatigiinnilu ataqatigiinnernit ataavartumik sunnerneqartarnerat ilisimatuussutsikkut takutinneqareerpoq. Taamatut pilersitseqqittarnerup kingunerisaanik oqaluttuat piffissap ingerlanerani allanngorsinnaasarpot, nutaanillu isumaqalersinnaasarlutik, naak tamanna immiini uukapaatitsiniaanermik imaluunniit kukkusumik eqqaamasaqarnermik takussutissaanngikkaluartoq.
- 917 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu taassuma kingunerisaanik, arnat eqqugaasimasut oqaluttuat aqunneqarnermik, tatiginninnermik, oqaluttuanut atassuteqarnermik misigisaat, kingornalu misigisanik paasinninnerat pillugu tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasanik pingaarutilinnik imaqarsinnaasarpot. Taamaattorli oqaluttuat pisup annertussusianut, ataqatigiimmik aaqqissuussisimanermut imaluunniit siunertamut inatsisit eqqarsaatigalugit immiini uppersarsaatitut atorineqarsinnaanngillat. Taamaallutik oqaluttuat tarnip pissusiinut tunngatillugu naleqassusiat misigisamik aamma isumaanik ersersitsinnaaneranniippoq, oqaluttuarisaanermi uppersarsaatitut atorineqarsinnaaneranniinnani.
- 918 Assigiinngisitsinerup taassuma attatiinnarneratigut oqaluttuat tarnip pissusiinut tunngatillugu pingaarutilinnik isumalittut pimoorullugit tiguneqarsinnaalissappot, tassani ataasiakkaat misigisaat, piviusumillu uppersarsaateqarnissap killissaa puigunngikkaluarlugu. Taamatut killiliineq nalunaarusiap tamarmiusumik misissuinnermi periutsitigut ingerlatsinerani qitiuvoq, aammalu paasissutissat oqaluttuallu suliatigut immikkut ataqqillugit, immikkullu tunngavissaat tunngavigalugit suliarineqarnissaannik anguniakkamut tapersiilluni.

8.4 Kukkusumik inerniliisoqaratarsinnaanera

- 919 Kukkusumik inerniliisoqaratarsinnaanera misissuinnermi periutsitigut ajornartorsiutaavoq qitiusoq. Kukkusumik inerniliinerit pisarput oqaatigisat nassuiaatitut, immiinnullu uppersarsaatitut atorineqaraangata, uppersarsarneqarsinnaasunik aallaavilinnik (empirisk) ingerlanneqaratik. Spiralilersuisimaneq pillugu suliami ajornartorsiut pilersarpoq ataasiakkaat oqaluttuat pissutsinut piviusunut uppersarsaatitut atorineqaraangata, kingornalu piviusuunerakkaat taakku oqaluttuat pingaaruteqassusiisa nassuiarnissaannut, uppersarsaatitut atuutsinnissaannut imaluunniit sakkortusaanissamut atorineqaaqqikkaangata.
- 920 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut atatillugu taamatut kukkusumik inerniliineq pisinnaasarpot, soorlu assersuutigalugu akuersisimannginneq imaluunniit eqqunngitsumik pineqarsimasutut misigineq pillugit oqaluttuat misigissutsitigut sakkortuut

ataqatigiissillugit aaqqissuussisimanernut tunngavilersuutitut atorneqaraangata, kingornalu ataatsimut misigissutsitigut qisuariaatit, suliallu inuiaqatigiinni sunniisimanerata nassuiarnissaanut ataqatigiissillugit aaqqissuussisimanermut atorneqaraangata. Tunngavilersukkamik isumaliutersuummi tassani misigisaq nassuiaallu illugiimmik uppersaataalerput, immikkut uppersarneqarsinnaasunik ilisimasanik ilanngussisoqanngikkaluartoq. Matoqqasumik nassuiaaffiginninnerup pequtigisaanik isornartorsiunerit imaluunniit assigiinngisitaarnerit misiarnertut paasineqarsinnaat ajornanngitsuvoq, naak piviusumik misissuineri periutsimut aamma uppersaateqarnissamut tunngassuteqaraluartut.

- 921 Taamatut inerniliineq misissuineri periutsitigut attanneqarsinnaasuunngilaq, taamaaliornikkummi paasisat assigiinngitsut akornanni immikkoorsitsinerit atorunnaarsinneqassammata. Tarnip pissusiinut tunngatillugu misigisaq, isumaq, kissaammernerlu pillugit ilisimasat imaaliiallaanaq pissutsinut piviusunut imaluunniit inatsisitigut akisussaaffimmut tunngatillugu ilisimasanut saatinneqarsinnaanngillat. Taamatuttaaq inatsisitigut uppersaateqannginneq, misigisat tarnip pissusiinut pingaaruteqarnerinik itigartitsinissamut atorneqarsinnaanngillat. Taakkua akulerunneqaraangamik misissueqqissaarnikkut nikinganeq pilersarpoq, tassani tarnip pissusiinut tunngasortaa imaluunniit inatsisitigut suliat namminneq malitassatik malillugit sulisoqarunnaartarmat.
- 922 Tamannarpiaq patsisaalluni tarnip pissusiinut tunngatillugu aamma inatsisinut tunngatillugu misissueqqissaarneri immikkoortitsineq nalunaarusiami ataatsimut ingerlariusiuvuq. Misigisat qanoq misigineqarsimanerat, nassuiaasersorneqarsimanerat, isumalerneqarsimanerallu ersarissassallugu tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit atorneqartarput, inatsisinullu tunngatillugu misissueqqissaarnerit akisussaaffik, ataqatigiimmik aaqqissuussisimaneq, siunertarlu eqqarsaatigalugit suut uppersarneqarsinnaanersut, misilinneqarsinnaanersullu sammineqartarlutik. Taamatut immikkoortiterineq ilisimasaqarfinnik assigiinngitsunik pingaarnersiuerimut tunngassuteqanngilaq, kisiannili nassuiaatit imminerminni uppersaatitut inissinnissaannut pinaveersaartitsinissamut misissuineri periutsitigut pisariaqartitamut tunngassuteqarluni.
- 923 Kukkusumik inerniliisoqaratarsinnaanerata erseqqissuliarineratigut, tarnip pissusiinut tunngatillugu paasinninnerup aamma inatsisitigut naliliinerup tunngavimmikkut akulerutsinneqannginnissaat nalunaarusiap siunertaraa. Taamaalilluni misissueqqissaarneri oqaluttuat pingaarutilittut, tarnikkullu atukkatigut ilumoortutut akuerineqarsinnaanissaasa inissaqartinneqarnerat attatiinnarneqarpoq, aammalu pissutsinut piviusunut allartorluinnaq uppersarneqartussanut uppersaatinngortinneqaratik.

8.5 Tarnip pissusiinut tunngasut inatsisillu sunniivigeqatigiinnerat

- 924 Tarnip pissusiinut tunngasut aamma inatsisinut tunngasut ilisimasaqarfinnik, misissuineri periutsitigut ingerlatseriaatsinik, uppersaanissamullu piumasaqaatinik assigiinngitsunik aallaaveqaraluartut imminnut atorneqarsinnaasumik, pisariaqartumillu sunniivigineqatigiissinnaanerata mattutinngilaa. Akerlinganilli taakkua sammisat ataatsimoortinneqarunik, inuttut misigisat aamma oqartussani sinaakkutit ataatsimoortinneqarlutik sulianik katitigaasunik assigiinngisitaarnerusumik

paasinninnissamut tapertaasinnaapput. Tarnip pissusiinut tunngasortaata pisimasut qanoq misigineqarnersut, nassuiaasersorneqarnersut, piffissallu ingerlanerani inuttut ataasiakkaatut aamma ataatsimoorussamik oqaluttuani ilaatinneqarnersut, matumani aamma isummat, misigissutsit, kinaassuserlu qanoq sunnerneqarnersut ilanngullugit ersarissarsinnaavaa. Akerlinganik inatsisinut tunngasortaata pissutsit uppernarsarneqarsinnaasut, malittarisassallu atuuttut aallaavigalugit akisussaaffimmut, pisinnaatitaaffinnut, pisussaaffinnullu, taarsiissuteqartoqassappallu taarsiissutissanut ileqqutigut inatsisitigullu sinaakkutit aalajangersarpai.

- 925 Sunniivigeqatigiinneq taanna pingaartumik nalunaarusiap akuersineq pillugu sammisaqarnerani erserpoq. Inatsisit tungaaniit isigalugu akuersineq pillugu naliliinermi taamani piffissami suliaritiffimmi malittarisassat atuuttut apeqqutaasussaapput, aammalu malittarisassat taakkua malinneqarsimaneranut naammattumik uppernarsaatissaqarnersoq apeqqutaasussaalluni. Tassani akuersissut atuuttutut isigineqarnissaanut inatsisit ersarissumik piumasaqaateqarput, akuersissut erseqqissumik, oqaatigineqarsimanersoq, nipaatumik ingerlanneqarsimanersoq imaluunniit aalajangersimasumik ilusilersugaasimannginnersoq apeqqutaatinnagu, soorlu piffissami pineqartumi amerlanertigut tamanna nalinginnaasuusimasoq.
- 926 Taamaakkaluartoq tarnip pissusiinut tunngatillugu pisortatigoortumik akuersineq, aamma oqartussaasutut misigisimaneq annertuumik assigiinngissinnaapput. Akuersineq inatsisitigut atuussinnaavoq, naak ersarluttutut, ilatsiinnartutut, pissaanerup assigiinngissuteqarnerata aammalu oqaatsitigut aporfeqarnerup killeqartitsinerat imaluunniit piviusumik apeqquteqarsinnaanissamut imaluunniit naaggaarnissamut periarfissat killeqarnerinik misigineqarlualuni. Tassani tarnip pissusiinut tunngasortaata malittarisassat pisortatigoortumik malinneqarsimanersut soqutigisarinnigilaa, kisiannili pineqartunit pisimasoq qanoq misigineqarsimanersoq, inunnullu ataasiakkaanut piffissap ingerlanerani qanoq sunniuteqarsimanersoq soqutigisaralugu.
- 927 Assigiinngissuseq taanna immikkoortumi atorunnaarsinniarneqaranilu nalimmassarniarneqanngilaq, ersersinniarneqarlunili. Oqartussaanngininnermik misigisimaneq tarnikkut atukkatigut ilumoorsinnaavoq, artornarsinnaavoq, pingaaruteqarluni, taamanikkut malittarisassat malillugit inatsisitigut killissamik qaangiiffigitinnerunngikkalualuni. Akerlinganik inatsisit malillugit eqqortumik periuseq atorneqarsimagaluartoq, naammanngitsumik paasissutissiisimanertut imaluunniit inuit akornanni atassuteqarnikkut ajornartorsiortitsisutut misigineqarsinnaavoq, naak tamanna inatsisitigut akisussaaffinngortinneqarsinnaanngikkaluartoq. Assigiinngissuseq pineqartoq tarnip pissusiinut tunngasut aamma inatsisinut tunngasut imminnut nallersuunneqarsinnaannginnerinik isumaqanngilaq, kisiannili pineqartumi pisariusumi isiginnittaatsinik assigiinngitsunik takussusiisuulluni.
- 928 Tarnip pissusiinut tunngasut aamma inatsisinut tunngasut sanileriissillugit atorneqaraangamik aammalu sammisap aappaata piumasaqaataanik aappaanut atuisoqanngikkaangat, inuit misigisaat ataqqillugit paasineqarsinnaalertarput, inatsisitigullu malittarisassat, naatsorsuutigisaqarnermut inatsisitigullu illersugaanissamut tunngasut qulakkeeqqanissaat attanneqarsinnaasarlutik. Taamatut sanileriisitsineq nalunaarusiap ataatsimut misissuinnermi periutsitigut anguniagaanut tapersiivoq, tassalu misigisat uppernarsaatillu tamarmik pimoorunneqassasut – immikkut nassuiaariaaseqarnerat imaluunniit inernileeriaaseqarnerat kattutinngikkalualugit.

8.6 Misigissutsit isumalittut – ilumoortumut uppersaataituunngitsoq

- 929 Immikkoortumi uani tunngavik aalajangiisuusoq tassaavoq, piviusut imaluunniit inatsisit eqqarsaatigalugit misigissutsit ilumoortunut uppersaatatit atorpeqarsinnaannginnerat. Misigissutsit isumaliupput, pisimasut qanoq ingerlasimavinnerannut uppersaataanat. Misigissutsit pisoq qanoq misigineqarsimanersoq, qanoq isumalernerqarsimanersoq aammalu inuit ataasiakkaat imaluunniit ataatsimoorussamik silarsuarmik paasinninnerinut qanoq ilaatitsinerannik takutitseqataasarput, kisiannili qanoq pisoqarsimaneranut imaluunniit suut siunertaasimanerinut aalajangiisuusinnaanngillat.
- 930 Immikkoortitsinerup taassuma tikkuarpaa, misigissutsit sakkortussusiat piffissap ingerlanerani allanngorsinnaasut, taavalu uteqqinneqarnerisigut, inuiaqatigiinnut anngunneqarnerisigut ataatsimullu oqaluttuanut ilanngunneqarnerisigut sakkortuseqqikkajuttartut, imaanngitsoq taamaalilluni itinerusumik pisimasoq paatsuugassaaajunnaartoq imaluunniit pisimasumik pitsaanerusumik uppersaasoq²²⁸. Akerlinganik misigissutsinik paasinnineq, oqaluttuat ataqatigiinnerunissaannut, uppersarnerunissaannullu tapertaasinnaavoq, tassami ataatsimut misigisani imaluunniit oqaluttuarisaanermik nassuiaasersuinermin sinaakkutigineqartuni ilisarineqartarmata.
- 931 Tamanna inuit ataasiakkaat eqqarsaatigalugit isumaqarsinnaavoq, taamani pisup piffiani misigisat marloqiusaasut, ersarlussimasut imaluunniit misigissutsitigut taamarsuunngitsut kingusinnerusukkut ileqqut nutaat, pisinnaatitaaffeqarnerulerneq imaluunniit ataatsimoorussamik sammineqarneri malillugit nassuiaasersorneqartillugit misigissutsikkut annertunerusumik qisuariatitsisut. Assinganik ataatsimut sammineqarnerisa kingunerisaanik, oqaluttuat aalajangersimasut ileqqutigut pingaarutilittut inississinnaasarput, aamma pisimasumik pisoq eqqarsaatigalugu allanngoraraluartut imaluunniit nalorninaraluartut.
- 932 Ineriartornerup taassuma misigissutsit tarnip pissusiinut tunngatillugu pingaaruteqarnerinik atorunnaarsitsinnginnissaa, misissuinermin periutsitigut attatiinnassallugu pingaaruteqarpoq. Misigissutsit ilumoorput, tassami misigissutsit atugarissaarnissamut, inoqatinut atassuteqarnermut, kinaassutsimullu sunniuteqartarput. Misigissutsit suliat aalajangersimasut sooq artornartutut, killissamik qaangiinertut imaluunniit naapertuilluunngitsutut misigineqarnersut, aammalu sooq inuiaqatigiinni sakkortuumik qisuariatfigineqarnersut nassuiarsinnaavaat. Taamaattorli oqaluttuarisaanermi piviusunut, ataqatigiimmik aaqqissussisimanermut, siunertamulluunniit immikkut uppersaatatit atorpeqarsinnaanngillat.
- 933 Immikkoortitsinerup taassuma erseqqissumik attatiinnarneqarneratigut, paasinneriaatsit assigiinngitsut marluk immikkoortinneqassapput: misigisaq aamma uppersarneqarsinnaasoq. Tamanna arlaannaanilluunniit salliutitsiniarnermut tunngassuteqanngilaq, kisiannili suliatigut inuit misigisimasaasa pimoorunneqarsinnaanerisa, aammalu inatsisit oqaluttuarisaanermilu misissueqqissaarnerni uppersaanissamut misilinneqarsinnaanissaannullu piumasaqaatigisaasa attatiinnarneqarnissaannut pisariaqartuulluni.

---

228 Alexander, J. C. (2012). *Trauma: A social theory*. Polity Press. Lerner, A. (2022). *From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics*. Cambridge University Press.

8.7 Ataatsimoorussamik tamanut atuutsitsinnginnissamut illersuineq

- 934 Ataatsimoorussamik tamanut atuutsitsinissap pinngitsoortinneqarnissaanik pisariaqartitsineq, misissuinermi peritsitigut aamma pingaaruteqarpoq. Oqaluttuat tamanut atuutsinneqaleraangamik, inuiaqatigiinni eqimattat tamarmik assigiimmik eqqugaasutut imaluunniit kingunerlutsitsisutut saqqummiunneqaratarsinnaasarpot, naak oqaluttuarisaanermi pisut, taakkualu kinguneri inuit ataasiakkaat aamma eqimattat qanoq isummertarneri annertuumik assigiinngitsut ilisimatusarnerup tikkuaraluaraa.²²⁹ Inuit ataasiakkaat misigisaannit, inuiaqatigiinni nalinginnaasumik isumaqalersitsinissamut, assigiinngisuseq taanna misissuinermi periutsitigut attanneqarsinnaanngilaq.
- 935 Taamaakkaluartoq imaanngilaq eqqugaasimasut misigisaasa pingaaruteqassusertik annaagaat. Akerlinganik oqaloqatigiinnerit, nassuiaanerillu matumani nalunaarusiamiittut takutippaat, spiralilersuisimaneq pillugu suliaq arnanut oqaloqatigisatsinnut inuttut itisuumik, ataavartumik kinguneqartoq. Arnat oqaluttuaat pisorpiamut taamaallaat tunngassuteqanngillat, kisiannili tamakkiisumik paasinnissimannginnermut, naammangitsunik paasissutissinneqarsimanermut, kingornalu peqqinnissaqarfimmut allanullu oqartussaasunut atatillugu nalorninermik misigisimanermut aamma tunngassuteqarlutik. Arnanut taakkununga spiralilersuisimaneq pillugu suliaq oqaluttuarisaanermi taamaallaat pisuunngilaq, kisiannili inuunerisa oqaluttuassartaannut, timikkut misigisimasaannut, imminullu paasinninnerannut ilaalluni.
- 936 Takuneqarsinnaavortaaq, arnat misigisimasaat tamarmik assigiimmik oqaatigineqarsimanngitsut imaluunniit assigiimmik kinguneqarsimasut. Ilaasa annaasaqarnermik, kamassaqaqarnermik imaluunniit tatiginninnginnermik sivisuumik misigisimallutik nassuiaarpaat, ilaasali ileqqut allanngornerisigut, pisinnaatitaaffiit annertunerulernerisigut, spiralilersuisimanerlu pillugu suliaq inuiaqatigiinni eqqartorneqarneratigut pisimasoq inuunerminni kingusinnerusukkut nutaamik isumaqalersissimavaat. Taamaakkaluartoq oqaluttuat taakkua ataatsimoorutigaat, arnanit misigineqarsimasunit pingaarutilittut pisimasutullu misigineqarmata, qanorluunniit misigisimasaat taakkua arnanut tamanut imaluunniit Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinnut tamanut atuutsinneqarsinnaanngikkaluartut.
- 937 Taamaattumik arnat oqaluttuaannik inissaqartitsineq, nalunaarusiap misissuinermi periutsitigut killiliineranik imaluunniit inatsisitigut naliliineranik atorunnaarsitsinerunngilaq. Taamaattorli arnat ataasiakkaat misigisaat assut oqimaassinnaanerinik, kinaassusaannullu sunniuteqarsinnaanerini akuersaarneruvoq, naak misigisat taakkua ataqatigiimmik aaqquissuussisimanermut, siunertamut imaluunniit ataatsimut ajoqusiiniarnermut uppersaatitut atorneqarsinnaanngikkaluartut. Immikkoorsitsineq taanna nalunaarusiap suliatut tunngavigisaanut aalajangiisuuvoq. Tamannalu inuiaqatigiinni assigiinngisitaarnerup attatiinnarneqarnissaanut, arnallu pineqartut misigisimasaasa inuttut, tarnillu pissusiinut tunngatillugu pimoorunneqarnissaannut periarfissiilluni.
- 938 Taamaalluni immikkoortup erseqqissarpaa, spiralilersuisimaneq pillugu suliaq isumaa tamanut ataatsimut kingunerluutitut imaluunniit pisunut ataasiakkaanut tunngatillugu

---

229 Hastrup, K. (2019). Kultur: Det fleksible fællesskab. Gyldendal. Abel, M., & Berntsen, D. (2021). How do we remember public events? Pioneering a new area of everyday memory research. *Cognition*, 214, Article 104745.

kinguneqanngitsutut annikillisinneqarsinnaanngitsoq. Pineqartorli arnat ataasiakkaat oqaluttuaasa, inuiaqatigiinnilu siammasinnerusumik nassuiaasersuinermi sinaakkutit akornanni inissisimavoq, tassani arnat ataasiakkaat nipaata pingaarnertut nassuiaatigineqarlutik, kisiannili oqaluttuarisaanermi sulisaatsit inuttut ataavartumik qanoq isumaqarsinaanerata pillugit, tamakkiisumik tamanut atuutsinneqarsinnaasutut uppersaataasinnaanatik.

8.8 Inuiaqatigiinni ataatsimoorussamik aammalu inuttut ataasiakkaat tunngavigalugit aqqissuussinerit – spiralilersuisimaneq pillugu suliaq kingorna kulturikkut qisuariaatsit

- 939 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq kingorna inuiaqatigiinni eqqartugaanerani, Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu kulturikkut, inuiaqatigiinnilu aqqissuusseriaatsinut atassusernagit paasineqarsinnaanngilaq. Kulturpsykologimik ilisimatusarnerup tikkuarppaa ataasiakkaat, ataatsimoorfiit, naalagaaffiullu akornanni atassuteqarnerit qanoq aqqissugaasarnarat kiisalu akisussaaffimmut, pisuutitsinnermut, tatiginninnermut, akuersaarnermullu ileqqut suut aalajangiisuusarnarat inuiaqatigiinni assigiinngisitaartut.²³⁰ Oqaluttuarisaanermi suliat, soorlu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq qanoq misigineqarneranut, nassuiaasersorneqarneranut, misigissutsikkullu suliarineqarneranut assigiinngissutsit taakkua toqqaannartumik pingaaruteqarput.
- 940 Inuiaqatigiinni ataatsimuussuseqartuni atassuteqarnikkut illugiinnissaq, akisussaaffeqatigiinnissaq, inuiaqatigiittullu atassuteqarneq annertuumik pingaartinneqarput. Inuit ataasiakkaat misigisaat amerlanertigut ilaqutariinnut, najukkami inuiaqatigiinnut aammalu oqaluttuarisaanikkut ingerlateqqiinnermut attuumassuteqartutut paasineqartarput, taakkunungalu pingaaruteqarnerisigut isumaqartinneqartarlutik.²³¹ Taamatut ataqatigiiffiusuni anniaatit, naapertuilluannginnerillu inuit ataasiakkaaginnaat misigisaattut pineq ajorput, kisiannili ataatsimoorussatut inissinneqapallassinnaasarlutik ataatsimut pingaartitanut, soorlu inummut naleqartitsinnermut, ataqqinninnermut, aammalu pisussaaffeqatigiinnermut tunngassuteqarmata. Kalaallit Nunaannut atatillugu atassuteqaatigut tunngavik taanna nunasiaataasimanermi oqaluttuarisaanermi misilittakkanit aamma sunnertisimavoq, tassani naalagaaffiup suliffeqarfiutaanut atassuteqarneq allaffissornerinnaanani aamma isumaqartitatut (symbolsk), kinaassutsimullu sunniuteqarsimammat.²³²
- 941 Taamatut isiginnittaaseqarnermi spiralilersuisimaneq pillugu suliaq nakorsaatinut tunngatilluni pisuni ataasiaannaanngitsumik pisimasutut misigineqarsinnaavoq. Akuersisimannginnermik, killilimmik sunniuteqarsimanermik, innuttaasullu aamma naalagaaffiup akornanni naligiinnginnermik atassuteqarnermik siammasissumik

---

²³⁰ Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224–253. Valsiner, J. (2014). *An invitation to cultural psychology*. SAGE. Triandis, H. C. (1995). *Individualism & collectivism*. Westview Press.

²³¹ Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224–253. Triandis, H. C. (1995). *Individualism & collectivism*. Westview Press.

²³² Hastrup, K. (2019). *Kultur: Det fleksible fællesskab*. Gyldendal. Thisted, K. (1996). The Image of Greenland in Danish Literary Narratives. I *The Northern Space* (Arbejdspapir 1996 udg., s. -). The Northern Space (International Research Network of the History of Polar Science).

misigisanut ataatsimoorfittut issinnaavoq. Taamaallilluni allanut ataneq, ataqqineqannginnerlu pillugit ataatsimut misigisanut, oqaluttuarisaanermilu oqaluttuanut isummatigut atassuserneqarmat inunnut toqqaannartumik eqqugaasimanngitsunut aamma pakatsinermik, kamannermik imaluunniit aliasunermik pilersitsisinnaavoq. Misigissutsikkut sakkortunera kulturpsykologiskis isigalugu paasinarpoq, taamaattorli pisunik aallaavilimmik ataqatigiissillugu aaqqissuussilluni sulisaatsimut imaluunniit siunertamut uppersaatinngortinneqarsinnaanani.²³³

- 942 Inuiaqatigiinni soorlu qallunaani inuttut ataasiakkaatut eqqarsarnerusuni ataasiakkaat, naalagaaffiullu akornanni pisinnaatitaaffiit, pisussaaffiit, pisortatigoortumillu suleriaatsit pinerullugit atassuteqaat aaqqissuunneqartarpoq. Tassani naapertuilluannginneq nalinginnaasumik uppersarneqarsinnaasunik iliuutsinik, aammalu inatsisitigut akisussaaffimmik, tassa pissuteqartunik (kausalitet), tunngaveqartutut paasineqartarpoq, ileqqorissaarnikkullu pisuusutut inissiinissami uppersarneqarsinnaasumik siunertaqarneq imaluunniit ataqatigiimmik aaqqissuussineq apeqqutaatinneqartarput.²³⁴ Kulturikkut taamatut sinaakkuteqartuni oqaluttuat misigissutsikkut sakkortuut uppersaatinik naammattunik tunngavissaqanngikkaluarlutik ataatsimoorussatut imaluunniit inatsisigiut pingaarutilittut inissinneqaraangata, ajornartorsiutaasutut imaluunniit naapertuutinngitsutut misigineqarsinnaavoq. Tamanna pillugu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq nunasiaatillit nakuusernertut imaluunniit ilisimaaralugu naqisimanninnerinut ersiutitut saqqummiunneqaraangat illersornermik, paamitsannermik imaluunniit iliuusissaaleqinermik qisuariaatit pilersinnaapput, pissutigalugu tamanna ilisimasat assigiinngitsut akuleriissinneqarnerinik misigineqarmat. Tamanna misigisanut, ileqqorissaarnermut aamma inatsisinut tunngasinnaavoq.
- 943 Kulturikkut naligiinnginnerup taassuma kingunerisaanik, illuatungeriit imminnut paatsorajuttarput. Kalaallinut tungaaniit inatsisitigut uppersaateqarnissaata piumasarinera anniaatip akueriumaneqannginneranik, atassuteqaatitigullu aaqqiagiinnerup akueriumaneqannginneranik misigineqarsinnaavoq. Qallunaanut tunngatillugu isumaqartitanik (symbolsk) misigissutsitigullu sunniuteqarneranik pingaartitsineq uppersaateqatigut aamma inatsisitigut isumannaallisaaffigineqarnermik killissamik qaangiisutut naapertuilluanngitsumik unnerluutiginninnertut misigineqarsinnaavoq. Kulturpsykologiskimik tamanna ajortumik isumaqarnermut tunnganngilaq, kisiannili isummanik, akisussaaffimmik, naapertuilluannginnermillu assigiinngitsunik aaqqissuussisarnermut ersiutaalluni.²³⁵
- 944 Nunasiaataanerup kingorna atassuteqarnermi assigiinngissutsit suli annertunerulertarput. Oqaluttuarisaanermi pissaanermut tunngasut nassuiaasersuinnermi ataavartumik sinaakkutaasinnaapput, tassani pisut nutaat siornatigut misigisimasat tunngavigalugit paasineqarlutik, naak pineqartup imarisaa inatsisitigut, oqartussatigullu

233 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Lerner, A. (2022). *From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics*. Cambridge University Press.

234 Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224–253. Triandis, H. C. (1995). *Individualism & collectivism*. Westview Press.

235 Valsiner, J. (2014). *An invitation to cultural psychology*. SAGE. Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

allanngorsimagaluartoq.²³⁶ Tamanna isumaqarpoq, spiralilersuisimaneq pillugu suliaq Kalaallit Nunaanni ajornannginnerusumik oqaluttuarisaanermi ataqatigiittumik ilaasutut isigineqarsinnaasoq, Danmarkimilu pingaartumik massakkumi inatsisitigut malittarisassat aamma uppersaateqarnissamik piumasaqaateqarneq malillugit nalilersorneqarluni.

- 945 Taamaattumik tamanna nalunaarusiap misissueqqissaarnermi periutsitigut pingaarnertut isumaanik ilaliivoq: pisut, oqaluttuallu assigiinngitsuunerinik akuerinninneq imaanngilaq illuinnaanik illersuiniartoqartoq. Piviusut inatsisitigut, oqaluttuarisaanermilu uppersarneqarsinnaasutut paasineqarnerat akisussaaffiup, siunertap, ataqatigiimmillu aaqqissuussisimanerup nalilerneqarnissaanni aalajangiisuupput. Oqaluttuat inunnut ataasiakkaanut, ataatsimoorussatullu misigisatut paasineqarnerat sooq suliaq misigissutsinik sakkortuunik malitseqarnerasoq, aammalu sooq Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu qisuariaatit taamak assigiinngissinnaatiginerisa paasinissaanut aalajangiisuupput. Ilisimasaqarfiit marluullutik pingaaruteqarput, imaaliiallaannarli imminnut allanngortissinnaanatik.
- 946 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq kingorna taakku marluk akornanni immikkoortitsinnginneq tamanut pakatsisitsinnaapput aammalu sakkortunerulersitseqataasinnaallutik. Kulturpsykologiimiilli isiginniffeqarnerup suliaq kalaalpassuarnut misigissutsikkut sooq taamak annernartigisinnaanersooq aammalu sooq kinaassutsimut sunniuteqarsinnaanersooq paasineqarsinnaatippaa, naak inatsit eqqarsaatigalugit ataqatigiimmik aaqqissuussisimanertut imaluunniit siunertatut inernilerneqarsinnaanngikkaluartoq. Taamatuttaaq qallunaat illersorniarnermik, uppersaateqarnissamillu piumasaqarnermik qisuariaateqarnerat misiginneqataasinnaannginnermut ersiutaanani, kulturikkut inatsisitigut illersorneqarnermik, inuttullu ataasiakkaatut akisussaaffimmik pingaartitsinermik tunngaveqartutut paasineqarsinnaavoq.
- 947 Tamanna pillugu ingerlariaqqinnissami ataatsimut paasinninnissaq aalajangiisuunngilaq, kulturikkulli eqqarsartaatsit misigisanik, akisussaaffimmik, isummanillu aaqqissuineramik paaseqatigiiffeqarnissaq aalajangiisuulluni. Taamatut assigiinngisitaartumik aallaaveqarneq misigissutsikkut unittoornerit annikillisinneqarnissaannut tapertaasinnaavoq, kiisalu piviusut aamma oqaluttuat tamarmik immikkut tunngavigisaat inissaqartillugit attanneqarsinnaanerusumik oqaloqatigiinnissamut periarfissamik pilersitsisinnaalluni.

8.9 Politikkikut inuiaqatigiinnullu atatillugu misissuinermi periutsitigut akisussaaffik

- 948 Tarnip pissusiinut tunngatillugu oqaatsit soorlu kingunerlutsitsineq, ataatsimut eqqaamasat aamma kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqinneq ukiuni kingullerni inuiaqatigiinni annertuumik sunniuteqarput. Misissueqqissaarnermi sakkussatuinnaq atorneqanngillat, kisiannili aamma ileqqorissaarnissamut tikkuussisutut, politikkikkut oqariatuutitut, oqaluttuanullu kinaassutsimik pilersitsisunut atorneqarlutik. Siammasissuseq tamanna paasinninnissamut annertuumik periarfissaqartitsivoq, oqaatsilli

---

236 Lerner, A. (2022). *From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics*. Cambridge University Press.
 Thisted, K. (1996). *The Image of Greenland in Danish Literary Narratives*. I *The Northern Space* (Arbejdspapir 1996 udg., s. -).
 The Northern Space (International Research Network of the History of Polar Science).

uppersaasarsukkamik (empirisk) aamma periutsitigut tunngaviinik qaangiisumik ilisimatusarnermut atatillugu isumaat allanngorsinnaallutik.

- 949 Suliani soorlu spiralilersuisimaneq pillugu suliani oqaluttuarisaanermi misigisat, massakkumilu pingaartitat, politikikkiknullu atassuteqarnerit qanimut akuleriisinneranni oqaatsit tarnip pissusiinut tunngatillugu atorneqartut, paasinninnermik pilersitsinatik siunertaanngikkaluamik avissaartuutitsinermit sakkortusaagataasinnaapput. Oqaatsit soorlu kingunerlutsitsinerit imaluunniit ataatsimut ajoqusiinerit ersarissumik killilliinertaqanngitsumik atorneqartillugit, qanga pisimasut, oqartussat imaluunniit inuiaqatigiinni eqimattat pillugit pisunik aallaavilittut naqissusiinertut atorneqaleratarsinnaapput. Aamma tamanna siunertaanngikkaluarpalluunniit. Ileqqunik naqissusiinertut, illersuinertut imaluunniit oqaluttuurtut akornanni aamma toqqaannanngikkaluartumik unnerluutigineqartunut qanoq ilioriarsinnaannginnermik misigisimanernik pilersitsisinnaapput.
- 950 Tamanna pillugu politikkimut, inuiaqatigiinnullu atatillugu tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasamik atuinermit misissuinermit periutsitigut tunngaviusumik akisussaaffeqarnermik immikkoortoq manna erseqqissaavoq. Akisussaassusilimmik atuinerup kingunerisaanik oqaatsit erseqqissumik, assigiinngisitaartumik, ilisimatusarnermilu isumaannut naapertuuttumik atorneqassapput. Sunniiniutitut, isumaqartitatut (symbolsk) allatut aqutitut imaluunniit ileqqunut eqqartuusissutitut atussanngillat, kisiannili misigisap, isummat, qisuariaatillu paasinissaannut tapertaasumik misissueqqissaarnermit sakkussatut atorneqassallutik – inatsisitigut imaluunniit oqaluttuarisaanermi inerniliussat sioqqullugit aalajangiinerutinngikkaluarlugit.
- 951 Kalaallit tungaanniit isiginniffimmut tunngatillugu misissuinermit periutsitigut sammisap taassuma kingunerisaanik misigisat tarnip pissusiinut tunngatillugu erseqqissumik imaluunniit ataatsimut atukkatut ersiutinngortinneqaratik ilungersornassusii, nanertuutaanerilu akuerineqarsinnaapput. Anniaammik, tatiginnikkunnaarnermik imaluunniit naapertuilluannginnermik misigisat akuerineqarunik imaanngilaq taakku inuiaqatigiinnut tamanut atuutsinneqartut imaluunniit toqqaannartumik ataqatigiimmik aaqqissuussinermit siunertaqarsimasutut uppersaataanerannik (evidens) nassuiaasarsorneqartut. Akerlinganilli inuit ataasiakkaat inuillu akunneranni attaveqarnikkut misigisat oqaatsinik eqqortunik atuinnikkut illersorneqarput taamaaliornikkullu inuunermi aqusaarsimasat pisariusut aalajangersimasunut immikkoortiterinernut (kategori) annikillisinneqarsinnaanerit pinngitsoortinneqarluni.
- 952 Qallunaat tungaanniit isiginniffimmut tunngatillugu periuseq tamanna assinganik qitiuvoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu oqaatsinik misissuinermit periutsitigut ersarissumik killiliisumik atuinerup erseqqissarpaa, misigisamik paasinninneq imaanngimmat inatsisitigut pisuunermik akuersinerusoq, misigissutsillu pingaaruteqassusiannik akuersaarneq imaanngimmat oqaluttuarisaanermi imaluunniit oqartussani akisussaaffimmik nassataqartariaqartoq. Assigiinngisitsinerup taassuma attatiinnarneqarneratigut, oqaatsit tarnip pissusiinut tunngasut atorneqartut inatsisitigut naliliinernik, inatsisit naapertorlugit illersorneqarnissamut kiisalu assigimmik pinninnissamik qulakkeerinissamik siunertaqartut toqqaannanngitsumik avaqqutaarinertut isigineqarsinnaanerannik annikillisinneqarpoq.
- 953 Tamanna pillugu kapitalimut uunga atatillugu matumani immikkoortup erseqqissarpaa, tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasaqarneq, inuiaqatigiinni oqallinnerni aamma

politikikkut suliani atorneqaraangat akisussaaffimmik immikkut ittumik nassataqartarnera. Isummamik, misigisamik, nassuiaasersueriaatsinilu ersarissaasinnaaneq nukittoqqutigivaa. Akisussaaffimmik, pisut annertussusiannik imaluunniit siunertamik aalajangersaasuunani. Tamanna ataqqineqaruni tarnip pissusiinut tunngasortaa misigissutsikkut ingerlariaqqissinnaannginnermut imaluunniit illugiimmik tatiginninnginnermut sakkortusaanngikkaluarluni, pisut pisariusut, marloqiusaasut aammalu assigiinngissutsit ataatsimut oqaasertalernissaannut tapertaasinnaavoq.

- 954 Tassunga atatillugu misissuinerimi periuserisaq tunuarsimaarnermut imaluunniit misigissuseqannginnermut ersiutaanngilaq. Akerlinganik sakkortuumik misigisaqarsimasunut aammalu inuiaqatigiinni misigisat taakku pillugit eqqartuinernut isumassuinerimut ersiutaavoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu oqaatsinik eqqortumik atuinikkut, killissaannillu ataqqinninnikkut akuersaarneq isumaqatigiinnginnerlu ataatsikkut inissaqartinneqarsinnaassapput, naak taakkua arlaannaalluunniit ilumooqqissaartunngortinneqanngikkaluarlutik.

8.10 Immikkoortup ilaanut inerniliineq

- 955 Siuliani ataatsimut isigalugu spiralilersuisimaneq pillugu suliap sularineqarnerani tarnip pissusiinut tunngatillugu, inatsisitigullu ilisimasat ataatsimoortinneqarneranni misissuinerimi periutsitigut killissat, suliatigullu pisussaaffiit atuuttut ersarissarpai. Piviusumik pisut aamma oqaluttuat akornanni, misigisat aamma uppersarnaatit akornanni kiisalu misigissutsitigut isumaqartitatigullu (symbolsk) pingaarutitat akornanni illuatungaaniilu inatsisitigut uppersarsarneqarsinnaasut (evidens) akornanni ersarissumik immikkoortitsisoqartariaqarnerup aalajangiusimanissaa kapitalimi attatiinnarneqarpoq. Misigisaq uppersarsaatitut atorlugu, pisuiusorisallu uppersarsaatitut misigisanut atorlugu misissueqqissaarnerit imminnut uppersarsarlutik nassuiaatinngunnginnissaat imaluunniit kukkusumik inernilerneqannginnissaat qulakkeerniarlugu immikkoortitsinissaq pisariaqarpoq.
- 956 Immikkoortuttaaq takutippaa, tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit eqqortumik ilisimasatigut sinaakkutaasut iluanni atorneqartillugit akuerineqarsinnaasumik aammalu pisariaqartinneqartumik nalunaarusiami inissaqartinneqartut. Misigisat piffissap ingerlanerani qanoq misigineqarnerinut, eqqaamaneqarnerinut, nassuiaasersornerinut, isumalerneqartarnerinullu, matumani aamma oqaluttuat aalajangersimasut ataasiakkaanni aamma inuiaqatigiinnut atatillugu misigissutsikkut, isumaqartitatigullu (symbolsk) soq annertuumik sunniussinnaasarnerinik paasinninnissamut tarnip pissusiinut tunngasut tapertaasarput. Taamatut paasinninnerup qisuariaatsit, misigissutsit sakkortussusiat, isummallu ineriartornerat nassuiarsinnaavaat, kisiannili inatsisitigut uppersarsaateqarneq taarsersinnaanngilaa imaluunniit ataqatigiimmik aqqissuussisimanermut, siunertamut, akisussaaffimmulluunniit tunngavittut atorneqarsinnaanani.
- 957 Misigissutsit isummanut oqariartuutaasut, kisiannili oqaluttuarisaanermi imaluunniit inatsisitigut ilumuussusermut uppersarsaatitut atorneqarsinnaanngitsut immikkoortup aamma erseqqissarpaa. Misigissutsit tarnip pissusiinut tunngatillugu piviusuunerat aamma kinaassutsimut, atassuteqaatinut, tatiginninnermullu pingaaruteqarnerat tamakkiisumik akuerineqarput, kisiannili ilisimasatigut inissisimaffii misilinneqarsinnaasumik uppersarsarneqarsinnaasumik (evidens) piumasaqaatiniit ersarissumik immikkoorteqarput. Sinaakkutit inatsisitigut illersorneqarnissamut, suliatigullu

assigiimmik pinninnissamut illersuisut qaangernagit inuit misigissusaasa pimoorunneqarsinnaanissaannut immikkoortitsineq taanna qitiuvoq.

958 Taamaalilluni immikkoortumi uani periuseq arnat eqqugaasimasut misigisimasaasa isumaqatiginnginnissaannut imaluunniit pingaaruteqassusaasa sunnarniarnissaanik ersersitsisuunngilaq. Akerlinganik spiralilersuisimaneq pillugu suliap misissueqqissaarnikkut erseqqissumik tunngavilimmik, inunnillu ataqqinnilluni allaaserinninnissaanut, misissoqqissaarnissaanut, nalilernerqarnissaanullu suliatigut ataatsimut akisussaaftimmik ersersitsivoq. Misissuinermi periutsitigut sammisap attatiinnarneqarneratigut tamanut assigiimmik atuutsitsineq, ataatsimoorussamik nappaatinngortitsineq, misissuinermilu periutsitigut allamut saattoqarsinnaanera pinngitsoortinneqassapput, peqatigisaannillu inuit ataasiakkaat misigisaat tarnip pissusiinut tunngatillugu ilumoortutut, pingaaruteqartutullu akuerineqarnissaannik inissaqartitsisoqarluni.

959 Taamaalilluni ataatsimut isigalugu tarnip pissusiinut tunngasut nalunaarusiami atuuffiisa killilernerqarnissaannut kapitali 12 tapersiivoq. Pissutsinik piviusunik imaluunniit inatsisitigut akisussaaftimmik aalajangersaanerunani, kisiannili suliami uppernarsaatit killeqartillugit, misigisallu pisariusut atuutsillugit isuma, nassuiaasersuinerup, misigissutsinillu sunnerneqarsimasinnaanerata paasinissaannut misissueqqissaarnikkut sakkussaalluni. Nalunaarusiap suliatigut ataatsimut uppernassusaanut, spiralilersuisimanerlu pillugu suliap pisariillisaanertaqanngitsumik, ingattarsinngitsumik imaluunniit misissuinermi periutsitigut kattussuinerataqanngitsumik suliarineqarsinnaanissaa pillugu killilersuineq tamanna pisariaqarpoq.

9 Inatsisitigut uppernarsaanermut atatillugu tarnip pissusiinut tunngatillugu isiginnittaatsit

960 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq tarnip pissusiinut, kulturimut, oqaluttuanullu tunngasutut qanoq paasineqarsinnaanersoq siuliani immikkoortut ersarissarpaat, tassani ataasiakkaat misigisaat, ataatsimut oqaluttuat, oqaluttuarisaanermilu sukuiaanermi sinaakkutit aallaavigalugit isummat pilersinneqarlutik. Tassunga atatillugu piviusut aamma oqaluttuat akornanni misissuinermi periutsitigut killissat immikkoortoq 8-mi ersarissarneqarput, tarnillu pissusiinut tunngatillugu ilisimasat inatsisitigut uppernarsaanermut sooq taarsiisinnaannginnersut imaluunniit matussusiisinnaannginnersut ersarissarneqarlutik.

961 Misissueqqissaarnerit taakkua kapitalip uuma qaqileqqinngilai, taakkuli kingunerisinnaasai ataatsimoortillugit. Siunertaq tassaavoq nalunaarusiap spiralilersuisimaneq pillugu suliamik ataatsimut paasinninneranut tarnip pissusiinut tunngatillugu isiginnittaatsit qanoq tapertaanerat, kiisalu inatsisit aamma oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugit sumut atornerqarsinnaannginnerat ersarissarlugit eqikkarnissaat. Taamaalilluni tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit aamma nalunaarusiap inatsisitigut inerniliussaasa akornanni matumani immikkoortoq ataatsimoortitsisutut qulaajaasutullu ippoq.

962 Misigisat, isummat, isumaqartitatullu (symbolsk) pingaartitat tarnip pissusiinut tunngatillugu qanoq ilumoorsinnaanersut aamma inuiaqatigiinni atorsinnaanersut, tarnip pissusiinut tunngatillugu paasisat kapitalit akimorlugit ataatsimoortinnerisigut ersarissarneqarput, taakkua ataqatigiimmik aaqqissuussisimaneq, siunertaq imaluunniit

akisussaaffik pillugit oqaasertaliisunngortinnagit. Immikkoortitsineq taanna misissuinermit periutsitigut killilersuutigineqanngilaq, kisiannili ilisimasaqarfinni assigiinngitsuni ataatsimut suliaqarnermi kingunerisinnaasai peqqutigalugit pisariaqartuulluni.

- 963 Taamaattumik immikkoortoq misissueqqissaarnermik annertunerulersitsinnigilaq kisiannili inatsisitigut uppersaarnermut atatillugu tarnip pissusiinut tunngatillugu ilassuteqarnerit erseqqissumik killeqarnissaat pillugu misissuinermit periutsitigut naggasiinerulluni. Taamaalluni misigisat, nassuiaasersuineq, akisussaaffillu akulerunnagit nalunaarusiap tamarmiisumik inerniliusnaanut misissueqqissaarnikkut tunngavimmik pilersitsisoqarpoq.

9.1 Siunertaq killiliinerlu

- 964 Spiralilersuisimaneq pillugu suliamut nalunaarusiap ataatsimut paasinninneranut socialpsykologiskimik aamma kulturpsykologiskimik misissueqqissaarnerit qanoq tapertaanersut aammalu taakku atorneqarnerinut killissat suut atuunnersut erseqqissarneqarnissaat siunertaralugu, immikkoortumi matumani immikkoortut siuliini pineqartut ataatsimut eqikkarneqassapput assigiinngitsunillu isiginniffinniit saqqummiunneqassallutik. Immikkoortoq nalunaarusiap pingaarnertut periusianut misissuinermit periutsitigut tunngaveqarpoq, tassani tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat inatsisitigut naliliinernut nassuiaasersuinerit, misissueqqissaarnertullu tapersiisutut ilaatinneqarlutik, kisiannili pisimasumik pisunut imaluunniit oqaluttuarisaanermi uppersaaratit imaluunniit inatsilerinermit uppersaaratit taarsiullugit atorneqaratik.
- 965 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inunnut ataasiakkaanut, atassuteqarnikkut, kulturikkullu isumatut, nassuiaasersuinerit qanoq paasineqarsinnaanera pillugu ersarissaanissamik tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit siunertaqarsimapput. Misigisimasat, oqaluttuat, isumaqartitatullu (symbolsk) isummat piffissap ingerlanerani qanoq pinngorsinnaanersut, allannguajaatsinneqarsinnaanersut, sunniisinnaanersullu ukkatarineqarsimavoq, taakkua assigiissaartumik sulisaaseqarsimanermut, ilisimaaralugu siunertaqarsimanermut imaluunniit inuiaqatigiinni ataatsimut ajoqusiisimasutut isumaqartilinnikkaluarlugit.
- 966 Misissueqqissaarnerup periutsitigut killiliinera immikkoortup aamma ersarissarpaa. Tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat pisimasuinnik, akisussaaffimmik imaluunniit ataqatigiimmik aqqissuussisimanermik aalajangersaaniannigillat, kisiannili isummat, misigissutsit, nassuiaasersuinerillu inuit ataasiakkaat misigisaasa, oqaluttuarisaanermut atatillugu, ilutigisaanillu inuiaqatigiinni ataqatigiinnernik naapitsinerini qanoq ilusiliisarnerinik paasinninnissamik pilersitsiniarlutik. Taamaalluni nalunaarusiami tarnip pissusiinut tunngatillugu sammeneqarsimasutut, nalunaarusiallu suliatigut tatiginassusaanut tunngavissatut, tarnip pissusiinut tunngatillugu isummanik misissueqqissaarnerup aamma inatsisigut naliliinerup akornanni immikkoortitsineq attatiinnarneqarpoq.

9.2 Tarnip pissusiinut tunngatillugu isiginnittaatsit qanoq takutitsivinnerisut

- 967 Tarnip pissusiinut tunngatillugu siuliani misissueqqissaarnerit ataatsimut takutippaat, spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inunnut assigiinngitsumik sunniuteqarsinnaasoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu suliaq ataatsimik kinguneqarluni pisutut ataatsit inngilaq, kisiannili misilittakkat, ataqatigiinneq, atassuteqarnikkullu inissisimaneq apeqqutaallutik isummanik katitigaanerulluni.

- 968 Siullertut spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inuit ataasiakkaat misigisaannut pingaaruteqarsimasinnaavoq. Arnat ilaat peqqinnissaqarfimmik naapitsinnerminni oqartussaanninnerminnik, naammanngitsunik paasissutissinneqarsimanerminnik imaluunniit nammeneq iliuusissatut periarfissat iluamik paasisimannginnerinik misigisimasinnaapput, pingaartumik pisunik oqartusaaanikkut aamma oqaatsitigut naligiinngitsoqartillugu. Misigisat taamak ittut ilisimaaralugu pinngitsaalinermik pinngorsimasariaqanngitsut allassimavoq, kisiannili atassuteqarnerni tatiginninnermik, qaffasissutsikkut naligiinngittumik inissisimanermik (hierarki), suliatigullu oqartusaaaneq pillugu naatsorsuteqarnermik sunnertisimasuni ineriartorsinnaallutik.²³⁷ Misigisat taakkua ilumoorput, pisumillu aamma oqartussanut atassuteqaammik kingusinnerusukkut nassuiaasersuinnermi pingaaruteqalersinnaallutik, tamaalillutik arnanut tamanut atuutsinneqarsinnaanatik imluunniit assigiissaartumik sulisaaseqarsimanermut ersersitsisutut nassuiarneqartusaaanatik.
- 969 Aappaattut spiralilersuisimaneq pillugu suliaq ilaqutariinni, najukkami imaluunniit inuiaqatigiinni isummersorfinni oqaluttuatut pingaaruteqalersinnaavoq. Qanga misigisat pillugit oqaluttuat atassuteqarnikkut aamma kulturitigut ingerlateqqinneqarsinnaapput, tassani pisimasuik pinnagu kisiannili nassuiaasersorneqarnera aamma misigissutsinut pingaaruteqarnera allanngujaatsinneqarlunilu ingerlateqqinneqartarluni.²³⁸ Taamak pisuni kinguaariinni ataatsimi misigisimasat, kingusinnerusukkut kinguaariit oqartusaaanermik, tatiginninnermik, mianernassusermillu paasinninnerinut nallersuussinertut atorineqarsinnaapput, tamanna kingunerluutinik toqqaannartumik ingerlatitsinertut imaluunniit assigiimmik tarnikkut kingunerluuteqarnermik isumaqanngikkaluartoq.
- 970 Pingajuattut spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inuiaqatigiinnut atatillugu isumaqartitatut (symbolsk) nallersuussinertut atorineqarsinnaavoq. Taamatut atortillugu suliaq ataatsimoortitsisumik assilianngortitsivoq, taamaalilluni inuit ataasiakkaat oqaluttuaat siammasinnerusumik Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni nunasiaataaneq pillugu oqaluttuarisaaneritut, pissaanermut tunngasunut, tatiginninnermut aamma atassuteqarneq pillugu oqaluttuanut atassuserneqarlutik. Ataatsimut eqqaamasat, inuiaqatigiinnilu misigisanik paasinninneq pillugit allaatigisat takutippaat, isumaqartitatut (symbolsk) oqaluttuat taamak ittut annertuumik sunnuteqarsinnaasartut, pissutigalugu misigisat pisariusut aamma oqaluttuarisaanikkut pisut ataatsimut oqaasertalerneqarsinnaasarmata.²³⁹ Taamaalilluni suliap misigissutsikkut isumaa, inuiaqatigiinnilu paasineqarnera isumaqartitatut (symbolsk) isumaata nassuiarppaa,

---

237 Alexander, J. C. (2012). *Trauma: A social theory*. Polity Press. Hastrup, K. (2019). *Kultur: Det fleksible fællesskab*. Gyldendal.

Milgram, S. (1974). *Obedience to authority: An experimental view*. Harper & Row.

238 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Mucci, C. (2013). *Beyond individual and collective trauma: Intergenerational transmission, psychoanalysis and the Holocaust*. Karnac Books.

239 Lerner, A. (2022). *From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics*. Cambridge University Press. Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140. Thisted, K. (1996). *The Image of Greenland in Danish Literary Narratives. I The Northern Space (Arbejdsrapport 1996 udg.)*. The Northern Space (International Research Network of the History of Polar Science).

tamannali oqaluttuarisaanermi ataqatigiimmik aaqquissuussisimanermut imaluunniit siunertamut immi atorineqarsinnaanani.

971 Isummat taakkua assigiinngisitaarnertik, toqqarneqarnertik, ataqatigiinnermillu peqquteqarnertik assigeeqqutigaa. Ataatsimut oqaluttuat inuiaqatigiinni assigiimmik siammarneq ajorput, kisiannili inuttut inissisimaneq, inuunerup ingerlanera, nunat inissisimaffii, atassuteqarnikkullu misilittakkat apeqqutaallutik assigiinngitsumik atuutinneqarlutillu sunniuteqartarput.²⁴⁰ Tamanna isumaqarpoq, spiralilersuisimaneq pillugu suliaq arnanut tamanut, ilaqutariinnut tamanut imaluunniit Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinnut tamanut tarnip pissusiinut tunngatillugu assigiimmik isumaqarnikuusimassasoq imaluunniit suli isumaqarsimassasoq ilimagineqarsinnaanngitsoq.

972 Taamaalilluni tarnip pissusiinut tunngatillugu ilanngussinermi assigiisaartumik kingunerit imaluunniit ataatsimut tarnip pissusiinut tunngatillugu atukkat uppersarniarneqanngillat, kisiannili misigisat, oqaluttuat, isumaqartitatullu (symbolsk) pingaartitat assigiinngissusaat ersarissarniarneqarluni. Immikkoortitsineq tamanna misissuineri periutsitigut ingasaassilluni tamanut atuutitsilersinnaanerup pinngitsoortinneqarnissaanut aammalu inuit ataasiakkaat misigisaat inuiaqatigiinnut tamanut atuuttut isumaqalersinngikkaluarlugit pingaarutilittut akuerineqarnissaannut pisariaqarlunnarpoq, aammalu nalunaarusiap pingaarnertut periuserisaanut ilaliinerulluni.

9.3 Misissueqqissaarnerup suna uppersarnannginneraa

973 Tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit sunik tapertaasinnaanersut ersarissallugu pingaaruteqarneratuulli, sunik uppersarnaanersut ersarissallugu periutsitigut pisariaqarpoq. Ingasaassilluni tamanut atuutitsinissap pinngitsoortinneqarnissaani, tarnillu pissusiinut tunngatillugu paasinninnerit aamma inatsitigut uppersarnaatit akornanni ersarissumik immikkoortitsinerup attatinneqarnissaani taamatut killiliinissaq pisariaqarpoq.

974 Siullertut spiralilersuineq pillugu suliaq inuiaqatigiinni assigiimmik imaluunniit ataavartumik tarnikkut kinguneqarsimanera, tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit uppersarnanngilaat. Akerlinganik arnat, ilaqutariit aamma najukkami inuiaqatigiit peqqinnissaqarfimmik naapitsinerminni qanoq misigisimaneri, paasinninnerinilu annertuumik assigiinngissuseqartut ataatsimut paasissutissat tikkuarpaat. Ukiut, atassuteqarnikkut tapersorsorneqarneq, inuunermi atukkat, inuiaqatigiinnilu atassuteqarnerit apeqqutaallutik pisimasut artornarsinnaasut assigiinngitsorujussuarnik isumaqarsinnaapput.²⁴¹ Piffissap ingerlanerani ataqatigiittumik, inuiaqatigiinnilu misissuisoqarsimannginneratigut, inuiaqatigiinni nalinginnaasumik imaluunniit ataavartumik tarnikkut sunniutaasut aalajangersarneqarsinnaanngillat.

---

240 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Abel, M., & Berntsen, D. (2021). How do we remember public events? Pioneering a new area of everyday memory research. *Cognition*, 214, Article 104745.

241 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Abel, M., & Berntsen, D. (2021). How do we remember public events? Pioneering a new area of everyday memory research. *Cognition*, 214, Article 104745.

- 975 Aappaattut misissueqqissaarnerit uppersanngilaat, spiralilersuisimaneq pillugu suliaq Kalaallit Nunaanni ataatsimoorussamik, assignimmik imaluunniit nunami tamakkerlugu kingunerluuteqartitsisimasoq. Ataatsimoorussanik kingunerluutinik ilisimatusarnerup oqaatsitigut ersarilluinnartumik atuisoqartariaqarnera tikkuarpaa, inuiaqatigiinnilu annertuumik assigninngisitaartumi kingunerluut pillugu oqaaseq ataatsimut atuuttunngorlugu atorneqarnissaa mianersoqqutigalugu.²⁴² Suliaq ataatsimut imaluunniit isumaqartitatut (symbolsk) pingaarulittut inissinneqaruni imaangilaq inuiaqatigiinni innuttaasut tamarmik misigissutsikkut taamatut qisuariassasut, kinaassutsimikkut kinguneqartitsissasut imaluunniit tarnikkut artorsaateqassasut.
- 976 Tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerittaaq takutippaat, inuttut aamma ilaqutariinnut atatillugu pisut ilaanni kingunerluutinut assingusunik ataatsimoorussanik kingunerluuteqartoqarsinnaasoq. Pisut ilaanni arnat ataasiakkaat oqaluttuaat namminneq misigisimasaannut toqqaannartumik tunngassuteqanngillat, ilaqutaasulli spiralilersuisimaneq pillugu misigisimasaannut, kingorna ilaqutariit misigissutsikkut oqaluttuaannut ilaalersimasumut tunngassuteqarlutik. Oqaluttuat taamak ittut misigissutsikkut ilaqutaasut toqqaannartumik pineqartut nassuiaatigisaannut assingusunik ersiuteqarsinnaapput, taamatullu oqartussanut tatiginninnermut, mianernassutsimut, misigissutsinullu ataatsimut toqqammavittut atorneqarsinnaallutik. Tarnip pissusiinut tunngatillugu inuit akornanni kinguaariillu assigninngitsut akornanni atassuteqarnikkut, isumaq, misigissutsikkullu sunniutit ingerlateqqinneqartarnerat ilisimaneqarluarpoq, naak taakkua inuiaqatigiinni tamanut imaluunniit nuna tamakkerlugu ataatsimoorussatut kingunerluutitut inissinneqarsinnaanngikkaluartut.²⁴³
- 977 Pingajuattut inuit ataasiakkaat oqaluttuaat piviusumik pisimasunut, matumani aamma ataqatigiimmik aqqissuussisimanermut, siunertamut imaluunniit inatsisinut tunngatillugu uppersaattitigut atorneqarsinnaasut, tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit uppersanngilaat. Misigisimasat, isummat, misigissutsikkullu pingaarutilinnik oqaluttuat imaqarput, kisiannili pisimasuinnut imaluunniit oqartussani ataqatigiimmik sulisaatsinut atatillugu immi uppersaattitut atorneqarsinnaanatik. Siornatigut nassuiaatigineqareersutut eqqaamasat pisimasunik ilusilersueqqittarput, kingusinnerusukkullu ileqqut allanngornerinit, inuiaqatigiini ataqatigiinnernit, misigissutsikkullu suliarineqarnerinit sunnerneqartarlutik.²⁴⁴ Oqaluttuat ilumoortutut, ataqatigiittutullu misigineqarnerat tarnip pissusiinut tunngatillugu pingaarutilittut inissisimapput, kisiannili misilinneqarsinnaasunik uppersaateqarnissaannik inatsisitigut piumasaqaataasunut allannguinnngillat.

242 Li, M., Turiel, E., & McWilliams, A. (2023). From Threat to Challenge: Understanding Historical Collective Trauma and Intergroup Conflict. *Perspectives on Psychological Science*. Pp. 190-209. Alexander, J. C. (2012). *Trauma: A social theory*. Polity Press. Erikson, K. (1976). *Everything in its path: Destruction of community in the Buffalo Creek flood*. Simon & Schuster.

243 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 105–140. Mucci, C. (2013). *Beyond individual and collective trauma: Intergenerational transmission, psychoanalysis and the Holocaust*. Karnac Books.

244 Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*. Cambridge University Press. Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett’s psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

- 978 Misissuinermi periutsitigut killiliinerit taakkua eqqugaasimasut misigissusaannik imaluunniit tarnip pissusaanut tunngatillugu isumaannik annikillisitsiniaanermut ersiutaanngillat, kisiannili tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat suliatigut eqqortumik atuinnermut ersiutaalluni. Aammattaaq nalunaarusiap inatsisitigut kapitaliitut sulisaatsimi annertuumik assigiinngissutsinik, inatsisip aamma allaffissornikkut malittarisassat allanngornerinik kiisalu ilisimaaralugu, aaqquissuussamik imaluunniit qitiusumit aqutamik inuiaqatigiinnik killissamik qaangiisoqarsimannginneranik uppernarsaasunut tamakkiisumik naapertuupput.
- 979 Taamaalluni tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnernit tamarmiusut akisussaaffimmik, ataqatigiimmik aaqquissuussisimanermik imaluunniit siunertamik naqissusiinnerunngillat, kisiannili spiralilersuisimaneq pillugu suliaq arnat, ilaqutariit, inuiaqatigiinnilu ataqatigiinnerit ilaannut qanoq asuliinnaanngitsumik, ataavartumillu kinguneqarsinnaanerannik paasititsiniaanerulluni, taakkulu inuiaqatigiinni tamanut atuutsinneqartunngorsinnaannginnerannik imaluunniit inatsisitigut inerniutigineqarsinnaannginnerannik paasititsiniaanerulluni. Assigiinngisitsineq taannarpiaq paasimera nalunaarusiap misissuinermi periutsitigut uppernassusaanut, aamma tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat suliatigut akisussaaffilimmik, inuillu ataqquillugit atornerqarnissaasa qulakkeerneqarnissaanut pingaaruteqarpoq.

9.4 Nalunaarusiap inatsisitigut inerniliussaasa ataqatigiinnerat

- 980 Inatsisitigut misissueqqissaarnerit aamma inerniliussat, aamma sammisani ilisimasaqarfiit assigiinngitsut erseqqissumik eqqumaffigeqqissaarlugit nalunaarusiami tarnip pissusiinut tunngasortaa ilusiligaavoq. Inatsisitigut naliliinnermi uppernarsaatit, naatsorsuutiginnissinnaaneq, pisullu marluk akornanni ataqatigiinnerit aallaavigineqartut, tarnip pissusiinut tunngasortaani pisut piffissap ingerlanerani qanoq misigineqarnerinik, eqqaamaneqarnerinik, isumalernerqarnerinillu ilalernerqarput. Taamaalluni tarnip pissusiinut tunngasortaata inuttut, atassuteqarnikkullu tunngassutillit inuit qanga pisimasunik paasinninnerinik ilusiliisut, massakkumilu qisuariaatigisaat ersarissarpai, kisianni pisimasuiit imaluunniit akisussaaffiup aalajangersarneqarnissaannik piimasaqaateqarani.
- 981 Taamatut erseqqissumik immikkoortitsineq nalunaarusiap misissuinermi periusaanut tunngavimusavoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat inatsisitigut inerniliinnerinik nassuiaasersuinnermut, annertusaanissamut imaluunniit iluarsinissamut atornerqanngillat, kisiannili spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inunntut assigiinngitsunut, inuiaqatigiinnilu atassuteqarnerni assigiinngitsunut sooq taamak assigiinngitsigisunik isumaqarsinnaanerannik paasinninnissamut tapertaasussatut atornerqarlutik. Tarnip pissusiinut tunngatillugu uani isummamut, misigisamut, nassuiaasersueriaatsinullu inatsisitigut immikkoortunut (kategori) annikillisinneqarsinnaannginnerannut imaluunniit annikillisinneqartussaannnginnerannut nassuiaataasunut tapersiivoq.
- 982 Tamatumani tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarneq inatsisitigut uppernarsaatitigut amigaatigineqartunut matussusiisussatut atornerqanngilaq. Uppernarsaatinik amigaateqarneq imaluunniit uppernarsaatit amigarpata taakkua nassuiaasersuinnerinik taarserneqarsinnaanngillat, qanorluunniit tamanna ataqatigiittutut, isumalittut imaluunniit misigissutsikkut uppernassusilittut isikkoqaraluarpuunniit. Taamatut taarsiitinneqassagaluarpata paasinninnerit assigiinngitsut

akulerutsinneqassapput, misissuinermilu periutsitigut tarnip pissusiinut inatsisinullu suliaqarnermi atorineqarsinnaajunnaassallutik.

- 983 Akerlinganik uppersaatinut killiliussanik ataqinninneq, tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat suliami ima ittumi akisussaassulimmik atorineqarnissaannut tunngavisoq nalunaarusiap aalajangiusimavaa. Tarnip pissusiinut tunngatillugu isiginnittaatsit sooq misigisat aamma oqaluttuat isumaqalertarnersut, aammalu sooq piffissap ingerlanerani allanngujaatsinneqalersinnaasarnersut, kiisalu sooq inuiaqatigiinni sunniuteqarsinnaasarnersut nassuiarsinnaavaat. Kisianni oqaluttuarisaanermi uppersaatatit imaluunniit ataqatigiimmik aqqissussisimaneranut, siunertamut imaluunniit inatsisitigut akisussaaffik pillugit inerniliussanut tunngavittut atorineqarsinnaanngillat.
- 984 Assigiinngisitsinerup taassuma attatiinnarneqarneratigut inatsisitigut illersorneqarneq, suliatigullu tatiginassuseq nalunaarusiap qulakkiissallugu anguniarpaa. Taamatuttaaq inuit misigisaat akuerineqarsinnaatippai, uppersaateqarnissamullu inatsisitigut naliliinermi tunngaviusunut tunngaviit attatiinnarneqarsinnaatillugit. Taamaalluni misissuinermi periutsitigut sangutitsisinnaaneq, misigisimasamut paasinninneq pisumut nassuiaatinngortinneqaratarsinnaanera imaluunniit inatsisitigut nalorninartumiinneq eqqarsartaatsikkut isummanit taarserneqaratarsinnaanera pinngitsoortinneqassapput.

9.5 Pisut, oqaluttuat, suliatigullu tatiginassuseq

- 985 Nalunaarusiami sammisaq uteqqiasoq tassaavoq pisut, oqaluttuallu immikkoortinneqarnissaasa pingaarteqarnerat. Tarnip pissusiinut tunngatillugu misissuueqqissaarnerit takutippaat oqaluttuat ataqatigiittutut, allanngujaattutut, misigissutsikkullu sakkortuutut issinnaasut, imaanngitsorli oqaluttuarisaaneq imaluunniit inatsisit eqqarsaatigalugit pisunik uppersarneqarsinnaasunik ersersitsisut. Oqaluttuat pisunik aallaavilinnik misilinneqarnissaannik piumasaqaatitaqanngitsunik misigisanit, isummanit, nassuiaasersuinerinillu pinngortarput.
- 986 Taamatut ilisimasaqarneq nalunaarusiap ataatsimut suliatigut tatiginassusianut qitiuvoq. Misissuinermi periutsitigut akisussaaffilimmik periuseqarnissami oqaluttuat inuit misigisaattut, eqqarsartaatsikkullu pingaarteqartut pimoorullugit tiguneqarnissaannik aalajangiisuvoq, naak oqaluttuarisaanermi ilumoortutut inissinngikkaluarlugit imaluunniit pissutsinut uppersarneqarsinnaanngitsunut uppersaatatit atornagit. Taamaalluni oqaluttuat ataqineqarnerisigut isumaasa naleqassusiat misigissutsikkullu piviusuunerat, aammali ilisimasaqarfittut killeqarnerisa akuerineqarnerat attatiinnarneqarput.
- 987 Taamatuttaaq inatsisitigut inerniliinerit, matumani ataqatigiimmik aqqissuussisimanermut, siunertamut imaluunniit aqqissuussamik sulisaatsimut uppersaateqannginnerup kingunerisaannik inuit ataasiakkaat misigisaannik ajattuinnermut imaluunniit apeqquersuinnermut tunngassuteqanngillat. Inatsisitigut killiliineq tarnip pissusiinut tunngatillugu misigisat uppersassusiat pillugu oqaatiginninnerunngilaq, kisiannili inatsisitigut naliliinissami uppersaateqarnissamut piumasaqaammik ersersitsinerulluni. Taakkua immikkoortinneqarnerisigut, inatsisitigut illersorneqarnissap illersorneqarnissaa inuillu misigisaminnik nassataqartut ataqineqarnissaat attatiinnarneqarsinnaapput.
- 988 Taamaalluni nalunaarusiami periusersamigut marloqiusamik pisussaaffeqarpoq. Illuatungaani ilisimasaqarfiit assigiinngitsut akornanni periutsitigut erseqqissumik

tunngaviup immikkoortinnerata attatiinnassallugu, illuatungaanilu immikkoortitsinerup taassuma qaffasissutsikkut naligiinngitsumik inissisimanermik (hierarki) imaluunniit itigartitsinerup paarlaanneqarnissaa pinngitsoortissallugu. Assigiinngitsinerup taassuma attatiinnarneqarneratigut pisimasumik pisut, oqaluttuallu pimoorullugit suliarineqarnissaannut arlaannaanilluunniit annikinnerulersitsinngitsumik misissueqqissaarnermi inissaqartitsisoqarpoq.

- 989 Taamatut suleriaaseqarnek killeqarnermut imaluunniit misigissutsinik ingalassimatitsinerup ersiutaanngilaq, kisiannili suliatigut akisussaaffeqarnermut ersiutaalluni. Suliani annertuumik misigissuseqarfiusuni, oqaluttuarisaanermi aaqqiagiinngitsoqartillugu, politikkikkullu sunniuteqartillugu assigiinngitsunik paasinniffeqarsinnaanerup ammatinneqarnissaa, pisariillisaanngitsumik, avissaartuutsitsinngitsumik imaluunniit inernileereernani paasinninnissamut pisariaqarpoq.

9.6 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni isiginnittaatsit – periarfissat killissallu

- 990 Isummat, nassuiaasersuinerit, misigisallu piffissap ingerlanerani qanoq ingerlateqqinneqarnissaaneri, allanngortinneqarsinnaanerilu pillugit paasinninnissami, kinguaariit assigiinngitsut akornanni isiginnittaatsit misissueqqissaarnermi sakkussatut atornerqarput. Qanga pisimasut pillugit, aamma pisimasut pinerinit ukiorpassuit qaangiutereeraluartut oqaluttuat ilaqutariit, inuit, kulturikkullu isummersornerni qanoq akuulersinnaanerni pillugu ersarissaanissami tamanna tapersiivoq. Taamaakkaluartoq tassannga atuineq ilisimaaralugu, aalajangeriigaanngitsumillu atuineruvoq.
- 991 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqiisarnek nalunaarusiami uani kinguaariit akornanni kingunerlutsitsinernik, mianernartunik imaluunniit tarnikkut ajoqusersimanernik automatiskimik imaluunniit pinngitsoorneqarsinnaanngitsumik ingerlatitseqqiinnertut paasineqassanngilaq. Oqaaserli “kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlatitseqqiisarnek” inuit akornanni atassuteqarnerit aamma nassuiaasersueriaatsit nassuiarnissaannut atornerqarpoq, tassani isumaa oqaatsit, nipangersimaneq, misigissutsikkut qisuariaatsit aamma tatiginninnermut, oqartussaanerup, iliuusissatullu periarfissamut toqqaannanngikkaluartumik ileqqut aqqutigalugit isumaa ingerlateqqinneqartarluni. Taamaalilluni isumaa, pisoq pinnagu, ingerlateqqinneqartarpoq. Isuma taanna allanngornissamut, kipititsinissamut nutaamillu nassuiaasersorneqarnissamut ammajuaannarpoq.
- 992 Matumani killiliineq nunarsuaq tamakkerlugu ilisimatusarnermut naapertuuppoq, tassa naqissuserneqarmat kinguaariit assigiinngitsut akornanni pisut ataqatigiinnermik, toqqagassanik, sammisaq apeqqutaatillugu aallaaveqartartut, ingerlatitseqqiinnerlu assigiinneq ajorlunilu pinngitsoortinneqarsinnaanngimmat.²⁴⁵ Taassuma saniatigut ilisimatusarnerup takutippaa, mianernassuseq aamma tarnikkut nukissaqassuseq atassuteqarnikkut, kulturikkullu ingerlatatigut kinguaariit akimorlugit ingerlateqqinneqarsinnaasut, tamanna tarnikkut ataavartumik ajoqusiinnermik

---

245 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441. Mucci, C. (2013). *Beyond individual and collective trauma: Intergenerational transmission, psychoanalysis and the Holocaust*. Karnac Books.

kinguneqanngikkaluartoq.²⁴⁶ Taamaalilluni kinguaariit assigiinngitsut akornanni isiginnittaatsit tarnip pissusiinut paasinninnertut paasissallugu imaluunniit nunami ataatsimut, ataavartumillu kingunerluutip uppersarnissaanut tunngavissaqanngilaq.

- 993 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni isiginnittaatsinik nalunaarusiap atuinera aamma inatsisitigut misissueqqissaarnernut, inerniliussaannullu ersarissumik naapertuuppoq. Ataatsimut aseruisimaneq, biologiskimik ajoquusiisimaneq imaluunniit inuiaqatigiinnik ilisimaaralugu ikilisaaneq pillugit oqaatigineqartunik inatsisitigut itigartitsineq, tarnip pissusiinut tunngatillugu periutsumik tapersersorneqarput, tassani misigisat aamma sulisaatsip uppersarneqarsinnaasup akornanni immikkoortitsineq aalajangiusimaneqarmat. Kinguaariit assigiinngitsut akornanni oqaluttuat nassuiarsinnaavaat, sooq misigisat aalajangersimasut misigissutsikkut sulieqqumaffigineqarnersut, inuiaqatigiinnilu isumaqarlutik, kisianni oqaluttuarisaanermi ataqatigiimmik aqqissuussisimanermut imaluunniit siunertamut uppersaatitut atorineqarsinnaanngillat.
- 994 Kinguaariit assigiinngitsut akornanni isiginnittaatsit taamatut atorineqarnerisigut, qanga pisimasut aalajangersimasumik nassuiaatinut nikkinnaveersinngikkaluarlugit paasinnissinnaanissaq nalunaarusiap anguniarpaa. Misigisat oqaluttuallu pisariunerat, assigiinngiiaarnerallu nassuiarnissaannut tamanna tapersiivoq, inuit ataasiakkaat imaluunniit eqimattat pinngitsoorneqarsinnaanngitsumik ajoquserneqarsimasutut isigineqanngikkaluarlutik. Taamaalilluni suliami inuttut, oqaluttuarisaanermi, politikikkikku taamak annertutigisumik isumaqartumi, tarnip pissusiinut tunngatillugu assigiinngissutsit pisariaqartut aamma misissuineri periutisitigut akisussaaffeqarnermi pisariaqartut attatiinnarneqarput.

9.7 Ataatsimut naliliineq

- 995 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq ataavartumik sakkortussuseqarnera kulturpsykologiskimik eqqarsarluni isummat qanoq ilusilernerqartarnerinut aamma allanngujaatsinneqartarnerinut assersuutitut paasineqarsinnaavoq, tassa inuit ataasiakkaat misigisaat, oqaluttuarisaanermi nassuiaasersuinerit, ataatsimullu misigissutsit ingiaqatigiiginnaratik, piffissalli ingerlanerani imminnut ilusilersortarmata. Tassani isuma pisimasuniit kingunerinut narlusuumik ineriartorneq ajorpoq, kisiannili inuiaqatigiinni, politikikkikut, ileqqutigullu sinaakkutit nutaat malillugit qanga misigisimasat pinngitsoorneqarsinnaanngitsumik allanngortinneqarlutik, ataavartumik nassuiaasersuinikkut ineriartortarluni. Taamaalilluni isummanik pilersitsineq utertinneqarsinnaanngilaq. Pisoq kulturikkut nassuiaasersueriaatsimut ilanngunneqaraangat isumaa, isumaqqaavanut utertinneqarsinnaaneq ajorpoq, nutaamillu nassuiaasersorneqarneratigut, misigissutsitigullu sunniineratigut ingerlateqqinneqartuassalluni.²⁴⁷

---

246 Alexander, J. C. (2012). *Trauma: A social theory*. Polity Press.

247 Sato, T., Mori, N., & Valsiner, J. (Eds.). (2016). *Making of the future: The trajectory equifinality approach in cultural psychology*. Information Age Publishing. Valsiner, J. (2014). *An invitation to cultural psychology*. SAGE. Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

- 996 Tassunga atatillugu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inatsisit eqqarsaatigalugit ataqatigiimmik aaqqissuunneqarsimasutut uppersarsarneqarsinnaanersoq kisiat apeqqutiginaq, aammali kulturi aamma tarnip pissusiinut tunngatillugu sooq amerlasuunit ataqatigiimmik aaqqissuunneqarsimasutut misigineqarnersoq, aammalu sooq misigisimaneq taanna kalaallini aamma qallunaani inuiaqatigiinni taamak annertutigisumik sunniuteqarsimanera paasissallugu pingaaruteqarpoq. Tarnip pissusiinut tunngatillugu pisut, pisunit toqqaannartumik pineq ajorput, kisiannili pisut nassuiaasorsornerisigut, isumaqartitanngortinnerisigut (symbolisere), isummersuutinullu ilanngunneqarnerisigut pisarlutik. Taamaalilluni inuit, inuiaqatigiillu pisuiit malillugit paasisaqarneq ajorput, kisiannili kulturikkut naatsorsuutit, ileqqut, pingaartitallu aqqutigalugit pisimasunik nassuiaasersuinerit malillugit paasisaqartarlutik.
- 997 Taamatut naatsorsuuteqarnerit kipitinneqaraangata pakatsisoqaannarneq ajorpoq, misigissutsikkulli itinerusumik eqqissiviillioqartarluni, pissutigalugu isumaasa aaqqissuusaaneriniq inuit, timi, inuiaqatigiillu akornanni aammalu atassuteqarnikkut aaqqissuisut kipititsinerup sunnertarmagit. Tassunga atatillugu spiralilersuisimaneq pillugu suliaq timip nammineq oqartussaaffigineranik, illersorneqarnermik aamma innuttaasup, naalagaaffiullu akornanni ataqeqatigiinnermik kipititsisutut paasineqarsinnaavoq. Kipititsineq kalaalerpasuarnut immikkoortutut isigineqanngitsoq, kisiannili isumaatigut naligiinnginnermut, pinngitsuuisinnaannginnermut, naammattumillu akuerisaannginnermut tunngatillugu sivilisunerusumik oqaluttuarisaanermi misigisimasanut atassuserneqartoq.²⁴⁸
- 998 Taamaakkaluartoq taamatut atassusiineq, eqqarsartaatsimut sunniuteqassaguni pisunik aallaavilimmik ataqatigiimmik aaqqissussisimanerusariaqanngilaq. Kulturpsykologiskimik isigalugu anniaat pilersarpoq, pisut aalajangersimasut, ikitsuinnaagaluarlutik, assigiinngikkaluarlutik imaluunniit amigartumik uppersarsarneqaraluarlutik isumaqartitatut (symbolsk) imaqarluartutut inissisimalertillugit, aammalu misigisanut siammasinnerusumik takussutissanngulersillugit. Taamatut pisoqartillugu apeqqutit oqaluttuarisaanermi pisariunerusunut, atassuteqarnernullu tunngasut isummanik najummisunnngortinneqartarput, taamatullu ataqatigiissitsinermik sammivimmillu pilersitsisoqarsinnaalersarluni, kisiannili piviusumik pisut pisariusut qanoq ingerlasimanerat annikillisinneqartarluni.²⁴⁹ Taamaalilluni spiralilersuisimaneq pillugu suliaq naartunaveersaasersuisimanerinnarmut tunngaannarani, aamma naleqassuseq, nammineq aalajangiisinnaaneq, oqaluttuarisaanermilu inissisimaneq ataatsimoortinnerisigut, sakkortusineqarlutillu isumaqartitatut (symbolsk) ataatsimoorfiuvoq. Suliaq inuit ilaannut, ataatsimullu sooq taamak ititigusumik misigineqarnerata nassuiarnissanut taanna tapertaavoq, taamaalilluni tamanna pisunik imaluunniit kliniskimik eqqarsarluni ataatsimoortutut nassuiarneqarsinnaanani²⁵⁰.
- 999 Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq sooq qallunaanut illersornermik, qanorlu iliorsinnaannginnermik misigititsinersoq isiginniffiup taassuma paasineqarsinnaatippaa.

248 Hastrup, K. (2019). *Kultur: Det fleksible fællesskab*. Gyldendal. Lerner, A. (2022). *From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics*. Cambridge University Press.

249 Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

250 Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1441.

Uani oqaluttuaq kulturikkut allarlunnarmik isumaqarfimmik naapitaqarpoq, tassani inatsisitigut illersorneqarnissaq, siunertaq, uppersarsaaneq, assigiimmillu pinninnissaq qitiusumik tunngavittut atorineqarmata. Tassunga atatillugu ileqqutigut akisussaaffik uppersarsarneqarsinnaasumik siunertaqarnermut, inatsisitigullu ataqatigiimmik aaqquissuussisimanermut qanimut atassuteqarput. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inuiaqatigiinni oqallisigineqarnerani nunasiaatillit nakuusernerattut imaluunniit ilisimaarlugu naqisimanninnerattut isumaqartitatut (symbolsk) inissinneqaruni, eqqunngitsumik isummanik assigiinngitsunik akuliussuinerattut misigineqarsinnaavoq, tassami allaffissornikkut kukkunerit, sumiginnaanertut imaluunniit sulisaatsini amigaataasut ajortumik siunertaqarsimasutut, aserorterinissamillu siunertalinnik takorluugaqarsimasutut isigineqalersinnaammata.²⁵¹

- 1000 Taamaalluni aaqqiagiinngissutaasoq kulturpsykologiskimik eqqarsarluni, suna nassuiaatitut, ileqqutigut akisussaaffittut, naapertuilluarnertullu atuutissanersoq pillugu kulturikkut malitat assigiinngitsut akornanni aporaaffittut paasineqarsinnaavoq. Nassuiaasersuineri sinnaakkummi anniaammik akuersisariaqarnerattut isigineqartoq, allatut saqqummiineri ataatsimoorussamik naapertuilluannngitsumik unnerluussissutitut isigineqalersinnaavoq. Tassannganiit qanoq iliuusissaaleqineq pinngortarpoq. Utoqqatseroqartarpoq, kisiannili sooq, qanoq, qanorlu annertutigisumik utoqqatseroqarnersoq ataasiinnarmik paasinarsinnaasumik oqaasertalersinnaanani. Taamaattoqartillugu utoqqatserneq inatsisitigut imaluunniit oqaluttuarisaanermi qulaajaanertut pinnani, aaqqiagiinngissutaasup iluarsiniarneranut pingaartumik atassuteqarnikkut, misigissutsitigullu sunniutitut atuuttarpoq.²⁵²
- 1001 Taamaalluni kapitali tamakkiisoq, tarnip pissusiinut tunngatillugu aamma inuiaqatigiinni aalassassimaarnermut tunngatillugu immikkoortitsinissap pisariaqartup pilersinneqarqinnissaanut misiliinerattut paasineqarsinnaavoq. Tassa piviusumik pisut aamma oqaluttuat akornanni, misigisat aamma uppersarsaatit akornanni kiisalu tarnip pissusiinut tunngatillugu misigisanik paasinninnerup inatsisitigullu akisussaaffeqarnerup akornanni immikkoortitsineq. Immikkoortitsineq taanna atorunnaarsinneqaraangat aaqqiagiinnginneq misigissutsikkut sunniuteqartarnerattut attatiinnarneqarsinnaavoq, tassani anniaat aamma illersorneq illugiimmik imminnut annertusarlutik.²⁵³
- 1002 Taamaalluni kulturpsykologip aalajangiisumik tapersiissuteqarnera nassuiaasersuinerattut aalajangersimasunut isumaqataanissamik imaluunniit isumaqataannnginnissamik isummerniarnerunani, kisiannili paasinneriaatsit assigiinngitsut imminnut atorunnaarsinngikkaluarlutik ataatsikkut piusinnaanerinnik paasinninnissamut periarfissiilluni. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq inuit ilaannut itisuumik isumaqarsinnaavoq, annernarsinnaavoq, kinaassutsimullu sunniuteqarsinnaalluni, naak inatsisit eqqarsaatigalugit ataqatigiimmik aaqquissuussisimanerunngikkaluartoq,

251 Lerner, A. (2022). *From the Ashes of History: Collective trauma, memory and international politics*. Cambridge University Press.
Valsiner, J. (2014). *An invitation to cultural psychology*. SAGE.

252 Hamber, B. (2002). Symbolic closure through memory, reparation and revenge in post-conflict societies. *Journal of Human Rights*, 1(1), 35–53.

253 Valsiner, J. (2014). *An invitation to cultural psychology*. SAGE. Wagoner, B. (2017). *The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction*. Cambridge University Press.

siunertaasimanngikkaluartoq imaluunniit ataatsimoorussaannngikkaluartoq. Inuiannik nungusaanermut imaluunniit inuiaqatigiinnik aqutsinermut pisunik aallaavilimmik uppersaatinngortinnagu, oqaluttuarisaanermi pissaanermut takussutitut issinnaavoq. Taamaalilluni oqaluttuarisaanermi ataasiinnarmik paasinninnissamut naliliisuutinngikkaluarlugu utoqqatsernissamut tunngavissiisinnaavoq.

- 1003 Tamanna pillugu kulturpsykologiskimik isiginninnermiit ingerlariaqqinneq imaangilaq suliaq pereersimasutut puiguinnarneqassasoq imaluunniit ilumoortoq ataasiinnaasutut isumaqatigiissutigineqassasoq, kisiannili tamanut inissaqartitsisumik oqaloqatigiissinnaanissamik pilersitseqqiiniarneruvoq, isumaqatigiinnigissut inissaqartinneqarluni kukkusunnngortinngikkaluarlugu, nappaatitut isiginngikkaluarlugu imaluunniit eqqartuusivikkut ingerlatassannngortinngikkaluarlugu. Tarnip pissusiinut tunngatillugu, inuiaqatigiinnili ineriartussagaanni pisariusut inissaqartinneqarsinnaasariaqarput, pisariillisaanerillu akiorneqarsinnaasariaqarlutik. Spiralilersuisimaneq pillugu suliap imarisaanut atatillugu nassuiaat utoqqatsernerlu assigiinngitsuunerat aammalu akuersaarneq pisuunerlu assigiinnginnerat attatiinnarneqarpoq.²⁵⁴

10 Inerniliineq

- 1004 Kapitalimi uani tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarnerit, spiralilersuisimaneq pillugu suliaq ataqatigiittutut, arlalinnillu qaleriittunik immikkoortunut arlalinnut siammarlugu isumaqartut ersarissarneratigut nalunaarusiamut tapersiipput: peqqinnissaqarfimmik naapitsinermi inuit ataasiakkaat misigisaattut, atassuteqarnikkut ilaqutariinnili oqaluttuatut, kinguaariit assigiinngitsut akornanni nassuiaasersuinertut, kiisalu inuiaqatigiinni politikkikkullu oqallinnerni isumaqartitatut (symbolsk) pingaarutilimmik inissisimasutut. Kapitalip takutippaa, taakkua assigiinngitsut qanoq imminnut qaleriissinnaanersut aamma qanoq imminnut sunnersinnaanersut, naak imminnut annikillisinngikkaluarlutik imaluunniit misissuinnermi periutsitigut akulerussuutinngikkaluarlugit.
- 1005 Tarnip pissusiinut tunngatillugu isummanik misissueqqissaarneq kiisalu inatsisitigut aamma oqaluttuarisaanermi uppersaaneanerup akornanni periutsitigut ersarissumik killiliineq kapitalip ilanngullugu attatiinnarpaa. Tarnip pissusiinut tunngatillugu ilisimasat misigisanik, nassuiaasersuinernik, piffissallu pingaaruteqassusianik misissueqqissaanermi atornerarput. Uppersaasaatitut amigaatit matussusernissaanut, patsisimik pilersitsinissamut imaluunniit pisoq, ingerlanera, ataqatigiimmik aqqissuussineq, siunertaq imaluunniit akisussaaffik pillugit inerniliiniarnermut atorneraratik. Immikkoortitsineq taanna misissuinnermi periutsitigut tunuarsimaarnermut ersiutaanngilaq, kisiannili nalunaarusiap ataatsimut suliatigut tatiginassusaanut tunngaviulluni.
- 1006 Tamanna tunuliaqutaralugu inuiaqatigiinni ataqatigiimmik aqqissuussisimanermut imaluunniit ataatsimut killissamik qaangiisimanermut, pisunik aallaavilimmik isumaqarnissamut uppersaateqannginnermik nalunaarusiap pingaarnertut inerniliussaa kapitalimi matumani ilalernerarpoq. Taamatuttaaq arnat ataasiakkaat misigisimasaat timikkut, tarnikkullu artornarsinnaanerat, tarnillu pissusiinut atatillugu

²⁵⁴ Wagoner, B. (2017). The constructive mind: Bartlett's psychology in reconstruction. Cambridge University Press.

pingaaruteqarsinnaanerat, misigisallu taamak ittut ataasiakkaat inuunerminni atugarisaannut isumaqarsinnaanerat kingusinnerusukkullu nassuiaasersuinerit aqputigalugit ataavartumik isumaqarsinnaanerat attatiinnarneqarput. Taamaalluni assigiinnginneq, toqqagassaqaarneq, tarnikkullu nukissaqassuseq inuit ataasiakkaat, ataatsimoorussamillu misigisanik paasinninnerininut tunngaviusumik tunngaviupput.

- 1007 Tamanna pillugu tarnip pissusiinut tunngatillugu misissueqqissaarneq nalunaarusiap naliliinerinut, inatsisitigullu naliliinernut nassuiaasersuutitut misissuinnermilu ilassutitut isigineqartariaqarpoq – taakkununga taarsiunneqarsinnaasutut isigineqarani. Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq tamakkiisumik isigalugu paasinninnissamut kapitali ilaliivoq, tassani misigisat katitigaanerat inatsisitigut uppersaatinut taarsiunnagit akuerineqarsinnaanerat aammalu uppersaatatit killeqarnerat tarnip pissusiinut tunngatillugu misigisat isumaannut annikillisisinngikkaluarlugit attatiinnarneqarlutik.